T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK BİLİM DALI

SİGORTACININ RİZİKOYU TAŞIMA BORCU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ENES ALİŞ

KOCAELİ 2021

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK BİLİM DALI

SİGORTACININ RİZİKOYU TAŞIMA BORCU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ENES ALİŞ

Doç. Dr. İbrahim AĞSAKAL

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No:23.06.2021/15

KOCAELİ 2021

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER I

ÖNSÖZ VIII

ÖZET IX

ABSTRACT X

KISALTMALAR XI

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM 5

1. SİGORTACININ RİZİKOYU TAŞIMA BORCU İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR 5

1.1. Tehlike – Risk – Riziko 5

1.2. Tanım 8

1.3. Rizikonun Hukuki Özellikleri 10

1.3.1. Belirsiz (Müphem) Olması 10

1.3.2. Rastlantısal (Tesadüfî) Olma 10

1.3.3. Gelecekte Meydana Gelecek Olma 13

1.3.4. Sözleşme Süresince Mevcut Olma 13

1.3.5. Hesaplanabilir (Maddi) Olma 13

1.3.6. Dağınık Olma 14

1.3.7. Büyük Sayılar Kanunu'na Göre Mümkün Olma 14

1.3.8. Sıklık Derecesi Çok Yüksek ya da Çok Düşük Olmamalı 15

1.4. Riziko Niteliği Taşımayan Olaylar 15
1.5. Rizikonun Sınıflandırılması 16
1.5.1. İktisadi Sonuçları Yönünden 16
1.5.1.1. İktisadi Sonuçları Olmayan Rizikolar 16
1.5.1.2. İktisadi Sonuçları Olan Rizikolar 17
1.5.2. Saf (Gerçek) Riziko – Spekülatif Riziko (Karar Rizikosu) 17
1.5.2.1. Saf (Gerçek) Riziko 17
1.5.2.2. Spekülatif Riziko (Karar Rizikosu) 18
1.5.3. Kaynaklarına Göre Rizikolar 19
1.5.3.1. Doğa Kaynaklı Rizikolar 19
1.5.3.2. Beşeri Kaynaklı Rizikolar 19
1.5.3.2.1. İnsanın Kendisinden Kaynaklı Rizikolar 19
1.5.3.2.2. Diğer İnsanlardan Kaynaklı Rizikolar 20
1.5.3.2.3. Teknolojik Gelişmelerden Kaynaklı Rizikolar 20
1.5.4. Temel Riziko – Özel Riziko 20
1.5.4.1. Temel Riziko 20
1.5.4.2. Özel Riziko 21
1.5.5. Fiziksel Riziko – Moral Riziko 21
1.5.5.1. Fiziksel Riziko 21
1.5.5.2. Moral Riziko 22
İKİNCİ BÖLÜM 23

2. SİGORTA SÖZLEŞMELERİNDE RİZİKONUN BELİRLENMESİ - SINIRLANMASI 23

2.1. Birincil Sınırlama 24

2.1.1. Rizikonun Genelliği İlkesi 24

2.1.2. Belirli Rizikolar İlkesi 25

2.2. İkincil Sınırlama 26

2.2.1. Rizikonun Sebep Açısından Sınırlanması 26

2.2.2. Rizikonun Konu Açısından Sınırlanması 27

2.2.3. Rizikonun Yer/Mekan/Coğrafya Açısından Sınırlanması 29

2.2.3.1. Coğrafi Sınırlama 29

2.2.3.2. Sigorta Yeri ile Sınırlama 31

2.2.4. Rizikonun Zaman Açısından Sınırlanması 33

2.2.5. Rizikonun Miktar Açısından Sınırlanması 37

2.2.6. Rizikonun Zarar Türleri Açısından Sınırlanması 41

2.2.6.1. Şahıs/Kişi Zararları (Cismani Zararlar) 42

2.2.6.2. Mal/Eşya Zararları 42

2.2.6.3. Malvarlığı Zararları 45

2.2.6.3.1. Gerçek Malvarlığı Zararı (Saf Ekonomik Zarar) 46

2.2.6.3.2. Gerçek Olmayan Malvarlığı Zararı (Takip Eden/Dolaylı Zarar) 48

2.2.6.4. Manevi Zararlar 50

2.2.6.5. Masraflar (Giderler) 52

2.2.6.5.1. Zararın Önleme, Azaltma ve Sigortacının Rücu Haklarını Korumak İçin Yapılan Makul Masraflar 52

2.2.6.5.2. Zararın Tespiti ve Savunmaya İlişkin Masraflar 52

2.2.6.5.3. İdari ve Cezai Dava Masrafları ve Para Cezaları 55

2.3. Üçüncül Sınırlama 55

2.4. Sigortalıya Yüklenen Görevler İle Rizikonun Sınırlanması 56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 58

3. SİGORTACININ RİZİKOYU TAŞIMA BORCUNUN HUKUKİ NİTELİĞİ VE SÜRESİ 58

3.1. Borç ve Yükümlülük Kavramları 58

3.1.1. Borç 58

3.1.2. Yükümlülük 59

3.1.3. Sigortacının Rizikoyu Taşımasının Borç Mu Yoksa Yükümlülük mü Olduğu Tartışması 60

3.2. Rizikoyu Taşıma Borcunun Hukuki Niteliği 61

3.2.1. Para Ödeme Teorisi (Geldleistungstheorie) 62

3.2.2. Riziko Taşıma Teorisi (Gefahrtragungstheorie) 65

3.3. Rizikoyu Taşıma Borcu Sürekli Borç Niteliğindedir 67

3.4. Riziko Taşıma Borucunun Muacceliyeti, Başlaması Ve Sona Ermesi .. 68

3.4.1. Sigortacının Poliçe Düzenleme ve Sigorta Ettirene Verme Yükümlülüğünün Prim Ödeme Borcunun Muacceliyetine Etkisi 68

3.4.1.1. Genel Olarak 68

3.4.1.2. Prim Ödeme Borcunun Muacceliyet Anı 70

3.4.1.3. Poliçenin İspat Aracı Olması 73

3.4.1.4. Poliçenin Tesliminin Primin Ödendiğine Karine Oluşturup Oluşturmayacağı 74

3.4.1.5. Sigortacının Poliçe Verme Yükümlülüğünün İhlali ve Sonuçları 75

3.5. Riziko Taşıma Borcunun Başlaması 78

3.5.1. Sigorta Ettirenin İlk Prim Borcunu Ödemesi 79

3.5.1.1. Ana Kural 80

3.5.1.1.1. Sigorta Sözleşmesinde Değişiklik ve Yenilik Yapılmasının İlk Prime Etkisi 81

3.5.1.1.2. Sigorta Edilen Menfaat Sahibinin Değişmesi 85

3.5.1.1.3. Sigorta Bedeli, Muafiyet Miktarı ya da Prim Miktarının Değiştirilmesi 86

3.5.1.1.4. TTK m. 1405'e Göre Teklifname Sırasında Verilen Ödemelerin İlk Prim Sayılması 86

3.5.1.1.5. İlk Primin Riziko Gerçekleştikten Sonra Ödenmesi 87

3.5.1.2. İstisnalar 90

3.5.1.2.1. Yasal İstisna 90

3.5.1.2.2. Sözleşmesel İstisnalar 92

3.5.1.2.3. Geçmişe Etkili Sigorta 93

3.5.2. Sigorta Ettirenin Prim Borcunu İfa Şekillerinin Yarattığı Bazı Özel Durumlar 94

3.5.2.1. Kısmi Ödeme 94

3.5.2.2. Birden Fazla Sigorta Sözleşmesi ve Prim Borcunun Bulunması ile Aynı Sözleşmede Birden Fazla Sigorta Döneminin Bulunması 95

3.5.2.3. Alacağın Devri 96

3.5.2.4. Takas 97

3.5.2.5. Kambiyo Senedi ile Ödeme Yapılması 98

3.5.2.6. Kredi Kartı ile Ödeme Yapılması 102

3.5.2.7. Sigorta Ettirenin Kredi Kartı ya da Banka Hesabından Prim Tutarının Tahsil Etmesi İçin Sigortacı veya Acentesine Yetki Vermesi 105

3.5.2.8. Havale ile Ödeme 106

3.5.2.9. Bankaya Otomatik Ödeme Talimatı Verilmesi 108

3.5.2.10. Elektronik Para ve Kripto Para ile Ödeme 108

3.6. Riziko Taşıma Borcunun Sona Ermesi 110

3.6.1. Sözleşme Süresinin Sona Ermesi 110

3.6.2. Bozma Sözleşmesi (İkale) ile Sona Erme 112

3.6.3. Rizikonun Gerçekleşmesi 112

3.6.4. Menfaatin Sonradan Ortadan Kalkması 113

3.6.5. Menfaatin El Değiştirmesi 115

3.6.6. İmkânsızlık (TTK m. 1422) 118

3.6.7. Sigortacının İflası 119

3.6.8. Sözleşmenin Feshi ve Cayma 120

SONUÇ 123

KAYNAKÇA 137

ÖZGEÇMİŞ 156

ÖNSÖZ

Sigorta sözleşmesinin tarafı olan sigortacının asli edimi rizikoyu taşıma borcudur. Öğretide sigortacının asli edimi olan prim ödeme borcuna ilişkin pek çok müstakil çalışma olsa da riziko taşıma borcuna münhasıran hasredilmiş bir çalışmaya rastlanılmamaktadır. Bu çalışma ile öğretideki boşluk doldurulmaya çalışılmış ve uygulayıcılar açısından güncel bazı sorunlara çözümler aranmıştır.

Lisans ve yüksek lisans eğitimimde kendisinden ders alma şansı bulduğum ve bu tezin danışmanlığını üstlenerek değerli bilgi ve tecrübesini benimle paylaşan, yol gösteren kıymetli ve saygıdeğer hocam Doç. Dr. İbrahim Ağsakal'a şükranlarımı sunarım. Lisans ve yüksek lisans eğitimim sırasında kendilerinden ders aldığım kıymetli hocalarım Prof. Dr. Zehra Gönül Balkır, Prof. Dr. Herdem Belen, Prof. Dr. Sezer Çabri, Doç. Dr. Hakan Çebi ve Dr. Öğr. Üyesi Duygu Koçak Diker'e teşekkür ederim.

Bu çalışmanın başından sonuna değin tezi okuyup tartıştığımız, yardım ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen kıymetli ve ebedi dostum Arş. Gör. Furkan Emiralioğlu'na, çalışmanın var olmasında en büyük desteği gösteren, değerli vaktinden fedakârlık göstererek iş yükümü üzerimden alan kıymetli dostum ve ortağım Av. Kübra Yılmaz'a ve avukatlık mesleğini bana öğreten ve her daim yanımda olan kıymetli meslek büyüklerim Av. Kübra Keskin ve Av. Serkan Çağlar Işık'a çokça teşekkür ederim.

Hiçbir teşekkürün yeterli gelmeyeceğini bilsem de cefakâr annem Nezahat Aliş, fedakâr babam Harun Yaşar Aliş, abim Cihangir Aliş ve ablam Emine Uğuz'a tüm minnet ve şükranlarımı sunarım.

ÖZET

İnsan, tabiatı gereği hayatın olağan risklerine karşı kendini güvence altına almayı hedefler. Bu hedefin bir sonucu olarak ortaya çıkan sigorta sözleşmeleri, aynı hedefi arzulayan kişilerin bir araya gelerek daha az maliyetlerle geleceklerindeki belirsizlikleri giderme amacı taşır. Sigorta sözleşmesi ile sigorta ettiren prim ödeme borcu altına girerken sigortacı da rizikoyu taşımayı borcunu üstlenir.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1421'inci maddesinde düzenlenen sigortacının rizikoyu taşıma borcu sigortacının asli edimidir. Çalışmanın ilk bölümünde sigorta sözleşmesinin ana unsurlarından olan ve sigortacının borcuna hayat veren riziko kavramı detaylıca incelenmiştir.

İkinci bölümde ise sigortacının sınırsız bir himaye sağlaması beklenemeyeceğinden, rizikonun sınırlandırılması ve bu sayede sigorta himayesinin kapsamının nasıl belirlendiği izah edilmiştir. Üçüncü bölümde ise çalışmanın ana konusu olan sigortacının rizikoyu taşıma borcunun hukuki niteliği derinlemesine tartışılmış, sonrasında ise sigortacının borcunun başlaması ve sona ermesi hususlarına değinilmiştir.

Günümüzde ödeme araçlarının çeşitlilik kazanması sonucu sigorta ettirenlerin ilk prim borcunu ödemesi ve sigorta himayesinin başlangıcına ilişkin hukuki ihtilaflar da hayli artmıştır. Çalışmamızda, uygulamada sigortacının rizikoyu taşıma borcunun başladığı anla ilgili olarak tartışmalı bazı özel durumlar ortaya çıkarılmış ve güncel yargı kararları ile uygulama hakkında okuyucuya bilgi verilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Riziko, Borç, Sigorta Sözleşmesi, Sigortacının Rizikoyu Taşıma Borcu.

ABSTRACT

Human, by nature, aims to secure himself against the usual risks of life. The insurance contracts that emerge as a result of this goal, aim to eliminate the uncertainties in the future of people who want the same goal by coming together with less costs. The insurer undertakes the premium payment debt with the insurance contract, while the insurer undertakes the liability to carry the risk.

The liability of the insurer to bear the risk regulated in Article 1421 of the Turkish Commercial Code numbered 6102 is the principal act of the insurer. In the first part of the study, the concept of risk, which is one of the main elements of the insurance contract and gives life to the debt of the insurer, is examined in detail.

In the second part, since the insurer cannot be expected to provide an unlimited protection, the limitation of the risk and thus how the scope of the insurance cover is determined is explained.

In the third part, the legal nature of the liability of the insurer to bear the risk, which is the main subject of the study, has been deeply discussed. Afterwards, the issues of starting and ending the debt of the insurer were mentioned.

Nowadays, as a result of the diversity of payment instruments, legal disputes regarding the payment of the first premium debt by the policyholders and the beginning of the insurance protection have increased considerably. In our study, controversial special cases related to the beginning of the insurer's obligation to bear the risk in practice were revealed and it was aimed to inform the reader about the current judicial decisions and the practice.

Keywords: Risk, Debt, Insurance Contract, Risk Carrying Obligation of Insurer.

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AÜEHFD	: Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜHF	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BaÜHFD	: Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BK	: 818 sayılı Borçlar Kanunu
Bkz.	: Bakınız
BTHAE	: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırmaları Enstitüsü
BÜHFD	: Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
c.	: Cümle
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
ÇÜHFD	: Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
DEÜ	: Dokuz Eylül Üniversitesi
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Dn.	: Dipnot
E.	: Esas
E.T.	: Erişim tarihi

ETTK	: 6762 sayılı eski Türk Ticaret Kanunu
GsÜHFD	: Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
GÜHFD	: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD	: Hukuk Dairesi
HKÜHFD	: Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İİK	: 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu
İKÜHFD	: İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İnÜHFD	: İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
İÜMHAD	: İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi
K.	: Karar
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KMZMSS	: Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası
K.T.	: Karar tarihi
KTK	: 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu
KTO	: Konya Ticaret Odası
m.	: Madde
MÜHF – HAD	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
RG	: Resmi Gazete

s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SHD	: Sigorta Hukuku Dergisi
SK	: 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu
SMK	: Sigorta Murakabe Kanunu
SÜHFD	: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
ÜSSGŞ	: Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları
ÜŞKMMSGŞ	: Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Mesuliyet Sigortası Genel Şartları
V.	: Volume
Vb.	: Ve benzeri
Vd.	: Ve devamı
VVG	: Versicherungsvertragsgesetz
Y.	: Yıl

YHGK : Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

YÜHFD : Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

GİRİŞ

5000 yıllık tarihi[1] ile sigortacılık, hayatın getirdiği tehlikelere karşı insanları daha güvende hissetmeleri ve gerçekleşen rizikolar karşısında çaresizlik içine düşmemelerini amaçlayan sosyal ve ekonomik bir kurumdur. İnsanlık tarihi boyunca çeşitli rizikoların, bireylerin ve işletmelerin malvarlığında meydana getireceği zararı azaltma girişimleri sigortacılığın ve sigorta hukukunun gelişmesine katkı sağlamıştır. Sanayi devriminden sonra kitleler halinde büyük şehirlerde yaşama ve fabrikalarda çalışma isteği bireylerin her an bir riziko ile karşılaşma ihtimalini arttırmıştır. Bu artış sigortanın en önemli sosyal işlevi olan rizikonun dağıtılması ihtiyacını beraberinde getirmiştir.

Rizikonun, ortak kaygıları taşıyan kitleler arasında dağıtım görevi sigortacılık tekniğine uygun olarak faaliyet yürüten, münhasıran bu işle uğraşan sigorta şirketlerine verilmiştir. Teknolojinin gelişmesi ve küreselleşme ile birlikte sigortalanan rizikolarda büyümüş ve tek başına bir sigorta şirketinin rizikoyu üstlenmesi zor olacağından reasürans şirketleri kurulmuş, sigortalanan rizikolar tekrar sigortalanmıştır.

Sigorta ettiren ve sigortacı arasında geçerli olarak bir sigorta sözleşmesinin kurulması ile sigorta ettiren prim ödeme borcu altına girerken sigortacı ise rizikoyu taşıma borcunu üstlenmektedir. Çalışmanın ilk bölümünde sigorta hukukunun en

[1] M.Ö. 3000'li yıllarda Çinli tüccarların riski azaltmak için mallarını birden fazla gemi ile nakletmeleri ilk sigorta faaliyetleri olarak görülmektedir. M.Ö. 2000'li yıllarda ise Babil kralı Hammurabi'nin hazırlattığı kanunda haydutların saldırısına maruz kalan kervanların zararlarını diğer bütün kervanlar arasında paylaştırılarak karşılanması öngörülmüştü. Romalılar ise savaşlarda deniz taşımacılığının uğradığı zararları karşılamak için fonlar kurmuşlardır. M.Ö. 600'lü yıllarda Hintliler sigorta özelliği taşıyan kredi anlaşmaları yaparak nakliyat sigortalarının temelini oluşturmuştur. Prim esasına dayalı modern sigortacılık ise 13. yüzyılın ortalarında İtalya'nın kuzey şehirlerinde görülmüştür. Şerafettin Okan, Yayla, "Sigortacılık ve Türkiye'de Sigorta Sektörünün Durumu", Liberal Düşünce Dergisi, C. 24, S. 94, Y. 2019, s. 109 vd.; Haydar, Arseven, "Sigortanın Tarihçesi ve Geri Kalmışlığımızın Sebepleri" (Makale), İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, Prof. Dr. S. F. Ülgener'e Armağan, C. 43, 1987 İstanbul, s. 419 vd; Kayıhan, Şaban/Günergök, Özcan, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 5. Baskı, Umuttepe Yayınları, İstanbul 2020, s. 7 vd.

önemli kavramı olan riziko kavramı öğretideki tanımlamalar ve nitelendirmeler ile detaylıca ele alınmıştır. Öncelikle öğretide ve hatta kanunda birbiri yerine ya da eş anlamlısı olarak kullanılan riziko, risk ve tehlike kavramlarına kısaca değinilmiştir. Bunlardan riziko kavramının sigortacılık uygulamasında anlamı genişlemiş ve kullanımı yerleşmiş olduğundan bahisle tercih ettiğimizi belirterek çalışma boyunca bu kavramın kullanılmasına özen gösterilmiştir. Rizikonun bazı özelliklerine değinildikten sonra sigorta edilebilir ve edilemeyen rizikoların ayrımını yapabilmek için öğretide yapılan sınıflandırmalardan bahsedilmiştir.

Sigorta sözleşmesinin varlık sebebi olan riziko kavramı çalışmanın ilk bölümünde açıklandıktan sonra ikinci bölümde rizikonun sınırlandırılarak belirlenmesinden bahsedilmiştir. Şüphesiz ki sigortacı, kişileri hayatın tüm rizikolarına karşı koruyamaz. Gerçekleşebilecek tüm rizikoları sigortacının üstlenmesi, sigorta primlerinin çokça yükselmesi ile birlikte insanların sigorta şemsiyesi altına girmekten kaçmaları ve katastrofik nitelikteki rizikolar sonucu sigorta şirketlerin ekonomik yönden mahvı sonucunu doğurur. Bu sonucun önüne geçmek için sigorta özel ve genel şartları ile riziko sınırlandırılmaktadır. Bu sınırlamalar farklı şekilde tasnif edilebilecek olsa da bizim de kabul ettiğimiz üzere birincil, ikincil ve üçüncül riziko sınırlaması şeklinde bir sınıflandırma yapılabilir.

Birincil riziko sınırlaması ile esasında sigortacının hangi rizikolardan sorumlu olacağı belirtilir. 6762 sayılı eski Türk Ticaret Kanunu döneminde kanun koyucu rizikonun genelliği ilkesini benimsemişti. Buna göre sigortaya konu olan menfaatin gerçekleşme ihtimali bulunan tüm rizikolar teminat kapsamında olacaktır. Ancak 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile birlikte kanun koyucu belirli rizikolar ilkesini benimsediğinden kural olarak sigortacı yalnızca sigorta poliçesinde belirtilen rizikolardan sorumlu olacaktır.

İkincil riziko sınırlaması ise birincil sınırlama ile himaye kapsamında olduğu tespit edilen rizikolardan bazı durumların istisna tutularak kapsam dışına çıkarılması ile olur. İkincil riziko sınırlaması sebep, konu, yer, zaman, miktar ve zarar türleri gibi altı farklı şekilde yapılabilmektedir.

Birincil riziko sınırlaması ile sigortacının taşımayı üstlendiği rizikolar belirlendikten sonra çeşitli sebeplerle sigortacının taşımak istemediği bazı rizikolar teminat kapsamının dışına çıkarılır. Ancak bazı durumlarda her iki sınırlama ile belirlenen çerçeve sağlanmak istenen himayeyi sağlamaya yetmez. İkincil riziko sınırlaması ile himaye dışına çıkarılan daha spesifik bazı rizikolar üçüncül riziko sınırlaması ile tekrar himaye kapsamına alınmış olur.

Çalışmanın ilk iki bölümünde riziko kavramı ve bu kavram ile sigortacının borcunun kapsamının nasıl belirlendiğinden bahsettikten sonra üçüncü bölümde esas konumuz olan sigortacının rizikoyu taşıma borcu detaylıca incelenmiştir. Öncelikle sigortacının rizikoyu taşımasının borç mu yoksa yükümlülük niteliğinde mi olduğu sorusuna cevap aranmıştır. Sonrasında ise rizikoyu taşıma borcunun hukuki niteliği öğretideki görüşlerle birlikte değerlendirilmiştir. Doktrinde sigorta ettirenin asli ediminin prim ödeme borcu olduğu yönünde fikir birliği mevcuttur. Ancak sözleşmenin başlangıcında aktif bir borcu bulunmayan sigortacının asıl ediminin ne olduğu ve niteliği çokça tartışılmıştır.

Öğretide tartışma iki teori üzerinden yürütülmektedir. Bunlardan ilki olan para ödeme teorisine göre sigortacının asıl ediminin rizikonun gerçekleşmesi sonucu sigortacının ödemek zorunda olduğu tazminat olduğunu ileri sürmüştür. Bizim de katıldığımız ikinci teori olan riziko taşıma teorisi ise sigortacının ediminin, rizikonun gerçekleşmesinden bağımsız olarak daima tazminat ya da sigorta bedelini ödemeye hazır bulunmak ve bunun için gerekenleri yapmak olduğunu ileri sürmektedir. Bunların dışında sigorta sözleşmesinin sürekli mi yoksa ani edim niteliğinde mi olduğu hususu incelenmiştir.

Çalışmanın ilerleyen kısmında sigortacının rizikoyu taşıma borcunun muacceliyeti, başlangıcı ve sona ermesi incelenmiştir. TTK m. 1421 sigortacının rizikoyu taşıma borcunun primin ya da ilk taksitin ödenmesi ile başlayacağını hüküm altına almıştır. Buna göre primin ödendiği zaman sigortacının rizikoyu taşıma borcunun başlangıç anını belirleyeceğinden önem arz etmektedir. Kural borcun doğumu anında muaccel olacağı ise de TTK m. 1431'de primin ödeme zamanı için sözleşme yapılır yapılmaz ve poliçenin teslimi karşılığında ifadesi kullanılması kafa

karıştırmaktadır. Bu sebeple öğretide de prim ödeme borcunun muacceliyet anı tartışmalıdır.

Çalışmanın devamında poliçenin tesliminin primin ödendiğine karine oluşturup oluşturmadığı ve sigortacının poliçe verme yükümlülüğünün ihlali ve sonuçlarına konumuz yönünden önem arz ettiği ölçüde değinilmiştir.

Kural olarak sigortacının rizikoyu taşıma borcu ilk primin ödenmesi ile başlayacaksa da bu kuralın bazı istisnaları da bulunmaktadır. Bunlardan ilki kara ve denizde eşya taşımasına ilişkin sigortalarda işin doğasına uygun olarak sözleşmenin kurulması ile sigortacının rizikoyu taşıma borcunun başlatılmasıdır. Çalışmada istisnaya ve bunun sebep olduğu sonuçlara da değinilmiştir. İkinci istisna ise TTK m. 1421 hükmünün nispi emredici olmasından dolayı sigorta ettiren (sigortalı/lehtar) lehine olacak şekilde sigortacının sorumluluğunun başlangıcı tarafların anlaşması ile değiştirilebilmesidir. Üçüncü istisna ise TTK m. 1458 ile düzenlenen geçmişe etkili sigortalardır.

Sigorta ettirenin prim borcunu ödemesi sigorta himayesinin başlatma etkisi olduğundan uygulamada bazı ifa şekillerinin ve bunlara ilişkin ortaya çıkan sorunların incelenmesi gerekmiştir. Özellikle primin kambiyo senedi ile ödenmesinin kararlaştırılması, kredi kartı ile yapılan ödemeler, havale yapılması gibi bazı durumlarda ortaya çıkan sorunlar güncel yargı kararları ve öğreti görüşleri ile detaylıca incelenmiştir.

Sigorta sözleşmeleri kısa ya da uzun olması fark etmeksizin belirlenen sürenin sonunda kendiliğinden sona erer. Ancak sigorta sözleşmesi başka şekillerde de sona ermesi mümkündür. Çalışmanın son kısmında sigortacının rizikoyu taşıma borcunun sona ermesi özelinde sigorta sözleşmelerini sona erdiren haller incelenerek tez çalışmamız sonlandırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SİGORTACININ RİZİKOYU TAŞIMA BORCU İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

1.1. Tehlike – Risk – Riziko

Günümüzde tehlike, risk ve riziko kavramları birbirine çok yakın anlam içermekte ve birbiri içine geçmiş haldedir. Arapça kökenli olan *"tehlike"* kelimesinin sözlük anlamı, büyük zarar veya yok olmaya yol açabilecek durum, gerçekleşme ihtimali bulunan fakat istenmeyen sakıncalı hal olarak tanımlanmıştır[2]. Fransızca *"risque"* kelimesinin karşılığı olan *"risk"* ise sözlükte zarara uğrama tehlikesi olarak kendini göstermiş ve *"riziko"*[3] ile eş anlamlı olduğu ifade edilmiştir[4]. Mehaz Alman kanununda *tehlike* kavramı için *"gefahr"*, *riziko* için *"risiko"* ve *sigorta olayı*

---

[2] Tanım için bkz. TDK Güncel Türkçe Sözlük, https://sozluk.gov.tr/, E.T. 29.08.2020.

[3] Risk/riziko kelimesinin köken olarak nereye dayandığı tam olarak bilinmese de İtalyanca *risco* kelimesinden geldiği tahmin edilmektedir. Bu kelimenin de etimolojik olarak Latince kökenli olduğu ve *"kesen"* anlamına gelen *resecum* ya da *"çatışma"* anlamında kullanılan *"rixicare"* ve *"rixare"* kelimelerinden birine dayanmakta olduğu düşünülmektedir. Bazı etimologlar risk kavramını Arapça *"rızık"* kelimesine de dayandırmaktadır. Buna göre *rızık* kelimesi, Arapçadan İspanyolcaya *"takdir"* ve *"ihtimal"* manalarıyla geçmiştir. Altan Fahri, Gülerci, Sorumluluk Hukuku Bakımından Bankacılıkta Risk Kavramı, Türkiye Bankalar Birliği, İstanbul 2015, s. 6 – 7.

[4] Tanım için bkz. TDK Güncel Türkçe Sözlük, https://sozluk.gov.tr/, E.T: 29.08.2020. İlknur, Uluğ, "Sigorta Hukukunda Riziko Kavramı ve Bu Kavramdaki Değişiklikler", Türkiye'de Sigorta Hukukunun Sorunları ve Geleceği Sempozyumu (19 – Kasım 2004), Ankara, TBB Yayınları 2005, s. 308 – 349, s. 310.

kavramı için ise *"versicherungsfall"* terimlerine yer verilmiştir[5]. İsviçre hukukunda tehlikenin gerçekleşmiş olması hali için *"sinistre"* kelimesi kullanılmaktadır[6]. İngiliz ve Amerikan hukuk düzenlerinde ise *tehlike* kavramının karşılığı olarak *"peril"*, *riziko* kavramı yerine de *"risk"* kavramları kullanılmaktadır[7].

Farklı hukuk düzenlerinde iki kavramın da kullanılıyor olmasından olacak ki doktrinde tehlike ve risk (riziko) kelimelerinin farklı anlamlar taşıdığı ileri sürülmüştür[8]. Sigorta sözleşmesinin kurulabilmesi için akdin kurulduğu esnada gerçekleşmesi muhtemel bir olayın varlığı aranmaktadır. Bu olayın gerçekleşme ihtimaline *tehlike*, olayın kendisine de *riziko* denilmesi gerektiği belirtilmiştir[9]. Başkaca bir görüş ise *tehlike* ve *riziko* kavramlarını eş anlamlı olduğunu belirterek bu iki kavramı *sinistre* kavramından ayırmıştır[10]. Farklı yönde başka bir görüş, deniz sigortaları için riziko, diğer sigorta çeşitleri için ise tehlike kavramının kullanıldığını ifade etmiştir[11].

---

5 İnci, Kaner, "Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin Tehlike ile İlgili Görevleri" (Makale), İÜHFM, C. 54, S. 1-4, 1994, s. 304; Merve İrem, Yener, Sigorta Sözleşmelerinde Rizikonun Ağırlaşması, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020, s. 40.

6 Uluğ, s. 319.

7 Kayıhan/Günergök, s. 160; Şaban, Kayıhan, Sigorta Sözleşmesinde Prim Ödeme Borcu, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2004, s. 60.

8 Luhmann, sadece üzerinde karar verilen olguların sonuçlarının risk teşkil edebileceğini; üçüncü kişilerin ya da doğa olaylarının sonucunda gerçekleşen vakıaların ise ancak tehlike olabileceğini savunmuştur. Niklas, Luhmann, Risk a Sociological Theory (Second Edition in English) New Jersey 2006, s. 23, Aktaran: Gülerci, s. 7; Giddens'a göre, tehlike ve risk kavramları birbirleri ile yakın ilişki içerisinde olmasına karşın aynı değildirler. Yazara göre riskin öngördüğü şey tehlikedir. Bir şeyleri riske eden kişi tehlikeyi davet eder. Hesaplanmış riski göze alan birey, belirli bir davranışın getireceği tehditlerin farkındadır. Ancak, bireylerin ne kadar riskli olduğunun farkında olmadan eylemlere kalkışmaları ya da gizli bir risk taşıyan ortamlarda bulunmaları da mümkündür. Anthony, Giddens, Modernliğin Sonuçları (Çev. Ersin Kuşdil), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1994, s. 37 – 38.

9 Kaner, Makale, s. 304; İnci Deniz, Kaner, Sigorta Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 4. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2020, s. 7; Huriye, Kubilay, Uygulamalı Özel Sigorta Hukuku, Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi, İzmir 2003, s.47; Kaner, niteliği gereği tehlikenin devam eden bir durumu, rizikonun ise ani bir olayı belirttiğini ifade etmiştir. Rizikonun devam eden bir olay olması haline ise yaygın riziko (gedehntefall) olarak anılacağını belirtmiştir. Kaner, Makale, s. 305; Yasemen Mergen, Bayer, Sigorta Hukukunda Riziko Ağırlaşması, Yüksek Lisans Yeterlik Tezi, Ankara 2019, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 13.

10 Omağ, rizikonun soyut anlamda tehlike olduğunu, bu tehlikenin belli bir zaman ve mekan içerisinde gerçekleşmesi halinde ortaya somut anlamda bir "tehlikeli olay" (sinistre) çıkacağını belirtmiştir. Merih Kemal, Omağ, "Riziko Kavramı Açısından Kıdem Tazminatlarının İşverenlerce Sigorta Ettirilmesi Sorunu" (Kıdem Tazminatı), Özel Sigorta Hukukuna Hakim İlke ve Kurumlar (1976 – 2016) Makaleler – Tebliğler, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019, s. 4, dn. 7.

11 Reşat, Atabek, Sigorta Hukuku, Duygu Matbaası, İstanbul 1950, s. 6.

Gerek 6762 sayılı eski Türk Ticaret Kanunu'nda (eTTK) gerekse 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda (TTK) riziko kavramı tehlike ile eş anlamlı olacak şekilde kullanılmıştır[12]. Ancak her iki kanunda da riziko kavramı tehlikeye nazaran daha yaygın bir kullanım göstermiştir. Bu durum riziko kavramının sigorta hukukuna özgü bir nitelik taşıdığı ve kanun koyucu tarafından da benimsendiğini ortaya koymaktadır. Doktrindeki hakim görüş, terimler arasındaki ayrımın yalnızca dil bilgisi açısından önem arz ettiği, sigorta hukuku bakımından tartışmanın bir öneminin bulunmadığı ve kanun koyucunun iki kavram arasında bir ayrıma gitmediği yönündedir[13].

Bizim de katıldığımız görüşe göre söz konusu tartışmanın günümüzde pratik bir faydası bulunmamaktadır. Riziko kavramının anlamı sigorta hukuku özelinde tüm bu kavramları içine alacak şekilde genişlemiş ve sigortacılığa özgü yerleşmiş bir terim haline gelmiştir[14]. Kanun koyucunun iradesi de riziko kavramını kullanmak yönünde olup TTK dışında da 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu (SK) ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda (HMK) da tercih ettiği kavram olmuştur[15]. Bu sebeple çalışmamızın bundan sonraki kısmında Türk sigorta hukuku öğretisine uygun olarak, riziko kavramını tehlikeyi de kapsayacak şekilde kullanmayı tercih etmekteyiz.

---

[12] ETTK'nin sigorta sözleşmesinin tarifi yapıldığı 1263. maddesinde riziko kavramı tehlike kavramının eş anlamlısı olduğunu belirtmek üzere parantez içinde kullanılmıştır. TTK'da sigorta sözleşmesinin tanımının yapıldığı 1401. maddesinde ise riziko kavramı parantezin dışına alınmış ve tehlike kavramı ile arasına virgül konularak aynı anlamı taşıdıkları vurgulanmıştır.

[13] Yaşar, Karayalçın, Risk – Sigorta – Risk Yönetimi Özel Sigorta Hukukuna Giriş, BTHAE, Ankara 1984, s. 1; Haydar, Arseven, Sigorta Hukuku, Yenilenmiş 2. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 1991, s. 5; Tekin, Memiş, Yangın Sigortasında Riziko, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2001, s. 21 – 22; Rayegan, Kender, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, Güncelleştirilmiş 12. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2013, s. 286; Evrim, Akgün, Ferdi Kaza Sigortası Sözleşmesi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017, s. 88; Uluğ, s. 320; Yener, s. 43 – 46; Kayıhan, s. 60 – 61; Omağ, Kıdem Tazminatı, s. 3. Öğretide eTTK döneminde ve sonrasında gelen alışkanlıkla *"tehlike (riziko)"* şeklinde parantez içine alınarak kullanıldığı görülmektedir. Bkz. Tamer, Bozkurt, Sigorta Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 12. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2021, s. 43; Mertol, Can, Türk Özel Sigorta Hukuku - Ders Kitabı, Adalet Yayınevi, Cilt I, Ankara 2018, s. 5; Rıza, Ayhan/Hayrettin, Çağlar/Mehmet, Özdamar, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2020, s. 136.

[14] Yener, s. 45 – 46.

[15] Yener, s. 40, dn. 30, 31 ve 33.

1.2. Tanım

Doktrinde riziko kavramının birbirine yakın pek çok tanımı yapılmıştır. Arseven, *"sigortacının bir para ödeme sonucunu doğurması beklenen hadise"*[16]; Ünan, *"gerçekleşme olasılığı münhasıran insan iradesine bağlı olmayan olaylar"*[17]; Kender, *"ilerde gerçekleşmesi muhtemel ve zarar veya başkaca uygun olmayan bir hal ve ihtiyaç doğuran bir olay"*[18]; Kubilay, *"tarafların iradeleri dışında oluşan belirsiz ve gelecekte ortaya çıkabilecek bir olay"*[19]; Bozkurt, *"ileride gerçekleşmesi muhtemel olan fakat gerçekleşip gerçekleşmeyeceği önceden bilinmeyen, sigortacının ödeme yükümlülüğünün ortaya çıkmasına neden olan olaylar"*[20]; Omağ, *"sigorta sözleşmesinin taraflarının iradeleri haricinde kalan; gerçekleşmesi veya gerçekleşme tarihi belirsiz olan zarar veya başkaca uygun olmayan bir hal doğuran istikbale ait ihtimali bir olay"*[21]; Çeker, *"zarar verme olasılığı olan olayların gerçekleşme olasılığı"*[22]; Can, *"istenmeyen sonuçları yaratan vakıalar"*[23]; Ulaş ise, *"zarar verici olayların ya da sonuçların gerçekleşme ihtimali"* olarak tanımlamıştır[24].

Sigortacılık yönünden riziko, *"bir kimsenin para ile ölçülebilir çıkarını tehdit eden, gerçekleşme olanağı bulunan ancak kesin olmayan tehlike"* şeklinde tanımlanmıştır[25]. Matematiksel açıdan ise, *"bir olayın gerçekleşen sonucunun,*

---

16 Arseven, s. 5.

17 Samim, Ünan, İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko (Sorumluluk), Beta Basım Yayım, İstanbul 1998, s. 27; Ünan bir başka eserinde ise rizikoyu, *"Gerçekleşip gerçekleşmeyeceği önceden bilinmeyen veya gerçekleşeceği kesin olsa dahi ne zaman meydana geleceği bilinmeyen bir olay"* olarak tanımlamıştır. Samim, Ünan, Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap Sigorta Hukuku (Cilt I), C. I, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2016, s. 14.

18 Kender, s. 286.

19 Kubilay, s. 47.

20 Bozkurt, s. 43.

21 Omağ, Kıdem Tazminatı, s. 4.

22 Mustafa, Çeker, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku, Karahan Kitabevi, 22. Baskı, Adana 2020, s. 64.

23 Can, s. 5.

24 Işıl, Ulaş, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku (Mal ve Sorumluluk Sigortaları), 8. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2012, s. 46.

25 Enver Alper, Güvel/Afitap Öndaş, Güvel, Sigortacılık, 8. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2018, s. 47.

beklenen sonucundan önemli derecede sapmasının objektif olasılığı" şeklinde tanımlanmıştır[26].

Bazı yazarlarca rizikonun genel tanımı yapılırken zarar kavramını kullanmaktan imtina ettikleri görülmektedir[27]. Çünkü zarar, her sigorta türü yönünden rizikonun gerçekleşmesi için zorunlu bir unsur değildir. Ancak *zarar sigortalarında* sigortacının sorumluluğunun zorunlu bir unsuru olabilir[28]. Buna karşın bir zarardan bahsedilemeyen *meblağ sigortalarında*[29] rizikonun gerçekleşmesi sigortacının sorumluluğunu iddia etmeye yeterlidir[30]. Hayatta kalma şartıyla yapılan meblağ sigortalarında hayatta olma bir zarar değildir[31]. Bu tür sigortalarda sigortacı bir zararı tazmin etme borcu altında değildir, sözleşmede belirtilen bedeli ödemekle sorumludur[32]. İki sigorta türü arasındaki bu fark kanuna da yansımış ve sigorta sözleşmesinin tanımının yapıldığı TTK'nin 1401'nci maddesinde zarar sigortaları için *"riziko"*, hayat sigortaları için *"olay"* kavramı tercih edilmiştir[33].

Zarar ve meblağ sigortalarındaki bu temel farkı gözeterek rizikoyu Yazıcıoğlu'nun ifadesi ile *gerçekleşme olasılığı olan veya gerçekleşeceği kesin olup*

---

[26] Özdemir, Akmut, Hayat Sigortası Teori ve Türkiye'deki Uygulama, Sevinç Matbaası, Ankara 1980, s. 26; Akgün, s. 9.

[27] Can, s. 5; Ünan, Sorumluluk, s. 27; Bozkurt, s. 43; Arseven, s. 5.

[28] Kaner, Makale, s. 305; Bayer, s. 11.

[29] Meblağ sigortalarında, zarar sigortalarında olduğu gibi rizikonun gerçekleşmesi ile sigortacı belirlenen edimi yerine getirecektir. Ancak zarar sigortalarından farklı olarak mevcut bir zararın ödenmesi değil sözleşme ile önceden belirlenmiş belli bir meblağın ödenmesi talep edilecektir. Serdar, Hızır, "Türk Ticaret Kanunu'nda Yer Alan Mal Sigortalarına İlişkin Muhtelif Hüküm ve İlkelerin Sorumluluk Sigortasına Uygulanabilirliği", TBB Dergisi, Y. 2009, S. 86, s. 277 – 278.

[30] Omağ *"tehlikeli olay"* (sinistre) ile *"zarar"* kavramlarını birbirinden ayırmaktadır. Buna göre zarar sigortalarında sigorta bedelinin ödenmesinin ön şartı olarak *zarar* aranmaktaysa da, *tehlikeli olay* tüm sigorta branşlarında sigorta bedelinin ödenmesinin ön şartıdır. Yazara göre "mutlu bir olay" da riziko teşkil edebilir. Omağ, Kıdem Tazminatı, s. 4 -5, dn. 7.

[31] Ünan, Cilt I, s. 14.

[32] Evrim, Akgün, "Sigorta Sözleşmelerinde Teminatın Kapsamına Genel Bir Bakış" (Teminatın Kapsamı), BaÜHFD, Y. 2017, C. 12, S. 153 – 154, s. 91; Özsev, Kanıbelli, Hayat Sigortasında Sözleşme Öncesi İhbar Görevi, Yüksek Lisans Yeterlik Tezi, İstanbul 2008, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 14.

[33] Bozkurt, s. 44; Ali, Bozer, Sigorta Hukuku, 3. Baskı, BTHAE, Ankara 2009, s. 35.

ne zaman gerçekleşeceği belli olmayan ancak gerçekleştiğinde zarar ya da başkaca ekonomik bir ihtiyaç doğuran olay şeklindeki tanımlayabiliriz[34].

1.3. Rizikonun Hukuki Özellikleri

1.3.1. Belirsiz (Müphem) Olması

Rizikonun en temel özelliği gerçekleşip gerçekleşmeyeceği ya da gerçekleşeceği kesin olmakla birlikte gerçekleşme tarihi "belirsiz" olan bir olay olmasıdır[35]. Örneğin trafik sigortasında bir trafik kazasının meydana gelip gelmeyeceğini belirlemek önceden mümkün değilken; hayat sigortalarında ölüm olayı kesin olarak geçekleşecektir ancak ölüm olayının ne zaman gerçekleşeceği belirsizdir. Belirsizlik, herhangi bir rizikonun varlığından haberdar olunmasına rağmen gerçekleşmesi halinde olası etkileri hakkında duyulan kuşkudur[36]. Kişiler bu kuşkuyu ortadan kaldırarak geleceklerini daha belirgin hale getirmek ve güvence altına almak isterler[37]. Bu nedenle belirsizliğin ortadan kalkması halinde bu ihtiyaç anlamını yitireceğinden rizikodan da bahsedilemeyecektir[38].

1.3.2. Rastlantısal (Tesadüfî) Olma

Riziko, ihtimali olma niteliğinin doğal sonucu olarak tesadüfî ya da yarı tesadüfî (irade[39] + tesadüf) bir olaydır[40]. Buna göre rizikonun gerçekleşmesi, sigorta

---

[34] Emine, Yazıcıoğlu/Zehra, Şeker Öğüz, Sigorta Hukuku, Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2020, s. 52.

[35] Omağ, Kıdem Tazminatı, s. 5; Çeker, s. 65; Bozkurt s. 45; Kubilay, s. 48; Bozer, s. 35; Mehmet Sinan, Cebe, Uygulamalı Sigorta Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara 2018, s. 33; Zahit, İmre, "Sigorta Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması", İÜHFM, C. XII, S. 1, İstanbul 1946, s. 280; Hakan, Yıldırım, Karayolu Eşya Taşıma Sorumluluk Sigortalarında Riziko ve Menfaat, Adalet Yayınevi, Ankara 2016, s. 11.

[36] Çağrı, Akpınar, Tünel Risklerinin Sigortacılık Açısından İncelenmesi ve Sigortacıların Verebileceği Teminatları Işığında Örnek Bir Sigorta Uygulaması, Yüksek Lisans Yeterlik Tezi, İstanbul 2007, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, s. 29.

[37] Akpınar, 30.

[38] Yıldırım, s. 11.

[39] İrade, bir şeyi yapıp yapmamaya karar verme gücüdür. Tanım için bkz. TDK Güncel Türkçe Sözlük, https://sozluk.gov.tr/, E.T: 13.09.2020.

[40] Yongalık, tesadüfiliği, *"belirsizlik"* ve *"etkilenemezlik"* unsurlarından oluştuğunu ifade etmiştir. Yazara göre belirsizlik zararın ortaya çıkması, zararın miktarı ve zamanı olmak üzere üç boyutludur. Zarar oluşup oluşmayacağının belirsiz olmasını her sigorta türü için temel şart olarak belirlemiştir. Gerçekleşmesi kesin olan zararların da zarar miktarı ve ne zaman ortaya çıkacağının belirsiz olması halinde sigortalanabileceğini ifade etmiştir. Etkilenemezliği ise rizikonun

sözleşmesinin taraflarının münhasır iradelerinden bağımsız olmasını gerektirmektedir[41]. Sigorta ettirenin eylemlerinin dışında başkaca etkenlerin de devreye girmesiyle gerçekleşen iradi davranışlar sonucu meydana gelen rizikolar yarı tesadüfî niteliktedir[42]. Örneğin, sigorta ettirenin kendi kusuru ile gerçekleştirdiği bir trafik kazasında riziko yarı tesadüfî bir nitelik taşımaktadır. Sigortacı kaza sonucu üçüncü kişinin uğradığı zararı ödemekle yükümlü olmaktadır.

Riziko, sigorta ettiren ya da sigortalının münhasır iradelerinden bağımsız teşekkül etmiyorsa ihtimal olmaktan çıkıp kesinlik kazanır ve sigorta sözleşmesinin talihe bağlı olma niteliğini yitirmesine, dolayısıyla da teminat kapsamı dışında kalmasına sebep olur[43]. Ancak rizikonun, sigorta ettirenin davranışlarından tamamen bağımsız olarak gerçekleşmesi nadiren görülmektedir[44]. Burada kastedilen sigorta ettirenden kaynaklanan her riziko değildir; kasten neden olduğu rizikolar tesadüfî olarak nitelenemeyecek ve sigortalanamayacaktır[45].

Keza TTK m. 1429'un ikinci cümlesinde *"Sigorta ettiren, sigortalı ve tazminat ödenmesini sağlamak amacıyla bunların hukuken fiillerinden sorumlu oldukları kişiler, rizikonun gerçekleşmesine kasten sebep oldukları takdirde, sigortacı tazminat borcundan kurtulur ve aldığı primleri geri vermez."* şeklindeki düzenleme ile de bu durum hüküm altına alınmıştır[46]. Buna göre riziko, sigorta ettiren, sigortalı ve

---

gerçekleşmesi üzerinde sigorta ettirenin iradesinin bulunmaması olarak açıklamıştır. Detaylı bilgi için bkz. Aynur, Yongalık, Çevre Sorumluluk Sigortası, BTHAE, Ankara 1998, s. 147; Cahit Nomer/Hüseyin, Yunak, Sigortanın Genel Prensipleri, İstanbul 2000, s. 12.

41 Omağ, Kıdem Tazminatı, s. 5, dn. 8.

42 Yarı tesadüfîlikten %50 gibi kesin bir oran anlaşılmaması gerekir. Rizikonun tesadüfîliği az da olsa rizikonun geçerliliği için yeterlidir. Omağ, Kıdem Tazminatı, s. 5, dn. 8; Burak, Kepkep, Eşya Taşımasında Rizikonun Sigortalanması, Doktora Yeterlik Tezi, İstanbul 2014, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 56.

43 Omağ, Kıdem Tazminatı, s. 5; Nomer/Yunak, s. 13; Kayıhan, s. 61. İmre, rizikonun tarafların iradesine bağlı olmaması gerektiğini belirttikten sonra rizikonun gerçekleşme ihtimalini tesadüfî ihtimal ve iradi ihtimal olarak ikiye ayırmıştır. İradi ihtimali de basit iradi ve sırf iradi ihtimal diye sınıflandırmıştır. Sırf iradi ihtimalde rizikonun gerçekleşmesi münhasıran sigorta ettirenin ya da yararlananın iradesine bağlı olduğu için sigortası mümkün değilken; basit iradi ihtimalde rizikonun gerçekleşmesine sigorta ettirenin ya da yararlananın hakim olamadığı bazı etkenlerin tesir etmesi sebebiyle sigortalanmasının mümkün olduğunu belirtmiştir. İmre, s. 282 – 283.

44 Yongalık, s. 147.

45 Yongalık, s. 148; Omağ, Kıdem Tazminatı, s. 5, dn. 9.

46 Söz konusu hüküm TTK m.1452/1 gereğince emredici nitelikte olup aykırı sözleşmeler geçersizdir. Doktrinde Omağ, TTK m. 1429'u kanuni bir muafiyet klozu olarak sınıflandırmıştır.

bunların hukuken fiillerinden sorumlu oldukları kişilerin tazminat ödenmesini sağlamak kastı[47] ile gerçekleşmesi halinde teminat kapsamı içerisinde değerlendirilemeyecek, zarar kendi üzerlerine kalacaktır. Sigortacı da prime hak kazanmış olup geri ödemekle yükümlü olmayacaktır.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, eTTK'den farklı olarak, sigorta ettiren ve sigortalının hukuken fiillerinden sorumlu olduğu kişilerin[48] kasten rizikoya sebep olmaları hali için *"tazminat ödenmesini sağlama"* özel amacını aramaktadır. Çünkü fiillerinden sorumlu olunanların, kişisel nedenlerinden dolayı üçüncü kişilere verdiği zararlar için bu durumdan tamamen habersiz olan sigorta ettiren ve sigortalıyı, sigorta himayesinden çıkarmak maddenin amacına uygun düşmez[49].

TTK m. 1429'un hayat sigortalarında iki istisnası bulunmaktadır. Bunlardan ilki sigortalının intihar etme ihtimalini düzenleyen TTK'nin 1503'üncü maddesi, ikincisi ise sigorta ettiren ya da lehtarın sigortalıyı öldürmesi ihtimalini düzenleyen TTK'nin 1504'üncü maddesidir. Sigortalının intihar etmesi halinde ve lehtarın sigortalıyı öldürmesi halinde diğer şartlar da yerine gelmişse sigortacının sigorta bedelini ödeme borcu doğacaktır.

Bkz. Merih Kemal, Omağ, "Özel Sigorta Hukukunda Muafiyet Klozları" (Muafiyet Klozları), Doç. Dr. Mehmet Somer'e Armağan, İstanbul 2006, s. 530.

47 Riziko, ister doğrudan kast isterse de olası kast ile meydana gelmiş olsun sigortacının tazminat ödeme yükümlülüğü her iki ihtimalde de ortadan kalkar. Zira olası kast durumunda rizikonun gerçekleşeceği öngörülmüş fakat sonuçları göze alınarak hareket icra edilmiştir. Bu nedenle her iki kast türü arasında bir ayrıma gitmeye gerek bulunmamaktadır. Zehra, Avcı, Rizikonun Gerçekleşmesinde Kusurun Sigorta Tazminatı ve Sigorta Bedelinin Ödenmesine Etkisi, Adalet Yayınevi, Ankara 2021, s. 86 – 88; Ünan, Cilt I, s. 297.

48 TTK m.1429'da yer alan sigorta ettiren ve sigortalının hukuken fiillerinden sorumlu olduğu kişiler kavramı hakkındaki tartışmalar için bkz. Damla, Küçük, "Kara Taşıtları Kasko Sigortası Bağlamında, Türk Ticaret Kanunu'nun 1429/1. Maddesinde Geçen "Sigorta Ettiren veya Sigortalının Fiilinden Sorumlu Olduğu Kişiler" Kavramına İlişkin Kısa Bir Değerlendirme", İnÜHFD, C. 11, S. 1, 2020, s. 39 – 55.

49 TTK Genel Gerekçesi m. 1429, TBMM tutanakları, s. 411; Bozkurt, s. 45. Kanunun açık hükmüne rağmen doktrinde bazı yazarlar, sigorta ettirenin veya sigortalının hukuken fiillerinden sorumlu olduğu kişilerin rizikoyu kasten gerçekleştirmeleri halinde, sigorta tazminatı alma amacını gütmeseler dahi sigortacının sigorta tazminatı ödeme yükümlülüğünün sona erdiğini ileri sürmektedirler. Ünan, Cilt I, s. 303; Ulaş, s. 113.

1.3.3. Gelecekte Meydana Gelecek Olma

Sigorta hukukunda kural olarak meydana gelmiş bir riziko teminat altına alınamaz[50]. Riziko sigorta sözleşmesi akdedildikten sonraki bir vakitte gerçekleşmelidir. Ancak *"geçmişe etkili sigorta"* başlıklı TTK m. 1458, rizikonun bu genel özelliğinin istisnasını oluşturmaktadır. Geçmişe etkili sigortada sözleşme taraflarının, sözleşme imzalandığı sırada rizikonun gerçekleştiğinden haberi yok ise sigorta sözleşmesi geçerli olacaktır. Günümüzde gelişen iletişim araçları sayesinde önemini kaybeden bu riziko türüne mefruz riziko (risque putatif) denilmektedir[51].

1.3.4. Sözleşme Süresince Mevcut Olma

Sigorta sözleşmesinin geçerliliği için rizikonun, sözleşmenin kurulduğu andan sona erdiği ana kadar mevcut olması gerekir. Riziko sözleşme kurulmadan önce gerçekleşir veya sözleşme kurulduktan önce ya da sonra gerçekleşme ihtimali ortadan kalkarsa sigorta sözleşmesi konusuz kalacağından kesin hükümsüz hale gelecektir (TTK m. 1458/1-c.2)[52]. Riziko, sigortacının sorumluluğu başlamadan imkânsız hale gelirse TTK m. 1422 uyarınca sigortacı prime hak kazanamaz. Hüküm emredici olup sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar aleyhine değiştirilemez; değiştirilirse bu Kanun hükümleri uygulanır (TTK m. 1452/3)[53].

1.3.5. Hesaplanabilir (Maddi) Olma

TTK m. 1401'de riziko, kişilerin *parayla ölçülebilir* menfaatlerini zarara uğratan olaylar olarak tanımlanmıştır. Buna göre rizikonun gerçekleşmesi sonucu uğranılan zararın para ile ölçülebilir bir karşılığı bulunmalıdır[54]. Bir başka deyişle para ile ölçülebilir bir sonuç doğurmayan rizikolar sigorta himayesinin dışında

---

[50] Samim, Ünan, Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap Sigorta Hukuku (Cilt II), C. II, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2016, s. 77; Bozer, s. 35; Bozkurt, s. 45; Cebe, s. 33; Çeker, s. 65; Omağ, Kıdem Tazminatı, s. 6; İmre, s. 282; Kaner, Makale, s. 305 – 306; Yıldırım, s. 10.

[51] İmre, s. 282; Kepkep, s. 57.

[52] Kepkep, s. 58; Bozkurt, s. 45.

[53] Bozkurt, s. 46.

[54] Sigortanın gayesi, rizikonun gerçekleşmesini engellemek değil, riziko gerçekleştiği vakit doğan maddi zararın karşılanmasıdır. Bu sebeple verilen zararın para ile ölçülebilir nitelikte olması gerekir. Ancak zarar, sahibi için ifade ettiği sübjektif nitelikteki manevi değer olmayıp, objektif nitelikteki maddi ve gerçek değerdir. Nomer/Yunak, s 12; Uluğ, s. 322; Akpınar, s. 30.

kalır[55]. Ancak insan hayatına ilişkin bir sigorta türü olan *meblağ sigortaları*[56] ise bu durumun istisnasını oluşturmaktadır. Çünkü insan hayatının parasal bir karşılığı yoktur. Manevi bir zararın tazmini için açılan bir davada tespit olunan manevi tazminat, sorumlusu aleyhine iktisadi bir sonuç doğursa da rizikoya iktisadi bir nitelik kazandırmayacaktır[57].

1.3.6. Dağınık Olma

Sigorta hukukunda rizikoların dağınık olması gerekmektedir[58]. Dağınık olmadan kasıt aynı türde rizikoların çok sayıda kişiyi zarara uğratma ihtimali olmasına karşın istatistiksel olarak bunlardan pek azının zarara uğraması gerçeğidir. Rizikonun bu özelliği alınan primler ile ödenecek tazminatlar arasında bir denge kurulmasını sağlamaktadır. Aksi halde, bir riziko tüm sigortalı olanlar yönünden aynı anda gerçekleşirse, alınan primler zararları karşılamaya yetmeyecektir[59].

1.3.7. Büyük Sayılar Kanunu'na Göre Mümkün Olma

Büyük Sayılar Kanunu, riziko sayısı arttıkça, zarar oranının, o rizikoya ilişkin genel zarar olasılığı oranına daha çok yaklaşacağını öngören bir istatistik yasasıdır[60]. Yeterli sayıda riziko bulunması halinde rizikodan etkilenen kişi sayısı sigortacılar için daha hesaplanabilir hale gelecek ve meydana gelen zararların yükü daha küçük

---

55 Karayalçın, s. 1.

56 Zarar sigortalarının konusunu malvarlığı oluşturmasına karşın, meblağ sigortalarının konusunu insan hayatı oluşturur. Zarar sigortalarının amacı, riziko sonucu sigorta ettirenin malvarlığında meydana gelen zararın giderimidir. Meblağ sigortalarında ise rizikonun gerçekleşmiş olması yeterli olup herhangi bir zararın gerçekleşmesi şart değildir. Sigortacı rizikonun gerçekleşmesi ile önceden belirlenen bedeli/meblağı sigorta ettirene öder. Meblağ sigortalarına örnek olarak hayat sigortası, ölüm sigortası ve kaza sigortası gösterilebilir. Detaylı bilgi için bkz. Ali, Bozer, Sigorta Hukuku (1981), BTHAE, Ankara 1981, s. 15; Ünan, Sorumluluk, s. 13; Fatma Dilek, Kabukçuoğlu Özer, Mukayeseli Hukukta ve Uygulamada Hayat Sigortası, Tamamıyla Yenilenmiş 2. Bası, BTHAE, Ankara 2014, s. 32; Hacı, Kara, Sigorta Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2021, s. 39; Hızır, s. 277.

57 Can, s. 5.

58 Omağ, Kıdem Tazminatı, s. 7; Uluğ, s. 323; İmre, s. 287.

59 İmre, s. 287.

60 Bir madeni para, 100 kez atıldığında değişik sayıda yazı ve tura gelme durumları ile karşılaşılır (60 kez yazı, 40 kez tura; 70 kez yazı, 30 kez tura vb.). Oysa yazı ya da tura gelme olasılığı yarı yarıyadır. Eğer para 10.000 kez atılırsa yazı ve tura gelme sayısı 5.000 rakamına daha çok yaklaşacaktır. Yani deneme sayısı arttıkça genel olasılık oranına daha çok yaklaşılacaktır. Nomer/Yunak, s. 17. Büyük sayılar kanunu hakkında detaylı bilgi için bkz. Arseven, s. 6 – 7.

parçalara ayrılabilecektir[61]. Bu sayede sigorta sistemine dahil olanların ödeyecekleri prim azalırken; sigortanın rizikoyu ekonomik olarak devir yönünü de güçlendirecektir[62].

1.3.8. Sıklık Derecesi Çok Yüksek ya da Çok Düşük Olmamalı

Sigorta sisteminin sağlıklı işleyebilmesi için rizikonun belirli bir zaman diliminde belirli sayılarda gerçekleşmesi gerekir. Riziko çok az sayıda gerçekleşiyor ise kişiler rizikonun gerçekleşmesinden korkmayacağı için sigorta teminatına ihtiyaç duymayacaktır. Tam tersi olarak belirli bir zaman diliminde çok sayıda riziko gerçekleşmesi halinde ise ya sigortacı teminat vermekten imtina edecek ya da talep edeceği prim çok yüksek olacağından sigorta ettirenin sigorta yaptırmasına değmeyecektir[63].

1.4. Riziko Niteliği Taşımayan Olaylar

TBK m. 27 ve TTK'nin 1404'üncü maddesine göre sigorta ettirenin veya sigortalının, kanunun emredici hükümlerine, ahlâka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı eylemlerinden kaynaklı zararlar teminat altına alınamayacaktır. Hüküm emredici nitelikte olup aykırı sözleşmeler geçersizdir (TTK m. 1452/1). Buna göre hukuk düzenince meşru kabul edilmeyen rizikolar sigorta himayesinden hiçbir şekilde istifade edemez[64]. Örneğin; uyuşturucu taşıyan bir araçta, yükün zayi olması ya da güvenlik güçlerince yakalanması hali geçerli bir riziko olmayıp yapılan sözleşme de geçersizdir.

Doğa kanunlarına göre gerçekleşmesi imkânsız olan olayları teminat altına almanın herhangi bir anlamı olmadığından bunların riziko olarak kabulü mümkün değildir[65]. Benzer şekilde meydana gelmesi kaçınılmaz olan, kesin şekilde

---

61 Güvel/Güvel, s. 28.

62 Nomer/Yunak, s. 13; Uluğ, s. 324.

63 İmre, s. 286; Nomer/Yunak, s. 13; Uluğ, s. 322.

64 Nomer/Yunak, s. 13; Bozkurt, s. 44; Omağ, Kıdem Tazminatı, s. 6; Yıldırım, s. 14; Kayıhan, s. 61, Kepkep, s. 58; Akpınar, s. 31. Bozer, meselenin rizikodan ziyade sigorta menfaatinin meşru olması ile ilgili olduğunu belirtmektedir. Bozer, s. 36.

65 Omağ, Kıdem Tazminatı, s. 6; Bozer, s. 36; Çeker, s. 65; Kayıhan, s. 61; Cebe, s. 34; Kayıhan/Günergök, s. 160; Merih Kemal, Omağ, Türk Sigorta Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması

gerçekleşeceği bilinen doğa olayları da rizikonun belirsizliği gereği sigorta edilemezler[66].

Bir eşyanın kullanılması sonucu zaman içerisinde yıpranması ve aşınması ihtimali riziko olarak değerlendirilemez[67]. Çünkü yıpranma ve aşınma eşyanın doğasından kaynaklı bir gerçekliktir[68]. Aynı şekilde ayıplı malda da zarara uğrama ihtimali malın kendi bünyesinde taşındığından riziko olarak nitelendirilemez ve sigorta sözleşmesine konu olamaz[69].

1.5. Rizikonun Sınıflandırılması

Günlük hayatta kişiler birçok riziko ile karşı karşıya gelmektedir. Ancak sigorta hukukunun temel prensipleri çerçevesinde bunların yalnızca bir kısmı sigorta himayesinden faydalanabilmektedir. Sigorta edilebilir ve edilemeyen rizikoların ayrımını yapabilmek için bu prensipler çerçevesinde yapılacak bir sınıflandırmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

1.5.1. İktisadi Sonuçları Yönünden

1.5.1.1. İktisadi Sonuçları Olmayan Rizikolar

Bir rizikonun gerçekleşmesi para ile ölçülebilir bir netice meydana getirmiyorsa, başka bir deyişle maddi bir zarar oluşturmuyorsa, iktisadi sonucu olmayan rizikodan bahsedilir. Sigorta himayesinin dışında olduğundan bu tarz rizikoları kişiler kendileri taşır[70].

Kişilerin şeref ve haysiyetinin incinmesi ile oluşan manevi zararların iktisadi sonucunu objektif olarak değerlendirmenin imkânsız olması ve parasal bir karşılığı bulunmaması sebebiyle sigorta edilemeyeceği tartışmasızdır. Ancak açılmış olan bir

---

Sorunu (Rizikonun Ağırlaşması), Sigorta Hukuku Türk Derneği, Ankara 1985, s. 9, dn. 23; Yıldırım, s. 10.

66 Kayıhan, s. 61.

67 Bozer, s. 36; Omağ, Rizikonun Ağırlaşması, s. 10, dn. 23; Uluğ, s. 323; Yıldırım, s. 15.

68 Kayıhan, s. 61.

69 Omağ, Kıdem Tazminatı, s. 7 – 8; Bozer, s. 36; Yıldırım, s. 16; Omağ, Rizikonun Ağırlaşması s. 10, dn. 23.

70 Karayalçın, s. 1.

manevi tazminat davasında mahkeme tarafından zarar görene belli bir bedelin ödenmesine hükmedildiği durumda, zarara sebep olan kişinin eylemi yönünden riziko iktisadi bir nitelik kazanmış olacak mıdır? Doktrinde Karayalçın, mahkemenin verdiği kararın zarar veren kişi yönünden iktisadi sonuç doğurduğu ve para ile ölçülebilir bir zarar gerçekleştirdiğinden sigorta edilebileceğini belirtmektedir[71]. Can ise, manevi tazminat olarak tespit edilen bedelin, mağdurun malvarlığı aktifindeki bir azalma ya da pasifinde meydana gelen bir artışı gidermeye yönelik olmadığını; yalnızca zarar görenin duyduğu ızdırap ve elemin telafisi olduğunu, zarar veren yönünden iktisadi bir sonuç doğurmuş olsa da sigorta edilemeyeceğini ifade etmiştir[72]. İleride gerekçesi daha detaylı açıklanacağından burada yalnızca ilk görüş uyarınca manevi tazminatın da sigorta edilebileceğini ifade etmekle yetineceğiz[73].

1.5.1.2. İktisadi Sonuçları Olan Rizikolar

Sigorta sözleşmesinin tanımına yer veren TTK'nin 1401'inci maddesinin ilk fıkrasında, kanun koyucu, yalnızca para ile ölçülebilir menfaatlerin sigortalanabileceğini hüküm altına almıştır[74]. Başka bir deyişle iktisadi sonuçları olan rizikolar sigorta himayesinden faydalanabilecektir. Ancak bu her iktisadi sonuç doğuran rizikonun sigorta edilebileceği anlamına gelmez. İktisadi sonuçları olan rizikoların sigorta edilebilir olması için tesadüfî olma gibi rizikoda aranan diğer niteliklerinde bulunması gerekir.[75]

1.5.2. Saf (Gerçek) Riziko – Spekülatif Riziko (Karar Rizikosu)

1.5.2.1. Saf (Gerçek) Riziko

Belirli bir olayın gerçekleşmesi halinde zararın doğduğu ya da zarar olmasa da sigortacının ödeme yapması gerektiği durumlarda saf riziko vardır. Bu riziko türünde

---

71 Karayalçın, s. 2; Yıldırım, s. 18.

72 Can, s. 5 – 6.

73 Manevi zararın sigorta himayesinin kapsamına alınıp alınamayacağı hususunda bkz. 2.2.6.4.

74 Yıldırım, s. 18.

75 Can, s. 6.

sigortalının kâr elde etme ihtimali bulunmamaktadır[76]. Sigorta hukukunun *zenginleşme yasağı*[77] ilkesine uygun olan bu riziko türü sigorta edilebilir niteliktedir.

1.5.2.2. Spekülatif Riziko (Karar Rizikosu)

Spekülatif rizikolarda, kişilerin aldığı kararlar neticesinde kar elde etme, zarar etme ya da malvarlığında herhangi bir değişim olmama ihtimalleri mevcuttur[78]. Ticari işlerle uğraşan işletme sahiplerinin ya da yatırımcıların geleceğe yönelik aldıkları riskli kararlar kazanma ya da kaybetme üzerinedir. Dolayısıyla üzerlerinde taşıdıkları rizikoların sınırlı bir belirsizliğe sahip olması, onları tesadüfî olma niteliğini ortadan kaldırmakta ve sigorta kapsamından çıkarmaktadır[79]. Spekülatif rizikolar, çoğunlukla kişilerin iradeleri ile vermiş oldukları kararlar sonucunda meydana geldiğinden *karar rizikosu (karar riskleri)* diye de adlandırılmaktadır[80]. Kumar, şans oyunları, borsa yatırımı gibi ekonomik faaliyetler spekülatif rizikoya örnek gösterilebilir.

Doktrinde bu tür rizikoların önlenebilir olmasından dolayı sigorta edilemeyeceği[81] ancak rizikonun çeşitli hukuki müesseseler kullanılarak *profesyonel riziko taşıyıcılarına*[82] dağıtılabileceği ifade edilmiştir[83]. Günümüzde bu tür rizikoların sigorta edilmeyeceğini söylemek imkânsızdır. Halihazırda finansal

---

[76] Karayalçın, s. 2; Nomer/Yunak, s. 7; Güvel/Güvel, s. 49; Kubilay, s. 50.

[77] Zenginleşme yasağına göre sigortalı, rizikonun gerçekleşmesinden bir fayda sağlayamaz ve bundan dolayı malvarlığında artış meydana gelemez. Sigortacı tarafından ödenen tazminat zarardan eksik ya da fazla değildir. Kavram hakkında detaylı bilgi için bkz. Merih Kemal, Omağ, "Sigorta Hukukunda Zenginleşme Yasağı" (Zenginleşme Yasağı), Prof. Dr. Ergun Önen'e Armağan, Alkım Yayınevi, İstanbul 2003, s. 253 – 262. Zenginleşme yasağı ile hukuk düzeninin kişilerin zenginleşmesine müdahale sebepleri hakkında detaylı bilgi için bkz. Belin, Köroğlu Ölmez, Sigorta Hukukunda Zenginleşme Yasağı, Doktora Yeterlik Tezi, Ankara 2020, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 14 vd.

[78] Nomer/Yunak, s. 8; Karayalçın, s. 2; Güvel/Güvel, s. 48; Kubilay, s. 50.

[79] Can, s. 7 – 8.

[80] Can, s. 8.

[81] Kubilay, s. 50.

[82] Kavram hakkında bkz. Karayalçın, s. 3.

[83] Can, s. 8.

sigortalar[84] ve kredi sigortalarında[85] kişilerin ekonomik faaliyetleri ile ilgili aldıkları kararlar ve bunların olası olumsuz sonuçları sigortalanmaktadır. Hatta hukuki niteliği tartışmalı olsa da bankalardaki tasarruf mevduatları ve gerçek kişilere ait katılım fonları, bankalar tarafından 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 63'üncü maddesi gereğince zorunlu olarak Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) nezdinde sigorta ettirilmektedir[86].

1.5.3. Kaynaklarına Göre Rizikolar

1.5.3.1. Doğa Kaynaklı Rizikolar

Doktrinde doğa kaynaklı rizikolar, ilkçağ doğa düşünürlerinden bu yana doğanın dört temel öğesi olduğu düşünülen toprak, su, ateş ve hava kaynaklı olduğu ifade edilmektedir[87]. Ancak günümüzde doğal rizikoları yalnızca bu dört öğeyle sınırlamak yanlış olacaktır. Virüs veya bakteri kaynaklı salgın hastalıklar, denizde ya da göllerde yaşanan hızlı mikroorganizma artışı sonucu oluşan çevre felaketi, çekirge istilası, istilacı balık türlerinin diğer balık popülasyonunu etkilemesi gibi başkaca doğa kaynaklı rizikolarda görülebilmektedir.

1.5.3.2. Beşeri Kaynaklı Rizikolar

1.5.3.2.1. İnsanın Kendisinden Kaynaklı Rizikolar

Kişinin kendisinden kaynaklı riziko iradi ya da gayri iradi olarak meydana gelebilir[88]. İntihar kişinin kendi iradesi ile meydana gelen rizikoya örnek iken[89];

---

84 Bina tamamlama ve kefalet sigortaları finansal sigortalara örnek olarak gösterilebilir.

85 Borç ödeme sigortası, tek risk sigortası ve ihracat kredi sigortası kredi sigortalarına örnek gösterilebilir. Kredi sigortaları hakkında detaylı bilgi için bkz. Ayşe Gül, Bölükbaşı/E. Baturalp, Pamukçu, Sigortanın Temel Prensipleri, Türkmen Kitabevi, İstanbul 2009, s. 242 vd.

86 Tasarruf mevduatı sigortası, banka işletmesindeki rizikoların mevduat sahiplerine yansıtılmaması amacıyla getirilmiştir. Asuman, Turanboy, "Tasarruf Mevduatı Sigortasının Hukuki Niteliği ve Kapsamı", BATİDER, C. 21, S. 2, Ankara 2001, s. 65. Tasarruf mevduatı sigortasının gerçek anlamda bir sigorta olmadığı yönünde görüş için bkz. Rıza, Ayhan, "Tasarruf Mevduatı Sigortası ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun Hukuki Niteliği", GÜHFD, C. 1, S. 2, Ankara 1997, s. 36 – 38. Tasarruf mevduatı sigortasını, sigorta hükümlerinin kıyasen uygulanması gereken kendine has bir kurum olduğu yönünde bkz. Turanboy, s. 72.

87 Can, s. 8; Yıldırım, s. 20 – 21. Alman sigortacılığında doğanın bu dört temel unsuruna (element) "elementer zararlar sigortası" (Elementarschadenversicherung) ismi verilmiştir. Karayalçın, s.4.

88 Karayalçın, s. 4; Can, s. 8; Yıldırım, s. 21.

dikkatsizlik sonucu trafik kazası geçirerek yaralanma ya da ölüm kişinin iradesi dışında meydana gelen rizikoya örnek gösterilebilir.

1.5.3.2.2. Diğer İnsanlardan Kaynaklı Rizikolar

Bilimin ve tekniğin ilerlemesi ile günümüzde kişiler doğa kaynaklı rizikolardan daha az endişe duymaktadır. Sanayi Devriminden sonra köyden kente göçün artmasıyla kalabalıklar halinde yaşayan insanın korkusu yine başka insanlar olmaya başlamıştır. Diğer insanlardan kaynaklı rizikolar isyan, ihtilal, terör gibi toplumsal olaylar sonucu meydana gelebileceği gibi herhangi bir kişinin suç sayılan bir eylemi, haksiz fiili ya da akdedilmiş bir sözleşmeye aykırı davranışı şeklinde de gerçekleşebilir[90].

1.5.3.2.3. Teknolojik Gelişmelerden Kaynaklı Rizikolar

Bilişim çağı olarak adlandırılan 21. yüzyılda teknoloji tarihin hiçbir döneminde görülmediği kadar hızlı bir şekilde ilerlemektedir. Teknolojinin bu baş döndüren gelişimi insan yaşamına olumlu katkıları kadar birçok tehlikeyi de beraberinde getirmiştir. Elektrik kesintisinin yarattığı ekonomik kayıp, otonom araçların arızalanması sonucu yarattığı zarar, siber saldırılar, radyoaktif ve kimyasal atıklar teknolojinin gelişmesi sonucu ortaya çıkan rizikolardandır[91].

1.5.4. Temel Riziko – Özel Riziko

1.5.4.1. Temel Riziko

Doğal afet, nükleer kaza, ayaklanma, savaş, enflasyon gibi toplumun geniş bir kesimini etkileyen katastrofik nitelikteki rizikolardır[92]. Temel rizikodan doğan zarara

---

89 Doktrinde kişinin intihar ederken şuurunun yerinde olup olmadığı varsayımları üzerine tartışmalar olmuştur. Bu tartışmalardan hareketle 865 sayılı mülga Ticaret Kanunu'nun 995'inci maddesinde şuurlu intihar ve şuursuz intihar ayrımı yapılarak şuursuz biçimde yapılan intihar halinde sigorta bedelinin ödeneceği hüküm altına alınmıştır. Arseven, s. 21 – 22; İmre, s. 282 – 283. Benzer şekilde 6762 sayılı ETTK'nun 1328'inci maddesinde ve 6102 sayılı TTK'nin 1503'üncü maddesinde de şuurlu – şuursuz ayrımı yapılmış ve sözleşmeden itibaren üç yıl içerisinde kişinin şuursuzca gerçekleştirdiği intihar halinde de sigorta bedelinin ödeneceği hüküm altına alınmıştır.

90 Yıldırım, s. 21 – 22; Karayalçın, s. 5; Can, s. 8 – 9.

91 Can, s. 9; Karayalçın, s. 5; Yıldırım, s. 22.

92 Nomer/Yunak, s. 8; Uluğ, s. 313.

tek başına bireylerin eylemleri sebep olmaz. Büyük bir çoğunluğu siyasi ve sosyo-ekonomik sıkıntılardan doğar ve sonuçları tüm toplumu etkiler[93]. Bu rizikoların meydana getireceği zararın çeşitliliği ve büyüklüğü önceden tahmin edilemediğinden sigorta şirketleri riziko değerlemesi yapamamakta ve primi hesaplayamamaktadır[94]. Felaket boyutundaki bu tarz rizikolar sigortacılık tekniği açısından sigortalanabilir riziko niteliğinde olmadıklarından mevzuatımızda genellikle sigorta teminatı dışında tutulmuştur[95]. Doktrinde temel rizikoların ayrı ve özel poliçelerle sigortalanması gerektiği ileri sürülmüştür[96].

1.5.4.2. Özel Riziko

Trafik kazaları, ev yangınları, hırsızlık, ölüm gibi toplumun daha küçük bir kesimini etkileyen münferit olaylardır[97]. Bu rizikoyu doğuran olaylar ve sebep olduğu zararlar kitlesel değil, bireysel niteliklidir[98]. Sigortacılık tekniği açısından özel rizikolar hesaplanabilir olduğundan sigortalanabilir niteliktedir[99].

1.5.5. Fiziksel Riziko – Moral Riziko

1.5.5.1. Fiziksel Riziko

Fiziksel riziko, rizikonun gerçekleşme olasılığını arttıran ya da rizikonun gerçekleşmesi ile birlikte meydana gelecek zararın artmasına neden olan fiziksel

---

93 Tuncer, Asunakutlu, "Sigorta Açısından Güvenlik ve Risk", Mevzuat Dergisi, Y. 4, S. 43, Temmuz 2001, https://www.mevzuatdergisi.com/2001/07a/01.htm (E.T: 31.10.2020); Akmut, s. 26 – 27.

94 Elif, Göktepe, Ön Ödemeli Konut Satış Sözleşmelerinde Bina Tamamlama Sigortası, Yetkin Yayınları, Ankara 2020, s. 89; Ali, Ayli, İnşaat Bütün Riskler Sigortasında Riziko, Yetkin Yayınları, Ankara 2012, s. 207; Memiş, s. 107.

95 Ayli, s. 208. 16.03.2015 tarihinde yürürlüğe giren Bina Tamamlama Sigortası Genel Şartlarının "Teminat Dışı Kalan Haller" başlıklı 4. maddesinde nükleer, kimyasal, biyolojik felaketler ile savaş, istila, ihtilal, ayaklanma gibi birçok temel riziko sigorta teminatı dışında tutulmuştur. İnşaat sigortası, yangın sigortası gibi pek çok sigorta genel şartında da benzer şekilde temel rizikolar sigorta himayesi dışında bırakılmıştır.

96 Reşat, Atabek, Yangın Rizikosu, SHD, 1985, C. 2, S. 3 – 4, s. 133.

97 Nomer/Yunak, s. 8.

98 Akmut, s. 27.

99 Uluğ, s. 313.

şartları ifade eder[100]. Kilitlenmeyen kapı hırsızlık rizikosu için, ahşaptan yapılan bina yangın rizikosu için, yolun buzlanması trafik kazası rizikosu için birer fiziksel riziko örneğidir. Alınacak birtakım önlemlerle çoğu zaman fiziksel rizikoyu iyileştirme olanağı vardır[101]. Kapıyı kilitlemek, ahşabı ateşe dayanıklı vernikle kaplamak, yolu tuzlamak bunlara örnek gösterilebilir.

1.5.5.2. Moral Riziko

Moral riziko, sigortalının dürüstlüğü, alışkanlıkları ve yaşam tarzı ile ilgilidir. Sigortalının hileli ve zararından fazlaca talepte bulunmak suretiyle haksız kazanç elde etmeye çalışması, sahte kaza senaryoları ile tazminat talebinde bulunulması moral rizikoya örnek gösterilebilir. Moral riziko her zaman sigortalının dürüst davranmaması şeklinde ortaya çıkmaz. Sigorta himayesinin varlığına güvenerek sigortalının malını korumada gerekli özen ve dikkati göstermemesi, hastalık ve yaralanmayı neden olabilecek kötü alışkanlıklara sahip olması da moral rizikoya örnek gösterilebilir[102].

Kişilerin dürüstlük kuralına aykırı bu gibi davranışlarına karşı kanun koyucu sigortacı lehine edim dengesini korumak için bazı hükümler getirmiştir. Bunlardan ilki *"rizikonun gerçekleşmesinde kusur"* başlığını taşıyan TTK m. 1429 hükmüdür. Maddenin ikinci cümlesine göre sigorta ettiren, sigortalı ve tazminat ödenmesini sağlamak amacıyla bunların hukuken fiillerinden sorumlu oldukları kişiler, rizikonun gerçekleşmesine kasten sebep olması halinde, sigortacı hem tazminat borcundan hem de aldığı primleri genel hükümlere göre geri vermekten kurtulmaktadır[103]. İkinci hüküm ise "zararı önleme, azaltma ve sigortacının rücu haklarını koruma yükümlülüğü" başlığını taşıyan TTK'nin 1448'inci maddesidir[104]. Buna göre sigorta

---

[100] Cahit, Nomer, Sigortanın Genel Prensipleri ve Reasürans, İstanbul 1977, s. 5; Nomer/Yunak, s. 8; Uluğ, s. 314.

[101] Nomer, s. 5; Nomer/Yunak, s. 9; Uluğ, s. 314.

[102] Nomer, s. 6; Nomer/Yunak, s. 9.

[103] Uluğ, s. 315.

[104] Kanun koyucu, kurtarma ve halefiyet hakkının korunması külfetinin içeriğinin belirlenmesinde bazı sigorta genel şartları haricinde soyut bir düzenleme yapmıştır. Kurtarma külfetinin içeriğinin somut olarak belirlenmediği hallerde kurtarma tedbirleri somut olayın gereklerine uygun şekilde belirlenecektir. Kanun koyucu her somut olayda sigorta ettirenin alması gereken tedbirleri saptamak için makul davranış, amaca uygun davranış, sigortacının talimatlarına uyma gibi bazı ölçütler belirlemiştir. Sigorta ettirenin kurtarma külfetinin içeriği hakkında detaylı bilgi için bkz.

ettiren, rizikonun gerçekleştiği veya gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğu durumlarda, zararın önlenmesi, azaltılması, artmasına engel olunması veya sigortacının üçüncü kişilere olan rücu haklarının korunabilmesi için, imkânlar ölçüsünde önlemler almakla yükümlüdür (TTK m. 1448/1). Bu yükümlülüğe aykırılık halinde sigortacı aleyhine bir durum oluşursa, kusurun ağırlığına göre tazminattan indirim yapılacağı (TTK m. 1448/2) hüküm altına alınarak dürüstlük kuralına aykırı davranışların önüne geçilmeye çalışılmıştır[105].

İKİNCİ BÖLÜM

2. SİGORTA SÖZLEŞMELERİNDE RİZİKONUN BELİRLENMESİ - SINIRLANMASI

Bir sigorta sözleşmesinde sigorta himayesinin tüm olasılıklara karşı ya da süresiz olacak şekilde belirlenmesi, sigorta tekniği açısından, sigortacının taşıyamayacağı kadar ağır bir edim ortaya çıkarabilir[106]. Bu nedenle sigortacının rizikoyu taşıma yükümlülüğü çeşitli şekillerde sınırlandırılarak belirlenmiş olur[107]. Bu sınırlama özellikle katastrofik nitelikteki rizikoların sigorta şirketlerinin

---

Furkan, Emiralioğlu, Sigorta Ettirenin Zararı Önleme – Azaltma ve Sigortacının Rücu Haklarını Koruma Külfeti, Yüksek Lisans Yeterlik Tezi, İstanbul 2020, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 86 vd.; Kemal, Şenocak, "Mal Sigortalarında Sigorta Ettirenin Zararı Önleme ve Azaltma Vecibesi" (Zararı Önleme ve Azaltma), AÜHFD, C. 44, S. 1, 1995, s. 404.

[105] Uluğ, s. 315. TTK m. 1448'de yer alan kurtarma ve halefiyet hakkının korunması külfetinin ihlali halinde uygulanacak yaptırımlar hakkında detaylı bilgi için bkz. Emiralioğlu, s. 102 vd.

[106] Kübra, Yetiş Şamlı, "Zarar Sigortalarında Teminat Kapsamındaki Rizikoların Belirlenmesine İlişkin Bazı Sorunlar", Prof. Dr. Rayegan Kender'e Saygı Günü, Sigorta Genel Şartlarının Düzenlenmesi, Denetlenmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar Sempozyumu, Filiz Kitabevi, İstanbul 2020, s. 91; Emine, Yazıcıoğlu, "Zarar Sigortalarında Sigorta Himayesinin Sınırlandırılması ve Davranış Yükümlülüklerinin Teminat Şartı ya da İstisna Olarak Öngörülmesi Sorunu" (Sigorta Himayesinin Sınırlandırılması), Prof. Dr. Ergon Çetingil ve Prof. Dr. Rayegan Kender'e 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı, İstanbul 2007, s. 1185; Kender, s. 290; Emine, Yazıcıoğlu, Tekne Sigortası Sözleşmesi, Beta Basım Yayın, İstanbul 2003, s. 121; Yazıcıoğlu/Şeker Öğüz, s. 53; Memiş, s. 75.

[107] Ünan, Sorumluluk, s. 65.

yönetemeyeceği bir ekonomik yük ile karşılaşmasını engelleme ve sağlıklı ve öngörülebilir bir sigorta sisteminin devamlılığını sağlama açısından önemlidir[108].

Rizikonun belirlenmesi genel olarak birincil (asli/olumlu) sınırlama ve ikincil (tali/olumsuz) sınırlama şeklinde iki aşamalı olarak gerçekleşir. Ancak, bazen poliçelerde istisnanın istisnası denilebilecek üçüncül bir riziko sınırlamasına gidildiği de görülmektedir. Rizikonun birincil ve ikincil olarak sınırlandırılması mutlak nitelikte olmayıp bazen birincil riziko sınırlaması içerisinde yer alması gereken hususlar ikincil sınırlamanın konusunu oluşturduğu görülmektedir[109].

2.1. Birincil Sınırlama

Birincil sınırlama esasında sigortacının taşımayı üstlendiği rizikoların belirlenmesidir[110]. Örneğin, Cam Kırılmasına Karşı Sigorta Genel Şartları'nın *"Sigorta Teminatının Kapsamı"* başlıklı birinci maddesinde *"Sigortacı bu poliçede gösterilen cam ve aynaları kırılma neticesinde uğrayacakları ziya ve hasarlara karşı aşağıdaki şartlarla temin eder."* şeklindeki düzenleme ile cam ve ayna kırılması rizikosu birincil riziko sınırlaması ile belirlenmiştir.

Birincil riziko sınırlaması ile sigorta himayesinin belirlenmesinde temel olarak iki ilke bulunmaktadır. Bunlar, *"rizikonun genelliği" (all risks)* ve *"belirli rizikolar" (named perils)*ilkeleridir[111].

2.1.1. Rizikonun Genelliği İlkesi

Sigortaya konu olan menfaatin gerçekleşme ihtimali bulunan tüm rizikoları kapsayacak şekilde teminat altına alınmasına *rizikonun genelliği ilkesi* denir[112]. Bu

[108] Omağ, Muafiyet Klozları, s. 529 – 530.

[109] Ünan, Sorumluluk, s. 65; Memiş, s. 76, dn. 4.

[110] Akgün, Teminatın Kapsamı, s. 101; Yetiş Şamlı, s. 92; Ayli, s. 136. Doktrinde Memiş, birincil riziko sınırlandırmasını sigorta sözleşmesinde belirtilen sigortalı şahıs, eşya ve sigortalanan menfaate ilişkin sınırlandırmalar olduğunu belirtmiştir. Memiş, s. 75. Ünan ise birincil riziko sınırlandırmasını, sigorta ettirenin belirli sıfat, hukuki ilişki veya faaliyetleri, zarar türleri ve rizikonun kişi, yer, zaman ve miktar bakımından yapılan sınırlandırmalar olarak belirlemiştir. Ünan, Sorumluluk, s. 66 – 106. Ancak Ünan daha güncel tarihli bir başka eserinde ise bizim de katıldığımız şekilde rizikoyu sınırlama yoluna gitmiştir. Bkz. Ünan, Cilt I, s. 91.

[111] Yetiş Şamlı, s. 93; Kayıhan/Günergök, s. 174. 6102 sayılı TTK ile genellik ilkesi terk edilerek belirli rizikolar ilkesi benimsenmiştir. Bkz. Kerim, Atamer, "Yeni Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Zarar Sigortalarına Giriş", BATİDER, C. 27, S. 1, Ankara 2011, s. 62.

ilke kapsamında yapılan sınırlamalarda rizikolar tek tek sayılmazlar, genel ifadelerle belirtilir[113]. Buna göre sigortacı, sigorta teminatı dışında bırakıldığı açıkça belirtilmediği sürece, bu ilke kapsamında belirlenen rizikoların olası tüm sonuçlarından sorumlu olacaktır[114]. Sigorta sözleşmesi ile belirlenen zarara ya da olaya sebep olabilecek tüm rizikoların teminat altına alınmasına gerçek anlamda rizikonun genelliği; belirli bir durum ya da faaliyet ile bağlantılı olan rizikolar teminat altına alınmışsa gerçek olmayan anlamda rizikonun genelliğinden bahsedilir[115].

Örneğin, Yangın Sigortası Genel Şartları'nın *"Sigortanın Kapsamı"* başlıklı A.1 maddesinde *"Bu sigorta ile yangının, yıldırımın, infilakın veya yangın ve infilak sonucu meydana gelen duman, buhar ve hararetin sigortalı mallarda doğrudan neden olacağı maddi zararlar, sigorta bedeline kadar temin olunmuştur."* şeklindeki düzenlemesi ile gerçek anlamda rizikonun genelliği bulunmaktadır. Buna karşın Maden Çalışanları Zorunlu Ferdi Kaza Sigortası Genel Şartları'nın *"Sigortanın Konusu"* başlıklı A.1 maddesinde *" Bu sigorta, yer altı ve yer üstü kömür madenciliği, kömürden gayri yer altı madenciliği faaliyetlerinde bulunulan tesislerde iş akdi ile istihdam edilen üretim ve üretim hazırlığı faaliyetinde bulunan personeli, söz konusu faaliyetlerin icrası esnasında meydana gelebilecek maden kazalarının neticelerine karşı bu Genel Şartlar çerçevesinde teminat altına alır."* Burada ise belirli bir mesleki faaliyet kapsamında meydana gelebilecek rizikolar teminat altına alındığından gerçek olmayan anlamda rizikonun genelliğinden söz edilecektir.

2.1.2. Belirli Rizikolar İlkesi

Birincil riziko sınırlamasında teminatın kapsamının belirlenmesinde ikinci ilke *belirli rizikolar ilkesi*dir. Bu ilke ile sigorta sözleşmesine konu olan menfaat

---

[112] Mülga eTTK döneminde kanun koyucu taşıma sigortaları hariç, kara sigortası niteliğindeki zarar sigortalarında harp ve isyan rizikolarını istisna tutarak; kara ve iç sularda taşıma ve denizcilik rizikoları için herhangi bir istisna olmaksızın rizikonun genelliği prensibini benimsemiştir (Bkz. 6762 sayılı eTTK m. 1281/1, 1312, 1379). Can, s. 50 – 51.

[113] Omağ, Muafiyet Klozları, s. 533.

[114] Akgün, Teminatın Kapsamı, s. 92.

[115] Yazıcıoğlu, s. 123; Yetiş Şamlı, s. 93; Yazıcıoğlu, Sigorta Himayesinin Sınırlandırılması, s. 1187.

sözleşmede sayılan bazı riziko ya da rizikolara karşı teminat altına alınır[116]. Örneğin, Yangın Sigortası Genel Şartları'nın *"Sigortanın Kapsamı"* başlıklı A.1 maddesinde *"Bu sigorta ile yangının, yıldırımın, infilakın veya yangın ve infilak sonucu meydana gelen duman, buhar ve hararetin sigortalı mallarda doğrudan neden olacağı maddi zararlar, sigorta bedeline kadar temin olunmuştur."* Burada yangın, yıldırım, infilak, yangın ve yıldırım sonucu meydana gelen duman, buhar ve hararet şeklinde sayımla teminat altına alınan rizikolar belirlenmiştir.

2.2. İkincil Sınırlama

İkincil riziko sınırlaması ise birincil sınırlama ile belirlenen teminatın kapsamından bazı durumların istisna/muaf tutulması ile gerçekleşir[117]. Bu istisna hükümleri, birincil riziko sınırlaması ile teminat kapsamına giren bazı durumları teminatın dışına çıkarır[118]. Yukarıda Cam Kırılmasına Karşı Sigorta Genel Şartları'nda cam ve ayna kırılması rizikosunda yapılan geniş belirlemenin ardından *"Teminat Dışı Kalan Haller"* başlıklı 3/1-a maddesi *"Sigortalı cam ve aynaların bulunduğu bina ve mahallerin yıkılması ve çökmesi (inhidam)"* şeklindeki ikincil riziko sınırlaması ile binanın tümden yıkılması sonucu gerçekleşen cam kırılması rizikosu teminat kapsamı dışında tutulmuştur.

Sigorta himayesinin kapsamı birincil riziko sınırlaması ile belirlendikten sonra teminat kapsamında kalan bazı rizikolar, ikincil riziko sınırlaması ile istisna tutulur ve sigorta himayesi ikinci kez sınırlandırılmış olur. İkincil riziko sınırlaması sebep, konu, yer, zaman, miktar ve zarar türleri gibi altı farklı şekilde yapılabilir[119].

2.2.1. Rizikonun Sebep Açısından Sınırlanması

Rizikonun gerçekleşmesine neden olan bazı olaylar sigorta tekniği ile bağdaşmaması ya da ahlaka uygun olmaması gibi gerekçelerle sebep yönünden

---

[116] Yetiş Şamlı, s. 94.

[117] Yetiş Şamlı, s. 92 – 93; Akgün, Teminatın Kapsamı, s. 101; Memiş, s. 76; Ayli, s. 137.

[118] Sigorta sözleşmelerinde teminatın kapsamı belirlenirken, sigortalanması caiz olmayan rizikolar, ek prim karşılığında sigortalanması hedeflenen rizikolar ve başka özel sigorta türleri ile himaye edilmesi gereken rizikolar bu istisna hükümleri ile sigorta koruması dışında tutulur. Ünan, Sorumluluk, s. 65.

[119] Yetiş Şamlı, s. 94 – 95; Omağ, Muafiyet Klozları, s. 533 – 534.

ikincil riziko sınırlaması ile sınırlandırılırlar. Sağlık Sigortası Genel Şartlarının *"Teminat Dışı Kalan Haller"* başlıklı 2/1-d maddesine göre *esrar, eroin gibi uyuşturucuların kullanımı* sonucu sigortalıların sigorta süresi içinde hastalanmaları ya da bir kaza sonucu yaralanmaları teminat dışında bırakılmıştır[120].

2.2.2. Rizikonun Konu Açısından Sınırlanması

Hukukumuzda sigorta sözleşmesinin konusu mal ya da malvarlığının kendisi değildir; meşru olmak kaydıyla ekonomik değeri olan menfaattir [121]. Menfaat, belirli bir kişi ile belirli bir değer arasındaki ekonomik ilişkidir[122]. Rizikodan sonra sigorta sözleşmesinin geçerliliği için gereken en önemli unsurlardan birisi de menfaattir[123]. Sigorta edilen menfaat maddi bir varlığı bulunan eşya olabileceği gibi bir sanatçının sesi ya da güzelliği gibi gayri maddi şeyler de olabilir[124]. Sigorta sözleşmesi kurulurken ya da kurulduktan sonra sözleşme süresi içerisinde var olan menfaat ortadan kalkarsa sözleşme geçersiz olacaktır (TTK m. 1408 ve m. 1490/4) [125].

---

[120] Akgün, Teminatın Kapsamı, s. 98; Yetiş Şamlı, s. 95; Zehra, Şeker, Deniz Yoluyla Yük Taşımasında Sigorta Himayesinin Kapsamı, Beta Basım Yayın, İstanbul 2001, s. 34.

[121] Zarar sigortalarında sigortanın konusunun eşyanın kendisi olduğu yönündeki görüş için bkz. Willy, Koenig, "Sigorta Menfaati ve Değerlendirilmesi" (Çev. Fırat Öztan), BATİDER, C. 5, Ankara 1969, s. 48. Sigorta konusunun eşya olmadığı, eşya üzerindeki menfaatin sigortaya konu olduğu yönündeki hakim görüş için bkz. Hans, Möller, "Menfaat ve Değerlendirilmesi" (Çev. Fırat Öztan), BATİDER, C. 4, Ankara 1967, s. 261; Fevzi, Topsoy, "Başkasının Hayatı Üzerine Yapılan Sigorta Sözleşmelerinde Menfaat" (Menfaat), BATİDER, C. 31, S. 2, Ankara 2015, s. 147; Melda, Taşkın, "Zarar Sigortalarında Menfaat Eksikliği" (Makale), BATİDER, C. XXXIII, S. 1, Y. 2017, s. 262 – 266; Can, s. 28; Nomer, s. 4; Kubilay, s. 47; Çeker, s. 64; Bozkurt, s. 46; Memiş, s. 77; İsmet, Sayhan, "Sigortalanabilir Menfaat Kavramı Günün Koşullarına Uygun Mudur? Değiştirilmesi Gereken Hususlar" (Sigortalanabilir Menfaat), Türkiye'de Sigorta Hukukunun Sorunları ve Geleceği Sempozyumu (19 – 20 Kasım 2004), Ankara, TBB Yayınları 2005, s. 351. Sigorta hukukunda konu ve menfaat kavramlarının farklı anlamlar taşıdığı hususunda bkz. Etem, Kara, Sigortalanabilir Menfaat İlkesi, Yetkin Yayınları, Ankara 2020, s. 85; İsmet, Sayhan, Sigorta Sözleşmelerinin Konusu, Yetkin Yayınları, Ankara 2001, s. 41. Menfaat sigorta sözleşmesine konu oluncaya kadar sigorta objesi ile kişi arasındaki soyut ekonomik ilişki iken; sigorta ile menfaat nispeten somut bir görünüm kazanır. Sayhan, s. 83.

[122] Bozkurt, s. 46. Ekonomik bir karşılığı olmaması sebebiyle dini, ahlaki, duygusal ya da anı niteliği taşıyan menfaatler sigortalanamazlar. Detaylı bilgi için bkz. Kemal, Şenocak, Çifte Sigorta (Aynı isimle anılacak), Turhan Kitabevi, Ankara 2002, s. 24.

[123] ETTK döneminde menfaat yalnızca mal sigortalarına ilişkin 1269'uncu maddede yer alırken TTK'nin 1408'inci maddesi ile tüm sigorta türlerine uygulanacak genel hükümler içerisinde tüm sigorta sözleşmelerinin geçerlilik şartı ve objektif esaslı unsuru olarak belirlenmiştir. TTK Genel Gerekçesi m. 1408, TBMM tutanakları, s. 405; Bozkurt, s. 47.

[124] Topsoy, Menfaat, s. 145.

[125] Menfaat eksikliğinin sigorta sözleşmesine etkisi konusunda detaylı bilgi için bkz. Sayhan, s. 123 – 156.

Hayat sigortalarında başkasının hayatı üzerine sigorta yapılabilmesi için o kişinin hayatının devamında lehtarın menfaatinin bulunması gerekmektedir (TTK m. 1490/2). Söz konusu menfaat, maddi ya da manevi olabilecektir[126]. Kişinin kendi hayatı üzerinde sigortalanabilir menfaati tartışmasız şekilde var olduğundan sigorta ettirenin kendi hayatı üzerine sigorta sözleşmesi yaptırması halinde menfaatini aramaya gerek bulunmamaktadır[127].

Özellikle mal sigortalarında sigorta ettiren ya da sigortalının üzerinde menfaati bulunan her eşya sigorta himayesi kapsamında olmayabilir. Sigorta türüne göre sigortalanan eşyalar, tahdidi olarak sayılabileceği gibi bazı eşyalar teminat kapsamı dışında da tutulabilir. Eşya üzerinde sigorta ettiren ya da sigortalıya ait bir menfaat bulunmadığı takdirde hasara uğraması gerçek anlamda bir riziko teşkil etmez[128]. Bu husus esasında bir menfaat sınırlaması olmasına karşın dolaylı olarak rizikoyu da sınırlandırmaktadır[129]. Rizikonun gerçekleşmesi ile sigortacıdan talepte bulunan sigortalının, teminat kapsamındaki bir eşya üzerindeki menfaatinin varlığını ve bu menfaatinin ihlal edildiğini ispatlaması gerekir[130]. Rizikonun konu yönünden teminat dışında kaldığının ispat yükü ise sigortacı üzerindedir (TTK m. 1409/2)[131].

Örneğin 01.02.2019 tarihli İnşaat Sigortası Genel Şartlarının *"Teminat Dışında Kalan Kıymetli Haller"* başlıklı A.4/1-e maddesinde *"Nakit, kıymetli evrak (çek, senet, pul, esham ve tahvilat gibi) fatura, dosya, borç delilleri ve hesaba ilişkin bütün defter ve evrak, inşaat ve tesisat plan ve proje"* tahdidi olarak sayılarak teminat kapsamı dışında tutulmuştur.

---

126 Kabukçuoğlu Özer, s. 135.

127 Topsoy, Menfaat, s. 147; Kabukçuoğlu Özer, s. 135; Sayhan, s. 361.

128 Ayli, s. 138; Memiş, s. 79.

129 Memiş, s. 79.

130 Ayli, s. 138; Memiş, s. 79.

131 *"O halde, hasarın teminat dışı kalabilmesi için kazanın meydana geliş sekli itibariyle sürücünün salt (münhasıran) alkolün etkisi altında kaza yapmış olması gerekmektedir. Diğer bir anlatımla, sürücünün alkollü olması tek basına hasarın teminat dışı kalmasını gerektirmez. Üstelik, böyle bir durumda hasarın teminat dışı kaldığının ispat yükü 6762 sayılı TTK'nun 1281. maddesi hükmü gereğince sigortacıya düşmektedir."* Yargıtay 17. HD, K.T: 14.07.2020, 2019/2277 E., 2020/4806 K. İyi niyet kurallarına aykırılık halinde ispat yükünün yer değiştirdiği ayrık bir durum için bkz. Yargıtay 17. HD, K.T: 24.06.2020, 2019/2942 E., 2020/3941 K. (sinerjimevzuat.com.tr, E.T: 06.12.2020)

2.2.3. Rizikonun Yer/Mekan/Coğrafya Açısından Sınırlanması

Rizikonun yer bakımından sınırlanması ile sigorta sözleşmesinde belirlenen yerlerde gerçekleşen ya da belirlenen yerlerin dışında gerçekleşmiş rizikolar sigorta teminatı kapsamında olacaktır. Yer bakımından riziko sınırlaması coğrafi ve sigorta yeri yönünden olmak üzere iki farklı şekilde yapılmaktadır.

2.2.3.1. Coğrafi Sınırlama

Coğrafi sınırlama, belirli bir arazi parçası ya da şehir, eyalet, ülke gibi alanlar şeklinde belirlenebilir. 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 15/1 maddesi gereğince *"Türkiye'de yerleşik kişiler, Türkiye'deki sigortalanabilir menfaatlerini, Türkiye'de faaliyette bulunan sigorta şirketlerine ve Türkiye'de yaptırmak zorundadır"*. Bu sebeple sigorta teminatı uygulamada genel olarak sözleşmenin yapıldığı *"ülke içinde"* gerçekleşen rizikolar için himaye sağlamaktadır[132]. Ancak insan ilişkilerinin küreselleşmesi ile birlikte sigorta himayesinin de ülke dışına taşması ihtiyacı doğmuştur[133].

Uluslararası nitelik kazanan hukuki ilişkileri sigorta teminatı dışında bırakmamak amacıyla *"teminatın yer bakımından genişletilmesi" (coverage territory extension)* klozları ile başkaca ülkelerde gerçekleşecek rizikolar sigorta himayesine alınmaktadır[134]. Buna karşın uygulamada sigortacılar, yabancı ülke teminatı ile tüm dünyada meydana gelen rizikolara karşı koruma sağladığı durumlarda dahi hukuki farklılıklardan dolayı teminat vermeye çekindiği bazı ülkeleri istisna tutmaktadırlar[135]. Sigortacılar, bu ülkelerde gerçekleşecek tazminat talepleri ile

---

[132] Ünan, Sorumluluk, s. 102; Yongalık, s. 219; Akgün, Teminatın Kapsamı, s. 98 – 99; İnan Deniz, Dinç, Ürün Sorumluluk Sigortasında Rizikonun Konusu ve Teminatın Kapsamı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017, s. 189; Hale, Aydoğmuş, Ürün Sorumluluk Sigortasında Teminatın Kapsamı ve Riziko, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020, s. 112; Serdar, Demirci, Ürün Sorumluluk Sigortası, Doktora Yeterlik Tezi, Ankara 2011, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 105.

[133] İbrahim, Kaplan, "İmalatçının Sorumluluğu Üzerine Düşünceler", BATİDER, C. 13, S. 1, Ankara 1985, s. 138; Dinç, s. 190.

[134] Özellikle ürün ve mesleki sorumluluk sigortalarında sigorta himayesinin coğrafi olarak genişletilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Ünan, Sorumluluk, s. 102; Ayşe Özlenen, Çığ, Ürün Sorumluluğu Sigortasında Teminatın Kapsamı, Andıç Yayınları, İstanbul 2015, s. 93; Göktuğ, Burucuoğlu, "Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları Çerçevesinde Teminatın Kapsamı", Yaşar Hukuk Dergisi, C. 2, S. 1, Ocak 2020, s. 22; Demirci, s. 105; Aydoğmuş, s. 112.

[135] Demirci, s. 107; Aydoğmuş, s. 113; Çığ, s. 97.

muhatap olmamak için poliçelere *"yargılama yetkisi istisnası (jurisdiction exclusion)"* getirmektedir[136]. Yargılama yetkisi istisna kaydı ile teminat kapsamı dışında bırakılan ülkelerin başında ABD ve Kanada gelmektedir[137]. Bunun sebebi ise söz konusu ülkelerin tazminat hukukunun zenginleşme yasağı ilkesini benimsememiş olması sonucu mahkemelerin belirlediği tazminat miktarının gerçek zarar miktarının çok üzerinde çıkmasıdır[138].

Doktrinde, Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Mesuliyet Sigortası Genel Şartlarında (ÜŞKMMSGŞ) yer hususunda doğrudan bir sınırlama olmasa da birinci maddesinde *"Türkiye Cumhuriyetinin hukuki mes'uliyete müteallik mevzuatı hükümleri dairesinde ve işbu poliçede tespit olunan meblağlara kadar temin eder."* şeklindeki düzenlemenin dolaylı bir sınırlama getirdiği belirtilmektedir[139]. Ayli ve Demirci, *yabancılık unsuru*[140] bulunan bir olayda kanunlar ihtilafı kuralı olarak Türk Hukukunun uygulanacağı tespit edilirse sigortacının, teminat kapsamında ödeme yapacağını; Türk Hukuku dışında başka bir hukukun uygulanması gerektiğinde ise artık sigorta himayesinden faydalanılamayacağını belirtmişlerdir[141]. Kanımızca ÜŞKMMSGŞ m. 1'e göre yabancılık unsuru bulunan bir olayda kanunlar ihtilafı kuralı olarak yabancı hukuk uygulanır ve bu hukuka göre belirlenen zarar ve tazminat miktarı Türk Hukukuna göre belirlenenden fazla çıkarsa sigortacı bu fazla kısımdan sorumlu olmayacak ve dolaylı bir sınırlamadan bahsedilebilecektir[142]. Aksi düşünce halinde prim ödeyerek sigorta himayesine giren sigortalının, yabancılık

---

[136] Burucuoğlu, s. 22; Demirci, s. 107 – 108; Aydoğmuş, s. 114; Çığ, s. 92. Yargılama yetkisi istisna kaydı içeren sigorta poliçelerinde ihtilaf halinde uygulanacak hukuku belirlemek için yetkili hukuk klozu (choice of law) ve yargı yetkisine sahip ülkeleri belirlemek için de yetkili mahkeme klozu (jurisdiction claus) kullanılmaktadır. Demirci, s. 108.

[137] Mahmut, Saraçoğlu, "Ürün Mali Mesuliyet Sigortası", Reasürör Dergisi, S. 29, İstanbul 1998, s. 27.

[138] Burucuoğlu, s. 22; Demirci, s. 106; Aydoğmuş, s. 114. ABD'de gerçek zararın oldukça üzerinde tazminat örnekleri için bkz. Ünan, Sorumluluk, s. 103. ABD ve Kanada istisnasının uygulaması hakkında detaylı bilgi için bkz. Dinç, s. 193 – 196.

[139] Ünan, Sorumluluk, s. 104; Güner, s. 43; Demirci, s. 111; Ayli, s. 156; Çığ, s. 95.

[140] Sigorta sözleşmelerinde yabancılık unsuru hakkında bilgi için bkz. Selahattin, Kaya, Yabancı Unsurlu Sigorta Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2016, s. 89 – 91; Nuray, Ekşi, Türk ve Avrupa Birliği Hukukunda Yabancı Unsurlu Sigorta Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk, Beta Basım Yayım, İstanbul 2012, s. 13 – 17.

[141] Ayli, s. 156; Demirci, s. 112.

[142] Şenocak, sigorta ettirenin sorumluluğunun doğrudan Türk Hukukuna göre tespit olunması gerektiğini ifade etmiştir. Kemal, Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası (Aynı isimle anılacak), Turhan Kitabevi, Ankara 2000, s. 297.

unsuru bulunan bir olayda kanunlar ihtilafı kuralı yabancı hukuk çıkması sebebiyle teminattan faydalanamaması ile sonuçlanacaktır. Bu durum sigorta hükümlerinin zayıf olan tarafı koruma amacı[143] ve sözleşmeye güven ilkesi[144] ile bağdaşmamaktadır.

2.2.3.2. Sigorta Yeri ile Sınırlama

Sigorta sözleşmesi kimi zaman daha özel ve sınırlı bir alan içerisindeki değerleri himaye altına alma amacı taşıyabilir. İşveren sorumluluk sigortasında işyeri, inşaat sigortasında inşaat sahası, hırsızlık ve yangın sigortasında belirli bir sigorta yeri içerisindeki kıymetler sigortalanarak riziko sınırlandırılır.

Rizikonun kıymetlendirilmesi ve sigorta edilecek şeylerin tespiti açısından sigorta yerinin belirlenmesi önemlidir[145]. Sigortalanan şeylerin teminat süresince poliçede belirlenen yerde kalması esas olsa da; yer değişikliği sigortacı için rizikoyu ağırlaştırmadığı sürece sigorta teminatı etkilenmeyecektir[146]. Ancak sigortalı şeyin poliçede belirlenen yeri değiştirildiğinde *esaslı*[147] *bir riziko ağırlaşması*[148] meydana geliyorsa sigortacı, TTK m. 1445/1 gereğince sözleşmeyi feshedebilir ya da prim farkı isteyebilir. Sigortacının, rizikonun gerçekleşmesinden sonra yer değişikliğinden

---

[143] Güçlü konumda olan sigortacının, sözleşme özgürlüğü ilkesini kötüye kullanmasının önüne geçmek için kanun koyucu genel şart koyma serbestisini toplum lehine kısıtlayarak sigorta genel şartları ihdas etmiştir. Etem, Kara, "Sigorta Genel Şartlarının Hukuki Niteliği", HKÜHFD, C. 10, S. 19, s. 157. Sigorta genel şartları, her bir sigorta türü için önceden hazırlanır ve TTK m.1425/1 gereğince sigorta poliçelerine eklenir. Kender, s. 31. Bu şartlar kanunun emredici hükümlerinden sonra ancak yorumlayıcı nitelikteki yedek hükümlerinden önce gelecek şekilde uygulanır. Arseven, s. 32. Söz konusu genel şartlar Bakanlık onayından geçmiş olsa dahi kanunun emredici hükümlerine aykırı olduğu oranda uygulanamaz. Kayıhan/Günergök, s. 85.

[144] Güven sorumluluğu sözleşmenin kurulmasından önce başlayıp sonrasında da devam eden sözleşmesel ve haksız fiil sorumluluğundan ayrı bir sorumluluktur. Yasemin, Durak, "Güven Sorumluluğu ve Culpa In Contrahendo", SÜHFD, C. 25, S. 1, 2018, s. 243.

[145] Ayli, s. 157.

[146] Ayli, s. 157.

[147] Doktrinde *esaslılık* yerine *önemlilik* kavramının da kullanıldığı görülmektedir. Bkz. Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 228; Kemal, Şenocak, "Sigorta Ettirenin Rizikoyu Ağırlaştırmama ve Rizikonun Ağırlaşması Halinde Ağırlaşan Rizikoyu İhbar Külfeti" (İhbar Külfeti), Sigorta Hukuku Sempozyumları, On İki Levha Yayıncılık, Ağustos 2018, s. 205.

[148] Esaslı riziko ağırlaşması, sigorta sözleşmesinin kurulduğu anda, rizikoda meydana gelen değişimin yarattığı ağırlık olmuş olsa idi sigortacının bu sözleşmeyi hiç kurmayacak ya da daha yüksek bir prim ile kuracak olmasını ifade etmektedir. Arseven, s. 135 – 136; Omağ, Rizikonun Ağırlaşması, s. 57; Yener, s. 223; Ayli, s. 157, dn. 106.

haberi olursa diğer şartların da varlığı halinde TTK m. 1445/5'e göre tazminatta ya da bedelde indirim uygulanır.

Şemsiye teminat[149] sağlayan bir inşaat sigortası söz konusu ise aynı müteahhidin birden fazla şantiyesi bulunabilir. İki inşaat sahası arasında malzeme, araçlar ya da işçilerin nakli söz konusu olabilir. Sigortalı değerler, inşaat sahasından ya da malzemelerin depolandığı yerden ayrılıp sigorta kapsamındaki diğer inşaat sahasına varıncaya kadar aralarındaki ekonomik ve teknik bağ sebebiyle bu alanlar da inşaat sahası sayılmalı ve sigorta teminatı bu alanlarda da sürmelidir[150]. Poliçede belirlenen sigorta yerinden başkaca sebeplerle geçici olarak ayrılan sigorta değerleri yönünden ise sigorta teminatı geri döndükleri vakte kadar askıda kalır[151]. Ancak sigortalanan değerler, bir işletmenin amacına uygun olarak ya da yaklaşan bir tehlike dolayısıyla sigorta yerinin dışına çıkarılırsa, sigortanın korumasından faydalanmaya devam edecektir[152].

Rizikonun yer açısından sınırlanmasında bir başka örnek ise ürün sorumluluk sigortasında görülmektedir. Ancak burada teminatın kapsadığı yerden ziyade kapsamadığı yer önemlidir. Şöyle ki, sigortalı ürün henüz üreticinin fabrikasında ya da deposunda iken üçüncü kişilere zarar vermesi halinde ürün henüz sorumluluk sigortasının himayesi altında değildir. Ne zaman üreticinin zilyetliğinden çıkıp

---

[149] Şemsiye tip teminat ile müteahhit, sigorta süresi içinde aldığı işler için belirli bir sigorta bedeline kadar, işçilerine karşı ve alt müteahhitlerin yaptığı işler için müteahhidin almış olduğu ve alacağı işlerin cins ve meblağları ve geçmiş hasar tecrübeleri göz önüne alınarak hesaplanan prim karşılığında sigorta edilir. Meltem Deniz, Güner, Yapı Sigortalarında Teminatın Kapsamı, Yüksek Lisans Yeterlik Tezi, İstanbul 2000, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 20.

[150] Ayli, s. 162.

[151] Ayli, s 160; Memiş, s. 89. Topsoy, inşaat sahasına konularak bir kez sigorta kapsamına giren bir değerin daha sonra inşaat sahası dışına çıkarıldığında kendiliğinden sigorta himayesi dışına çıkmadığını, sigorta ettirenin değişiklik kastı ile gerçekleşen riziko arasında TTK m. 1445/5 göre bir illiyet bağı olup olmadığının araştırılması gerektiğini belirtmiştir. Fevzi, Topsoy, "İnşaat Sigortası Teminatının Kapsamı" (İnşaat Sigortası), TBB Dergisi, S. 134, Ocak – Şubat 2018, s. 539. Yargıtay inşaat sahasına 1 km uzaklıktaki trafodan elektrik alınması için döşenen kabloları inşaat sahası dışında olduğunu değerlendirerek yapılan hırsızlığın teminat dışında olduğuna karar vermiştir. Yargıtay 11. HD, K.T: 24.01.2014, 2012/9489 E., 2014/1525 K. (www.sinerjimevzuat.com.tr, E.T: 19.12.2020). Topsoy, sözleşmedeki edimin ifası için elektrik olmazsa olmaz unsurlardan birisi olduğundan trafoya kadar döşenen kabloların inşaat sahası içinde değerlendirilmesi gerektiğini belirterek kararı eleştirmiştir. Topsoy, İnşaat Sigortası, s. 539 – 540, dn. 105.

[152] Memiş, s. 89.

piyasaya sürüldüyse o zaman ürün sorumluluk sigortasının koruması başlayacaktır[153]. Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarının (ÜSSGŞ) B.1 maddesinin ilk fıkrasında yer alan *"sözleşme süresi içinde piyasaya sürmüş olduğu ürünler dolayısıyla"* ifadesinden ve ürün sorumluluk sigortasının niteliğinden bu kıstasın kabul edildiğinin kabulü gerekir.

2.2.4. Rizikonun Zaman Açısından Sınırlanması

Sigortacı, kural olarak sözleşmeyle kararlaştırılan süre boyunca rizikoyu taşımakla yükümlüdür. Sigorta himayesinin ne kadar süreceği ise tarafların ortak iradeleri ile belirlenir. Taraflar sözleşmede herhangi bir süre belirlememişse mahkeme, taraf iradeleri, yerel teamül ile hâl ve şartları göz önünde bulundurarak süreyi belirler (TTK m. 1410)[154].

Sigorta hukukunda sözleşmenin taraflarca imzalanması her zaman sigortacının sorumluluğunun başladığı anlamına gelmez. Doktrinde üç farklı sigorta süresinin var olduğu kabul edilir[155]. Bunlardan ilki *şekli (formel) sigorta süresi*dir. Tarafların sigorta sözleşmesi akdetmeye yönelik karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarını açıklamaları ile şekli sigortası süresi başlar ve sözleşme sona erinceye kadar devam eder[156].

İkincisi ise prim borcunun devam ettiği zamanı ifade eden *teknik sigorta süresi*dir[157]. Bu süre ilk primin ödenmesi ile başlar ve sigorta ettirenin son prim borcunu ödemesi ile nihayete erer[158]. Teknik ve maddi sigorta süreleri çoğunlukla aynı zaman dilimidir. Ancak bazen teknik sigorta süresi maddi sigorta süresinin sona erdikten sonra da devam eder. Örneğin, sözleşmenin yapılması sırasında sigorta

---

[153] Ürün, üreticinin çalışanı tarafından piyasadan bir şekilde edinilip sigortalının fabrikasında zarara sebep olduysa sigorta himayesi kapsamında kabul edilmelidir. Burada kıstas bir kez piyasaya sürülmüş olmasıdır. Dinç, s. 196 – 197.

[154] Akgün, Teminatın Kapsamı, s. 99.

[155] Kender, s. 227 – 228; Memiş, s. 85 – 86; Ayli, s. 140.

[156] Ayli, s. 140; Kender, s. 227; Memiş, s. 85; Kayıhan, s. 149; Bozkurt, s. 100; Rayegan, Kender, "Sigorta Sözleşmesinin Süresine İlişkin Bazı Sorunlar" (Sigorta Sözleşmesinin Süresi), SHD, S. 1, İstanbul 1998, s. 40.

[157] Memiş, s. 85; Ayli, s. 140; Kender, s. 228; Kayıhan, s. 153; Bozkurt, s. 100.

[158] Ayli, s. 140.

ettiren beyan yükümlülüğünü kasıtlı olarak ihlal ederse sigortacı sözleşmeden cayabilir ve TTK m. 1441/1 gereğince rizikoyu taşıdığı süreye ait primlere hak kazanır[159]. Cayma ile birlikte sigortacının rizikoyu taşıma yükümlülüğü ortadan kalkar ve maddi sigorta süresi de sona erer ancak sigorta ettirenin prim borcu devam edebilir[160].

Üçüncüsü ise sigortacının rizikoyu taşıma borcunun başladığı andan son bulduğu ana kadar geçen süreyi kapsayan *maddi sigorta süresi*dir. Sigorta sözleşmelerinde genellikle maddi sürenin başlangıcı bellidir[161]. Ancak sözleşme ile belirlenmediği takdirde maddi süre, istisnalar[162] dışında, kural olarak sigorta ettirenin primi ya da ilk taksiti ödemesi ile başlar (TTK m. 1421)[163]. Sigorta ettirenin yapacağı bu ilk ödemeye kadar sigortacının rizikoyu taşıma yükümlülüğü askıda iken sigorta ettirenin prim ödeme borcu bulunmaktadır[164].

Sigortacının himayesi kural olarak primin ödenmesi ile başlayacaksa da taraflar daha önceki bir tarihten, hatta sözleşmenin kurulmasından da önce, başlamasına

---

[159] Sigorta ettirenin beyan yükümlülüğüne aykırı davranması sonucu sigortacının cayma hakkını kullanması hakkında detaylı bilgi için bkz. İbrahim, Ağsakal, Sigorta Sözleşmesinde Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğüne Aykırılık ve Sonuçları, Adalet Yayınevi, Ankara 2015, s. 139 vd.

[160] Ayli, s. 140; Kayıhan, s. 153; Kender, Sigorta Sözleşmesinin Süresi, s. 41.

[161] Poliçelerde çoğunlukla "sigortacının sorumluluğu 01.01.2021 saat 12:00'dan itibaren …" şeklinde maddi sigorta süresinin başlangıcı belirlidir.

[162] TTK m. 1421/1 kara ve denizde eşya taşıma işlerine ilişkin sigortalar için yasal istisna getirerek sigortacının rizikoyu taşıma yükümlülüğünü sözleşmenin akdedilmesi ile başlatmaktadır. Buna göre kara ve denizde eşya taşıma işlerine ilişkin sigorta sözleşmelerinde maddi sigorta süresi ile şekli sigorta süresinin başlangıcı aynı anda gerçekleşecektir. Ayrıca sigorta himayesinin primin ya da ilk taksitin ödenmesi ile başlayacağı kuralı sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar aleyhine değiştirilemeyen yarı emredici bir hükümdür (TTK m. 1452/3). Ancak bu hüküm sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar lehine değiştirilebilecektir. Kayıhan, s. 151

[163] *"6102 sayılı TTK'nin 1421'inci maddesi uyarınca sigortacının sorumluluğu primin tamamen ya da ilk taksitin ödenmesi ile başlar. Poliçede peşinat tutarı olarak 1.615,30 TL'nin gösterilmesi bu tutarın ödendiği anlamına da gelmeyecektir. Somut olayda davacı primlerin ilk taksitini ödediğini iddia ve ispat edemediğinden TTK'nin 1421'inci maddesi uyarınca davalı sigortacının sorumluluğunun başlamadığı gözetilerek davanın reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde davanın kabulüne karar verilmesi doğru olmamış, bozmayı gerektirmiştir."* Yargıtay 11. HD, K.T: 25.04.2017, 2016/2084 E., 2017/2406 K. (sinerjimevzuat.com.tr, E.T: 20.12.2020). Ünan, Sorumluluk, s. 99; Kayıhan, s. 150; Kender, s. 227 – 228; Ayli, s. 140 – 141; Bozkurt, s. 101.

[164] Ali, Bozer, "Mal Sigortasında Akdin Yürürlük Tarihini ve Sigortacının Mes'uliyetinin Başlangıcını Tayin Eden Sigorta Mukavelesi Hükümleri" (Makale), BATİDER, C. 1, S. 2, Ankara 1961, s. 217; Ayli, s. 141; Kayıhan, s. 152. Doktrinde bu yönden sigorta sözleşmesinin *real sözleşme* niteliğine yaklaştığı ancak real sözleşme olmadığı ifade edilmiştir. Ayli, s. 141; Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 209, dn. 533. Real sözleşme kavramı hakkında detaylı bilgi için bkz. Hilal, Daver, Borcun İfasında Borçlunun Rolü, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2018, s. 66.

karar verebilirler[165]. Bu halde TTK m. 1458'de düzenlenen *"geçmişe etkili sigorta"*nın varlığından söz edilir. Geçmişe etkili sigortanın geçerli olabilmesi için sözleşmenin yapıldığı sırada tarafların rizikonun gerçekleştiği ya da gerçekleşme ihtimalinin ortadan kalktığını bilmemeleri gerekir[166]. Aksi halde sigorta sözleşmesi kesin hükümsüzlükle malul olacaktır.

Sigortacının himayesinin prim ya da ilk taksitin ödenmesi ile başlayacağı kuralının istisnasını ise *geçici sigorta himayesi*[167] oluşturmaktadır. Bu sigorta türü özellikle aktüerya hesaplamalarının uzun sürdüğü durumlarda, henüz ilk prim ödenmeden, sigorta sözleşmesinin kurulması yönünde icap ile kabul/red arasındaki zaman diliminde sigortalıya koruma sağlamaktadır[168].

Sorumluluk sigortalarında rizikonun gerçekleştiği anın tespiti diğer zarar sigortalarına nazaran daha zordur[169]. Sorumluluk sigortaları dışındaki zarar sigortalarında riziko çoğunlukla hasarın gerçekleşmesi ile meydana gelirken sorumluluk sigortalarında hasar, sigortalının, sigortacıdan talepte bulunabilmesi için gereken şartlardan yalnızca birisidir[170]. Sigortacı yalnızca sözleşmede belirlenen zaman aralığında gerçekleşen rizikolar için himaye sağlayacağından sorumluluk sigortalarında rizikonun gerçekleştiği anın belirlenmesi önemlidir[171]. Ayrıca zamanaşımı süresinin başlangıcı, sigorta ettirenin koruma yükümlülüğü ve riziko gerçekleştikten sonraki ihbar yükümlülüklerinin başlangıç anının tespiti, hangi

---

[165] Bir başka deyişle maddi sigorta süresinin şekli sigorta süresinden önce başlayacak şekilde sigorta sözleşmesinin kurulmasıdır. Mehmet Sadık, Çapa, "Geçmişe Etkili Sigorta", GÜHFD, C. 18, S. 3 – 4, Ankara 2014, s. 345; Ünan, Sorumluluk, s. 99; Ayli, s. 142; Memiş, s. 86; Aydoğmuş, s. 115.

[166] Çapa, s. 350 – 354; Ünan, Sorumluluk, s. 99; Ayli, s. 142 – 143; Memiş, s. 86.

[167] Bu sigorta türü hakkında TTK'da herhangi bir düzenleme mevcut değildir. Doktrinde, sigortacının esas sözleşmeye ilişkin icabı her zaman kabul ya da reddetme imkânı olduğundan geçici sigorta himayesinin bir ön sözleşme olmadığı, bağımsız bir sigorta sözleşmesi olduğu kabul edilmektedir. Bozkurt, s. 103; Kemal, Şenocak, "Geçici Sigorta Himayesi" (Geçici Güvence), BATİDER, C. 22, S. 1, Ankara 2003, s. 55 – 57.

[168] Geçici sigorta himayesine ihtiyacı doğuran sebepler hakkında bkz. Şenocak, Geçici Güvence, s. 51 – 53; Bozkurt, s. 102 – 103.

[169] Demirci, s. 128; Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 78.

[170] Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 78.

[171] Demirci, s. 127 – 128; Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 78.

teminat limitinin uygulanacağı gibi hususları belirlenebilmesi için de rizikonun gerçekleştiği anın tespiti önem arz etmektedir[172].

Doktrinde rizikonun başlangıç anını belirleyen pek çok görüş ileri sürülmüştür[173]. Kanun koyucu eTTK döneminde rizikonun gerçekleştiği anı tayin eden doğrudan bir hüküm düzenlememişti. Ancak doktrinde, sigorta ettirenin ihbar yükümlülüğünü düzenleyen hükümlerden biri olan eTTK m. 1292/1'in rizikonun ne zaman gerçekleştiği sorusuna cevap verdiği kabul edilmekteydi[174]. Eski kanun döneminde yer alan kafa karışıklığı ve tartışmalar 6102 sayılı TTK ile son bulmuştur. TTK'nin 1473'üncü maddesi ile sorumluluk sigortalarında rizikonun gerçekleştiği an

---

[172] Demirci, s. 128 – 129.

[173] Bu görüşlerden ilki *sorumluluğa yol açan davranış (sebep olay teorisi)* görüşüdür. Buna göre sigortacıyı tazminat ödemek zorunda bırakan, sigorta ettireni sorumlu kılan ya da zararın sebebi niteliğindeki davranışlar/olaylar rizikodur. Örneğin, sigorta süresi içerisinde kaynak yapılan bir parçanın sigorta himayesi son bulduktan sonra kopması sonucu işçinin zarar görmesi halinde kaynağın, yani sorumluluğa yol açan davranışın sigorta süresinde gerçeklemiş olması, kaynak olayını riziko olarak kabulünü ve sigortacının sorumluluğunu gerektirir. Sebep olay teorisi, sigorta himayesinin sona ermesinden sonra ortaya çıkan zararları teminat kapsamına sokmak için elverişlidir. İkinci görüş ise *zarar olgusu (zarar olayı teorisi)* görüşüdür. Bu görüşe göre riziko, sigorta ettirenin davranışı sonucu üçüncü kişide zararın meydana geldiği an gerçekleşmiş olur. Başka bir deyişle zarar, maddi sigorta süresi içerisinde gerçekleşirse sigorta himayesinden faydalanılabilir. Zararın gerçekleşmesinden hakimin tazminata hükmettiği ana kadar geçen süre yalnızca zararın tespitine yönelik işlemlerdir. Zarar olgusu görüşü, zarara sebebiyet veren olay sigortanın maddi süresi başlamadan önce gerçekleşse bile zarar, sigorta himayesinin mevcut olduğu bir zamana denk gelirse sigorta ettiren himayeden yararlanacaktır. Görüşün geçmişe yönelik bir koruma sağladığı söylenebilir. Üçüncü görüş ise *talep (tazminat talebinin ileri sürülmesi teorisi)* görüşüdür. Bu görüşe göre riziko, zarar gören alacaklının uğradığı zarar için sigorta ettirenden talepte bulunduğu anda gerçekleşmiş sayılır. Özellikle uzun sürede gerçekleşen zararlarda rizikonun gerçekleştiği anın tespitinde talep görüşü kolaylık sağlamaktadır. Ancak görüş, sorumluluğunu doğuran bir olayın gerçekleştiğini önceden fark eden sigorta ettirenin, zarar gören kişi tazminat talep etmeden önce, sigortacı ile sözleşme imzalamaya yönelttiği gerekçesi ile eleştirilmektedir. Bir diğer görüş ise *talebin kesinleşmesi (zararın kesin olarak tespiti teorisi)* görüşüdür. Riziko, zarar görenin tazminat talebinin bir şekilde (sulh, borç ikrarı, davanın sonuçlanması vs.) kesinleşmesi ile gerçekleşir. Bu görüşün günümüzde uygulaması bulunmamaktadır. Doktrinde rizikonun gerçekleştiği anın tespiti hususunda ileri sürülen bu ve diğer tüm görüşler hakkında detaylı bilgi için bkz. Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 78 – 116; Ünan, Sorumluluk, s. 28 – 36; Yongalık, s. 186 – 202; Demirci, s. 127 – 146. Sorumluluğa yol açan davranış görüşünü aktif riziko – pasif riziko ayrımı ile uygulanması gerektiği yönünde görüş için bkz. Burak, Doğan, Özel Sigortalarda Sigorta Himayesinin Başlayacağı ve Sona Ereceği Anı Tayin Eden Esaslar, Yüksek Lisans Yeterlik Tezi, Ankara 2011, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 95 – 100.

[174] 6762 sayılı eTTK döneminde rizikonun gerçekleştiği anın tespiti ve çıkan sorunlarla ilgili olarak detaylı bilgi için bkz. Ünan, Sorumluluk, s. 53 – 62. Eski kanun döneminde Ünan, kaleme aldığı bir yazısında *"Şu an Türk Hukukunda rizikonun ne zaman gerçekleşmiş sayılacağı hususu genel şartlara bırakılmıştır."* diyerek *"doğru çözümün her sorumluluk sigortası için rizikoyu ayrı ayrı tanımlamak gerektiğini"* ifade etmiştir. Samim, Ünan, "Türk Ticaret Kanunu Taslağı'nın Sigorta Hukuku Başlıklı Altıncı Kitabı Hakkında Düşünceler" (Düşünceler), SHD, İstanbul 2005, Özel Sayı, s. 160.

için aksi bir sözleşme yoksa *sorumluluğa yol açan davranış esası*[175] *(event occurrence)* benimsenmiştir[176]. Fakat hüküm emredici olmadığından taraflar her sigorta türünün hukuki niteliğine göre rizikonun gerçekleşme anı için uygun olan esası serbestçe belirleyebilecektir[177].

2.2.5. Rizikonun Miktar Açısından Sınırlanması

Hemen hemen tüm sigorta sözleşmelerinde, zorunlu olmamasına karşın[178], sınırsız bir güvence vermesi beklenemeyeceğinden, sigortacının sorumlu olacağı en yüksek *sigorta bedeli*, diğer bir ifadeyle rizikonun gerçekleşmesi halinde sigortacının ödeyeceği *azami tazminat miktarı* belirlenerek, riziko miktar yönünden sınırlandırılır[179]. Poliçelerde sigorta bedeli bulunması, rizikoyu sigortacı için hesaplanabilir bir aralıkta tutup ödeme kabiliyetini yitirmemesini ve hesap edilmiş bu rizikoları sigortacılarla birlikte taşıyan reasürörlerin de işini kolaylaştırmak adına önemlidir[180]. Miktar yönünden sınırlama yasal dayanağını TTK'nin 1473'üncü maddesinde yer alan *"sigorta sözleşmesinde öngörülen miktara kadar"* ifadesinden almaktadır[181].

Rizikonun miktar yönünden sınırlandırılmasında *kişi başına limit (per-person limit)*, *olay başına limit (per-occurance limit)* ve *toplam/azami/yıllık limit (aggregate*

---

[175] Ünan, Sorumluluk, s. 28; Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 79 vd.; Yongalık; 187 vd.; Demirci, s. 129 vd.

[176] Ünan, Düşünceler, s. 160; Dinç, s. 178; Ünan, Cilt II, s. 288 – 289; TTK Genel Gerekçesi m. 1473, TBMM tutanakları, s. 421.

[177] Ünan, Düşünceler, s. 160; Dinç, s. 178. Ülkemizde sigorta genel şartlarında rizikonun gerçekleştiği ana ilişkin farklı esasların benimsendiği örnekler için bkz. Ünan, Cilt II, s. 291. Ayrıca belirtmek gerekir ki kanun her ne kadar rizikonun gerçekleştiği anın tespiti için sorumluluğa yol açan davranış esasını benimsemiş olsa da; sigortacının dinamik koruma sağlama ediminin başlaması için tazminat talebinin ileri sürülmesi gerekmektedir. Ünan, Sorumluluk, s. 53.

[178] 6762 sayılı eTTK döneminde sigorta bedelinin sigorta poliçesinde mutlak şekilde yer alması gereken emredici bir hüküm olmadığı, nispi bir hüküm (m. 1266, 1264) olduğu yönünde bkz. Mertol, Can, Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarına Genel Bir Bakış (Mesleki Sorumluluk Sigortası), BTHAE, Ankara 2006, s. 21.

[179] Can, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 21; Ünan, Sorumluluk, s. 105; Çığ, s. 86; Demirci, s. 112. Sigorta bedeli meblağ sigortalarında sigortacının ödeyeceği miktarı ifade ederken; zarar sigortalarında sigortacının ödeyeceği azami miktarı belirtir. Akgün, Teminatın Kapsamı, s. 100. Bir zarar sigortası türü olan sorumluluk sigortalarında sigorta bedeli, sigortacının tazminat ödeme yükümlülüğünü sınırlama amacı taşımaktadır. Bkz. Yongalık, s. 212, dn. 400.

[180] Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 172; Ünan, Sorumluluk, s. 105; Demirci, s. 112; Aydoğmuş, s. 110; Çığ, s. 86.

[181] Aydoğmuş, s. 109.

annual limit) yöntemleri, himaye süresince geçerli olacak şekilde ayrı ayrı ya da birlikte kullanılmaktadır[182]. Kişi başına limit, rizikonun gerçekleşmesi sonucu zarara uğrayan her bir kişi için ödenecek tazminat tutarının azami miktarını belirlerken; olay başına limitte ise sayısına bakılmaksızın, aynı rizikodan (beher olay) kaynaklanan bütün tazminat talepleri için ödenecek azami tutar belirlenmektedir[183]. Toplam limit ise maddi sigorta süresi boyunca her sigorta yılında gerçekleşen rizikolar sonucu talep edilen ve sigortacının ödeyeceği bütün tazminatların toplamı için bir azami miktar belirlenmesidir[184]. Bu sınırlama ile sigortacı, katastrofik boyuta ulaşabilecek tazminat taleplerine karşı korunmuş olur[185].

Gerçekleşen bir riziko sonucunda zarar gören her bir kişi başına yapılan ödemeler olay başına belirlenen limite kadar devam edecektir. Bunu aşan tazminat taleplerinden sigortacı sorumlu olmayacaktır. Bir sigorta yılında farklı zararlara sebebiyet veren farklı rizikolar sonucu sigortacının ödemek zorunda olduğu tazminat miktarı toplam limit ile sınırlı olup bunu aşan kısımlardan da sorumlu tutulamayacaktır[186]. Kanun koyucu, eTTK'da yer almayan TTK m. 1428 hükmü ile zarar sigortalarında kısmi hasar halinde geriye kalan sigorta sözleşmesi boyunca hangi sigorta bedeli üzerinden süreceği, başka bir anlatımla kısmi ödemenin toplam limitten düşüp düşmeyeceği hususuna açıklık getirmiştir[187]. Aynı hükümde kanun koyucu riziko gerçekleşene kadar belli bir sigorta bedelinden bahsetmenin mümkün olmaması gerekçesi ile sorumluluk sigortalarını, kısmi ödemelerin sigorta bedelinden düşeceği kuralının dışında bırakmıştır[188].

---

[182] Ünan, Sorumluluk, s. 105; Demirci, s. 112 – 113; Aydoğmuş, s. 110; Çığ, s. 87.

[183] Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 174; Ünan, Sorumluluk, s. 105; Demirci, s. 113; Aydoğmuş, s. 110; Çığ, s. 88.

[184] Ünan, Sorumluluk, s. 105; Demirci, s. 113; Aydoğmuş, s. 110; Çığ, s. 88.

[185] Demirci, s. 114.

[186] Miktar yönünden sınırlama ile sigortacının sorumlu olduğu limit içerisinde, tazminatın yanı sıra tazminat bedelinin tespiti için yapılan makul giderler, faiz ve yargılama giderleri de dahildir. Esas tazminat miktarının dışında kalan masraflara *talep/hasar masrafları (claim expenses)* denilmektedir. Ünan, Sorumluluk, s. 105; Demirci, s. 113; Çığ, s. 89. Talep/hasar masrafları hakkında detaylı bilgi için bkz. Aydoğmuş, s. 125 – 130.

[187] TTK m. 1428/1: *"Sorumluluk sigortası dışındaki sigortalarda, aksine sözleşme yoksa, sigorta süresi içinde yapılan kısmi tazminat ödemeleri sigorta bedelinden düşülür."* Ünan, Cilt I, s. 290; Çığ, s. 88;

[188] Madde gerekçesi için bkz. TTK Genel Gerekçesi m. 1429, TBMM tutanakları, s. 411. Doktrinde sorumluluk sigortalarının, söz konusu kuralın dışında bırakılması hakkında eleştiri için bkz. Ünan,

Doktrinde, riziko gerçekleştiğinde birden fazla kişinin tazminat talebinde bulunması ve sigorta bedelinin tüm talepleri karşılamaya yetmemesi ihtimalinde her bir haklı tazminat talebinin sigorta bedeline oranına göre himayeden yararlanacağı ifade edilmektedir[189]. Örneğin 100 TL sigorta bedeli ile yapılan bir sorumluluk sigortasında A kişisi 50 TL, B kişisi 60 TL, C kişisi de 90 TL haklı tazminat talebinde bulunmuş olsun. Sigorta bedeli ÷ toplam haklı tazminat bedeli sonucu bulunan 1/2 oranını her bir tazminat talebine uygulayarak A kişisi 25 TL, B kişisi 30 TL, C kişisi de 45 TL tazminat alacaktır.

Bazı durumlarda rizikonun gerçekleşmesi ile seri halde zararlar meydana gelir. Bir ürünün hatalı üretilmesi ya da sızıntı yapan bir geminin çevreye verdiği zararlar ürün ve çevre sorumluluk sigortalarında *seri zararlara* örnek gösterilebilir. Uygun illiyet bağı[190] içerisinde aynı sebepten kaynaklı bu tarz zararların varlığı halinde sigortacı, belirsiz bir zaman diliminde çok fazla tazminat talebi ile karşı karşıya kalabilir[191]. Eğer sigorta poliçesine *seri zararlar klozu* bulunmuyorsa sigorta bedeli her bir zarar için ayrı ayrı uygulanacak ve her bir zarar gören bu bedele kadar tazminat talep edebilecektir.[192] Ancak taraflar poliçede seri zararlar klozu kararlaştırdıysa sigorta himayesi süresince aynı sebepten geçekleşen zararların tümü tek bir zarar gibi dikkate alınacak ve sigortacı, sigorta olayı başına ve yıllık bir kez ödeme yaparak sorumluluktan kurtulacaktır[193].

Cilt I, s. 291; Samim, Ünan, Zorunlu Hekim Sorumluluğu Sigortası (Genel Şartlar Şerhi), Sigorta Hukuku Türk Derneği, İstanbul 2012, s. 16.

189 Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 175 – 176. Haklı tazminat talebinin sigorta bedelinden fazla çıkması ihtimalinde dava masrafları da benzer şekilde oranlamaya tabi tutularak ödenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Örneğin, 100 TL sigorta bedeli bulunan bir olayda 150 TL haklı tazminata hak kazanan mağdurun yapmış olduğu dava masrafları sigortacı tarafından 2/3 oranında karşılanacaktır. Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 176, dn. 401.

190 Sorumluluk hukukunda uygun illiyet bağına ilişkin detaylı bilgi için bkz. Fikret, Eren, "Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İlliyet Bağı Teorisi" (İlliyet Bağı), AÜHF Yayınları, No:361, Sevinç Matbaası, Ankara 1975, s. 51 vd.

191 Bu hususta örnekler için bkz. Dinç, s. 202, dn. 710; Demirci, s. 115, dn. 414.

192 Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 178; Demirci, s. 114.

193 Yongalık, s. 204; Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 178; Dinç, s. 203; Demirci, s. 114 – 115; Aydoğmuş, s. 111. Sigorta poliçelerinde seri zararlar/hasarlar klozunun bulunması halinde uygun illiyet bağı içerisinde aynı rizikodan kaynaklanan bütün zararlar, farklı zamanlarda gerçekleşseler bile tek bir zarar olarak değerlendirilip ilk zararın meydana geldiği sigorta sözleşmesinin teminatı içerisinde gerçekleşmiş sayılacaktır. Dinç, s. 203; Çığ, s. 90.

Rizikonun miktar yönünden sınırlanmasına bir başka örnek ise *sigorta ettirenin zarara (bizzat) katılmasıdır (selbstbeteiligung)*. Bu yöntem ile amaçlanan ana hedef sigorta ettirenin, rizikonun gerçekleşmesinde rol almasının önüne geçmek; gerçekleşen zararı azaltma ya da önleme için çaba harcamaya teşvik etmektir[194]. Ayrıca sınırlama, önemsiz zararları himaye dışında bırakarak sigortacıyı, zararın kendisinden daha büyük olan idari masraflardan kurtarmakta ve sigorta primlerinde indirime gidilmesini sağlamaktadır[195].

Sigorta ettirenin zarara bizzat katılması iki farklı şekilde gerçekleşir. Birincisi, sigorta ettirenin riziko sonucu gerçekleşen zararın yüzdelik bir bölümünü *şahsen taşımasıdır (selbstbehalt)*. Örneğin, sigorta ettiren, riziko sonucu gerçekleşen bir zararın %15'ini şahsen taşımayı üstlendiği durumda, sigortacı 100 TL'lik bir zararın 85 TL'sinden sorumlu olacaktır. Doktrinde bu yöntem, sigorta ettirenin rizikonun gerçekleşmesinde rol oynamasının önüne geçme ve zararı azaltıcı hareketlerde bulunmasını sağlama açısından olumlu karşılanırken; himayenin küçük zararları da kapsaması ve ciddi zararın olduğu durumlarda sigortalının yüksek meblağlara şahsen katlanmak zorunda kalması yönünden eleştirilmiştir[196]. Sigorta ettirenin zarara şahsen katılmasının ikinci yöntemi ise *muafiyettir (franchise)*[197]. Bu yöntemde

---

Seri zararlar klozuna hukukumuzda ÜSSGŞ'nın *"Rizikonun Gerçekleşmesi"* başlıklı B.1. maddesinde yer verilmiştir: *"Teminatın geçerli olduğu süre içerisinde aynı sebepten dolayı ortaya çıkan ve/veya aynı ayıptan kaynaklanan, aynı ürünlerin tedarikine bağlı olarak ortaya çıkan ve/veya aynı kusuru gösteren ürünlerden kaynaklanan tüm hasarlar tek bir hasar gibi dikkate alınacak ve poliçe vadesi içinde meydana gelen ilk hasar zamanında meydana gelmiş olarak kabul edilecektir. (14.03.2016 tarihli Hazine Müsteşarlığı yazısı ile değiştirilmiştir.)"*

[194] Aynur, Yongalık, "Sigortalının Zarara Katılması" (Bizzat Katılma), Prof. Dr. Ali Bozer'e Armağan, BTHAE, Ankara 1998, s. 160 – 161; Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 190 – 191; Yongalık, s. 213 – 214; Ulaş, s. 782; Demirci, s. 116; Aydoğmuş, s. 111.

[195] Yongalık, Bizzat Katılma, s. 160; Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 191; Ulaş, s. 782; Yongalık, s. 213 – 214; Çığ, s. 93.

[196] Yongalık, Bizzat Katılma, s. 159; Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 190 – 191; Demirci, s. 116.

[197] Sigorta ettirenin zarara katılması yöntemi olan muafiyetin de kendi içinde üç farklı yöntemi vardır. Bunlardan ilki *eklenen/kesintisiz muafiyettir (integral franchise)*. Buna göre rizikonun gerçekleşmesi ile meydana gelen zararın muafiyet miktarını aşması halinde muafiyet limitine kadar olan kısım dikkate alınmaksızın sigortacı tüm zarardan sorumlu olur. İkinci yöntem ise *tenzili/kesintili muafiyettir (abzugsfranchise)*. Bu yöntemde ise muafiyet sınırı sigortacının sorumluluğunu etkilemez; ancak muafiyet sınırı aşıldığında sigortacı muafiyet miktarı düşüldükten sonra kalan bedeli ödemekle sorumlu olur. İlk iki yöntemin karma olarak uygulandığı üçüncü yöntem ise *ortadan kalkan/kaybolan kesintili muafiyettir (disappearing deductible)*. Bu yöntemde belirlenen iki muafiyet limiti vardır. Bunlardan ilkine kadar olan zararı sigorta ettiren kendi üzerinde taşır. İlkinden ikincisine kadar sigorta ettirenin zarardan sorumluluğu azalan miktarda devam eder ve tersi şeklinde sigortacının sorumluluğu artar. Zarar ikinci miktarı da aştığı vakit

önceden belirlenen miktara kadar olan zararları sigorta ettiren şahsen taşımaktadır[198]. Riziko sonucu meydana gelen zarar ne zamanki muafiyet sınırına ulaşır sigortacının sorumluluğu da o anda başlamaktadır. Muafiyet ile idari masraflarının kendisinden daha fazla olduğu zararlardan sigortacıyı korumak ve dolayısıyla sigorta primlerinde indirim sağlama ve sigorta ettireni daha dikkatli davranmaya yöneltmek gibi önemli sosyal faydaları bulunmaktadır[199].

2.2.6. Rizikonun Zarar Türleri Açısından Sınırlanması

Tazminat hukuku yönünden kişilerin sorumluluğunun doğabilmesi için bir *zarar*ın[200] gerçekleşmesi şartı aranır[201]. Zira zararın gerçekleşmediği durumda tazmin edilecek bir husus da bulunmayacaktır. Sigorta hukukuna hakim olan zenginleşme yasağı ilkesi uyarınca sigortacı, sigortalının uğradığı gerçek zararı tazmin etmekle yükümlüdür (TTK m. 1459)[202]. Ancak sigorta himayesinin, rizikonun meydana getirdiği bütün zararları içine alması gerekmez. Sigorta genel ve özel şartları ile bazı zararlar yönünden riziko sınırlandırılarak teminatın kapsamı daraltılır[203]. Doktrinde, sigortacıdan talep edilebilecek zararlar kişi (şahıs) zararları, mal (eşya) zararları ve

---

artık muafiyet ortadan kalkar ve sigortacı tüm zarardan sorumlu olur. Detaylı bilgi için bkz. Yongalık, Bizzat Katılma, s. 157 – 159; Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 191 – 192; Demirci, s. 116 – 117.

198 Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 191; Yongalık, s. Bizzat Katılma, s. 155 – 156; Demirci; 116; Yongalık, s. 214.

199 Yongalık, Bizzat Katılma, s. 156; Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 191; Yongalık, s. 214; Demirci, s. 116.

200 Mevzuatımızda zararın tanımı yapılmamış olup kanun koyucu bu görevi doktrin ve uygulamaya bırakmıştır. Doktrin ve uygulamada zarar geniş anlamda ve dar anlamda olmak üzere ikiye ayrılır. Geniş anlamda zarar, hem şahıs varlığında (manevi zarar) hem de mal varlığında kişinin iradesi dışında meydana gelen eksilmelerdir. Dar anlamda zarar ise bir kişinin rızası dışında malvarlığında yaşanan azalmadır. Bu azalma teknik anlamda maddi zarardır. Türk ve İsviçre hukuk düzenlerinde zarar kavramından maddi zarar kavramı anlaşılmaktadır. Andreas, Von Tuhr, Borçlar Hukuku 1 – 2 (Çev. Edege Cevat), Yargıtay Yayınları, Ankara 1983, s. 76 vd.; Fikret, Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 25. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2020, s. 589; Kemal, Oğuzman/Turgut, Öz, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (Cilt II), Gözden Geçirilmiş 16. Bası, Vedat Kitapçılık, C. II, İstanbul 2021, s. 42 vd.; Gökhan, Antalya, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (Cilt II), Genişletilmiş 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, C. V/1, 2, Ankara 2019, s. 133 vd; Erdem, Büyüksağiş, Yeni Sosyo-Ekonomik Boyutuyla Maddi Zarar Kavramı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2007, s. 45 vd.

201 Ünan, Sorumluluk, s. 77; Demirci, s. 67; Aydoğmuş, s. 117; Çığ, s. 118; Dilşad, Kuğuoğlu, İşveren Sorumluluk Sigortasında Riziko, Yüksek Lisans Yeterlik Tezi, İstanbul 2020, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 49.

202 Atamer, s. 64; Kender, s. 301.

203 Ünan, Sorumluluk, s. 77; Demirci, s. 67; Aydoğmuş, s. 117; Çığ, s. 118; Kuğuoğlu, s. 49 – 50.

malvarlığı zararları olarak sınıflandırılmaktadır[204]. Manevi zararlar ve savunma masrafları da konuyla ilgisi yönünden aşağıda değerlendirilecektir.

2.2.6.1. Şahıs/Kişi Zararları (Cismani Zararlar)

Bir kişinin, dışarıdan bir etki sonucu beden ve ruh bütünlüğünün ihlali, sağlığının bozulması ya da ölmesi ile gerçekleşen zararlara *şahıs zararları* denir[205]. Ölüm ve bedensel zararları örnekseme yoluyla sayan TBK m. 53 ve 54'e göre cenaze masrafları, tedavi masrafları, çalışma gücünün azalmasından ya da yitirilmesinden dolayı uğranılan zararlar, destekten yoksun kalma zararları ve ekonomik geleceğin sarsılması sonucu oluşan zararlar şahıs zararı kapsamındadır[206]. Medeni hukuk yönünden kendi iradesi dışında bir etki ile gerçekleşmek şartıyla şahıs zararları da bir malvarlığı zararıdır[207].

Henüz doğmamış bir insana karşı verilen zararlar da sigorta himayesi kapsamındadır. Ancak anne karnındaki ceninin, söz konusu zararlar yönünden tazminat talep edebilmesi için tam ve sağ doğmuş olması, başka bir ifadeyle kişiliğin başlamış olması gerekir (4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (TMK) m. 28/1)[208].

2.2.6.2. Mal/Eşya Zararları

Hukuk düzenimizde mal/eşya tanımı yapılmamış olup günün sosyal ve ekonomik şartlarına uyum sağlayabilmesi adına kavramın içinin doldurulması görevi

---

[204] Medeni hukuk anlamında malvarlığı zararları esasında manevi zarar dışında meydana gelen tüm zararlardır. Buna göre malvarlığında meydana gelen bir zarar bedensel bir zarardan oluşabileceği gibi sahip olunan bir eşyanın zarar görmesi ile de gerçekleşebilir. Medeni hukuk yönünden malvarlığı zararının kabulü için malvarlığında azalmaya sebep olan olayın önemi bulunmamaktadır. Önemli olan zarar görenin rızası dışında gerçekleşen bir olay ve olayın sonunda kişinin malvarlığında yaşanan azalmanın varlığıdır. Aynı durum esasında sigorta hukuku için de geçerlidir. Ancak rizikoyu zarar türleri yönünden sınırlamak için medeni hukukta kabul gören malvarlığı zararı kavramı kendi içerisinde sınıflandırılmıştır. Ünan, Sorumluluk, s. 77 – 78.

[205] ÜŞKMMSGŞ m.1/1-a bendinde şahıs zararları *"üçüncü şahısların ölmesi, yaralanması veya sıhhatinin muhtel olması"* şeklinde tanımlanmıştır. Ünan, Sorumluluk, s. 80; Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 421 – 422; Yongalık, s. 42; Demirci, s. 68; Aydoğmuş, s. 117; Çığ, 119.

[206] Karşılaştırmalı hukukta şahıs/kişi zararlarının kapsamı hakkında örnekler için bkz. Yongalık, s. 43, dn. 214. Amerikan hukukunda *yaşam kalitesindeki azalmalar (loss of ejoyment of life)* ile *ağrı ve acı (pain and suffering)* dolayısıyla uğranılan zararlar da şahıs zararı olarak kabul edilmektedir. Bkz. Yongalık, s. 43, dn. 214, 46.

[207] Eren, s. 590 – 591; Demirci, s. 68; Aydoğmuş, s. 117.

[208] Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 423.

doktrine ve uygulayıcılara bırakılmıştır. Doktrinde *mal/eşya*, *"kişilik değeri oluşturmayan, üzerinde hukuki olarak hakimiyet kurulabilen, ekonomik değeri olan belirli bir maddi varlık"* olarak tanımlanmıştır[209].

Sigorta hukukunda mal/eşya zararı ise maddi varlığı bulunan bir nesnenin hasara uğraması veya zayi olması sonucu kişinin malvarlığında yarattığı azalmadır[210]. Malın hasara uğraması ile eski haline getirmek için yapılan tamir masrafları, fonksiyonel olarak eski haline dönmüş olsa bile piyasa değerinde yaşanan azalmalar ve tamir oluncaya kadar oluşan kazanç kayıpları ekonomik değerinin azalması şeklindeki zararlara örnek gösterilebilir[211]. Malın tamamen kullanılamaz hale gelmesi ya da çalınması sonucu zayi olması ise ekonomik değerinin tamamen yok olması şeklindeki zarara örnektir. Zarar gören mal tamir sonucu eski haline

---

[209] O. Gökhan, Antalya, Eşya Hukuku, Genişletilmiş 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, C. IV/1, Ankara 2019, s. 57 – 58; M. Kemal, Oğuzman/Özer, Seliçi/Saibe, Oktay – Özdemir, Eşya Hukuku, Yenilenmiş ve Mevzuata Uyarlanmış 17. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2014, s. 8. Doktrinde, *mal/eşya* maddi varlığı olan, sınırlanabilir, üzerinde tasarruf edilebilir şey olarak ifade edilmiş ve bu tanıma göre açık denizler, akarsular ve havanın mal vasfı taşımadığını belirtilmiştir. Ancak özel mülkiyete konu olabilecek toprak, bitki ve hayvanların mal olarak değerlendirilebilecek ve mal zararı söz konusu olacaktır. Detaylı bilgi için bkz. Yongalık, s. 47 – 48; Oğuzman/Seliçi/Oktay – Özdemir, s. 7. Ünan ise çevre kirlenmesinden doğan sorumluluklar yönünden deniz, akarsu ve hava gibi nesnelerin de mal olarak sayılması gerektiğini ifade etmiştir. Görüş için bkz. Ünan, Sorumluluk, s. 82. İnsan bedeninin hukuken eşya olamayacağı açıktır. Ancak yaşamın kendisini terk ettiği bir cesedin eşya sayılıp sayılmayacağı oldukça tartışmalıdır. Tartışmalar hakkında detaylı bilgi için bkz. Antalya, Eşya Hukuku, s. 59. İnsan bedenine duyulan saygı nedeniyle cesedin kural olarak eşya sayılamayacağı yönünde bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay – Özdemir, s. 7. Sigorta hukukunda ise cesedin ölüm sebebinin belirlenmesindeki önemi nedeniyle eşya niteliğinde olduğu yönünde bkz. Ünan, Sorumluluk, s. 82. Vücuttan ayrılan uzuvlar, protezler, üreme hücreleri ve embriyolar hakkında doktrinde süren tartışma ve görüşler için bkz. Antalya, Eşya Hukuku, s. 58 – 62; Oğuzman/Seliçi/Oktay – Özdemir, s. 5 – 6. Doktrinde çoğunluk görüşü maddi varlığı olmayan unsurların (örneği hakları) mal olamayacağını ifade etmiştir. Bkz. Ünan, Sorumluluk, s. 82; Demirci, s. 71; Oğuzman/Seliçi/Oktay – Özdemir, s. 7 – 8; Antalya, Eşya Hukuku, s. 64. Doktrinde aksi yönde bir görüş ise ÜSSGŞ'da zararlara ilişkin herhangi bir ayrım yapılmamış olması ve herhangi bir istisna hükmüne de yer verilmemiş olması sebebiyle ayıbı takip eden zararlarla bağlantılı olması halinde ticari itibarın zedelenmesi, marka ve patent hakları gibi gayri maddi unsurlara ilişkin olarak da gerçekleşen zararların talep edilebileceğini ileri sürmüştür. Görüş için bkz. Aydoğmuş, s. 119 – 120.

[210] ÜŞKMMSGŞ m.1/1-b bendinde mal zararları *"üçüncü şahıslara ait mallarda ziya ve hasar (maddi zarar ve ziyanlar) husule gelmesi"* şeklinde tanımlanmıştır. Ünan, Sorumluluk, s. 81; Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 407; Yongalık, s. 46; İlhan, Ulusan, Tehlike Sorumluluğu Üstüne, İÜMHAD, C. IV, S. 6, Y. 1970, s. 40; Çağan, Hanımeli, Ürün Sorumluluğu Sigortası, Yüksek Lisans Yeterlik Tezi, İstanbul 1999, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 63; Çığ, s. 121; Aydoğmuş, s. 119.

[211] Büyüksağiş, s. 74 – 75; Demirci, s. 71; Aydoğmuş, s. 119.

getirilebiliyorsa hasardan; eski haline getirilemiyorsa malın zayi olmasından bahsedilir[212].

Mal zararından bahsedebilmek için malın fiziksel bütünlüğünün (moleküler yapısının) zarar görmüş olması gerekmez; malın tahsis edildiği amaç (fonksiyonu) doğrultusunda kullanımında azalma olması mal zararının kabulü için yeterlidir[213]. Benzer şekilde mal zararının mutlaka maddi bir eylem sonucu gerçekleşmiş olması gerekmez; düşünsel bir çaba sonucu da gerçekleşebilir[214]. Gayrimenkul değerleme uzmanının bir taşınmazın fiyatını hatalı bildirmesi sonucu değerinin oldukça altında satılması, düşünsel bir çaba sonucu uğranılan mal zararına örnek gösterilebilir.

Sigorta hukuku açısından mal zararından söz edebilmek için malın değerinin azalması ya da tamamen ortadan kalkması gerekmektedir. Ancak bir malın kendisinde bulunması beklenen özelliklere üretimdeki bir hatadan dolayı sahip olmaması; başka bir deyişle ayıplı olması halinde mal zararından bahsedilemez[215]. Ayıplı bir malın üretilmesinde dışarıdan bir etki sonucu değerinde azalma ya da tamamen yok olmadan değil; malın gelecekte sahip olması beklenen ekonomik değerini hiç kazanamaması ihtimali söz konusudur[216]. Ayıp sebebiyle malda meydana gelen değer azalması için haksız fiil anlamında bir tazminat sorumluluğu doğurmadığından sigortacı ve üreticiden tazminat talep edilemez[217]. Zarar gören

---

212 Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 408.

213 Eşyanın, fiziksel mi yoksa fonksiyonel olarak uğradığı zararın mı esas alınacağı yönünde tartışma ve görüşler için bkz. Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 407 – 408; Ünan, Sorumluluk, s. 83.

214 Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 411.

215 Doktrinde, maldaki ayıbın giderilmesi için yapılan ilave harcamaların *saf malvarlığı zararı* olduğu ifade edilmektedir. Bkz. Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 412.

216 Ünan, Sorumluluk, s. 83; Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 412.

217 ÜŞKMMSGŞ m. 3/A-8-b'de *"Sigortalı veya müstahdemleri veyahut sigortalı hesabına hareket eden kimseler tarafından imal veya teslim edilen veya işlenen şeylerde veya bu şeylerle fonksiyonel rabıtası olan teknik cihaz veya tesislerde, işin veya teslimatın kusurlu ve ayıplı olması dolayısile husule gelen zarar ve ziyandan doğan talepler."* teminat dışında bırakılmıştır. Ünan, s. 151; Tuba, Akçura Karaman, Üreticinin Ayıplı Ürünün Sebep Olduğu Zararlar Nedeniyle Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluğu, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2008, s. 234 – 235; Dinç, s. 133; Demirci, s. 73 – 74; Aydoğmuş, s. 120; Çığ, 121 – 122. Yargıtay bir kararında satın alınan ayıplı fanın patlaması dolayısıyla fanın kendisinde ve diğer mallarda meydana gelen zararı ayırmış ve patlamanın diğer mallarda meydana getirdiği zararın üreticinin haksız fiil sorumluluğu çerçevesinde talep edilebileceğini; ayıplı fanın kendisinde meydana gelen zararın ise üreticinin haksız fiil sorumluluğu kapsamında olmadığı hüküm altına alınmıştır. Yargıtay 11. HD, K.T: 27.01.1989, 1989/216 E., 1989/328 K. (sinerjimevzuat.com.tr, E.T: 01.02.2021).

ayıplı mal sahibi ancak sözleşmesel sorumluluk kapsamında satıcının ayıptan kaynaklı sorumluluğuna başvurarak bu yöndeki zararının tazminini talep edebilir[218]. Bir maldaki ayıp sebebiyle meydana gelen kişisel zararlar ve ayıplı mal dışındaki başkaca mallarda oluşan zararlar yönünden ise sigortacı sorumlu olup söz konusu zararları tazmin etmek zorundadır[219].

Mal zararları, özellikle sorumluluk sigortaları yönünden mülkiyete bağlı olmadığından, bir mal zararına bağlı olarak tazminat talep eden kişinin o malın maliki olması şart değildir[220]. Örneğin, sigorta ettirenin kendisine ait bir malı kiraladıktan sonra hasara uğratmış ve kiralayanın tazminat talep etme hakkı doğmuş olabilir. Bu halde sigorta sözleşmesinde üçüncü kişiye ait eşyaya zarar gelmesi şartı yoksa kiracının, sigorta ettirene ait eşyaya zarar gelmesinden kaynaklanan zararı da sigorta himayesinin kapsamında olduğu kabul edilecektir.

2.2.6.3. Malvarlığı Zararları

Mevzuatımızda herhangi bir tanımı yapılmayan *"malvarlığı"* kavramı doktrinde, ekonomik bir karşılığı olan, başka bir ifadeyle para ile ölçülebilen hukuki değerler bütünü şeklinde ifade edilmektedir[221]. Malvarlığını meydana getiren hakların ekonomik bir değer taşıması onları şahıs varlığı haklarından ayıran en

---

[218] Dinç, s. 133 – 134. ÜSSGŞ *"Aksine Sözleşme Yoksa Teminat Dışında Kalan Hal ve Tazminat Talepleri"* başlıklı *A.4.1.* maddesinin *"g"* bendi 14.03.2016 tarihinde değiştirilerek *"Sigortalı ürünlerin kendisine gelebilecek zararlar"* ifadesi eklenmiştir. Buna göre ürün sorumluluk sigortasında taraflarca kararlaştırılması halinde malın kendisine gelen zararlar da sigorta himayesinden faydalanabilecektir. Aydoğmuş, s. 120.

[219] ÜŞKMMSGŞ m. 3/A-8-b'de bahsedilen *fonksiyonel bağı olan teknik cihaz ve tesislerin* hangi ölçütlere göre saptanacağı genel şartlarda yer almamaktadır. Doktrinde bu ölçütlerin iş hayatındaki genel anlayışa göre belirlenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bkz. Ünan, Sorumluluk, s. 151; Hanımeli, s. 65, dn. 212. Örneğin, ayıplı olarak üretilen bir kompresör barometresinin düzgün çalışmaması sebebiyle hava tankında fazla basınç oluştuğu ve patlamanın gerçekleştiği durumda kompresör ve hava tankında oluşan zarar için fonksiyonel bağın varlığını kabul etmek gerekir. Ancak yakınlardaki başkaca makinelerde ya da kişilerde meydana gelen zararlar için sigorta şirketinin sorumluluğu devam edecektir.

[220] Ünan, Sorumluluk, s. 82; Demirci, s. 71; Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 410; Hanımeli, s. 63. ÜŞKMMSGŞ m.1/1-b bendinde mal zararları *üçüncü şahıslara ait mallarda* ziya ve hasarın gerçekleşmesi şartı bulunduğundan bu sigorta türü yönünden mülkiyet şartı aranacaktır.

[221] Büyüksağiş, s. 46. Taşınır ve taşınmaz mallar üzerindeki mülkiyet hakkı, ayni haklar ve sınırlı ayni haklar, alacak hakları, gayri maddi mallar üzerindeki fikri ve sınai haklar ile zarar görenin gelecekte elde edeceği kazanç ihtimali malvarlığını oluşturan değerlere örnek gösterilebilir. Bkz. Eren, s. 590.

önemli özelliktir[222]. Malvarlığı, salt bir cisme bürünmüş nesnelerden oluşmaz, mükellefiyetleri (pasif) ve hakları (aktif) da içinde barındırır[223].

"Malvarlığı zararı", kişilerin iradesi dışında malvarlığında meydana gelen azalmalardır[224]. *Ekonomik zarar (financial loss)* olarak da adlandırılan malvarlığı zararı, Kıta Avrupası ve Amerikan sigorta hukuklarında kişi zararları ve mal zararları dışında üçüncü bir zarar olarak yer almaktadır[225]. Malvarlığı zararları, *"gerçek (saf, yalın) malvarlığı zararı"* ve *"gerçek olmayan malvarlığı zararı"* şeklinde ikiye ayrılmaktadır.

2.2.6.3.1. Gerçek Malvarlığı Zararı (Saf Ekonomik Zarar)

Gerçek malvarlığı zararı (saf ekonomik zarar/pure financial loss), şahıs ve mal zararı niteliği taşımayan, bu zararlardan tamamen bağımsız bir şekilde oluşan malvarlığı azalmasıdır[226]. Gerçek malvarlığı zararları çoğunlukla mahrum kalınan kâr veya kazanç kaybı şeklinde meydana gelmektedir[227]. Bir kazı çalışması sırasında kamuya ait elektrik şebekesine verilen zarar sonucu bir atölyenin gün boyunca üretim yapamaması kazanç kaybı şeklindeki gerçek malvarlığı zararına örnektir.

---

[222] Büyüksağiş, s. 46. Şahıs varlığını oluşturan hukuki varlıklar kural olarak malvarlığı sayılmasa da kişiliği oluşturan vücut bütünlüğü, sağlık, şeref, ekonomik itibar gibi hukuki değerlerin ihlali bazen zarar görenin malvarlığı üzerinde de olumsuz sonuçlar doğurabilir. Örneğin, vücut bütünlüğünün ihlali ile tedavi masrafları ortaya çıkan, bir süre çalışamayan ve çalışma gücü kayba uğrayan kişinin şahıs varlığının yanında malvarlığı da etkilenmiş olur. Ancak malvarlığının etkilenmediği yalnızca şahıs varlığının zedelendiği ihtimallerde ancak manevi tazminat talebi söz konusu olabilecektir. Bkz. Eren, s. 590 – 591.

[223] Büyüksağiş, s. 46; Eren, s. 590.

[224] Eren, s. 590; Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 428, Erman, Benli, "Ekonomik Zarar", Prof. Dr. Köksal Bayraktar'a Armağan, GsÜHFD, İstanbul 2010, s. 1077 – 1078.

[225] Medeni hukuk açısından manevi zararların dışında kalan tüm zararlar malvarlığında bir azalmaya sebep olduğundan esasında malvarlığı zararı oluşturmaktadır. Ancak sigorta hukukunda rizikonun zarar yönünden sınırlanabilmesi için böyle bir ayrım yapılmaktadır. Detaylı bilgi için yukarıda bkz. dn. 200. Ünan, Sorumluluk, s. 77 – 78; Yongalık, s. 49; Demirci, s. 74 – 75; Hanımeli, s. 65.

[226] Ünan, Sorumluluk, s. 78; Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 428; Yongalık, s. 49; Demirci, s. 75; Hanımeli, s. 66.

[227] Ergun, Özsunay/Mustafa, Dural, "Sorumluluk Kavramındaki Değişiklikler Karşısında Sigorta", SHD, C. III, S. 1, Ankara 1986, s. 52.

Hukukumuzda, gerçek malvarlığı zararı düzenlenmemiş olmakla birlikte kural olarak tazmini de mümkün değildir[228]. Bunun sebebi, zarar görenin zararını haksız fiil hukukuna göre talep edebilmesi için gereken şartların başında *hukuka aykırılık* unsurunun varlığı gelir. Hukuka aykırılık çoğunlukla mutlak bir hakkın ihlali sonucu gerçekleşeceğinden şahıs ve eşya zararlarında kendiliğinden gerçekleşir[229]. Ancak kişilerin ekonomik menfaatini koruyan genel bir hukuk normu bulunmadığından gerçek malvarlığı zararına sebep olan eylemler hukuka aykırı sayılamayacaktır[230]. Kimi zaman ise farklı hukuki metinlerde mutlak hak ihlali dışında, doğrudan gerçek malvarlığı zararını korumayı hedefleyen özel koruma normları ile karşılaşılmaktadır[231]. Böyle bir normun bulunmadığı ve gerçek malvarlığı zararının oluştuğu hallerde ise doktrinde, mevcut özel koruma normlarının sınırları genişletilerek ya da TMK m. 1'e göre hakimin hukuk yaratmasıyla koruma sağlanabileceği ileri sürülmüştür[232].

---

[228] Özsunay/Dural, s. 52; Büyüksağiş, s. 101 – 105, 151; Akçura Karaman, s. 225 – 227; Benli, s. 1080; Kerem Cem, Sanlı, Haksız Fiil Hukukunun Ekonomik Analizi – Hukuk ve Ekonomi Öğretisi, Arıkan Yayıncılık, İstanbul 2007, s. 335.

[229] Sanlı, s. 335 – 336.

[230] Sanlı, s. 336. Yargıtay 4. HD, K.T: 13.03.1978, 1977/5312 E., 1978/3193 K. Karar için bkz. Büyüksağiş, s. 105, dn. 213. Hukukumuzda, Alman hukukunun etkisinde kalarak baskın şekilde *objektif hukuka aykırılık kuramı* benimsenmiştir. Objektif hukuka aykırılık teorisi, bir hukuka uygunluk sebebi bulunmadığı sürece tüm zarar verici fiilleri hukuka aykırı kabul eden sübjektif hukuka aykırılık teorisinin zıttı olarak ortaya konulmuş ve teoriye göre bir başkasına zarar veren bir fiilin haksız fiil sorumluluğuna yol açabilmesi için bir zararın ortaya çıkması yeterli görülmemekte, aynı zamanda söz konusu fiili yasaklayan bir hukuk kuralının ihlal edilmiş olmasını aramaktadır. Teori hakkında detaylı bilgi için bkz. Gökçe, Kurtulan, "Haksız Fiilde Hukuka Aykırılık Unsuru", MÜHF – HAD, C. 23, S. 1, s. 469 vd. Türk ve yabancı hukuk uygulamasında gerçek malvarlığı zararının (saf ekonomik zararın) tazmin edilmemesinin doktrinde sayılan sebepleri hakkında bkz. Sanlı, s. 347 – 349; Büyüksağiş, s. 151.

[231] Çeşitli mevzuatlarda özel koruma normlarına örnekler için bkz. Kurtulan, s. 492 – 494; Büyüksağiş, s. 102 – 104; Sanlı, s. 336 – 337; Benli, s. 1080 – 1081, dn. 98. Özellikle TBK m. 49/2'de yer alan *"Zarar verici fiili yasaklayan bir hukuk kuralı bulunmasa bile, ahlaka aykırı bir fiille başkasına kasten zarar veren de, bu zararı gidermekle yükümlüdür."* şeklindeki kuralın gerçek malvarlığı zararını tazminde yaygın olarak kullanılabileceği ifade edilmektedir. Ancak hükümde eylemin kast derecesine ulaşması arandığından uygulama alanı da sınırlı düzeyde olacaktır.

[232] Kurtulan, s. 495; Benli, s. 1081. Doktrinde, TMK m. 2'de yer alan dürüstlük kuralının da yaşama hakkı, mülkiyet hakkı gibi temel bir koruma normu olduğu ileri sürülmüş ve ihlali halinde hukuka aykırılık unsurunun gerçekleşeceği ifade edilmiştir. Hüseyin, Hatemi, Hukuka ve Ahlaka Aykırılık Kavramı ve Sonuçları (Özellikle BK 65 Kuralı), İstanbul 1976, s. 20 – 22; Oğuzman/Öz, Cilt II, s. 23. Aksi yönde ise dürüstlük kuralının kendiliğinden (per se) bir yükümlülük içermediği, yalnızca hukuk kurallarının yorumu ve uygulamasında dikkate alınan bir ilke olduğu belirtilmiştir. Bkz. Antalya, Cilt II, s. 113 – 114; Kurtulan, s. 498 – 499. Öğretide baskın olarak savunulan objektif hukuka aykırılık teorisine yönelik eleştiri ve çözüm önerileri hakkında bkz. Büyüksağiş, s. 151 – 158. Doktrinde geçici çözümler yerine ekonomi ve hukuk doktrinine uygun bir genel norm

Türk hukukunda zarar kavramı fiili zarar ya da yoksun kalınan kâr olarak tanımlanmış olup, gerçek ya da gerçek olmayan malvarlığı zararı şeklinde bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle sigorta doktrininde, aksine bir sınırlama bulunmadığı sürece zarar görenin, gerçek ve gerçek olmayan malvarlığı zararının tazminini talep edebileceği ifade edilmektedir[233]. ÜŞKMMSGŞ'nın 1'inci maddesinde *"mallarda ziya ve hasar (maddi zarar ve ziyanlar)"* şeklindeki sınırlamadan dolayı gerçek malvarlığı zararının sigorta himayesi dışında tutulduğu anlaşılmaktadır. Buna rağmen taraflar sözleşme özgürlüğüne istinaden gerçek malvarlığı zararını da kapsayacak şekilde teminatın kapsamını genişletebilirler[234]. Mesleki sorumluluk sigortaları yönünden himaye çoğunlukla kişi ve mal zararlarından bağımsız olarak gerçek malvarlığı zararına ilişkindir. Özellikle bu sigortalar yönünde gerçek malvarlığı zararının belirtilmediği bir ihtimalde himaye kapsamında olmadığını iddia etmek birçok meslek yönünden sigorta himayesini tamamen etkisiz kılacaktır[235]. Kanımızca böyle bir sonucun kabulü haksız fiil hukukunda yaşanan sorumluluğu genişletici gelişmeler de göz önüne alındığında mümkün değildir.

2.2.6.3.2. Gerçek Olmayan Malvarlığı Zararı (Takip Eden/Dolaylı Zarar)

Gerçek olmayan malvarlığı zararı, meydana gelen bir kişi veya mal zararı etkisiyle, uygun illiyet bağı içerisinde ortaya çıkan zararlardır[236]. Kişi zararı sonucu yaralanan bir şahsın iş gücü kaybı yaşaması, ayıplı bir cep telefonunun patlaması sonucu evdeki diğer eşyaların zarar görmesi gerçek olmayan malvarlığı zararına

---

düzenlenmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bkz. Sanlı, s. 382 – 383. Mutlak hak dışındaki değerleri koruyan bir hukuk normu bulunmadığı hallerde, bu tür menfaatlerin ancak sözleşmesel sorumluluk kapsamında tazmin edilebileceği yönünde bkz. Karaman, s. 228 – 229; Dinç, s. 140

[233] Yongalık, s. 50; Demirci, s. 76; Hanımeli, s. 66. Doktrinde Ünan, bu tür zararlara yol açan mesleki sorumluluk sigortaları dışında gerçek malvarlığı zararının sigorta himayesi içerisine alınamayacağını ifade etmektedir. Bkz. Ünan, Sorumluluk, s. 80.

[234] Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 430; Demirci, s. 77 – 78; Abdülhamid Oğuzhan, Hacıömeroğlu, Sorumluluk Sigortasında Sigorta Himayesinin Kapsamı, Doktora Yeterlik Tezi, Ankara 2017, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 141.

[235] Hacıömeroğlu, s. 141 – 142.

[236] Yongalık, s. 49; Demirci, s. 75; Hanımeli, s. 66; Aydoğmuş, s. 122; Çığ, s. 123. Ünan, bu zarar türünü de dolaysız gerçek olmayan malvarlığı zararı ve dolaylı gerçek olmayan malvarlığı zararı şeklinde ikiye ayırmaktadır. Ayrım için bkz. Ünan, Sorumluluk, s. 88.

örnek gösterilebilir. Mevzuatımızda gerçek olmayan malvarlığı zararı hakkında herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Uygun illiyet bağı içerisinde ortaya çıkan gerçek olmayan malvarlığı zararları, ilk zararın devamı sayılarak o zararın kaderine tabi olacaktır[237]. Ancak ilk zararın (kişi ya da mal zararı) sigorta himayesi kapsamında bulunmadığı hallerde Ünan, takip eden zararın, sebep olan ilk zararın kaderine tabi olacağı ve teminat dışında kalacağını ifade etmektedir[238]. Şenocak ise her bir zararın münferiden ele alınması gerektiğinden bahisle, takip eden zararın, kendisini meydana getiren zararın niteliğinden bağımsız olarak değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürmektedir[239].

Hukuk düzenimizde zarar kavramı, doğrudan, dolaylı ve yansıma zarar şeklinde bir ayrıma tabi tutulmaktadır. *Doğrudan zarar*, haksız fiil sonucu, arada başkaca bir sebep olmaksızın gerçekleşen birincil nitelikteki zararlardır[240]. *Dolaylı zarar*, haksız fiil sonucu doğrudan zarara bağlı olarak gerçekleşen ikincil nitelikteki zararlardır[241]. Bir dolaylı zarar olduğu kabul edilen[242] *yansıma zarar* ise haksız fiil sonucu doğrudan zarar gören kişiyle ilişki içerisindeki üçüncü kişinin bu ilişki dolayısıyla uğradığı zarardır[243]. Örneğin, bir trafik kazası sonucu ayağından yaralanan başarılı bir futbolcunun hatalı tedavi sonucu ayağının kesilmiş ve sonrasında forma giydiği futbol kulübü ardı ardına maç kaybetmiştir. Burada futbolcunun trafik kazasından kaynaklı tedavi giderleri doğrudan zarar oluştururken hatalı tedavi sonucu ayağının kesilmesi dolaylı zarar oluşturmaktadır. Futbol kulübünün maç kaybederek uğradığı gelir kaybı ise yansıma zararı meydana getirecektir. Zarar ve haksız fiil arasında uygun illiyet bağı ve hukuka aykırılık bağı

---

237 Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 429.

238 Ünan, Sorumluluk, s. 94.

239 Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 430.

240 Oğuzman/Öz, Cilt II, s. 46; Antalya, Cilt II, s. 149.

241 Oğuzman/Öz, Cilt II, s. 46; Antalya, Cilt II, s. 150. Eren, doğrudan zarar – dolaylı zarar ayrımının illiyet bağı ile ilgili olduğundan bahisle haksız fiilin uygun sonucu olan tüm zararların doğrudan zarar, kalan diğer zararların ise dolaylı zarar olduğunu ifade etmektedir. Yazara göre, takip eden zarar, haksız fiil ile uygun illiyet bağı içerisindeyse bunlar dolaylı zarar değil, doğrudan zarardır. Bkz. Eren, s. 598 – 599.

242 Çağlar, Özel, "Sözleşme Dışı Sorumlulukta Yansıma Zarar ve Giderimine İlişkin Bazı Düşünceler", AÜHFD, C. 50, S. 4, Ankara 2001, s.83.

243 Antalya, Cilt II, s. 151; Oğuzman/Öz, Cilt II, s. 47. Yansıma zarar hakkında detaylı bilgi için bkz. Özel, s. 85 vd.

(normun koruma amacı kuramı) mevcutsa bu üç zarar türü de tazmin edilebilecektir[244]. Doktrinde Hacıömeroğlu, 6102 sayılı TTK ile *umumilik prensibi*nin terk edilerek *hususilik prensibi*nin benimsendiğinden bahisle sözleşme taraflarının, bir zararı sigorta himayesi içerisine almaması durumunda, bu zarardan doğacak dolaylı zararlarında himaye kapsamı dışında sayılması gerektiğini ileri sürmüştür[245]. Kanımızca TTK ile benimsenen hususilik prensibi zarara ilişkin değil rizikoya ilişkindir. Sözleşme taraflarının bir riziko sonucu meydana gelebilecek tüm zarar kalemlerini saptamaları beklenemez. Bu sebeple sigorta sözleşmesinde açıkça belirtilmediği sürece dolaylı zararların da sigorta himayesi kapsamında sayılması gerekir.

2.2.6.4. Manevi Zararlar

Manevi zarar, hukuka aykırı bir fiil sonucu kişinin manevi bütünlüğünde hissettiği acı, elem ve ızdıraptır[246]. Kişinin manevi dünyasında oluşan acı, elem ve ızdırabın maddi olarak bir karşılığı olmadığından manevi zarar objektif olarak hesaplanabilir değildir[247]. Yalnızca kişilerin acı, elem ve ızdırabını bir nebze olsun dindirme amacı taşır[248].

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun (KTK) *"zorunlu mali sorumluluk sigortası dışında kalan hususlar"* başlıklı 92. maddesinin *"f"* bendine motorlu aracın

---

[244] Oğuzman/Öz, Cilt II, s. 49; Ünan, s. 94; Demirci, s. 77. Uygun illiyet bağı ve hukuka aykırılık bağı, sorumluluğu zarar yönünden sınırlandıran unsurlardandır. Söz konusu sınırlama hakkında detaylı bilgi için bkz. Büyüksağiş, s. 94.

[245] Hacıömeroğlu, s. 145.

[246] Antalya, Cilt II, s. 208 – 209; Oğuzman/Öz, Cilt II, s. 268. Eren, manevi zararı bir şahsın kişilik değerlerinde iradesi dışında meydana gelen objektif eksilme ve kayıplar olarak tanımlamaktadır. Tanım için bkz. Eren, s. 601. Ayrıca bkz. Yargıtay 3. HD, K.T: 25.04.2019, 2017/4752 E., 2019/3809 K. sayılı ilamında *"Manevi zarar, kişilik değerlerinde oluşan objektif eksilmedir. Duyulan acı, çekilen ızdırap manevi zarar değil onun görüntüsü olarak ortaya çıkabilir."* şeklinde tanımlamıştır. Yargıtay 3. HD, K.T: 18.09.2001, 2001/8170 E., 2001/7791 K. sayılı ilamında "*manevi zarar, kişilik haklarına saldırı nedeniyle alacaklının (davacının) duyduğu cismani ve manevi acı ve ızdırabı, elemi ve böylece yaşama zevkinde bir azalmayı ifade eder*" şeklinde tanımlamıştır (sinerjimevzuat.com.tr, E.T: 14.02.2021).Manevi zararın maddi zarardan farkları için bkz. Kemal Tahir, Gürsoy, "Manevi Zarar ve Tazmini", AÜHFD, C. 30, S. 1, Ankara 1973, s. 7 vd.

[247] Hacıömeroğlu, s. 136.

[248] Doktrinde manevi tazminatın amacı (fonksiyonu) hakkında görüşler için bkz. Gökhan, Antalya, "Manevi Zararın Belirlenmesi ve Manevi Tazimatın Hesaplanması – Türk Hukukuna Manevi Zararın İki Aşamalı Olarak Belirlenmesine İlişkin Bir Model Önerisi", MÜHF – HAD, Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan Sayısı, C. 22, S. 3, İstanbul 2016, s. 233 vd.

işletilmesi sebebiyle meydana gelen manevi tazminata ilişkin talepler *"Karayolları Motorlu Araçlar Zorun Mali Sorumluluk Sigortası"nın (KMZMSS)* himayesi dışında tutulmuştur. TTK'nın sigorta hukuku kitabında doğrudan manevi zararın tazmin edilemeyeceğine ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak TTK m. 1401/1'de *"para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan riziko"*dan bahsedilmektedir. Buna göre manevi zararlar sigorta himayesinin dışında mı tutulacaktır? Doktrinde, *"para ile ölçülebilir menfaat"* ile sigorta ettiren ve sigortalının menfaatinin kastedildiği; sigorta ettiren veya sigortalının eylemleri sonucu üçüncü kişilerde oluşan manevi zararların sigorta ettiren ve sigortalı yönünden artık objektif bir değere sahip olacağı ifade edilmiştir[249]. Çünkü zarara sebebiyet veren sigorta ettiren ya da sigortalının zarar verdiği üçüncü kişinin acı, elem ve ızdırabını dindirmek için ödemek zorunda olduğu manevi tazminatın bedeli, mahkeme kararı ile objektif olarak belirli olacağından, artık zarar verenin malvarlığında bir eksilme yaratacağı muhakkaktır[250].

TTK'da manevi zararlar yönünden kısıtlayıcı bir hükmün bulunmadığı tespitinden sonra sigorta sözleşmesi ile tarafların manevi zararları sigorta teminatı kapsamına alabilecekleri açıktır[251]. Sözleşmede ve poliçe genel şartlarında manevi zararlar yönünden herhangi bir sınırlayıcı hüküm bulunmadığı hallerde manevi zararları da sigorta himayesi içerisinde saymak gerekir[252].

---

[249] Hacıömeroğlu, s. 137.

[250] Karayalçın, s. 2; Can, s. 5 – 6.

[251] KTK'da olduğu gibi başkaca bir mevzuatta sınırlayıcı bir hüküm bulunmamalıdır. Örneğin, benzer bir tartışma ürün sorumluluk sigortaları yönünden de tartışılmış ve sınırlayıcı bir hüküm bulunmadığı sürece sigorta sözleşmesinde özellikle belirtilmese dahi manevi tazminat taleplerinin de genel hükümler çerçevesinde sigorta teminatı kapsamında olduğu ifade edilmiştir. Bkz. Demirci, s. 70.

[252] Hacıömeroğlu, s. 138; Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 426; Merih Kemal, Omağ, "Türk Ticaret Kanunu ile 25 Haziran 1992 Tarihli Belçika Kara Sigortası Mukavelesi Kanunu Açısından Hukuki Sorumluluk Sigortaları" (Hukuki Sorumluluk Sigortaları), SHD, S. 1, 1997, s. 76. Karşı yönde görüş için bkz. Ulaş, s. 780.

2.2.6.5. Masraflar (Giderler)

2.2.6.5.1. Zararın Önleme, Azaltma ve Sigortacının Rücu Haklarını Korumak İçin Yapılan Makul Masraflar

"Zararı önleme, azaltma ve sigortacının rücu haklarını koruma yükümlülüğü"[253] başlıklı TTK'nın 1448'inci maddesi, sigorta himayesi altına giren sigorta ettirenin, rizikonun gerçekleştiği ya da gerçekleşmesinin muhakkak olduğu ancak henüz sorumluluğunun doğmadığı süreçte, zararın oluşumuna ya da artmasına karşı hareketsiz kalmasının önüne geçme amacı taşımaktadır. Dürüstlük kuralının sigorta mevzuatındaki yansıması olan hüküm, sigortalının, sigorta himayesi altında değilmiş gibi davranmasını sağlamakta; aykırı davranması halini de yaptırıma bağlamaktadır[254]. Buna karşılık olarak ise sigorta ettirenin hüküm kapsamında yaptığı makul giderleri, fayda sağlamamış olsalar dahi teminat limitinden bağımsız olarak sigortacı ödemek zorundadır (TTK m. 1448/3). Kanundan doğan ve yan edim yükümlülüğü olan kurtarma ve halefiyet hakkının korunması külfeti, sigortacı tarafından ödenmezse sigorta ettiren, sigorta tazminatından bağımsız olarak dava ve icra takibi yollarına başvurabilecektir[255].

2.2.6.5.2. Zararın Tespiti ve Savunmaya İlişkin Masraflar

Rizikonun gerçekleştiği andan itibaren sigortacının ödemekle yükümlü olabileceği masraflardan ilki TTK'nin *"Giderleri ödeme borcu"* başlıklı 1426'ıncı maddesidir: *"(1) Sigortacı, sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar tarafından, rizikonun, tazminatın veya bedel ödeme borcunun kapsamının belirlenmesi amacıyla yapılan makul giderleri, bunlar faydasız kalmış olsalar bile, ödemek zorundadır. (2) Eksik sigortanın yapıldığı hâllerde 1462'nci madde hükmü kıyas yolu ile uygulanır"*. Buna göre riziko gerçekleştikten sonra zararın tespiti için alınacak ekspertiz veya aktüer

---

[253] Kısaca *"kurtarma ve halefiyet hakkının korunması külfeti"* olarak anılan hükmün hukuki niteliği hakkında geniş açıklama için bkz. Emiralioğlu, s. 7 – 9, 59. TTK m. 1448'in madde başlığı hakkında eleştiri için bkz. Emiralioğlu, s. 57.

[254] Ünan, Cilt I, s. 511; Şaban, Kayıhan, "Alman ve Türk Özel Sigorta Hukukunda Sigorta Ettirenin Kurtarma Ödevi" (Kurtarma Ödevi), AÜEHFD, C. IX, S. 1 – 2, 2005, s. 515; M. Barış, Günay, Sigorta Hukuku, Güncellenmiş 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2021; s. 130 – 131; Emiralioğlu, s. 56.

[255] Ali Haydar, Yıldırım, Sigortacının Koruma ve Kurtarma Masraflarından Sorumluluğu (TTK m. 1448/f.3-4), On İki Levha Yayınları, İstanbul 2019, s. 12 – 13; Emiralioğlu, s. 112.

raporu[256]; sakatlığın sebebi, türü ve oranının tespiti için yapılan masraflar; hastalığın sebebi, türü ve tedavi harcamaları; meblağ sigortalarında ölüm sebebinin tespiti için yapılan masraflar; açılacak bir tespit davasında yapılan makul giderler kendisinden beklenen fayda sağlanamasa da sigortacının sorumluluğunu doğuracaktır[257]. TTK m. 1426 kapsamında sigortacının sorumlu olduğu giderler poliçe limitinden bağımsızdır. Başka bir ifadeyle, sigortacının ödeyeceği tazminat tutarı ile birlikte zararın sebep ve miktarını tespit için yapılan giderler toplamı, sigorta bedelini aşması halinde dahi sigortacı sorumlu olacaktır[258].

Sorumluluk sigortalarında sigortacının sağladığı himaye yalnızca haklı tazminat taleplerini ödemekten ibaret değildir. Sigorta ettirenin sorumluluğunu en iyi şekilde değerlendirecek olan sigortacı, haksız tazminat taleplerinde hukuki himaye sağlayarak sigorta ettireni, söz konusu taleplerin tamamından ya da bir kısmından kurtarması da temel edimleri arasındadır[259]. Bu sebeple sigortacının, teminat kapsamındaki tazminat taleplerine karşı sigorta ettireni savunması da en az tazminat ödeme borcu kadar önem arz etmektedir[260]. Sorumluluk sigortalarında sigortacının hukuksal koruma teminatı TTK'de iki madde halinde düzenlenmiştir (TTK m. 1474 ve m. 1476).

---

[256] Doktrin ve yargı kararlarında rizikonun ve tazminatın tespiti amacıyla sigorta ettirenin aldığı eksperlik hizmetinin TTK m.1426 kapsamında olduğu kabul edilmektedir. Bu yönde bkz. Ünan, Cilt I, s. 259; Aslıhan, Sevinç Kuyucu, "Zarar Sigortalarında Sigortacının Ödeme Yükümlülüğü ve Sınırları", Sigorta Hukuku Sempozyumları, On İki Levha Yayıncılık, Ağustos 2018, s. 34. Doktrinde Emiralioğlu, TTK m. 1426 ve 1447'nin, TTK m. 1448'in tamamlayıcısı niteliğinde olduğu ve aralarında çok keskin bir ayrımın bulunmadığını belirterek rizikonun ve tazminat miktarının tespiti amacıyla eksper ya da başkaca kuruluşlardan alınan hizmet ücretinin hangi madde hükmüne göre talep edilebileceği yönünde kıstaslar belirlemiştir. Bkz. Emiralioğlu, s. 34 – 36.

[257] Ünan, Cilt I, s. 260; Aydoğmuş, s. 127. Doktrinde Ünan, sigortacı üzerine gereğinden fazla yük getirdiğinden bahisle TTK m. 1426 hükmünün yersiz bir düzenleme olduğunu ileri sürmüştür. Ayrıntılı açıklama için bkz. Ünan, Cilt I, s. 258 – 259. TTK m. 1426'nın riziko meydana geldikten sonra ortaya çıkan giderlere ilişkin olduğu yönünde bkz. Ünan, Cilt I, s. 260; Sevinç Kuyucu, s. 31 – 32.

[258] Ünan, Cilt I, s. 258.

[259] Samim, Ünan, "Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sorumluluk Sigortalarında Sigortacının Hukuksal Koruma Edimi" (Hukuki Koruma), On İki Levha Yayınları, Sigorta Hukuku Sempozyumları, Ağustos 2018, s. 347

[260] Demirci, s. 78; Aydoğmuş, s. 125; Hanımeli, s. 69; Çığ, s. 126. Belçika hukukunda sigortacının, sigortalıya yöneltilen taleplere karşı korumayı ve savunmayı üstlenmesi zorunlu kılınmıştır. Bkz. Omağ, Hukuki Sorumluluk Sigortaları, s. 91.

Sigortacı, zarar görenin tazminat talebini haksız ya da en azından haklılığından kuşku duymakta ise bu haksız talebi sonuçsuz bırakmak için teminat limitleri içerisinde TTK m. 1474[261] gereği sigorta ettirene *hukuki koruma* sağlamak zorundadır[262]. Bu teminatın kapsamına yargılama masrafları (dava harçları, avukatlık ücreti, teminat vb.) girebileceği gibi yargılama dışında gerçekleşen masraflar da (uzman görüşü, laboratuar incelemesi vb.) girmektedir. Hatta yalnızca sigorta ettirenin yaptığı masraflar değil, talepte bulunan üçüncü kişinin yaptığı makul giderler de sigortacı tarafından karşılanmalıdır[263]. TTK m. 1474'ün kapsamına zarar görenin istemde bulunmasından sonra, sigortalının zararı azaltmak için aldığı makul tedbirler de girmektedir[264]. Sigortalının talebi halinde sigortacı, söz konusu makul giderler için gerekli olan avansı vermek zorundadır (TTK m. 1474/2). Ancak teminat limitini aşan masraflar için sigorta sözleşmesinde bunun belirlenmiş olması gerekmektedir (TTK m. 1474/1).

TTK m. 1474 sigorta ettirenin tazminat talepleri için yapmış olduğu ya da yapacağı giderlerin sigortacı tarafından karşılanmasını düzenlerken *"Sigortacının yardımcıları"* başlıklı TTK m. 1476[265] ise tazminat talebi karşısında sorumluluk ve

---

[261] *Madde 1474 – "(1) Sigortalı aleyhine bir istem ileri sürüldüğünde, isteme ilişkin makul giderler sigortacı tarafından karşılanır; sigorta bedelini aşan giderlerin ödenebilmesi için sözleşmede hüküm bulunmalıdır. (2) Sigortacı, sigortalının istemi üzerine, giderler için avans vermek zorundadır."*

[262] Sigortacı şüphesiz haklı tazminat talepleri için de ödeme yapmak yerine yargılamanın sonuçlanmasını bekleyebilir. Ancak bu beklemenin sonucunda faiz ve diğer yargılama giderleri teminat limitlerini aşması halinde artık limiti aşan kısımdan da sorumlu olacaktır. Bkz. Ünan, Cilt II, s. 306.

[263] Ünan, Cilt II, s. 310.

[264] Bu durumda TTK m. 1448'de düzenlenen *"Zararı önleme, azaltma ve sigortacının rücu haklarını koruma yükümlülüğü"*nün uygulanıp uygulanmayacağı gündeme gelebilir. Ancak doktrinde tazminat talebinin sigortalıya karşı ileri sürülmesinden sonra sigortalının alacağı makul tedbir giderlerinin karşılanması sorumluluk sigortalarında özel hüküm olarak düzenlendiğinden bahisle TTK m. 1474'ün uygulama alanı bulacağı; tazminat talebinden önce alınan makul tedbirler için ise TTK m. 1448'in uygulanacağı ifade edilmiştir. Bkz. Emiralioğlu, s. 41; Ünan, Hukuki Koruma, s. 349; Ünan, Cilt II, s. 313. Ayrıca bkz. Yargıtay 11. HD, KT: 05.11.2018, 2017/477 E., 2018/6780 K. (sinerjimevzuat.com.tr, E.T: 22.02.2021).

[265] TTK m. 1476 – *"(1) Sigortacı, 1475 inci maddeye uygun olarak bildirimde bulunulması tarihinden itibaren beş gün içinde, zarara uğrayanın istemleriyle ilgili olarak ve sigortalının adına, fakat sorumluluk ve tüm giderler kendisine ait olmak üzere, gerekli hukuki işlemlerin gerçekleştirilip, kararların alınmasını ve ayrıca savunmaya yardımda bulunmayı üstlenip üstlenmeyeceğini sigortalıya bildirir; aksi hâlde bu maddenin dördüncü fıkrası uygulanır. (2) Birinci fıkrada belirlenen sürenin sonuna kadar yapılması zorunlu işlemleri sigortalı yürütür. (3) Sigortacı birinci fıkra anlamında üstlenmede bulunmuşsa, sigortalının hak ve menfaatlerini gözetir. (4) Sigortacı bildirimde bulunmamışsa, sigortalı aleyhine kesinleşen tazminatı öder. Ancak, sigortalının*

giderler kendisinde olmak üzere, sigortacının, sigortalı adına hukuki işlemleri takip yetkisi ve yükümlülüklerini düzenlemektedir[266].

2.2.6.5.3. İdari ve Cezai Dava Masrafları ve Para Cezaları

Sigortalı ya da sigorta ettirenin, şahsi mesele olması sebebiyle aleyhlerine açılan cezai veya idari davalarda, sigortacı, kural olarak mahkeme masraflarını üstlenmek zorunda değildir[267]. Ancak sigortacı, sigorta ettirenin sorumluluğunu etkileyebilecek olması sebebiyle kendi menfaatine olduğunu düşünerek sigorta ettireni himaye edebilir[268]. Açılmış bir cezai ya da idari dava neticesinde verilen adli veya idari para cezasının, sigortalıya uygulanan bir yaptırım niteliğinde olması, sigortalanmasının kamu düzenine aykırı olması (TTK m. 1404) ve para cezaları için cezaların şahsiliği prensibinin hakim olması sebepleriyle sigorta himayesinden faydalanamaz[269]. Sigortacı, hukuk davası ile ileri sürülen tazminat taleplerinden sorumlu olduğu gibi açılmış bir ceza davası içerisinde talep edilen tazminat taleplerinden de sorumlu olup bu ihtimalde hukuki himaye sağlamak zorundadır[270].

2.3. Üçüncül Sınırlama

Sigortacının taşımakla yükümlü olduğu rizikolar öncelikle birincil riziko sınırlaması ile belirlendikten sonra sigortacının çeşitli sebeplerle taşımaktan imtina ettiği rizikolar ikincil riziko sınırlaması ile sigorta himayesinin dışına çıkarılır (istisna tutulur). Ancak bazı durumlarda her iki sınırlama ile belirlenen rizikolar

---

sigortacının onayını almadan yaptığı sulh sözleşmesi, bildirimden itibaren onbeş gün içinde onay verilmemişse, sigortacıya karşı geçersizdir; sigortacı haklı olmayan sebeplerle sulhe onay vermekten kaçınamaz."

[266] TTK m. 1476 hakkında detaylı bilgi için bkz. Ünan, Cilt II, s. 329 vd.

[267] Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 170; Omağ, Hukuki Sorumluluk Sigortaları, s. 78; Demirci, s. 80. Doktrinde, avukatlık ücreti idari ve cezai davalardan doğan masrafların istisnası olarak bu davalar yönünden de teminat kapsamında olduğu ileri sürülmüştür. Bkz. Omağ, Hukuki Sorumluluk Sigortası, s. 77.

[268] Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 170. Doktrinde, sigortacının, sigorta ettirene karşı açılmış bir ceza davasında savunmasını üstlenmek istemesi durumunda, sigorta ettirenin şahsi haklarına üstünlük tanınması gerektiği ve sigorta ettirenin, sigortacının talimatlarına uyma zorunluluğu bulunmadığı ifade edilmiştir. Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 171.

[269] Rayegan, Kender, "Mesuliyet Sigortasının Mahiyeti ve Türleri, Teori ve Uygulama Açısından Mesuliyet Sigortaları" (Mesuliyet Sigortası), III. Sigorta Semineri, Bildiriler ve Tartışmalar, İstanbul, 4 – 7 Nisan 1977, s. 6; Omağ, Hukuki Sorumluluk Sigortaları, s. 78; Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 170 – 171; Demirci, s. 80; Hanımeli, s. 70.

[270] Omağ, Hukuki Sorumluluk Sigortaları, s. 77; Hanımeli, s. 69.

tarafların ulaşmak istediği daha spesifik himayeyi sağlamaya yetmez. Bu sebeple istisnanın istisnası diyebileceğimiz hükümler ile himaye kapsamındaki rizikolar, üçüncül riziko sınırlamasına (tertiäre risikobegrenzung) tabi tutularak belirlenmiş olur[271]. Örneğin, Makine Kırılması Sigortası Genel Şartlarının *"Teminat Dışı Kalan Haller"* başlıklı 3. maddesinin *"l"* bendi ile *"3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununda belirtilen terör eylemleri ve bu eylemlerden doğan sabotaj sonucunda oluşan veya bu eylemleri önlemek ve etkilerini azaltmak amacıyla yetkili organlar tarafından yapılan müdahaleler sonucu meydana gelen biyolojik ve/veya kimyasal kirlenme, bulaşma veya zehirlenmeler nedeniyle oluşacak bütün zararlar."* ikincil riziko sınırlaması ile teminat dışında bırakılmıştır. Aynı genel şartın *"Aksine Sözleşme Yoksa, Teminat Dışı Kalan Haller"* başlıklı 2. maddesinin *"e"* bendi ile ise *"3 üncü maddenin (l) bendinde belirtilen zararlar hariç olmak üzere, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununda belirtilen terör eylemleri ve bu eylemlerden doğan sabotaj ile bunları önlemek ve etkilerini azaltmak amacıyla yetkili organlar tarafından yapılan müdahaleler sonucunda meydana gelen zararlar."* denilerek 3. madde ile kapsam dışı bırakılanlar hariç olmak üzere terör ve buna müdahaleden kaynaklanan diğer zararlar tekrar kapsam içine alınabileceği kararlaştırılmıştır.

2.4. Sigortalıya Yüklenen Görevler İle Rizikonun Sınırlanması

Sigorta akdinin imzalanması ile sigorta ettiren prim ödeme, sigortacı ise sigorta himayesi sağlama (rizikoyu taşıma) borcu altına girmektedir. Ancak, kanun sigorta ettirenin (ya da sigortalının), sigorta himayesinden istifade edebilmesi için sözleşmenin kurulması, devamı ve rizikonun gerçekleşmesinden sonra bazı görevleri yerine getirmesini aramaktadır[272]. *Görev*[273], kanun ya da sözleşme ile borcun

---

[271] Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 439; Aydoğmuş, s. 108.

[272] Samim, Ünan, "Kara Sigortalarında Sigorta Ettirenin Görevleriyle İlgili Bazı Sorunlar" (Sorunlar), SHD, S. 1, İstanbul 1998, s. 98. Sigorta ettireni bağlayan görevler sigorta sözleşmeleri ile de belirlenebilir. Samim, Ünan, "Sözleşmesel Görevler (TTK 1449)", Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, XXVIII, 27 Aralık 2014, s. 11.

[273] Söz konusu kavram doktrinde pek çok farklı kelime ile ifade edilmektedir. *Görev* (obliegenheit) kelimesini kullanan yazarlar için bkz. Ünan, Sorunlar, s. 97 vd.; Ayli, s. 237; Kender, s. 247 vd.; Ağsakal, s. 33 vd. *Ödev* kelimesini kullanan yazarlar için bkz. Kayıhan, Kurtarma Ödevi, s. 513 vd; Erol, Cansel/Çağlar, Özel, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Güncellenmiş 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, C. I, 2017, s. 68. Kavramı *yüküm* kelimesi ile ifade eden yazarlar için bkz. Antalya, Gökhan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (Cilt I), Genişletilmiş 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, C. V/1, 1, Ankara 2019, s. 67 – 68. Bazı yazarlar ise kavramı *gerekli davranış* olarak ifade

taraflarına yüklenen ve gerçekleştirmeyen kişinin haklarını kısmen ya da tamamen kaybetmesine yol açan davranışlardır[274]. Kişi, söz konusu davranışları yerine getirmediği takdirde karşı taraf bu davranışların yerine getirilmesi için dava açamaz ya da tazminat talep edemez ancak kişi elde etmeyi beklediği haklarını kısmen veya tamamen kaybeder[275].

Doktrinde bir görüş sigorta sözleşmesinin tarafları arasındaki edim dengesini sağlamaya yönelik sigorta ettiren/sigortalı üzerine yüklenen görevlerin, rizikonun sınırlanmasına hizmet ettiğini ifade ederken[276]; bizim de katıldığımız bir başka görüş ise sigorta teminatının sınırlanmasında etkili olmasına karşın teknik olarak riziko sınırlanması sayılamayacağını ileri sürmüştür[277].

---

etmektedir. Bkz. Kemal, Oğuzman/Turgut, Öz, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (Cilt I), Güncellenip Genişletilmiş 18. Bası, Vedat Kitapçılık, C. 1, İstanbul 2020, s. 19. *Külfet* kavramını kullanan yazarlar için bkz. Eren, s. 45 – 46; Şenocak, Zararı Önleme ve Azaltma, s. 375 – 388; Pınar, Altınok Ormancı, Zararı Azaltma Külfeti, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2016, s. 15 vd; Huriye, Kubilay, "Oto Kiralama Klozlu Kasko Sigortası İle Güvence Altına Alınan Araçlarda Sigorta Ettirenin Sözleşme Süresi İçinde Beyan Yükümlülüğü" (Beyan Yükümlülüğü), GÜHFD, C. XVII, S. 4, 2013, s. 66; Leyla Müjde, Kurt, "Zarar Görenin Zararı Azaltma Külfeti", AÜHFD, C. 64, S. 3, Ankara 2015, s. 775 vd; Emiralioğlu, s. 7 vd.

[274] Necip, Kocayusufpaşaoğlu, Borçlar Hukukuna Giriş – Hukuki İşlem – Sözleşme, Yenilenmiş Genişletilmiş Tamamlanmış 4'üncü Basıdan 7'inci Tıpkı Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 2017, s. 32 – 33; Ünan, Sözleşmesel Görevler, s. 11; Antalya, Cilt I, s. 67; Sevgican, Aydın, Sigorta Ettirenin Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğünün İhlali ve İhlal Halinde Sigortacının Hakları – Özellikle Oranlama Sistemine Göre Tazminat Hakkı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2018, s. 13; Altınok Ormancı, s. 15 – 17; Emiralioğlu, s. 6.

[275] Altınok Ormancı, s. 16; Ağsakal, s. 34; Kocayusufpaşaoğlu, s. 33; Cansel/Özel, s. 68.

[276] Ünan, Sorunlar, s. 98.

[277] Ayli, s. 237; Şeker, s. 193.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SİGORTACININ RİZİKOYU TAŞIMA BORCUNUN HUKUKİ NİTELİĞİ VE SÜRESİ

3.1. Borç ve Yükümlülük Kavramları

3.1.1. Borç

Roma hukukundan beri kullanılan *borç* kavramı kanun koyucu tarafından bilindiği varsayılarak mevzuatımızda tanımlanmamıştır. Doktrinde, borç kavramının dar ve geniş anlamlarda olmak üzere iki farklı kullanımı vardır. *Dar anlamda borç*, alacaklının, tek bir edimin[278] ifasını borçludan istemeye yetkili olduğu ve borçlunun da bu edimi yerine getirmek zorunda olduğu hukuki ilişkidir[279]. *Geniş anlamda borç* ise alacaklı ile borçlu arasında bir ya da birden fazla asli edim borcu ile tali edim borçlarının da (yan yükümlülükler, koruma yükümlülüğü, yenilik doğrucu haklar, def'i, yetki) dahil olduğu bir bütünü oluşturan ve *"borç ilişkisi"* olarak da anılan hukuki ilişkidir[280].

Borçlar Hukukunda kural olarak *nispilik ilkesi* hakimdir. Buna göre borç ilişkisinin tarafı olan alacaklı, alacak hakkını yalnızca borçlusundan talep edebilir[281]. Başka bir ifadeyle alacaklı, borcun yerine getirilmesini üçüncü bir kişiden talep edemez. Nispilik ilkesi gereği borç ilişkisi yalnızca borçlu tarafından ihlal edilebilir

---

[278] Edim, borçlunun yerine getirmekle yükümlü olduğu davranıştır. Başka bir ifadeyle borcun konusudur. Borçlunun yerine getirmek zorunda olduğu bu davranışlar *verme, yapma* ve *yapmama* şeklinde gerçekleşir. Detaylı bilgi için bkz. Oğuzman/Öz, Cilt I, s. 7; Kocayusufpaşaoğlu, s. 33 – 34; Eren, s. 102; Von Tuhr, s. 45. Edimde bulunması gereken unsur ve şartlar hakkında bkz. Eren, s. 103 – 106. Edimlerin türleri hakkında sınıflandırmalar için bkz. Oğuzman/Öz, Cilt I, s. 7 – 14; Eren, s. 106 – 116; Kocayusufpaşaoğlu, s. 35 – 38.

[279] Eren, s. 22; Oğuzman/Öz, Cilt I, s. 4; Antalya, Cilt I, s. 57; Cansel/Özel, s. 39; Von Tuhr, s. 10. Kavram hakkında detaylı bilgi için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, s. 5 vd.

[280] Kocayusufpaşaoğlu, s. 5; Eren, s. 23; Oğuzman/Öz, Cilt I, s. 5; Cansel/Özel, s. 39; Antalya, Cilt I, s. 58; Von Tuhr, s. 10 – 11.

[281] Oğuzman/Öz, Cilt I, s. 29; Kocayusufpaşaoğlu, s. 15; Eren, s. 54; Antalya, Cilt I, s. 69.

ve bu ihlal dolayısıyla üçüncü kişiler hiçbir hak elde edemezler[282]. Bu nedenlerle borç ilişkisinden doğan haklara mutlak hakların karşıtı anlamında nispi haklar da denir[283]. Borcun, alacaklıya tam ve gereği gibi ifa edilmemesi durumunda alacaklı talep, ifa davası, cebri icra, tazminat davası (giderim davası) ve sözleşmeden dönme haklarını kullanabilecektir[284].

3.1.2. Yükümlülük

Geçerli olarak kurulmuş bir borç ilişkisinde borçlunun ifayı tam ve gereği gibi gerçekleştirmesi için yapması ya da yapmaması gereken davranışlara *yükümlülük* denilmektedir[285]. Yükümlülük genel olarak *asli/esaslı edim yükümlülükleri (birinci derece yükümlülükler)* ve *tali yükümlülükler (ikinci derece yükümlülükler)* şeklinde sınıflandırılır[286]. Borç ilişkisini doğrudan meydana getiren, borçlu ve alacaklı arasında kurulan ilişkiye hukuki özelliğini veren ve aralarında kurulan sözleşmenin tipini belirleyen yükümlülüklere asli edim yükümlülüğü denir[287]. Örneğin, bir satış sözleşmesinde alıcının satış bedelini ödemesi, satıcının da malı teslim etmesi asli edim yükümlülüğüdür. Asli edim yükümlülükleri diğer yükümlülüklerden bağımsız olup yerine getirilmemesi halinde aynen ifası dava yoluyla talep edilebilir[288].

---

[282] Eren, s. 56 – 57.

[283] Cansel/Özel, s. 44.

[284] Borcun zamanında tam ve gereği gibi ifa edilmemesinin sonuçları hakkında detaylı bilgi için bkz. Oğuzman/Öz, Cilt I, s. 395 vd; Eren, s. 1147 – 1156.

[285] Murat, Doğan/Gökhan, Şahan/İsmail, Atamulu, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2021, s. 72.

[286] Eren, edim yükümlülüğü ve yan yükümlülükler şeklinde ikili bir ayrıma gittikten sonra edim yükümlülüğünü kendi içerisinde asli edim yükümlülüğü ve yan edim yükümlülüğü şeklinde ayırmıştır. Yan yükümlülükleri de fonksiyonları yönünden ifaya yardımcı yan yükümlülükler ve koruyucu yan yükümlülükler ikiye ayırmıştır. Ayrıca edim yükümlülüklerinden bağımsız olarak kaynağını dürüstlük kuralından alan koruma yükümlülüklerinin varlığından bahsetmiştir. Bkz. Eren, s. 31 – 43. Antalya, borç ilişkisinden doğan yükümlülükleri birinci derece yükümlülükler ve ikinci derece (tali) yükümlülükler olarak ikiye ayırdıktan sonra birinci derece yükümlülükleri, esaslı (asli) edim yükümlülükleri, yan edim yükümlülükleri, yan yükümlülükler, yüklemeler ve külfet olarak ayırmıştır. Yan yükümlülükleri ise ifaya yardımcı (ifa yanında) yan yükümlülükler ve koruma yükümlülükleri olarak ikiye ayırmıştır. Bkz. Antalya, Cilt I, s. 61 – 68. Kocayusufpaşaoğlu ise borç ilişkisinden doğan yükümlülükleri asli (birincil) edim yükümlülükleri, tali (ikincil) edim yükümlülükleri ve davranış yükümlülüğü olmak üzere üçe ayırmıştır. Bkz. Kocayusufpaşaoğlu, s. 7 – 14.

[287] Eren, s. 32; Antalya, Cilt I, s. 61; Kocayusufpaşaoğlu, s. 7; Doğan/Şahan/Atamulu, s. 72. Borç kavramı aynı zamanda bir edim yükümlülüğü teşkil ettiği için borç ve yükümlülük kavramları birbirleri yerine kullanılabilmektedir. Aydın, s. 13.

[288] Antalya, Cilt I, s. 61; Eren, s. 33.

Alacaklının ifanın gerçekleşmesindeki menfaatine tam olarak erişebilmesi için borçlunun yerine getirmesi gereken, asli edim yükümlülüklerine bağımlı edimlere *yan edim yükümlülüğü* denilmektedir[289]. Örneğin, satılan malın sözleşme ile kurulumu da kararlaştırılmışsa malın teslimi asli edim yükümlülüğünü, kurulumu ise yan edim yükümlülüğünü oluşturur. Sözleşmenin tipini belirlemeyen yan edim yükümlülükleri, kanundan, sözleşmenin kendisinden ve dürüstlük kuralından doğabilir[290]. Yan edim yükümlülüğü, asli edim yükümlülüğüne bağımlı olsa da yerine getirilmemesi halinde ondan bağımsız olarak talep ve dava edilebilir[291].

3.1.3. Sigortacının Rizikoyu Taşımasının Borç Mu Yoksa Yükümlülük mü Olduğu Tartışması

TTK'nin Sigorta Hukuku Kitabının genel hükümleri düzenleyen m. 1401 – 1452 arasında tarafların borç ve yükümlülüklerine de yer verilmiştir. İlk olarak *"1. Sigortacının borç ve yükümlülükleri"* ikinci olarak ise *"2. Sigorta ettirenin borç ve yükümlülükleri"* şeklinde ikili bir ayrım yapılmış ve m. 1430'da *"a) Prim ödeme borcu"* üst başlığı ile sigorta ettirenin asli edimi; m. 1421'de ise *"a) Rizikoyu taşıma yükümlülüğü"* üst başlığı ile sigortacının asli edimi düzenlenmiştir.

Burada göze çarpan ilk husus, sigorta ettirenin asli edimi için borç kelimesi kullanılırken sigortacının asli ediminde yükümlülük kavramının tercih edilmiş olmasıdır. Kanun koyucunun bu tercihinin bilinçli mi olduğu belirsizdir. Doktrinde riziko taşıma edimi için rizikonun gerçekleştiği ana kadar durağan (statik); riziko gerçekleştikten sonra talep edilebilir (dinamik) bir borç olduğu ifade edilir[292]. Bu sebeple de riziko gerçekleşene kadar rizikoyu taşıma yükümlülüğünden; riziko

---

289 Doğan/Şahan/Atamulu, s. 73; Eren, s. 34; Antalya, Cilt I, s. 62.

290 Antalya, Cilt I, s. 62.

291 Eren, s. 34.

292 Kender, s. 286; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 198; Özdamar, s. 66; Kayıhan, s. 65. Doktrinde sigorta himayesi sağlama borcunu rizikonun gerçekleşmesinden önceki safha ve rizikonun gerçekleşmesinden sonraki safha şeklinde yapılan ayrım için bkz. Merih Kemal, Omağ, "Sigortacı Açısından Sigorta Sözleşmesinin Hükümleri" (Sigortacı), Özel Sigorta Hukukuna Hakim İlke ve Kurumlar (1976 – 2016) Makaleler – Tebliğler, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019, s. 309 – 311.

gerçekleştikten sonra ise sigorta tazminatı/bedelini ödeme borcundan bahsedileceği ileri sürülmektedir[293].

Kanımızca rizikoyu taşıma, sigortacının asıl edimi olması ve tarafların asıl edimlerini düzenleyen iki kanun maddesinin başlıklarının farklı olmasının kafa karışıklığına yol açması sebebiyle kanundaki ifadenin rizikoyu taşıma borcu olarak değerlendirilmesi gerektiğini düşünmekteyiz. Riziko gerçekleşmeden önce yapılması gereken işlemler bir çeşit hazırlık işlemi olmayıp riziko taşıma edimin bizatihi kendisidir[294]. Bu sebeple doktrinde pratik olarak bir faydası da bulunmayan statik – dinamik ayrımına gidilmesi de yersizdir. Doğan, eski kanun döneminde kullanılan *"sigortacının mesuliyeti"* kavramının, sigortacının, sigorta ettirene karşı kanuni ve akdi yükümlülüklerini ihlal etmesi ile doğabilecek mesuliyetle karışıklığa yol açabileceği endişesiyle, *"sigortacının mesuliyeti"* yerine *"sigorta himayesi"* yahut *"rizikoyu taşıma borcu"* ifadesinin kullanılması gerektiğini yerinde olarak ifade etmiştir[295].

3.2. Rizikoyu Taşıma Borcunun Hukuki Niteliği

Taraflar arasında akdedilen bir sözleşmenin tipini belirleyen ana unsur asli edimleridir. Sigortacının rizikoyu taşıma borcu sigorta sözleşmesinin asli edimlerinden olduğu için çalışmanın bu bölümünde gerektiği ölçüde sigorta sözleşmesinin niteliğinden de bahsedilecektir.

Tarafların imzaladıkları sözleşme ile ulaşmak istedikleri sonuca kavuşturan ve sözleşmeye hukuki niteliğini kazandıran şey asıl edimdir[296]. Sigorta sözleşmelerinde sigorta ettirenin asıl ediminin prim ödeme borcu olduğu yönünde herhangi bir tartışma bulunmamaktadır. Doktrinde tartışma, sigorta sözleşmesinin kurulması anında aktif bir borcu bulunmayan sigortacının asıl ediminin ne olduğu ve niteliği

---

[293] Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 198.

[294] Yazıcıoğlu, s. 262.

[295] Doğan, s. 50. Doktrinde Şeker Öğüz ve Sevinç Kuyucu ise prim ödeme borcu dışındaki düzenlemelerin yükümlülük değil görev (obligenheit) olduğunu ve kanunda *"Tarafların Borç ve Yükümlülükleri"* başlığındaki *"yükümlülükleri"* ifadesinin hatalı bir kullanım olduğu belirtmiştir. Bkz. Zehra, Şeker Öğüz/Aslıhan, Sevinç Kuyucu, Yeni Türk Ticaret Kanununda Sigorta Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul 2011, s. 21.

[296] Şeker, s. 6.

üzerinde çıkmaktadır[297]. Alman hukuk doktrininde başlayan bu tartışma üzerine başlıca iki teori ileri sürülmüştür.

3.2.1. Para Ödeme Teorisi (Geldleistungstheorie)[298]

Para ödeme teorisi, kanunda yer alan tanımı esas alarak (TTK m. 1401), sigortacının asıl edimini, rizikonun gerçekleşmesi sonucu sigortacının ödemek zorunda olduğu tazminat borcu olarak ifade etmektedir[299]. Buna göre sigortacının borcu hukuki şarta bağlı olup riziko gerçekleşinceye kadar sigortacının herhangi bir borcu bulunmamaktadır[300]. Bu kabule göre sigorta sözleşmesinin *tam iki tarafa borç yükleyen sözleşme*[301] niteliğinde olduğu söylenebilecek midir? Doktrinde her iki teori taraftarları da sigorta sözleşmesinin tam iki tarafa borç yükleyen sözleşme niteliğinde olduğunu söylemekte ancak gerekçeleri farklılık taşımaktadır[302].

---

[297] Zehra, Şeker, "Sigorta Sözleşmesinin Hukuki Niteliği Üzerine" (Hukuki Nitelik), Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan, İstanbul 2000, s. 1044; Mehmet, Özdamar, Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü, Yetkin Yayınları, Ankara 2009, s. 64; Kayıhan/Günergök, s. 98; Yazıcıoğlu, s. 261; Kayıhan, s. 34; Kaner, Makale, s. 303, dn. 4.

[298] Yabancı hukuk doktrinlerinde teoriyi savunan yazarlar için bkz. Şeker, Hukuki Nitelik, s. 1045, dn. 4.

[299] Şeker, Hukuki Nitelik, s. 1045.

[300] Özdamar, s. 65; Şeker, s. 6, dn. 12; Yazıcıoğlu, s. 261; Şeker, Hukuki Nitelik, s. 1045. Can, sigortacının, sigorta tazminatını ödeme borcunun, rizikonun gerçekleşmesi kanuni şartına bağlı olarak ifası talep edilebilen bir borç olduğunu belirtmiştir. Bkz. Mertol, Can, Türk Özel Sigorta Hukuku – Ders Kitabı (2009), Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 3. Bası, İmaj Yayınevi, Ankara 2009, s. 273.

[301] Borç doğuran sözleşmeler edim ilişkisine göre *bir tarafa borç yükleyen sözleşmeler* ve *iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler* olarak ikiye ayrılır. İki tarafa borç yükleyen sözleşmeler de *tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler* ve *eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler* şeklinde ayrıma tabi tutulur. Tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde her iki tarafın da birbirine karşı asli edim borcu olup taraflar karşılıklı olarak bu edimlerin değişimini arzulamaktadır. Edimlerin birbiriyle olan değişim ilişkisine synallagma (karşılıklılık) bu tür sözleşmelere de sinallagmatik sözleşmeler denilmektedir. Satış, kira, hizmet, eser ve trampa gibi sözleşmeler örnek olarak verilebilir. Eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde ise karşılıklı borç doğmasına rağmen edimlerin birbiri ile değişim amacı bulunmamaktadır. Edimler birbirine bağlı bulunmayıp, birbirlerinin karşılığı değildirler. İvazsız vekalet sözleşmesi, kullanım ödüncü (ariyet), tüketim ödüncü (karz) ve saklama (vedia) sözleşmeleri örnek olarak sayılabilir. Detaylı bilgi için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, s. 98 – 100; Eren, s. 223 – 224; Oğuzman/Öz, Cilt I, s. 48; Antalya, Cilt I, s. 282 – 283; Cansel/Özel, s. 63.

[302] Şeker, Hukuki Nitelik, s. 1048. Alman hukukunda para ödeme teorisini kabul eden bazı yazarların, sigorta sözleşmesinin sinallagmatik niteliğini teori ile birlikte ispatlamaya çalıştıkları görüşler için bkz. Şeker, Hukuki Nitelik, s. 1045 – 1046, dn. 6. TTK m. 1430'un gerekçesinin ilk cümlesinde *"Sigorta sözleşmesi tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olduğundan sigortacının yüklendiği riskin karşılığını sigorta ettirenin prim ödeme borcu oluşturur."* seklindeki ifade ile sigorta sözleşmesinin tam iki tarafa borç yükleyen niteliği belirtilmiştir. Bkz. TTK Genel Gerekçesi m. 1430, TBMM tutanakları, s. 411.

Bozer, *"Sigortacının, sigorta tazminatı veya bedelini ödeme borcunun tehlikenin gerçekleşmesine bağlanmış bulunması sözleşmenin karşılıklı taahhütleri havi olması niteliğini etkilemez. Çünkü borç doğmuştur, fakat borcun ödenmesi kanuni bir şartın gerçekleşmesine bağlanmıştır."*diyerek borcun esasında doğduğunu ancak ifasının kanuni bir şarta bağlandığını ileri sürmüştür[303]. Kender, doğmuş bir borcun ifasının kanuni şarta bağlanmasını borçlar hukuku açısından açıklamanın mümkün olmadığı ve yazarın borçlar hukuku kavramlarını karıştırdığı yönünde eleştirmiştir[304]. Ancak doktrinde Doğan, Bozer'in kanuni şart olarak bahsettiği kavramın Borçlar Hukuku öğretisinde *hukuki koşul(condicio juris)* kavramına denk geldiğini ve bu kavram hakkında öğretide yapılan tanımlamaya göre sigortacının borcunun bir şarta bağlanabileceğini ifade etmiştir[305]. Borçlar Hukuku öğretisinde hukuki koşul, bir sözleşme ya da hukuki işlemin geçerli olması ya da sonuçlarını doğurması için, kanun gereği, taraflarca anlaşılan hususların dışında varlığı aranan olayları ifade etmektedir[306]. Örneğin, ayırt etme gücüne sahip küçüğün imzaladığı sözleşmenin sonuç doğurması için kanuni temsilcisinin onay vermesi gerekmektedir. Buna göre Doğan, sigortacının asıl ediminin, kanundan kaynaklı olarak rizikonun gerçekleşmesi hukuki koşuluna bağlı olduğunu ileri sürmüştür[307].

Doktrinde Şeker ise sigorta ettirenin prim ödeme borcunun karşılığında sigortacının borcunun, rizikonun gerçekleşmesine bağlı himaye sağlama borcu olduğu ve bu sebeple sigorta sözleşmesinin tam iki tarafa borç yükleyen (sinallagmatik) sözleşme olduğunu belirtmiştir[308]. Yazar, sigorta sözleşmelerinin klasik sinallagmatik sözleşmelerden farklı olduğunu ifade etmektedir. Sigorta ettirenin borcunu kesin bir şekilde ödemesine karşın, sigortacının şartın (rizikonun) gerçekleşmesine bağlı olarak borç altına girmesi sebebiyle sigorta sözleşmelerinin ne tam iki tarafa borç yükleyen ne de eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşme niteliğinde olduğunu; sigorta sözleşmelerinin kanunda yer almayan özellikli bir borç ilişkisi

[303] Bozer, 1981, s. 21 -22.

[304] Kender, s. 169 – 170 ve dn. 17.

[305] Doğan, s. 35.

[306] Eren, s. 1291; Oğuzman/Öz, Cilt II, s. 518.

[307] Doğan, s. 35. Bu açıklamalara rağmen Doğan sigortacının asıl ediminin sigorta tazminatı ödemek değil, rizikoyu taşımak olduğunu ifade etmiştir. Bkz. Doğan, s. 36.

[308] Şeker, Hukuki Nitelik, s. 1048 – 1050.

olduğunu belirtmiştir[309]. Bu konuda boşluk bulunduğunu belirten yazar bu boşluğun, sigorta sözleşmelerinin sürekli edimli değil ani edimli sözleşme niteliğinde olduğu göz önünde bulundurularak doldurulması gerektiğini ileri sürmüştür[310].

Sigortacının asli ediminin tazminat ödeme borcu olduğu kabul edilmesi halinde sigortacının tazminat ödeme borcunu daha sonra gerçekleştirmesi sigorta sözleşmesini eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşme yapmamaktadır. Borçlar Hukukunda ana kural karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde taraflar borcunu tam ve gereği gibi ödemek için hazır bulunur ve ödemeler aynı anda yapılır[311]. Eğer bir taraf ödeme yapmaya hazır değilse kanun diğer tarafa ödemezlik defi ileri sürme hakkı verir (TBK m. 97). Ancak bazen özel ya da yedek yasa kuralları, tarafların anlaşması, teamül, dürüstlük kuralı ve edimlerin özelliği gibi sebeplerle bu kural devre dışı kalabilir[312]. Sigorta sözleşmeleri yönünden de edimlerin niteliği ve yasa hükmü gereği, sigortacının tazminatı ödeme borcunun rizikonun gerçekleşmesi ile doğması sözleşmenin tam iki tarafa borç yükleme niteliğini etkilemez[313].

Para ödeme teorisi, sigorta ile kumar ve bahis arasındaki farkın açıklanmasını güçleştirdiği, sigortanın, aynı ya da benzer rizikoların muhatapları arasında zarara uğrama tehlikesinin dağıtılması esasına dayandığını göz ardı ettiği ve sigortanın niteliğine de aykırı düştüğü gerekçeleriyle eleştirilmiştir[314]. Bir başka önemli eleştiri konusu ise rizikonun gerçekleşmemesi durumunda sigorta sözleşmesinin tek tarafa borç yükleyen bir sözleşme olarak değerlendirilmesi sonucunun ortaya çıkmasıdır[315].

---

309 Şeker, Hukuki Nitelik, s. 1055.

310 Şeker, Hukuki Nitelik, s. 1057 – 1059.

311 Aynı anda karşılıklı ifa ilkesini yansıtan en iyi örnek satım sözleşmelerine ilişkin ana kuraldır. Buna göre TBK m. 207/2: *"Sözleşme ile aksi kararlaştırılmadıkça veya aksine bir âdet bulunmadıkça, satıcı ve alıcı borçlarını aynı anda ifa etmekle yükümlüdürler."* şeklinde düzenlenmiştir. Aynı anda karşılık ifa ilkesine ilişkin detaylı bilgi için bkz. Rona, Serozan, Borçlar Hukuku Genel Bölüm, Gözden Geçirilmiş 7. Bası, Filiz Kitabevi, Cilt III, İstanbul 2016, s. 63 – 64.

312 Eser sözleşmelerinde ücretin iş bitiminde verilmesi, sinemada ücretin önce verilmesi, abonelik ücretlerinde işin doğası gereği bir öncelik sonralık ilişkisi bulunması örnek olarak sayılmaktadır. Serozan, s. 67.

313 Merve, Atalay, Türk Hukukunda Sigorta Sözleşmesi, Yüksek Lisans Yeterlik Tezi, Konya 2019, KTO Karatay Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 24.

314 Yazıcıoğlu, s. 261 – 262.

315 Çeker, s. 57.

3.2.2. Riziko Taşıma Teorisi (Gefahrtragungstheorie)

Doktrinde çoğunlukla savunulan riziko taşıma teorisine göre sigortacının edimi sigorta sözleşmesinin kurulmasıyla başlamakta olup sigorta süresince devam etmektedir[316]. Sigorta ettirenin prim ödeme borcunun karşısında, sigortacının borcu, rizikonun gerçekleşmesinden bağımsız olarak daima tazminat ya da sigorta bedelini ödemeye hazır bulunmak ve bunun için gerekenleri yapmaktır[317].

Sigortanın amacı, gerçekleşen bir riziko sonucu kişinin uğradığı zararı, aynı rizikolara maruz kalma ihtimali olan kişiler arasında prim karşılığında paylaştırarak dağıtılmasıdır[318]. Bu amacın gerçekleşebilmesi ve riziko gerçekleştiğinde sigortalılara ödeme yapabilmesi için sigortacı, riziko gerçekleşmeden önce bir takım bilimsel ve teknik esaslara dayanan çalışmaları yapmış olması gerekmektedir[319]. Rizikonun gerçekleşme ihtimali hesaplanarak primin hesaplanması, ödemeler için ihtiyat bulundurması, tahsil edilen primin nemalandırılması, üstlenilen rizikoların reasürans sözleşmeleri ile dağıtılması bu çalışmalara örnek olarak gösterilebilir[320].

Sigorta ettirenin gelecekte malvarlığında meydana gelebilecek zararlara karşı önlem alma zahmetini sigorta sözleşmesi ile sigortacıya devretmekte ve sigortacı rizikoyu taşıma sorumluluğunu sigorta ettiren yerine üzerine almaktadır. Bu sebeple doktrinde riziko taşıma teorisini benimseyen kimi yazarlar sigortacının edimini *"başkasının menfaatine iş görme (Geschäftsbesorgung)"* niteliğinde olduğunu ileri sürmüştür[321]. Bir başka görüş ise sigorta sözleşmelerinin kendine özgü (sui generis)

---

316 Özdamar, s. 65; Şeker, Hukuki Nitelik, s. 1046.

317 Şeker, Hukuki Nitelik, s. 1046 – 1047.

318 Nomer/Yunak, s. 15.

319 Ünan, Sorumluluk, s. 25; Kender, s. 166.

320 Yazıcıoğlu, s. 262. Doktrinde Şeker, sigortacının asli ediminin tazminat ödeme borcu olduğu kabulü ile riziko gerçekleşmeden önce yapılan bir takım faaliyetlerin esasen asli edimi tam ve zamanında yerine getirebilmek için yapılan hazırlık hareketleri olarak nitelendirmekte ve hazırlık hareketlerinin yerine getirilmemesi sigorta ettirene, asıl edimden bağımsız bir talep ve dava hakkı sağlamadığını belirtmektedir. Bkz. Şeker, Hukuki Nitelik, s. 1051. Benzer şekilde eleştiri ve tarafların borçları arasında karşılıklılık ilişkisinin TTK m. 1427 uyarınca kurulduğu ve buna istinaden tam iki tarafa borç yükleyen sözleşme niteliği kazandığı yönündeki görüş için bkz. Barış, Demirsatan, "Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcunda Temerrüdü", İÜHFM, C. LXXV, S. 1, 2017, s. 363 – 364.

321 Ünan, Sorumluluk, s. 24; Kender, s. 168; Şeker, Hukuki Nitelik, s. 1047, dn. 11. Doktrinde riziko (tehlike) taşıma ediminin iadesi mümkün bir edim olmaması ve riziko gerçekleşmese de

iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme niteliğinde olduğu ve TTK m. 1421'in de bu görüşü yansıttığını ileri sürmektedir[322].

Riziko taşıma teorisini benimseyen yazarların bir kısmı sigorta sözleşmesi süresince riziko gerçekleşmese de sigortacının prime hak kazanması sigortacının ediminin şarta bağlı olmasıyla açıklamıştır[323]. Karşı yönde başka bir görüşe göre ise sigortacının yükümlülüklerinin rizikonun gerçekleşmesi ile değil sözleşmenin kurulması ile başlar ve sigortacının asli edimi prim karşılığında rizikoyu üstlenmektir[324]. Bu sebeple sigorta sözleşmesi şarta bağlı değildir. Şarta bağlı olan şey sigortacının sigorta tazminatını ödeme borcuna ilişkin sorumluluğunun başlamasıdır[325].

TTK m. 1421'de sigortacının ilk borcu *"a) Rizikoyu taşıma yükümlülüğü"* şeklinde düzenlenmiş olmasından, sigorta sözleşmesinin feshi durumunda işlemeyen günlere ait primlerin sigorta ettirene iadesi (TTK m. 1419) ve sigortacının sorumluluğunun başlamasından önce sigorta ettirenin sözleşmeden cayması halinde sigorta ettirenin, cayılan kısma ilişkin primin yarısını ödemek zorunda olması (TTK m. 1430/3) halleri düşünüldüğünde 6102 sayılı TTK'nin riziko taşıma teorisini kabul ettiği görüşüne katılmaktayız[326]. Rizikoyu taşıma teorisinin kabulü halinde rizikonun gerçekleşmemesi ve sigortacının ödeme yapmadığı ihtimallerde sigortacının borcunun bulunmadığı ve sözleşmenin tek tarafa borç yükleyen sözleşme olduğu iddiaları son bulmaktadır[327]. Çünkü sigortacının borcu, rizikonun gerçekleşmesi durumunda ödenecek tazminatı da kapsar şekilde sözleşme süresince sigortalı menfaati himaye etmektir[328].

---

sigortacının prime hak kazanması riziko taşıma ediminin iş görme niteliğinde olmasıyla açıklanmıştır. Bkz. Kaner, Makale, s. 303 – 304, dn. 4.

322 Çeker, s. 56.

323 Kaner, Makale, s. 303 – 304, dn. 4.

324 Bozkurt, s. 91; Kayıhan/Günergök, s. 100.

325 Can, 2009, s. 273; Bozer, 1981, s. 22; Kepkep, s. 57, dn. 209.

326 Çeker, s. 57.

327 Özdamar, s. 66 – 67.

328 Özdamar, s. 67.

3.3. Rizikoyu Taşıma Borcu Sürekli Borç Niteliğindedir

İfa süresi dikkate alınarak yapılan sınıflandırmaya göre edimler ani, sürekli ve dönemli olarak üçe ayrılırlar. Bunlardan yalnızca ilk ikisi konumuz açısından önem taşımaktadır. *Ani edimler*, borçlunun edimi zaman içerisinde tek bir hareketle yerine getirdiği ve alacaklının menfaatine kavuştuğu edimlerdir[329]. Edimin ifası için borçlu, geniş bir süreye yayılan bazı davranışları gerçekleştirmiş olsa da alacaklı yönünden menfaatine ulaştığı son eylem ifadır[330]. *Sürekli edimler*, borçlunun edimini zaman içinde devamlı ve aralıksız davranışlarla ifa ettiği; alacaklının da söz konusu edimden sürekli olarak yararlandığı edimlerdir[331]. Bir borç ilişkisi içerisinde asli edimlerden en az biri sürekli edim niteliği taşıyorsa, o borç ilişkisi *sürekli borç ilişkisi* olarak anılır[332].

Doktrinde para ödeme teorisini savunan Şeker, irat şeklinde bir ödeme gerçekleştirmediği sürece sigortacının ediminin ani nitelikte olduğunu ileri sürmektedir[333]. Yazara göre sigortacının tazminat/bedel ödeme ediminin ifası için gerçekleştirmek zorunda olduğu hazırlık hareketlerinin zamana yayılmış olması sonucu değiştirmemektedir. Çünkü edimin ani ya da sürekli olma niteliğini borçlunun ediminin zamana yayılmış olması değil alacaklının menfaatine ulaştığı an belirlemektedir[334].

Bizimde katıldığımız rizikoyu taşıma teorisini savunan yazarlar ise riziko gerçekleşmeden önceki durağan (statik) devrede sigortacının yerine getirdiği edimler (reasürans sözleşmesi imzalanması, primin nemalandırması vb.), sigortacının her an sigorta edilen rizikoyu karşılayacak durumda olması ve sözleşme süresince prim ile riziko arasında denge sağlanması ilkesinin hakim olması sebepleriyle borç ilişkisinin

---

329 Eren, s. 113; Kocayusufpaşaoğlu, s. 37; Antalya, Cilt I, s. 103; Cansel/Özel, s. 145.

330 Doktrindeki baskın görüşe göre ifanın ani mi sürekli mi olduğunun tespitinde borçlunun eylemi değil, alacaklının menfaatinin gerçekleşmesinin bir anda mı yoksa süreye mi yayıldığına bakılması gerekir. Detaylı bilgi için bkz. Oğuzman/Öz, Cilt I, s. 12.

331 Kocayusufpaşaoğlu, s. 37; Eren, s. 112; Antalya, Cilt I, s. 103; Cansel/Özel, s. 146.

332 Oğuzman/Öz, s. 13; Antalya, Cilt I, s. 103.

333 Şeker, Hukuki Nitelik, s. 1058.

334 Şeker, Hukuki Nitelik, s. 1058; Oğuzman/Öz, Cilt I, s. 12.

sürekli olduğunu ileri sürmektedir[335]. Ayrıca sigorta ettirenin prim borcunu tek seferde ödediği durumlarda dahi sözleşme süresince ihbar ve rizikoyu ağırlaştırmama gibi bir takım yükümlülüklerinin bulunması sebebiyle de sigorta sözleşmelerinin sürekli borç niteliği taşıdığı ifade olunmaktadır[336].

3.4. Riziko Taşıma Borucunun Muacceliyeti, Başlaması Ve Sona Ermesi

3.4.1. Sigortacının Poliçe Düzenleme ve Sigorta Ettirene Verme Yükümlülüğünün Prim Ödeme Borcunun Muacceliyetine Etkisi

3.4.1.1. Genel Olarak

Ödeme zamanı (ifa zamanı) pek çok anlama gelse de doktrinde temelde iki anlam üzerinde durulmuştur[337]. Bunlardan ilki borcun *muacceliyeti*dir. Alacak hakkı borç ilişkisinin geçerli olarak kurulması ile doğmasına karşın aynı alacağı borçludan talep hakkı borcun muaccel olduğu anda doğacaktır. Borçlu, muacceliyetten (vadeden) önce edimi yerine getirme borcu altına girmiş olsa da, alacaklının talep ve dava yetkisi henüz doğmamıştır[338]. Ödeme zamanına yüklenen ikinci anlam ise borcun *ifa edilebilirliği*dir. İfa edilebilirlik, borçlunun borçlandığı edimi yerine getirebilme yetkisidir. Alacaklı borcun ifasını muacceliyetten önce isteyemese de borçlu sözleşmeden ya da halin icabından aksi bir durum anlaşılmadığı sürece muacceliyetten önce ve zamanaşımından sonra da ifa edebilir[339]. Muacceliyet tarihi belirlenmiş sözleşmenin alacaklısı, bu tarihten önce borçludan ifa talep edemeyecekse de borçlu bu tarihten önce ödeme teklif etmesi halinde alacaklı haklı bir sebep olmaksızın kabulden kaçamayacaktır[340]. Eğer herhangi bir vade tarihi

---

[335] Kender, s. 167; Şeker, Hukuki Nitelik, s. 1056; Kayıhan/Günergök, s. 99.

[336] Bozer, 1981, s. 22; Kayıhan/Günergök, s. 100; Kayıhan, s. 36.

[337] Ödeme zamanı (ifa zamanı) kavramına yüklenen diğer anlamlar için bkz. Oğuzman/Öz, Cilt I, s. 334 vd.

[338] Eren, s. 1063; Oğuzman/Öz, Cilt I, s. 335; Gökhan, Antalya, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (Cilt III), Genişletilmiş 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, C. V/1, 3, Ankara 2019, s. 86 – 88; Serozan, s. 54; Von Tuhr, s. 506 – 513.

[339] Ayli, Prim, s. 130 – 131; Eren, s. 1063; Oğuzman/Öz, s. 336; Antalya, Cilt III, s. 88; Serozan, s. 59 – 62; Von Tuhr, s. 513 – 514.

[340] Ayli, Prim, s. 131. Haklı bir sebep olmaksızın borcun ifasını kabulden kaçan alacaklı temerrüde düşecektir. Bkz. Eren, s. 1063; Oğuzman/Öz, Cilt I, s. 336; Ünan, Cilt I, s. 335.

belirlenmemişse kural olarak borç sözleşmenin kurulması ile muaccel olacak, bir başka ifadeyle muacceliyet ve ifa edilebilirlik aynı anda başlayacaktır[341] (TBK m. 90).

TTK m. 1431/1-c.1'de *"Sigorta priminin tamamının, taksitle ödenmesi kararlaştırılmışsa ilk taksidin, sözleşme yapılır yapılmaz ve poliçenin teslimi karşılığında ödenmesi gerekir."* şeklindeki düzenlenmiştir. Maddenin ikinci cümlesinde ise TTK m. 1421 hükmüyle paralel olarak, kara ve deniz eşya taşıma sigorta sözleşmelerinde primin, poliçe düzenlenmemiş olsa dahi sözleşmenin yapıldığı anda ödeneceği hüküm altına alınmıştır.

Borçlar Hukukunda her borcun doğumu anında muaccel olacağı ilkesi kabul edilmiştir (TBK m. 90). Sigorta ettirenin asli edimi olan prim ödeme borcu, sigorta sözleşmesinin geçerli olarak kurulmasıyla doğar[342]. Ancak TTK m. 1431'deki *"sözleşme yapılır yapılmaz ve poliçenin teslimi karşılığında"* ifadesi sigorta ettirenin prim ödeme borcunun ne zaman muaccel hale geleceği konusunda ciddi bir belirsizlik yaratmaktadır[343]. Doktrinde Ünan, kanunda kullanılan ifadenin yanılgıya yol açmaya elverişli olduğu ve bu sebeple cümleciğin ilk kısmının dikkate alınmaması ve prim borcunun muacceliyetinin "poliçenin teslimi" ile belirlenmesi gerektiğini belirtmiştir[344].

Tüzemen Atik/Yolal ise kanun abesle iştigal etmez prensibi gereği *"sözleşme yapılır yapılmaz"* ifadesinin kanun koyucunun bilinçli bir tercihi olduğunu ileri sürmüştür[345]. Her ne kadar TBK'nun 96'ıncı maddesinden[346] borçlunun vadeden önce ödeme yapabileceği anlaşılsa da; yalnızca *"poliçenin teslimi"* ibaresinin

---

[341] Oğuzman/Öz, Cilt I, s. 337 – 338; Eren, s. 1063 – 1064.

[342] Arseven, s. 122; Bozer, Makale, s. 220; Kayıhan/Günergök, s. 198; İrem, Aral, "Sigorta Sözleşmelerinde Prim Ödeme Borcu" (Prim), MÜHF – HAD, C. 13, S. 3 – 4, 2007, s. 127; Vural, Seven, "Sigorta Priminin Rizikonun Gerçekleşmesinden Sonra Tahsil Edilmesinin Sonuçları", DEÜHFD, C. 11, Özel Sayı, 2009, s. 1269; Topsoy, Sigorta Primlerinin Zamanında Ödenmemesi, s. 34.

[343] Tüzemen Atik/Yolal, s. 62.

[344] Ünan, Cilt I, s. 334.

[345] Tüzemen Atik/Yolal, s. 77.

[346] TBK m. 96/1-c.1: *"Sözleşmenin hükümlerinden veya özelliğinden ya da durumun gereğinden tarafların aksini kastettikleri anlaşılmadıkça borçlu, edimini sürenin sona ermesinden önce ifa edebilir."*

kullanılması halinde sigorta ettirenin primi, poliçenin tesliminden önce veremeyeceği ya da vermemesi gerektiği şeklinde yorumlanabileceği ve bunun sonucunda da sigorta ettirenin, sigorta korumasından daha geç ya da hiç yararlanamaması gibi olumsuz bir sonuç ile karşılaşabileceği doktrinde ifade edilmiştir[347]. Ayrıca sigorta sözleşmesinin poliçenin tesliminden sonra da kurulabilmesi ihtimali sebebiyle kullanılan ifadenin yerinde olduğu teyit edilmiştir[348].

3.4.1.2. Prim Ödeme Borcunun Muacceliyet Anı

TTK m. 1534/1 hükmü uyarınca kenar başlıkları da madde metnine dahil olduğundan m. 1431'i *"Ödeme zamanı"* kenar başlığı ile birlikte değerlendirmek gerekmektedir. Ödeme zamanı başlıklı TTK m. 1431 ile prim ödeme borcunun muacceliyet (vade) tarihi düzenlenmiştir. Prim ödeme borcunda temerrüdü düzenleyen TTK m. 1434/1'in *"1431 inci maddeye uygun olarak istenilen sigorta primini ödemeyen sigorta ettiren mütemerrit olur."* şeklindeki ifadeden de bu sonuç çıkmaktadır[349].

Doktrinde, sigorta ettirenin prim ödeme borcunun muacceliyet anı tartışmalıdır. Azınlıkta olan görüşlerden birine göre, borç doğumu ile muaccel olur ilkesinin (TBK m. 90) sigorta ettirenin prim ödeme borcu için de geçerli olduğu ve sigorta sözleşmesinin kurulmasıyla prim ödeme borcunun muaccel hale geldiği ileri sürülmüştür[350]. Görüşü savunan yazar, kanun koyucunun primin poliçe teslim edildiğinde ödeneceği ifadesiyle yetinmeyip sözleşme kurulduğu anda ifadesini de kullanmış olmasından dolayı poliçenin tesliminin muacceliyet koşulu sayılamayacağı

---

[347] Tüzemen Atik/Yolal, s. 77. Yan borç vasfında olan poliçenin teslimi sigorta sözleşmesinin kurulmasının şartı olmayıp ispat aracı niteliğindedir. Primin ödenmesini ve dolayısıyla sigorta himayesinin başlamasını poliçenin teslimine kadar erteleme imkânı veren söz konusu hüküm yerinde bir düzenleme olmadığı şeklinde eleştirilmiştir. Eleştirici için bkz. Melda, Taşkın, Krediye Bağlı Hayat Sigortası Sözleşmesi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019, s. 262 – 263 ve dn. 215.

[348] Ancak yazar olası tereddüt ve yanlış anlaşılmalara engel olmak için *"sözleşme yapılır yapılmaz ve en geç poliçenin teslimi karşılığında"* şeklinde düzenlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Tüzemen Atik/Yolal, s. 78. Ünan ise sigorta ettirene sözleşmenin kurulduğu andan sonra primi ödemek için makul bir süre verilmesi gerektiğinden bahisle kanundaki *"sözleşme yapılır yapılmaz"* ifadesini *"sözleşme kurulduktan sonra gecikmeksizin"* şeklinde anlamak gerektiğini ifade etmiştir. Bkz. Ünan, Cilt I, s. 334.

[349] Tüzemen Atik/Yolal, s. 67.

[350] Demirsatan, s. 367.

sonucuna varmıştır. Yazar devamında, kanun koyucunun, sigortacının poliçeyi sigorta ettirene teslim yan edimini yerine getirmediği takdirde sigorta ettirene *ödemezlik defi*[351] benzeri, primi ifadan kaçınma defi sağlamayı amaçladığı savunmuştur[352]. Ancak defiden bahsedebilmek için edimler arasında bir karşılıklılık/mübadele ilişkisinin bulunması gerekir ve bu ilişki içerisinde kural olarak asli edim yükümlülükleri yer almaktadır[353]. Bağımsız olarak dava edilebilen ve yan edim yükümlülüğü niteliğinde olan sigortacının poliçe verme yükümlülüğü yerine getirilmese bile sigortacının asli edimi olan rizikoyu taşıma borcu bundan etkilenmemektedir[354].

Bir başka azınlık görüşüne göre ise prim ödeme borcu, TBK m. 89/1-b.1'de yer alan genel kurala TTK'nun 1432'nci maddesi ile istisna getirilerek alacaklının (sigortacının) yerleşim yeri yerine sigorta ettirenin yerleşim yerinde ödenmesi gerektiği kabul edilmiştir. Para borcu olan prim ödeme borcu kanun koyucunun marifetiyle *götürülecek borç* olmaktan çıkarılarak *aranılacak borç* haline getirilmiştir. TBK m. 149/2 hükmü *"Alacağın muaccel olmasının bir bildirime bağlı olduğu hâllerde, zamanaşımı bu bildirimin yapılabileceği günden işlemeye başlar."* şeklinde düzenlenmiştir. Söz konusu görüşe göre, poliçenin sigorta ettirene verildiği tarih, sigortacının primin ifasını sigorta ettirenden isteyebileceği tarih (vade) iken; sigortacının primin ifasını sigorta ettirenin sözleşmede gösterilen adresinde talep

---

[351] Tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde ifada sıra başlıklı TBK'nun 97. maddesi aynı anda ifa karinesini benimseyerek, karşı taraftan edimin ifasını isteyen kişi, sözleşmenin içeriğinden veya niteliğinden daha sonra ödeme yapma hakkı olduğu anlaşılmıyorsa kendi borcunu ifa etmiş ya da teklif etmiş olmalıdır. Kendi edimini daha sonra ifa etme hakkı olmayan kişi kendi borcunu ifa etmeden ya da ifasını teklif etmeden karşı taraftan borcun ifasını talep ederse karşı taraf ödemezlik defi hakkına dayanarak ifadan kaçınabilir. Kavram hakkında detaylı bilgi için bkz. Eren, s. 1103 vd; Oğuzman/Öz, Cilt I, s. 361 vd; Serozan, s. 63 vd; Herdem, Belen, 6098 Sayılı Borçlar Kanunu Genel Hükümler (Kısa Şerh), Beta Basım Yayım, 2014, s. 204 – 206.

[352] Demirsatan, s. 368.

[353] Nevzat, Koç, "Vedia Alanın Ödemezlik Def'i ve Hapis Hakkı", Prof. Dr. Seyfullah Edis'e Armağan, DEÜ Yayını, İzmir 2000, s. 426 – 427; Ayli, Prim, s. 65; Kayıhan, s. 152, dn. 272.

[354] Ayli, Prim, s. 66. Ayli, poliçenin kendisine verilmemesi gerekçesiyle sigorta ettirenin primi ödememesini, Alman hukukundaki uygulamaya işaret ederek, TMK m. 950 vd. maddelerinde yer alan hapis hakkına benzer bir alıkoyma hakkı olarak nitelemektedir. Detaylı bilgi için bkz. Ayli, Prim, s. 66 vd. Ancak poliçe verilmediği sürece sigorta ettirenin prim ödeme borcu muaccel olamayacağı ve ifaya zorlanamayacağı için katılmak mümkün değildir. İfaya zorlanamayan bir edimi alıkoymanın pratik bir faydası bulunmamaktadır. Bkz. Tüzemen Atik/Yolal, s. 105. Doktrinde Başgül ise sigorta ettirenin primi ödemekten kaçınması hakkının sui generis (kendine özgü) nitelikte olduğunu ifade etmektedir. Bkz. Mürsel, Başgül, Sigorta Poliçesi, Doktora Yeterlik Tezi, Ankara 1983, s. 147.

ettiği an ise TBK m. 149/2 gereği prim alacağının muaccel olduğu andır[355]. Taşıma sigortalarında da ödeme yeri aynı olduğundan sözleşmenin yapıldığı an sigortacının primin ifasının sigorta ettirenden isteyebildiği tarih iken, sigortacının primin ifasını sigorta ettirenin adresinde istemesi ise prim borcunun muaccel olduğu andır[356].

Öğretide baskın görüş prim ödeme borcunun, sigorta sözleşmesinin kurulmasıyla doğduğunu ancak sigortacının poliçeyi sigorta ettirene teslimi ile muaccel hale gelebileceğini ileri sürmektedir[357]. Yargıtay da prim ödeme borcunun, sigorta poliçesinin sigorta ettirene teslimi ile muaccel hale geleceğini belirtmektedir[358]. Madde gerekçesinde borcun muacceliyet anına ilişkin herhangi bir açıklama bulunmamakta ancak 6762 sayılı eTTK'nun 1295'inci maddesinin birinci ve dördüncü fıkralarının aynen korunduğu ifade edilmiştir. 6762 sayılı eTTK'nun 1295'inci madde gerekçesinde; *"Bu maddede primin muaccellik zamanı ve sigortacının mesuliyetinin başlaması zamanı hakkında bir esas kaide ile bunun istisnasını teşkil eden diğer bir hal tanzim edilmek istenmektedir. Esas kaide, aksi kararlaştırılmış olmadığı takdirde sigorta priminin tamamının veyahut ilk taksitinin akit yapılır yapılmaz ve poliçenin teslimi karşılığında ödenmesi borcunun doğması*

---

355 Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 235 – 236.

356 Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 236.

357 Bozer, Makale, s. 218; Ünan, Cilt I, s. 334; Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 209; Kender, s. 238; Arseven, s. 122; Kayıhan, s. 149; Yazıcıoğlu/Şeker Öğüz, s. 140; Aral Eldeleklioğlu, s. 211; Camcı, s. 1386; Bozkurt, s. 152; Özdamar, s. 81; Kabukçuoğlu Özer, s. 223 – 224; Mertol, Can, Gözden Geçirilmeye Muhtaç Hükümler Var Mı? Sorusu Çerçevesinde 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Sigorta Sözleşmesinin Tabi Olduğu Esaslar (Esaslar), İmaj Yayınevi, Ankara 2012, s. 58; Günay, s. 105; Birgül, Sopacı, "Prim Ödemede Temerrüt Hali", Türkiye'de Sigorta Hukukunun Sorunları ve Geleceği Sempozyumu (19 – 20 Kasım 2004), Ankara, TBB Yayınları 2005, s. 449; Tüzemen Atik/Yolal, s. 68; Damla, Küçük, Kredi Sigortası, Doktora Yeterlik Tezi, Ankara 2007, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 259; Olgaç, s. 107; Yavaş, s. 286; Çapa, s. 344; Topsoy, Sigorta Primlerinin Zamanında Ödenmemesi, s. 34; Seven, s. 1269; Hayri, Taşyürek, Kasko Sigortası, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2001, s. 63.

Tek ya da ilk primin poliçenin teslimi ile muaccel olması ilkesi, prim borcunu ödeyecek olan sigorta ettirenin hiç olmazsa sigorta sözleşmesinden doğan haklarını ispat edebileceği bir belgeye sahip olması gerektiği düşüncesine dayanmaktadır. Sigorta poliçesi de sigorta sözleşmesi taraflarının hak ve borçlarını gösteren bir ispat aracıdır. Bkz. Ayli, Prim, s. 58 – 59.

358 *"… Bununla birlikte 6762 sayılı TTK'nin 1295. (6102 sayılı TTK'nin 1431.) maddesi gereğince sigorta ettirenin prim ödeme borcu ise kara ve denizde eşya taşıma işlerine ilişkin sigortalar hariç olmak poliçenin teslim edilmesi anında muaccel hâle gelecektir. Görüldüğü üzere sigorta poliçesinin verilmesinin sigorta sözleşmesinin kurulması üzerinde bir etkisi bulunmamakta, sadece sigorta ettirenin prim ödeme borcunun muaccel olmasını sağlamaktadır. Sigorta ettiren tarafından primin veya ilk taksitinin ödenmesi ile de sigortacının rizikoyu taşıma yükümlülüğü başlamaktadır."* YHGK, K.T: 11.11.2020, 2017/1301 E., 2020/877 K., (https://kararara ma.yargitay.gov.tr, E.T: 14.04.2021)

ve primin ödendiği andan itibaren meydana gelen rizikolar için de sigortacının tazmin borcunun başlamasıdır." şeklinde açıklanmıştır. Buna göre prim ödeme borcu yönünden kanun koyucu, poliçenin sigorta ettirene teslimini muacceliyet şartı olarak kabul ettiği anlaşılmaktadır[359].

Bizim de katıldığımız görüş uyarınca sigorta ettirenin prim ödeme borcu sigorta sözleşmesinin kurulmasıyla doğar ve borcun doğumu ile birlikte ifa edilebilir duruma gelir. Ancak TTK m. 1431/1-c.1 uyarınca prim ödeme borcu, sigortacının poliçeyi teslimi ile *muaccel* olacaktır[360]. Başka bir ifadeyle poliçenin teslimi anına kadar borç var olmakla birlikte sigortacı tarafından talep edilebilir olmayıp, *müecceldir*. Ancak sigorta ettiren yönünden prim *ifa edilebilir* niteliktedir. Kural olarak *vade*[361] tarihi belirlenmemiş borç, doğduğu anda istenebilirse de kanun koyucu sigortacıya, primin ifasını talep etme hakkını poliçeyi teslim etmiş olmasına bağlamış ve vadeyi tek yanlı irade beyanıyla belirleme yetkisini de sigortacıya vermiştir[362]. Kanun koyucu TTK m. 1431/1-c.2'de bu genel kurala istisna getirerek, kara ve denizde eşya taşıma işlerine ilişkin sigorta sözleşmelerinde, poliçenin henüz düzenlenmediği ancak sigorta sözleşmesinin imzalandığı anda prim ödeme borcu muaccel olacaktır.

3.4.1.3. Poliçenin İspat Aracı Olması

Kanun koyucu sigorta sözleşmesinin kurulmasını herhangi bir şekle tabi tutmamış ve poliçenin verilmesini de bir tür geçerlilik şartı olarak düzenlememiştir[363]. Doktrinde poliçenin bir ispat aracı olduğu belirtilmiştir[364]. TTK

---

[359] Taşkın, s. 262.

[360] Tüzemen Atik/Yolal, s. 69. Muacceliyet poliçenin teslimine bağlandığından, muacceliyetin ispatı da alacaklı konumdaki sigortacıya aittir. Bkz. Kabukçuoğlu Özer, s. 225.

[361] *"Borcun muacceliyeti ve ifa zamanıyla ilgili olan vade, olağan vade, belirli vade ve kesin vade olmak üzere üçe ayrılır. Olağan vade, borcun muaccel olduğu, alacaklının edimi talep edebildiği, borçlunun da bunu ifa etmek zorunda olduğu zamanı (tarihi) gösterir. Bu tür vadeye bağlı işlemlere, 'ihbara bağlı işlemler' (Mahngeschaefte) denir. Burada borçlu vadenin gelmesiyle kendiliğinden, otomatik olarak mütemerrit olmaz; borçlunun mütemerrit olması için, alacaklının ayrıca vadeye ilaveten borçluya bir ihtarda bulunması gerekir."* Bkz. Eren, s. 1066.

[362] Bozer, Makale, s. 218. Sözleşme ile ya da sonradan alacaklıya, vadeyi tek taraflı muacceliyet ihbarında bulunarak belirleme hakkı verilebileceği yönünde bkz. Serozan, s. 57.

[363] Kender, s. 170; Yazıcıoğlu, s. 53; Taşkın, s. 201; Fatih, Kösekaya, Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Mesleki Sorumluluk Sigortası, Adalet Yayınevi, Ankara 2013, s. 102. *"Sigorta sözleşmelerinin kuruluşuna ve şekline ilişkin hem 6762 sayılı TTK'de hem de 6102 sayılı TTK'de*

m. 1424/3'ün mefhumu muhalifinden (zıt anlamından) anlaşıldığı üzere poliçenin teslimi ile sigorta sözleşmesinin varlığı kanuni bir karine olarak kabul edilmiştir. Poliçenin verilmediği ihtimalde ise sözleşme genel hükümlere göre ispat olunacaktır. Sigortacının poliçeyi sigorta ettirene teslim etmesi fiili bir olgu olduğundan her türlü delille ispat edilebilecektir[365].

3.4.1.4. Poliçenin Tesliminin Primin Ödendiğine Karine Oluşturup Oluşturmayacağı

TTK m. 1431/1'de primin ilk taksiti ya da tamamının poliçenin teslimi karşılığında ödenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Doktrinde bir görüş poliçenin teslimi ile prim ödeme borcu muaccel olacağından poliçenin tesliminin, primin ödendiğine karine oluşturacağını ileri sürmektedir[366]. Yargıtay uygulaması da bu yöndedir[367]. Aksi yönde bir başka görüş ise poliçenin sigorta ettirene tesliminin prim borcunun ödenmiş olduğuna kesin delil teşkil etmeyeceğini ifade etmektedir[368].

---

herhangi bir düzenleme yer almamaktadır. Buna göre, diğer borçlar hukuku sözleşmelerinde olduğu gibi, sigorta sözleşmeleri de iki tarafın karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları ile meydana gelir; ayrıca kanunda aksi öngörülmediği için hiçbir şekle de tabi değildir." YHGK, K.T: 11.11.2020, 2017/1301 E., 2020/878 K. (https://kararara ma.yargitay.gov.tr, E.T: 17.04.2021)

[364] Kayıhan/Günergök, s. 166; Arseven, s. 154 – 155; Yazıcıoğlu, s. 53; Kayıhan, s. 153; Kösekaya, s. 103.

[365] Ünan, Cilt I, s. 246; Tüzemen Atik/Yolal, s. 77; Rauf, Karasu, Yargıtay ve Sigorta Tahkimi İtiraz Hakem Heyeti Kararları Işığında Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası (Trafik Sigortası), Yetkin Yayınları, Ankara 2016, s. 71.

[366] Tüzemen Atik/Yolal, s. 74; Ulaş, s. 57; Olgaç, s. 108. Ancak yazar, tarafların ilk primi poliçenin teslim edilmesinden sonra muaccel olacağını kararlaştırması durumunda sigorta ettirenin böyle bir karineden yararlanmasının mümkün olmadığını belirtmiştir. Bkz. Tüzemen Atik/Yolal, s. 74 – 75. *"Nitekim, dava konusu sigorta ilişkisini düzenleyen poliçe ekindeki ödeme planında peşinatın 15.01.1996 tarihinde ödeneceği yazılıdır. Yine poliçenin ön yüzünde 'Sigortacının sorumluluğu primin veya ilk taksitin ödendiği tarihten başlar' hükmü vardır. Bu açıklama, sırf poliçenin davalıya teslimi primin peşin tahsil edildiği karinesini kaldırır."* Yargıtay 11. HD, K.T: 24.04.1998, 1998/998 E., 1998/2703 K. Karar için bkz. Ulaş, s. 58.

[367] *"...sigorta priminin sözleşme yapılır yapılmaz poliçenin teslimi karşılığında peşin olarak ödenmesi şart olup, sigortalıya verilen poliçe aynı zamanda ödemenin sigortalı tarafından yapıldığına dair karine oluşturduğundan, bu karinenin aksini ispat yükü davacının kendisindedir."* Yargıtay 11. HD, K.T: 17.02.2021, 2020/1318 E., 2021/1379 K. *"Poliçe aslı, makbuz hükmünde olup primin peşin olarak ödendiğine karine teşkil eder."* Yargıtay 17. HD, K.T: 27.12.2018, 2018/4420 E., 2018/12921 K. (https://kararara ma.yargitay.gov.tr, E.T: 17.04.2021).

[368] Kender, s. 235, dn. 158.

İleri sürülen ilk görüş kabul edilecek olsa dahi kanuni değil fiili karinenin varlığından söz edilebilecektir[369]. Karşılıklı edimlerin değiş tokuşunu içeren sözleşmeler yönünden bir edimin yerine getirilip karşı tarafa teslim edilmesi halinde somut olaya göre karşı edimin de yerine getirildiğine karine teşkil edebilir[370]. Ancak yan borç niteliğindeki sigortacının poliçenin teslimi yükümlülüğü prim ödeme borcunun karşılığı değildir. Bu sebeple poliçenin sigorta ettirene teslimi, primin ödendiğine karine teşkil etmemektedir.

3.4.1.5. Sigortacının Poliçe Verme Yükümlülüğünün İhlali ve Sonuçları

Kanun sigorta sözleşmesi için herhangi bir şekil şartı öngörmediğinden poliçenin düzenlenmemiş olması sigorta sözleşmesinin geçerliliğini etkilememektedir[371]. Sigorta poliçesi, daha zayıf konumda olan sigorta ettireni sözleşme içeriği hakkında bilgilendirme amacı taşır[372]. Poliçenin sigorta ettirenin kendisine ya da yetkili kıldığı temsilcisine verilmesiyle prim ödeme borcu muaccel olacak ve primin ödenmesi ile sigortacının himayesi başlayacaktır. Her ne kadar sigorta ettirenin TBK m. 96'ya göre prim borcunu ödemek için poliçenin teslimini bekleme zorunluluğu bulunmasa da poliçeyi görmeden primi ödemekten imtina edebilir. Poliçenin geç teslimi sigorta himayesinin de geç başlamasına ve bu arada sigorta ettirenin zarara uğramasına sebebiyet verebilir.

Kanun koyucu TTK m. 1424/1-c.1 ile yetkililerce imzalanmış bir poliçenin sigorta sözleşmesinin imzalanmasından itibaren 24 saat ve diğer tüm hallerde de 15

---

[369] Fiili karine, hakim tarafından insanlar ve yaşam deneyimlerinden yola çıkılarak bilinen vakıalardan bilinmeyenler hakkında sonuç çıkarmasıdır. Başka bir anlatımla fiili karineler tarafların iddialarının veya delillerin güvenilirliği hakkında hakimin bir kanıya varmasına yarayan, yaşam tecrübeleridir. *Hayatın olağan akışı* kavramı daha çok fiili karineleri ifade etmek için kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bkz. Sema, Taşpınar, "Fiili Karinelerin İspat Yükünün Dağılımındaki Rolü", AÜHFD, Y. 1996, C. 45, S. 1, s. 536 vd; Fatma Tülay, Karakaş, "Karine Kavramı", Kanuni Karineler ve Varsayımlar, AÜHFD, Y. 2013, C. 62, S. 3, s. 744.

[370] *"...bedelin mal teslimi suretiyle ödendiğine karine teşkil ettiğinden bu durumda davacının, karinenin aksine olarak malın teslim edilmediği iddiasını kesin delille kanıtlaması gerektiği..."* Yargıtay 19. HD, K.T: 20.11.2019, 2018/285 E., 2019/5221 K. *"...malın tesliminin kanıtlanması halinde ise; faturanın sağ alt köşesinde bulunan imzanın davacıya ait olduğunun tespiti durumunda faturanın kapalı fatura olduğunun kabul edileceği ve bedelinin ödenmiş olduğuna dair karine olacağı kabul edilerek sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken..."* Yargıtay 19. HD, K.T: 12.11.2015, 2015/11388 E., 2015/14640 K. (sinerjimevzuat.com.tr, E.T: 18.04.2020).

[371] TTK Genel Gerekçesi m. 1424, TBMM tutanakları, s. 409.

[372] Kabukçuoğlu Özer, s. 329.

gün içerisinde sigorta ettirene ulaştırmakla yükümlemiştir. TTK m. 1424/1-c.2 poliçeyi geç teslimden dolayı sigorta ettirenin uğradığı zararlardan, sigortacının sorumlu olacağını yerinde olarak düzenlemiştir. Ancak kanunda tazminatın kaynağının ne olduğu anlaşılamamaktadır. Öğretide TTK m. 1451'in (eTTK m. 1264/1) yollamasıyla sorunun borçlar hukuku ile çözümlenmesi gerektiği ileri sürülmüştür[373]. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da 28.09.1983 tarihli 1982/11-929 E. 1983/853 K. sayılı ilamında *"Ancak bu tazminat sigorta tazminatı, yani sigorta sözleşmesi gereğince rizikonun gerçekleşmesi halinde ödenmesi gereken sigorta bedeli (TTK m. 1299) değil, sigortaya ilişkin kanun hükümlerine aykırı davranıştan doğan bir tazminattır. Bu tazminatın kapsamı hakkında TTK'nun 1264/1. maddesi gereğince Borçlar Yasası hükümleri ve dolayısiyle BK 98. maddesi yollamasıyla aynı Kanunun 44. maddesi hükmünün uygulanması da gerekir."* diyerek öğretideki görüşe iştirak etmiştir[374].

Doktrinde poliçe verme yükümlülüğünün sigorta sözleşmesinin kurulmasıyla kanundan doğan bağımsız bir yan borç olduğu ve prim ödeme borcunun karşılığı olmadığı için borçlu temerrüdüne ilişkin hükümler uygulanamayacağı ancak sigorta ettirenin alacaklı temerrüdü hükümlerine başvurabileceği ileri sürülmüştür[375]. Aynı görüş sahipleri ayrıca söz konusu tazminatın TBK m. 112'nin özel bir görünümü niteliğinde olduğunu ve bu sebeple sigortacının poliçenin teslim edilmesinde kendisine ya da temsilcisine hiçbir kusur yüklenememesi halinde sorumluluktan kurtulacağını ifade etmiştir[376]. Karşı yönde başka bir görüş ise TTK'nun süresinde poliçenin teslim edilmemesini başlı başına kusur saydığı ve poliçenin tesliminde başkaca kusur aranmayacağını ileri sürmüştür[377]. Bir kısım yazarlar ise sigorta ettirenin, tazminattan yararlanabilmesi için gecikmeksizin makul bir sürede prim

---

373 Bozer, Makale, s. 218 – 219; Kabukçuoğlu Özer, s. 334.

374 YHGK, K.T: 28.09.1983, 1982/11-929 E., 1983/853 K. Karar için bkz. Işıl, Ulaş, Uygulamalı Can Sigortası Hukuku Hayat ve Kişisel Kaza Sigortaları (Can Sigortası), 2. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2002, s. 118.

375 Omağ, Sigortacı, s. 322; Rayegan, Kender, Poliçe Verme Yükümlülüğüne Aykırılıktan Doğan Hukuki Sonuçlar (Poliçe), SHD, Y. 1997, S. 1, s. 7; Yazıcıoğlu, s. 256 – 257; Taşkın, s. 211 – 212. Poliçenin geç teslimi halinde borçlu temerrüdü hükümlerinin uygulanabileceği yönünde bkz. Kayıhan/Günergök, s. 167.

376 Ünan, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 172; Yazıcıoğlu, s. 258; Taşkın, s. 212; Tüzemen Atik/Yolal, s. 107; Demirsatan, s. 369, dn. 49.

377 Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 209; Ünan, Cilt I, s. 246 – 247.

borcunu tevdi etmesi ya da sözleşmeyi feshedip yeni bir sigorta sözleşme imzalamaya çalışması gerektiğini ileri sürmüştür[378]. Sigorta ettiren bunu yapmaz ve riziko gerçekleşirse poliçe verme yükümlülüğünü ihlalden tazminat talep etmesi halinde *birlikte (müterafik) kusur*[379] söz konusu olacak ve tazminat TBK m. 52/1 uygulanarak belirlenecektir[380].

Öğretide bizim de katıldığımız görüşe göre poliçenin verilmesi, ifanın gerçekleşmesi için TBK m. 106/1'de yer alan *"yapılması gereken hazırlık fiili"* olmadığını, bunun bir muacceliyet koşulu olduğunu ancak poliçenin zamanında verilmemesine rağmen ödeme yapmak isteyen sigorta ettiren, sigortacı tarafından

---

[378] Yazıcıoğlu, s. 258 – 259; Omağ, Sigortacı, s. 323; Kabukçuoğlu Özer, s. 335; Ayli, Prim, s. 69; Kayıhan/Günergök, s. 168. Öğretide Can, bahse konu makul sürenin, yeni bir sigorta sözleşmesi yapılabilmesi için gereken makul süre olduğunu ileri sürmektedir. Yazara göre sigorta ettiren, yeni bir sigorta sözleşmesinin yapılabilmesi için gereken makul süre geçmeden riziko gerçekleşirse müspet zararını; yeni bir sigorta sözleşmesinin yapılabilmesi için gereken makul süre geçtikten sonra riziko gerçekleşirse menfi zararının tazminini talep edebilecektir. Can, Esaslar, s. 33. Kender, Alman sigorta mevzuatında sigorta ettirenin uzunca bir süre sessizce beklemesi ve bu sırada rizikonun gerçekleşmesi halinde müterafik kusurun esas alınması düzenlemesinin Türk hukuk düzeninde ise TBK m. 52/1 maddesi ile uygulanabileceğini dile getirmektedir. Bkz. Kender, Poliçe, s. 9. *"TTK. 1267 maddesi hükmüne göre, sigortacı poliçeyi muayyen süre içinde sigorta ettiren kimseye vermediği takdirde, sigortalı sigortacıdan tazminat isteyebilir. Bu sebeple istenebilecek zarar ya menfi veya müsbet zarardır. Sigortalı başka bir sigorta şirketi ile anlaşma yoluna giderse, bu takdirde sigorta aktini feshederek menfi zararını evvelki sigortacıdan isteyebilir. Poliçenin verilmesini beklediği devrede riziko gerçekleşirse bu durumda müsbet zararını talep edebilir. Ancak bu müsbet zararın istenebilmesi için, poliçenin verilmesi gereken tarih ile rizikonun gerçekleştiği tarih arasında uzun bir süre geçmemiş olmalıdır (Ali Bozer, Sigorta Hukuku sh. 57). Zira kendisine sigorta teminatı sağlamak isteyen sigortalının, ilk sigortacının poliçeyi vermemesi üzerine uzun zaman beklemeksizin yeni bir sigorta akti yapmak üzere harekete geçmesi gerekir müdebbir bir tacir olarak kendisinden bu davranış beklenir."* Yargıtay 11. HD, K.T: 26.01.1982, 1982/74 E., 1982/1125 K. (sinerjimevzuat.com.tr, E.T: 20.04.2021)

[379] Birlikte kusur durumunda tazminatın nasıl belirlendiği hakkında detaylı bilgi için bkz. Mehlika, Osmanoğlu, "Birlikte Kusur", İstanbul Barosu Dergisi, C. 93, S. 2, İstanbul 2019, s. 111 vd.

[380] Ayli, Prim, s. 69. *"...poliçenin, sigorta şirketinin kanuni yükümlüğünü yerine getirmemesi nedeniyle zamanında düzenlenmediğinden, davacının prim ödeme borcunu ifa edemeyerek bu esnada gerçeklesen rizikodan dolayı sigorta himayesinden davalının kusuru nedeniyle yararlanmadığı anlaşılmıştır. Davacının talebi haklı olmakla beraber talep ettiği hasar bedelinin tamamen kabulü yerinde değildir. Davacı, poliçe zamanında düzenlenseydi deprem teminatında öngörülen müşterek sigorta ve muafiyet oranlarına tabi olacaktı. Dosyada mevcut poliçede de deprem teminatındaki müşterek sigorta ve muafiyet oranları belirlenmiş bulunmaktadır. Buna göre davacının talep edebileceği tazminat miktarı, poliçe zamanında düzenlenmiş olsaydı, poliçe kapsamında hak kazanacağı sigorta bedelini geçmemelidir. Öte yandan 11/5 nolu daireye ait poliçe tanzim teklifnamesinin sonuçlarını takip etmeyen o poliçe için prim borcunu yerine getirmek üzere sigortaya başvurmayan TTK'nun 1267. maddesindeki sürelerde poliçeyi talep hakkını iki aya yakın bir sürede kullanmayan davacının da olayda müterafik kusurunun bulunduğunun da kabulü gerekir."* Yargıtay 11. HD, K.T: 29.05.2003, 2002/13161 E., 2003/5691 K. (sinerjimevzuat.com.tr, E.T: 20.04.2020).

geri çevriliyor ise artık alacaklı temerrüdü hükümlerinin uygulanması gerektiğini ifade etmiştir[381].

3.5. Riziko Taşıma Borcunun Başlaması

Karşılıklı tam iki tarafa borç yükleyen niteliğe haiz sigorta sözleşmelerinde, sigortacının rizikoyu taşıma borcunun karşılığını sigorta ettirenin prim ödeme borcu oluşturur[382]. *Prim*, gelecekte meydana gelmesi belirsiz olan rizikoları sigortacının kendi üzerine almasının karşılığıdır[383]. Sigorta ettirenlere yüklenen bu borç ile rizikonun gerçekleşmesi sonucu meydana gelen zararlar, sigortalılar topluluğu arasında dengeli şekilde paylaştırılır[384]. Sosyal bir amaca da hizmet eden bu paylaşıma *"sorumluluğun eşitliği ilkesi"* denir[385].

Özel ya da genel kanunlarda açıkça düzenlenen, tarafların hak ve borçları ile sözleşmenin başlaması ve bitmesi gibi önemli hususların düzenlendiği sözleşmeler *tipik* sözleşmelerdir. TTK m. 1401 ve devamı maddelerinde düzenlenen sigorta sözleşmesi tipik bir sözleşme olup ona bu niteliği kazandıran esaslı unsurlar

---

381 Tüzemen Atik/Yolal, s. 103.

382 Prim ödeme borcunu düzenleyen TTK m. 1430 gerekçesinde *"Sigorta sözleşmesi tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olduğundan sigortacının yüklendiği riskin karşılığını sigorta ettirenin prim ödeme borcu oluşturur."* Bkz. TTK Genel Gerekçesi m. 1430, TBMM tutanakları, s. 411.

383 Kanunda herhangi bir tanımı bulunmayan *prim* kavramı hakkında doktrinde yapılan tanım ve nitelemeler için bkz. Kayıhan, s. 94; Ünan, Cilt I, s. 317; Arseven, s. 117; Karayalçın, s. 31; Kender, s. 230; Gönen, Eriş, Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Sigorta Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020, s. 516; Çeker, s. 66; Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 205; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 146; Ali, Ayli, "Hayat Sigortalarında Prim Ödememenin Sonuçları", Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 3, S. 1, İstanbul 2004, s. 375; İrem, Aral Eldeleklioğlu, "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcu", İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y. 11, S. 22, Güz 2012/2, s. 204; Ebru, Tüzemen Atik/Oğuz, Yolal, Sigorta Sözleşmelerinde Prim Ödeme Borcunun Muacceliyeti, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020, s. 17; Fevzi, Topsoy, "Sigorta Primlerinin Zamanında Ödenmemesi ve Bu Nedenle Sigortacının, Gemi İpoteği Alacaklısına Karşı Tazminat Ödeme Borcundan Kurtulması" (Sigorta Primlerinin Zamanında Ödenmemesi), İnÜHFD, C. 1, Özel Sayı, 2015, s. 32; Kaner, s. 21; Aksoy, Yavaş, "Türk Ticaret Kanununda ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısında Hayat Sigortalarında Prim Ödeme Borcunun İngiliz Hukuku ile Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi", YÜHFD, C. 6, S. 1, 2009, s. 284; Ali, Ayli, Zarar Sigortalarında Prim Ödeme Borcu (Prim), Vedat Kitapçılık, İstanbul 2003, s. 5; Furkan, Olgaç, Hayat Sigortalarında Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcu, Terazi Hukuk Dergisi, C. 10, S. 110, Ekim 2015, s. 106; Sinem, Camcı, "Sigorta Ettirenin Sigorta Prim Borcunu Ödememesinin Hukuki Boyutu", Terazi Hukuk Dergisi, C. 14, S. 155, Temmuz 2019, s. 1385.

384 Ayli, Prim, s. 6; Bozkurt, s. 149.

385 Kabukçuoğlu Özer, s. 211.

sigortacının rizikoyu taşıma ve sigorta ettirenin prim ödeme borçlarıdır[386]. Buna göre bu borçlardan birinin yer almadığı sözleşmeler için sigorta sözleşmesi nitelemesi yapılamayacaktır[387]. Sigorta sözleşmesinde prim borcunun kabul edilmiş ancak prim miktarının belirlenmemiş olması halinde eğer prim sonradan belirlenebilir nitelikteyse sözleşmenin geçersizliğinden bahsedilemeyecektir[388].

Prim borcunun ödenmesi, sigortacının rizikoyu taşıma borcunun başladığı anın tayini yönünden de önem arz etmektedir. Sigorta sözleşmesinin tanımının yapıldığı TTK m. 1401'de sigortacının bir prim karşılığında rizikoyu üstlendiği belirtilmiş ve TTK m. 1421'de[389] ise sigortacının rizikoyu taşıma borcunun, başka bir ifadeyle maddi sigorta süresinin kural olarak primin ya da ilk taksitinin ödenmesi ile başlayacağı hükme bağlanmıştır[390]. Kanun koyucu aynı hüküm içerisinde sözleşmesel ve kanuni olmak üzere iki istisna durum da belirlemiştir. Ayrıca bir başka istisna olan geçmişe etkili sigortadan da bahsedilmiştir.

3.5.1. Sigorta Ettirenin İlk Prim Borcunu Ödemesi

---

386 Samim, Ünan, Hayat Sigortası Sözleşmesi, Beta Basım Yayım, İstanbul 1998, s. 109; Demirsatan, s. 361; Olgaç, s. 110; Atalay, s. 26; Eren, s. 219.

387 Olgaç, s. 110.

388 Şenocak, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 206; Ayli, Prim, s. 17; Kender, s. 233; Topsoy, Sigorta Primlerinin Zamanında Ödenmemesi, s. 32; Camcı, s. 1386; Demirsatan, s. 361. Arseven, serbest tarife sistemi uygulanıyorsa, yani her sigorta şirketi kendi primini tespit edebiliyorsa, primin yazılmaması sözleşmenin esaslı unsurlarından biri gösterilmediği için sigorta sözleşmesini geçersiz kılacağını; ancak sigorta sözleşmesinde tasdik, tanzim, ilan edilmiş bir tarife veya sonradan belirlenecek tarifeye bir yollama ya da uyulması zorunlu bir tarife mevcutsa, sigorta sözleşmesi prim gösterilmemiş olsa dahi geçerli olacağını ifade etmiştir. Yazar ayrıca, eğer henüz tasdik edilmiş bir tarife bulunmuyor ancak sigorta ettiren bir prim avansı ödemiş ise artık bu tarifelere zımni bir yollama olduğu ve sözleşmenin geçerli sayılması gerektiğini; avans şeklinde dahi olsa bir prim ödenmemiş ve aksine bir anlaşma da bulunmuyorsa sözleşmenin artık geçerli olmadığının kabulü gerektiğini belirtmiştir. Bkz. Arseven, s. 120.

389 865 sayılı ve 1926 tarihli Ticaret Kanununun 959. maddesine göre aksi kararlaştırılmış olmadıkça sigortacının rizikoyu taşıma borcu, sözleşmenin geçerli olarak kurulması ile başlar. 6762 sayılı 1956 tarihli eTTK'nın 1282. maddesine göre ise aksi kararlaştırılmış olmadıkça sigortacının rizikoyu taşıma borcu primin ödendiği andan itibaren başlayacağı hüküm altına alınmıştır.

390 Doktrinde Eriş, ilk önce sigorta sözleşmesinin tarafların karşılıklı kabulleri ile kurulacağını ifade ederken hemen akabinde *"Bu sözleşmenin yürürlüğe girmesi yönünde açıklama yoksa da, söz konusu maddenin birinci fıkrası uyarınca, sigorta priminin tamamı ya da ilk prim taksitinin ödenmesiyle sigorta sözleşmesinin oluşmuş bulunduğu kabul edilmelidir."* şeklinde beyanda bulunmuştur. Bkz. Eriş, s. 370. *"Oluşmuş bulunma"* ifadesinden kastedilenin sözleşmenin kurulması olduğu varsayımında kanunda hüküm bulunmayan hallerde genel kanun olan TBK hükümleri uygulanacaktır (TTK m. 1451). Buna göre sözleşme tarafların karşılıklı birbirine uygun irade beyanları ile kurulmuş olacaktır (TBK m. 1). Kanun primin ödenmesine, sigortacının askıda olan rizikoyu taşıma borcunu canlandırması ve gerçekleşen rizikodan o andan itibaren sorumlu olması sonucunu bağlamıştır.

3.5.1.1. Ana Kural

Maddi sigorta süresi, diğer bir ifadeyle sigortacının rizikoyu taşıma borcu, kural olarak sigorta ettirenin prim borcunu ya da taksit kararlaştırılmışsa ilk taksitini ödemesi ile başlayacaktır (TTK m. 1421). Doktrinde sigorta sözleşmelerinin karşılıklı borç yükleyen niteliğe sahip olmasına karşın, sözleşmenin kuruluş anının tam olarak tespiti güç olduğundan bahisle sigortacının sorumluluğunu ilk primin ödenmesi ile başlatılması olası uyuşmazlıkların önüne geçeceği ileri sürülmüştür[391]. Buna ek olarak sigorta ettirenin sonradan acze düşmesi ve prim borcunu ödeyememesi durumuna karşılık sigortacı, dolayısıyla da sigorta sistemi korunmuş olmaktadır[392].

Sigorta sözleşmesi geçerli olarak kurulmuş olsa dahi ilk prim, sigorta ettiren tarafından sigortacı ya da temsilcisine ödenene kadar sözleşme sigortacı yönünden askıdadır[393]. İlk prim ile izleyen primler arasında bir ayrım yapılması sigortacının sorumluluğunun başlaması ve temerrüt halinde uygulanacak hükümlerin belirlenmesi yönünden önemlidir. *İlk prim*, zamansal olarak ilk önce ödenen ve sigorta himayesini başlatma fonksiyonu olan primdir. Primin taksitle ödenmesi kararlaştırılmışsa ilk taksit, tamamının tek seferde ödenmesi kararlaştırılmışsa ödenen tüm bedel ilk prim niteliğindedir. İlk primden sonra ödenenler ise *izleyen prim* adını alır[394].

Kanunun ana kurala getirdiği istisnalara geçmeden önce ilk primin ödenmesi ve sigorta himayesinin başlamasına etkisi yönünden bazı özellikli durumları incelemekte fayda görüyoruz.

---

[391] Bozer, Makale, s. 215; İsmail, Doğanay, Türk Ticaret Kanunu Şerhi (Cilt III), C. III, Tamamen Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 4. Bası, Beta Basım Yayım, İstanbul 2004, s. 3351.

[392] Bozer, s. 215; Doğanay, Cilt III, s. 3351 – 3352.

[393] Kayıhan, s. 152; Ayli, Prim, s. 63 – 64; Sopacı, s. 450 – 451.

[394] Kemal, Şenocak, "Yargıtay Kararları Işığında Sigorta Sözleşmesinde İlk Primin Ödenmesi" (İlk Prim), Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, XXVII, 27 Aralık 2013, Ankara 2015, s. 163 – 164; Ünan, Cilt I, s. 167; Kayıhan, s. 149 vd.

3.5.1.1.1. Sigorta Sözleşmesinde Değişiklik ve Yenilik Yapılmasının İlk Prime Etkisi

İlk prim açısından incelenmesi gereken özellikli durumlardan birisi sigorta sözleşmesinin yenilenmesi ve değiştirilmesi durumlarıdır. *Değişiklik sözleşmelerinde*, asıl sözleşme sona erdirilmemekte ancak irade serbestisi çerçevesinde yeni bir duruma uyarlanmaktadır[395]. Bu nedenle öğretide, sigorta sözleşmesi taraflarınca yapılan bir değişiklik sonrasında ödenen primin ilk prim niteliği kazanmayacağı ileri sürülmektedir[396]. TBK m. 133 – 134 hükümlerinde düzenlenen *yenileme sözleşmelerinde* ise taraflarca anlaşılarak eski borç sona erdirilir ve yerine kararlaştırılan yeni bir borç getirilir[397]. Yenileme ile eski borç ve bu borca bağlı haklar da tamamen sona erer[398]. Bundan dolayı sigorta sözleşmesinde yapılan yenilemeden sonra ödenecek olan primin ilk prim niteliğinde olduğu kabul edilmektedir[399].

Taraflar arasında yapılan işlemin değişiklik mi yoksa yenileme niteliği mi taşıdığı hususu sigorta himayesinin başlangıcını da belirlediğinden tespiti büyük önem arz etmektedir. Bu tespit her somut olaya göre tarafların iradeleri yorumlanarak yapılmalıdır[400]. Taraf iradeleri yorumlanırken ise sigorta ettirenin irade ve amacının sigortacı tarafından anlaşılabildiği yönüyle dikkate alınmalıdır[401].

Taraflarca akdedilmiş mevcut bir sözleşmeye yeni bir rizikonun dahil edildiği durumda, değişiklik – yenilik ayrımı sonradan eklenen rizikonun normalde tek başına sigortalanabilir olup olmadığına göre belirlenecektir. Eklenen riziko tek başına da sigortalanabilir nitelikte ise yenilemeden aksi halde ise değişiklikten

---

[395] Tennur, Koyuncuoğlu/Hikmet, Koyuncuoğlu/Ömrüncegül İçöz, Koyuncuoğlu, Türkiye Hukuku ve Karşılaştırmalı Hukukta Yargıtay Kararları ile Birlikte Borcun ve Sözleşmenin Yenilenmesi (Novatio – Yenileme), Seçkin Yayıncılık, 2017, s. 91 – 92.

[396] Ünan, Cilt I, s. 167; Şenocak, İlk Prim, s. 164 – 165.

[397] Eren, s. 1399; Oğuzman/Öz, Cilt I, s. 583; Von Tuhr, s. 653; İpek, Yücer, "Yenileme (Tecdit)", DEÜHFD, C. 9, S. 1, 2007, s. 256. Kavramın tanımı ve doktrinde yapılan tartışmalar için bkz. Koyuncuoğlu/ Koyuncuoğlu/Koyuncuoğlu, s. 74 vd.

[398] Yücer, s. 257.

[399] Ünan, Cilt I, s. 167; Şenocak, İlk Prim, s. 164 – 165.

[400] Ünan, Cilt I, s. 167; Şenocak, İlk Prim, s. 166.

[401] Şenocak, İlk Prim, s. 166.

bahsedilecektir[402]. Örneğin, yangın rizikosu için malını sigortalatan kişi bu malın yanması sonucu uğrayabileceği kâr kaybını da anlaşarak sigorta himayesi içine almışsa yenilemeden bahsedilir. Deprem ya da terör olayları gibi rizikolardan sonra oluşan yangınlar sözleşmede muaf tutulmuş iken ek bir sözleşme ile sigorta himayesinin içine alınırsa bunun yenileme değil artık sözleşme değişikliği olduğunu söylemek gerekecektir. Buna göre ilk örnekte yangına bağlı kâr kaybı rizikosunun gerçekleşmesi halinde sigorta ettirenin sigorta himayesinden yararlanabilmesi için yangın sigortasına karşılık ödediği primlerden bağımsız olarak, yenileme sözleşmesinin yapılmasından sonraki ilk primi ödemiş olması gerekecektir. İkinci örnekte ise sözleşmede değişiklik yapıldığı için bundan sonraki primler izleyen prim niteliğinde olacak ve ödenmeseler dahi sigorta ettiren, sigorta himayesinden yararlanabilecektir.

Sigorta sözleşmesinin süresinin sona ermesinden sonra ya da henüz sona ermemiş olsa da sonra erdikten sonra geçerli olacak şekilde taraflarca yeni döneme ilişkin yapılan sözleşmeler uygulamada "yenileme" olarak adlandırılmaktadır. Ünan, bu durumda tamamen yeni bir sözleşmenin varlığını kabul etse de yeni sözleşme eskisini ortadan kaldırmadığı için TBK m. 133 anlamında bir yenilemeden (novatio, tecdit) bahsedilemeyeceğini ifade etmiştir[403]. Şenocak, sözleşmenin diğer şartları muhafaza edilerek sigorta süresinin uzatılmasını sözleşme değişikliği olarak değerlendirmiştir[404]. Ancak sözleşme süresinin sona ermesinden sonra aynı şartlar altında yeni bir anlaşma yapılırsa bunun yenileme olduğunu ileri sürmüştür[405]. Önay ise yapılan hukuki işlemin tespitinde TBK m. 19 gereğince tarafların gerçek iradelerinin belirleyici olduğunu ancak sigorta sözleşmesi taraflarının aralarındaki ilişkiyi sürdürmek istemesi halinde, yenileme iradesi anlaşılamıyorsa, yapılan hukuki işlemin kural olarak sözleşme değişikliği olduğunu savunmuştur[406]. Günümüzde yenileme kavramının eskimiş kalıpların dışına çıktığı ve irade özerkliği çerçevesinde

[402] Şenocak, İlk Prim, s. 166.

[403] Ünan, Cilt I, s. 168.

[404] Şenocak, İlk Prim, s. 165.

[405] Şenocak, İlk Prim, s. 167.

[406] Işık, Önay, Yenileme, On İki Levha Yayıncılık, 2016, s. 265

borcun dışında sözleşmenin de yenilenebileceğinden bahsedilmektedir[407]. TBK'nun kabul ettiği ana kurala göre sona eren sözleşmenin uzatılması mümkün değildir. Ancak ilk sözleşmeye bir uzatma klozu konularak bunun mümkün hale geleceği ileri sürülmektedir. Hatta İsviçre ve Alman hukuk öğretisinde kabul gördüğü üzere sigorta sözleşmesinde taraflar, her sigorta dönemi sonunda sözleşmeyi feshetmemeleri halinde sigorta süresinin uzayacağını sözleşme serbestisi kapsamında en başta kararlaştırabilirler[408].

Yargıtay'ın konu hakkındaki kararları süreç içerisinde değişiklik göstermiştir. Doktrinde örnek gösterilen ilk kararda, akdedilen bir yangın sözleşmesinin süresi 30.10.1975 tarihinde bitecekken bir ay önce 01.10.1975 tarihinde başlangıç tarihi ilk poliçenin bitiş günü olarak belirlenen yeni bir poliçe düzenlenmiştir. İkinci poliçe birincisi ile aynı olacak şekilde düzenlenmiş ve bu poliçeye istinaden sigorta primini ödemesi gereken sigorta ettiren ödeme yapmamıştır. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi ikinci poliçenin yeni bir sözleşme olduğu ve primin ödenmemesi sebebiyle himayenin başlamadığı gerekçesiyle verilen ret kararını tarafların gerçek iradesinin sözleşmenin devamını sağlama niteliği taşıdığını belirterek bozmuştur[409]. Kararda karşı oy kullanan üye, söz konusu hukuki işlemin yenileme olduğunu ve ilk prim ödenmediği için ikinci akit döneminde sigortacının sorumluluğunun başlamadığını ifade etmiştir.

537 sayılı KHK (Kanun Hükmünde Kararname) ile eTTK m. 1294 ve 1295'te yapılan değişikliğin etkisi ile Yargıtay'ın görüşü de değişmiştir. Karar ile sigorta

---

[407] TTK'nun 1498, 1499 ve 1503'üncü maddeleri içerisinde ve birçok yönetmelik, genelge ve genel şartta yenileme kavramından bahsedilmiş olması görüşü destekler niteliktedir. Koyuncuoğlu/ Koyuncuoğlu/Koyuncuoğlu, s. 173 vd. Yenilemenin yalnızca dar anlamda borç için söz konusu olacağı borç ilişkisi için olamayacağı yönünde bkz. Eren, s. 1399.

[408] Koyuncuoğlu/ Koyuncuoğlu/Koyuncuoğlu, s. 175. Kender bunun gerçek anlamda bir yenileme olmadığını yalnızca eski sözleşmenin süresinin uzatılması olduğunu ifade etmektedir. Kender, Sigorta Sözleşmesinin Süresi, s. 42

[409] *"Bütün bu açıklamalardan çıkan sonuç, belli süreleri kapsamış olsa bile, başlangıçta tarafların esaslı noktalarda iradelerinin birleşmesi ile tamamlanmış olan sigorta akdi herhangi bir nedenle feshedilmiş olmadıkça konusu, tarafları, koşulları ve bütün unsurların aynı tutularak birbirini izleyen poliçeler düzenlenmesinin, akdin yenilenmesi (tecdit) niteliğinde değil, aynı sözleşmenin devamı olarak kabulü tarafların gerçek iradesine yasaya ve olaya ve olayların doğal akısına uygun düşer."* Yargıtay 11. HD, K.T: 31.12.1976, 1976/4390 E., 1976/5786 K. (sinerjimevzuat.com.tr, E.T: 23.04.2021).

sözleşmesinin sona erdiği tarihten başlatılan yeni sözleşmesinin öncekinden tamamen farklı yeni bir sigorta sözleşmesi olduğuna hükmetmiştir[410].

YHGK'nun 30.03.2005 tarihli 2005/12-188 E. 2005/2004 K. sayılı kararından sonra yenilemenin varlığı kabul edilmeye başlanmış ve mevzuatımıza da dahil olmaya başlamıştır. Bireysel Kredilerle Bağlantılı Sigortalar Uygulama Esasları Yönetmeliği'nin[411] "Yenileme ve bildirim" başlıklı 12. maddesinin ilk fıkrası *"Kredi bağlantılı sigortalarda, kredi vadesi boyunca, yenileme sorumluluğu kredi kullanana, sigorta sözleşmesinin yenilenmesine ilişkin bildirim yapma sorumluluğu ise kredi kuruluşuna aittir."* şeklindeki düzenleme ile tarafların yenilemeye ilişkin sorumlulukları çizilmiştir. Buna istinaden verilen kararlarda da tarafların karşılık olarak sorumluluklarını yerine getirmemesi halleri için birlikte (müterafik) kusur hükümleri uygulanarak sonuca varılmaya çalışılmıştır[412].

---

410 *"Bir sigorta sözleşmesi döneminin bitmesinden sonra aynı taraflar arasında aynı sigorta konumunda yeni bir sigorta poliçesi düzenlenmesi ilk sigortanın devamı yani tecdidi niteliğinde olmayıp, yeni bir sigorta sözleşmesi sebebiyle düzenlenen yeni bir poliçe olarak kabul edilmesi TTK'nun 1294 ve 1295. maddelerinde yapılan değişiklikler gereğidir. Zira, özellikle TTK'nun 1295. maddesindeki önceki metinde yer alan (aksine mukavelenin bulunmaması hali) yeni metinde yer almamış ve sigorta sözleşmesinden doğacak sorumluluğun başlaması için mutlaka primin tamamının veya ilk taksitinin ödenmesi koşulu emredici bir şekilde hükme bağlanmış bulunmaktadır. Nitekim, dava konusu sigorta poliçesinin ön yüzüne yeni düzenleme ile ilgili şerhler islenerek primin ödenmemesi halinde sorumluluğun başlamayacağı açıkça yazılmış ve poliçe bu şekilde davacı sigortalıya teslim edilmiştir. Bu şerhi taşıyan poliçenin yeni bir sigorta sözleşmesi olduğu duraksamaya meydan vermeyecek bir şekilde belli edilmiş bulunmaktadır. Bu şerhten sonra sigortacılık tekniği açısından önceki sigortayla olan ilişkiyi saptamak bakımından konulan (bu tecditnameyle bir yıl süreyle yenilenmiştir) şerhi, yeni sigorta sözleşmesinin öncekinin tecdit yoluyla devamı anlamını getiremez. Bu durum karsısında, 01.08.1994 gününde düzenlenen ve 19.08.1994 tarihinden itibaren yürürlüğe girecek şekilde yeni sigorta sözleşmesi taraflar arasında kurulmuş ise de, prim ödenmemesi sebebiyle sigortacının sorumluluğu henüz başlamamış olduğundan, bu arada oluşan riziko sebebiyle sigortacının hasar giderim sorumluluğu başlamamıştır. Rizikodan habersiz bulunan sigortacıya kazadan sonra ve ihbardan önce prim ödenmiş olması ise geçersiz bir prim ödemesi olması nedeniyle hukuken bir sonuç doğurması mümkün değildir. O halde, açıklanan nedenlerle davanın reddine karar verilmesi gerekirken, aksine düşüncelerle davanın kabulü doğru görülmediğinden kararın davalı sigortacı yararıma bozulması gerekmiştir."* Yargıtay 11. HD, K.T: 16.02.1996, 1996/622 E., 1996/1091 K. (sinerjimevzuat.com.tr, E.T: 23.04.2021).

411 RG 15.03.2015, S. 29294.

412 *"Somut olayda davalı banka ile davacılar murisi M.S.D. arasında altı adet konut kredi sözleşmesi imzalanmış olup 16.02.2006 tarihinde 119.000,00 TL, 24.01.2007 tarihinde 51.000,00 TL, 24.01.2007 tarihinde 40.000,00 TL, 17.12.2007 tarihinde 11.250,00 TL, 17.12.2007 tarihinde 125.000,00 TL ve 17.12.2007 tarihinde 100.000,00 TL tutarlı olmak üzere konut kredi sözleşmesi tanzim edildiği ve diğer davalı sigorta şirketi tarafından tanzim edilen poliçelerden 35466 nolu sigorta poliçesinin süresinin sonunda yenilenmesine rağmen 6206, 6239 ve 7208 numaralı poliçelerin yenilenmediği konusunda uyuşmazlık bulunmamaktadır. Davacılar murisi ile davalılardan banka arasında düzenlenen kredi sözleşmelerinin 9.3 ve 9.5 maddelerinde hayat*

Öğretide, Özel Sağlık Sigortaları Yönetmeliği[413] kapsamında yapılan sigortalarda *"ömür boyu yenileme garantisi"* ile yapılan sözleşmelerin hukuken borcun yenilenmesi olmadığı, hatta önceki sözleşmenin uzatılması şeklinde bir işlem de olmadığı, her yeni dönem için yeni bir sözleşmenin yapılarak sigorta ilişkisinin sürdürülmesini anlatan bir ifade olduğu belirtilmiştir[414].

3.5.1.1.2. Sigorta Edilen Menfaat Sahibinin Değişmesi

TTK m. 1470 *"Sigorta edilen menfaatin sahibinin değişmesi hâlinde, aksine sözleşme yoksa, sigorta ilişkisi sona erer."* düzenlemesi ile kural olarak sigortalanan şeyin el değiştirmesi halinde önceden kurulmuş olan sigorta ilişkisinin son bulacağı hüküm altına alınmıştır. Ancak hüküm emredici olmayıp taraflar mülkiyetin el değiştirmesi halinde sigorta ilişkisinin yeni menfaat sahibi ile devam edeceğini kararlaştırabilirler[415]. Eğer taraflar arasında böyle bir anlaşma varsa önceki sözleşme devam ettiğinden dolayı yeni menfaat sahibinin ödeyeceği prim ilk prim niteliği taşımayacaktır. Ancak böyle bir anlaşma olmaması halinde yeni menfaat sahibi ile yeni bir sözleşme kurulacak ve ödenecek prim ilk prim niteliğinde olacağından ödenene kadar sigortacının rizikoyu taşıma borcu başlamayacaktır[416].

2918 sayılı KTK m. 94 menfaatin el değiştirmesi halinde sigorta sözleşmesinin kendiliğinden son bulma kuralının istinasını oluşturur. Buna göre sigortacı

---

sigortasının yenilenmesi konusunda kredi borçlusuna yükümlülük getirilmesine rağmen davalı banka, 29.1.2009 tarihinde sona eren 38.000 TL'lik hayat sigortasını yenilemiş olup, davalı bankanın, başlangıç tarihleri 27.12.2008 ve 28.12.2008 olan toplam 276.905.57 TL değerindeki üç adet poliçeyi de yenilemek istemesi ve diğer davalı sigorta şirketine başvurmasına rağmen hayat sigortası başvuru formu sunulması gerekliliğini müşterisine bildirmemesi nedeniyle artık gelinen bu aşama ve fiili durum karşısında sigortasının yenilenip yenilenmediğini takip etmeyen kredi borçlusu davacıyla birlikte poliçelerin yenilenmemesinde davalı bankanın da müterafik kusurlu olduğunun kabulü gereklidir." YHGK, K.T: 08.04.2015, 2013/13-1592 E., 2015/1576 K. Benzer kararlar için bkz. Yargıtay 11. HD, K.T: 05.07.2011, 2011/1729 E., 2011/11039 K.; Yargıtay 13. HD, K.T: 28.01.2014, 2013/26712 E., 2014/2246 K. (sinerjimevzuat.com.tr, E.T: 24.04.2021). Yargıtay'ın tarihsel süreç içerisinde kararlarındaki değişim hakkında detaylı bilgi için bkz. Koyuncuoğlu/ Koyuncuoğlu/Koyuncuoğlu, s. 209 – 223.

[413] RG 23.10.2013, S. 28800, m. 7.

[414] Samim, Ünan, Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap Sigorta Hukuku (Cilt III), C. III, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017, s. 477 – 478; Cüneyt, Süzel, "Özel Sağlık Sigortası Sözleşmesinin Niteliği, Tarafları ve Ömür Boyu Yenileme Garantisi", MÜHF – HAD, C. 24, S. 2, Aralık 2018, s. 947.

[415] Şenocak, İlk Prim, s. 169.

[416] Ünan, Cilt I, s. 169 – 170.

sözleşmeyi feshedebileceği gibi devam da ettirebilir. Sigortacının sözleşmeyi devam ettirmek istemesi halinde ortada yeni bir sigorta sözleşmesi olmadığından ilk prim söz konusu olmaz. Ancak sigortacı sözleşmeyi fesheder ve menfaati devralanla yeni bir sözleşme akdederse ilk prim ödenmedikçe himaye başlamayacak ve gerçekleşen rizikolardan sigortacı sorumlu tutulamayacaktır.

3.5.1.1.3. Sigorta Bedeli, Muafiyet Miktarı ya da Prim Miktarının Değiştirilmesi

Sözleşmede kararlaştırılan sigorta bedelinin veya muafiyet miktarının arttırılması ya da indirilmesi sözleşme değişikliği niteliğindedir[417]. Değişiklik yenileme vasfı taşımadığından bu tip bir hukuki işlemden sonra ödenecek olan prime ilk prim niteliğini kazandırmaz. Benzer şekilde TTK m. 1414'e göre belirlenen prim uyarlama klozu, sözleşme öncesi ihbar külfetine aykırılık sebebiyle gerçekleştirilen prim artışı veya rizikonun ağırlaşması sonucu sigortacının primde artış talep etmesi hallerinde de bir yenilemeden değil sözleşme değişikliğinden bahsedilir[418].

3.5.1.1.4. TTK m. 1405'e Göre Teklifname Sırasında Verilen Ödemelerin İlk Prim Sayılması

TTK m. 1405/2-c.1, *"Teklifnamenin verilmesi sırasında yapılmış ödemeler, sözleşmenin yapılmasından sonra prim olarak kabul edilir veya ilk prime sayılır."* şeklinde düzenlenmiştir. Teklifname verildiği sırada ortada henüz bir sigorta sözleşmesi bulunmamaktadır. Bu süreçte sigorta ettirenin rizikonun ya da primin hesaplanması için lazım gelen masrafları sigortacıya vermesi durumunda taraflar asli edim yükümlülüklerini henüz üstlenmediği için teklifname verilmesi sırasında ödenen ücretleri *edim yükümlülüklerinden bağımsız borç ilişkisi*[419] kapsamında yapılmış bir ödeme olduğunun kabulü gerekir.

TTK m. 1405/2, TTK m. 1421'e paralel olarak "sözleşmenin kurulmasından sonra" yapılan bu ödemelerin ilk prime sayılacağını ifade etmiştir. Bu halde henüz

[417] Şenocak, İlk Prim, s. 169.

[418] Şenocak, İlk Prim, s. 166.

[419] Kavram hakkında detaylı bilgi için bkz. Eren, s. 43 – 45.

kabul beyanı gelmeden, diğer bir deyişle henüz sözleşme kurulmadığı vakitte yapılan bu ödeme ilk prim vasfını kazanmayacak ve dolayısıyla sigorta himayesi de başlamış olmayacaktır[420]. TTK m. 1405/2-c.1'in *ex tunc (geçmişe etkili)* etkisi bulunmamaktadır. Ancak tarafların TTK m. 1458'e göre geçmişe etkili sigorta yapmalarına engel bir durum da bulunmamaktadır. Buna göre teklifnameden sonra ve sözleşme kurulmadan önce gerçekleşen rizikodan tarafların haberi olmaması şartıyla geçmişe etkili sigorta kurulduğu vakit, sigorta ettiren sigorta himayesinden faydalanabilecektir[421].

3.5.1.1.5. İlk Primin Riziko Gerçekleştikten Sonra Ödenmesi

Sigorta ettiren, primi belirlenen ödeme tarihinden önce ya da sonra ödemiş olsa da ödeme rizikonun gerçekleşmesinden önce yapıldıysa sigorta himayesinden yararlanabilecektir. Ancak riziko, prim borcunun ödenmesinden önce gerçekleşirse sigorta ettiren yine de sigorta himayesinden faydalanabilecek midir?

Rizikonun gerçekleşmesinden sonra sigorta ettirenin borcu olan primi ödemesi ve sigortacının da bunu kabul etmesi, sigortacının, rizikonun gerçekleştiği andaki sorumsuzluktan vazgeçtiği ve geçmişe etkili bir koruma sağlamayı kabul ettiği şeklinde yorumlanamaz. Ödenen prim mevcut sigorta sözleşmesinden kaynaklı olarak sigortacının hakkıdır. Kural olarak rizikonun gerçekleşmiş olması sigorta sözleşmesini sona erdirmez. Sigortacı ilk primden önce gerçekleşen rizikodan kurtulmuş olsa da taraflar sözleşmeyi devam ettirme iradesi gösterebilir ve geç ödenen ilk prim ile sigortacı o andan itibaren sigorta süresince gerçekleşen rizikoları taşıma borcunu üstlenmiş olur[422].

Öğretideki fikir birliği uygulamaya henüz yansımamaktadır. Yargıtay'ın güncel kararlarının dahi birbiri ile çeliştiği gözlemlenmiştir. Bazı kararlarında dürüstlük ve iyi niyet kuralına dayanarak diğer kararlarında ise sigortacının primi kabul etmesini sözleşmeyi ayakta tutma iradesi gösterdiği şeklinde yorumlayarak, ilk primin rizikonun gerçekleşmesinden sonra ödenmesi halinde sigorta ettirenin sigorta

[420] Ünan, Cilt I, s. 177; Şenocak, İlk Prim, s. 169 – 170; Kayıhan, s. 99.

[421] Şenocak, İlk Prim, s. 170; Ünan, Cilt I, s. 177.

[422] Detaylı açıklamalar için bkz. Şenocak, İlk Prim, s. 171 – 174; Ünan, Cilt I, s. 177 – 179.

himayesine hak kazanacağına hükmetmiştir. Yüksek Mahkemenin öğretiyle uyumlu olarak rizikodan sonra yapılan ödemenin sigortacının rizikoyu taşımayı üstlendiği şeklinde yorumlanamayacağı yönünde kararlar verdiği de görülmektedir. Her iki yöndeki kararlar sırasıyla şu şekildedir:

Yargıtay 17. Hukuk Dairesinin 02.11.2020 tarihli ilamında; *"Davaya konu somut olayda; taraflar arasındaki poliçede, ilk taksitin 09.05.2013 tarihinde ödenmesi kaydıyla, primin 6 taksit halinde ödenmesinin kararlaştırıldığı; davaya konu edilen rizikonun 18.05.2013 tarihinde gerçekleştiği ve 09.05.2013 tarihinde ödenmesi gereken prim ilk taksitinin 20.05.2013 tarihinde ödendiği görülmektedir. Bu itibarla; davacının, poliçe priminin ilk taksitini ödemede temerrüte düştüğü; davalının temerrüt nedeniyle sözleşmeden cayma iradesini ortaya koymadığı ve primin 2.taksitini 26.06.2013 tarihinde tahsil ettiği; bir taraftan da davacının hasar ihbarı nedeniyle eksper görevlendirip inceleme yaptırdığı; eksperin 28.08.2013 tarihli raporundaki "çalındığı iddia edilen emtia ile ilgili belgelerin gerçeği yansıtmadığı" şeklindeki görüş nedeniyle, davacının hasar başvurusunu reddettiği dosya kapsamından anlaşılmaktadır.*

Prim ilk taksitinin vadesi olan 09.05.2013 tarihinden sonraki 3 aylık süre sonu olan 09.08.2013 tarihine kadar sözleşmeden cayma iradesini ortaya koymadığı gibi, sonraki prim taksitini tahsil eden ve eksper görevlendirip zarar konusunda inceleme yaptıran (hasar talebini de prim ödenmeyişi nedenli cayma sebebiyle değil, hasar miktarının şüpheli görülmesi sebebiyle reddeden), dava açıldıktan sonra prim peşinatının ödenmeyişi savunmasını yapan davalı sigortacının sözleşmeden caydığının kabulü mümkün değildir. Zira; güven ve iyiniyet temelinde akdolunan sigorta sözleşmelerinde, tarafların tüm haklarının kullanımında (sözleşmenin kurulmasında olduğu kadar, sona erdirilmesinde de) bu ilkelere bağlı biçimde hareket etmesi gereklidir." şeklinde çeşitli gerekçelerle rizikonun gerçekleşmesinden sonra yapılan prim ödemesini sigortacının sorumluluğunun geçmişe etki edecek şekilde başlaması için yeterli görmüştür[423].

[423] Karar için bkz. Yargıtay 17. HD, K.T: 02.11.2020, 2019/4632 E., 2020/6340 K. (https://kararara ma.yargitay.gov.tr, E.T: 21.04.2021). Daire benzer şekilde bir başka kararında sigorta ettiren rizikonun gerçekleşmesinden sonra primi ödemiş olsa da sigortacının rizikoyu

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu ise 02.04.2019 tarihli kararında; *"Yürürlükte bulunan bir sigorta sözleşmesi çerçevesinde, rizikonun gerçekleşmesinden sonra ödenen prim sigortacının geriye etkili olarak sorumluluğunu doğurmaz ve sigortacı, riziko anında ilk prim henüz ödenmiş olmadığı için edim yükümlülüğü altına girmemiş idiyse, sonradan primi kabul etmiş olması yüzünden sorumlu olmaz.*

Riziko anında sigortadan yararlanma hakkına sahip bulunmayan bir sigorta ettirenin, bu durumu bilerek daha sonra gerçekleştireceği bir işlemle (burada: prim ödemesi) sigorta parasına hak kazanmış hâle gelmesi, hukuken mümkün değildir. Riziko anında ve primin sonradan ödendiği sırada sigorta sözleşmesi yürürlükte ise, sigortacı yapılan ödemeyi geri vermekle yükümlü olmaz. Bu olasılıkta, ödenen prim sözleşmeden doğmuş olan ve varlığını aynen sürdüren prim borcuna sayılacaktır. Sigortacının tahsil ettiği primi geri vermemiş olmasına "gerçekleşen riziko için sorumlu olmayı kabul ettiği" gibi bir sonuç bağlamak, bu açıdan da yerinde görünmemektedir (Ünan, S: Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap Sigorta Hukuku, C.I Genel Hükümler, Ankara 2018, s:178).

O hâlde, riziko tarihi itibariyle poliçeye ait herhangi bir prim ödemesi bulunmadığı sabit olmakla yukarıda açıklanan yasa maddeleri ile Kara Taşıtları Kasko Sigortası Genel Şartlarının C.l. maddesi uyarınca sigorta teminatı başlamadığından mahkemece davanın reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir. Bu nedenle direnme kararı bozulmalıdır." şeklinde hüküm tesis ederek riziko gerçekleştikten sonra yapılan prim ödemesinin sigortacının geriye dönük olarak sorumluluğunu başlatmayacağını yerinde olarak belirtmiştir[424].

öğrendikten sonra primleri tahsil etmesi ve geri vermemesini sözleşmeyi ayakta tutma çabası olduğunu ve bunun gözetilerek karar verilmesi gerektiğine hatalı olarak hükmetmiştir. Karar için bkz. Yargıtay 17. HD, K.T: 18.03.2019, 2016/4838 E., 2019/3114 K. (https://kararara ma.yargitay.gov.tr, E.T: 21.04.2021).

[424] YHGK, K.T: 02.04.2019, 2018/26 E., 2019/396 K. (https://kararara ma.yargitay.gov.tr, E.T: 21.04.2021). Benzer yönde başka bir karar için bkz.*"Tarih itibariyle poliçe kapsamı dışında bulunan ve özellikle rizikonun gerçekleşmesinden sonra 30.07.2010 tarihinde 71,06 TL tutarında bir tahsilat yapıldığına ilişkin sigorta kayıtlarının, davalının sorumluluğunun doğduğu şeklinde yorumlanmasına da imkân bulunmamaktadır. Bu durumda sigorta primini nakden ve peşin olarak ödediği ve üçüncü kişiye ait sigorta poliçesinin, süre dolmadan iptali hâlinde oluşacak prim iadesi alacağının, davacıya ait sigorta poliçesi bakımından prim ödemesi sayılmayacağı; sigorta sözleşmesinde rizikonun gerçekleşmesinden sonra alınan primin riziko tarihi itibariyle*

3.5.1.2. İstisnalar

3.5.1.2.1. Yasal İstisna

TTK m. 1421 kara ve denizde eşya taşıma işlerine ilişkin sigortalarda, sigortacının sorumluluğunu, işin doğasına uygun olarak primin ödenmesi ile değil sözleşmenin geçerli olarak kurulmasıyla başlatmıştır. TTK m. 1421'in gerekçesinde eTTK m. 1282 ve 1312'nin tekrarı mahiyetinde olduğu belirtilmekle yetinilmiştir[425]. Ancak asıl yollama yapılması gereken hüküm eTTK m. 1295/3 fıkrasıdır[426]. 6762 sayılı eTTK m. 1295'in gerekçesinde denizde ve karada yük taşımaya ilişkin sigortaların neden istisna tutulduğu şu şekilde açıklanmaktadır;

"Bu maddede primin muaccellik zamanı ve sigortacının mesuliyetinin başlaması zamanı hakkında bir esas kaide ile bunun istisnasını teşkil eden diğer bir hal tanzim edilmek istenmektedir. Esas kaide, aksi kararlaştırılmış olmadığı takdirde sigorta priminin tamamının veyahut ilk taksitinin akit yapılır yapılmaz ve poliçenin teslimi karşılığında ödenmesi borcunun doğması ve primin ödendiği andan itibaren meydana gelen rizikolar için de sigortacının tazmin borcunun başlamasıdır. İstisnai hal çok zaman telefonla yapılan ve yapıldığı anda yürürlüğe girmesi lâzımgelen denizde ve karada mal taşıtma sigortalarını hedef tutmaktadır. Bu sigortalar yapıldığı anda rizikonun doğması ihtimali meydana gelir ve kısa yolculuklarda yarım veya bir saat içinde riziko devresi sona erer yani yolculuk biter. Halbuki bu kadar kısa bir zaman içinde sigortacının poliçeyi tanzim edip sigortalının bulunduğu yere göndermesi ve sigortalının da parayı vermesi veyahut sigortalının sigortacıyı bularak parayı vermesi mümkün bile olmaz. Onun için prim borcunun poliçenin karşılığında ödenmesi ve rizikodan dolayı sigortacının bu andan itibaren mesul tutulması, akdin faydalı şekilde işlemesini hemen hemen imkânsız kılar. Bu itibarla mal taşıma sigortalarında akit yapılır yapılmaz prim ödeme borcunun doğması ve yine bu andan itibaren meydana gelecek rizikolardan sigortacının mesul tutulması

---

sigortacının sorumluluğunu gerektirmediği sonucuna varılmış ve davalı Halk Sigorta AŞ. vekilinin temyiz itirazlarının kabulü ile hükmün bozulması gerekmiştir." YHGK, K.T: 29.11.2017, 2017/2700 E., 2017/1462 K. (https://kararara ma.yargitay.gov.tr, E.T: 21.04.2021).

425 TTK Genel Gerekçesi m. 1421, TBMM tutanakları, s. 408.

426 Ünan, Cilt I, s. 166.

istisnai olarak kabul edilmiş ve metin esas kaide ile istisnayı tamamiyle belirtecek şekilde yeniden kaleme alınmıştır.[427]"

Kara ve denizde eşya taşımaya ilişkin sigortalarda getirilen bu istisnayı, ana kuraldan ayıran iki önemli sonucu vardır. Bunlardan ilki ve en önemlisi, sigortacının rizikoyu taşıma borcunun sigorta sözleşmenin geçerli olarak kurulması ile başlamasıdır. Bu sonuca göre maddi sigorta süresi ve şekli sigorta süresi aynı anda başlamış olmaktadır[428]. İkincisi ise TTK m. 1431/1-c.2'nin TTK m. 1421'e paralel düzenlemesi ile sigorta ettirenin prim ödeme borcu poliçe kendisine teslim edilmiş olmasa bile sözleşmenin kurulması ile muaccel hale gelmesidir.

6762 sayılı eTTK'nun *"Ödeme zamanı"* başlıklı 1295'inci maddesinin 3. fıkrasında kara ve denizde mal taşıma işlerine ait sigortalarda sigortacının sorumluluğunun *akdin yapıldığı anda* başlayacağı düzenlenmişken; aynı kanunun *"Rizikonun şümulü"* başlıklı 1312'inci maddesinde karada ve iç sularda taşınan eşyanın sigortası halinde aksine bir anlaşma yoksa sigortacının sorumluluğunun, *eşyanın taşıyıcıya teslimi tarihinden itibaren* başlayacağı hüküm altına alınmıştır. Sigortacının rizikoyu taşıma borcunun başlangıç anı anlaşılamaz bir şekilde iki hükümde farklı düzenlenmiştir[429]. Kanunun gerekçesinden de bu farklılığın sebebi belirtilmemiştir.

TTK ise bu farklılığı gidererek kara ve denizde eşya taşımasına ilişkin sigortalarda sigortacının sorumluluğunu sözleşmenin yapılmasına bağlamıştır (TTK m. 1421). Ünan, bu durumun uygulama ile çeliştiği ve uygulamada tarafların teminatı genellikle yüklerin depoyu terk ettiği ya da depo içerisinde taşıma amaçlı hareket etmeye başladığı an ile başlattığını belirtmiş ve kanunda yük sigortasının tarafların anlaşmasına gerek olmaksızın geçmişe etkili olarak düzenlenmesi gerektiğini ileri sürmüştür[430].

---

427 Türk Ticaret Kanunu Lâyihası ve Adiliye Encümeni Mazbatası, TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 10, İçtima 2, 17.02.1951, s. 421.

428 Kayıhan, s. 151.

429 Doğanay, Cilt III, s. 3357.

430 Ünan, Cilt I, s. 171 – 172.

TTK m. 1421'de getirilen istisna hakkında doktrinde yapılan bir başka eleştiri ise kara ve denizde yapılan taşıma işlerine ilişkin sigortalardan bahsetmesine karşın günümüzde tüm dünyada her geçen gün daha aktif kullanılan hava ve demiryolu taşımacılığından bahsedilmemiş olmasıdır. Kanun koyucunun hava ve demiryolu taşımacılığını dışarıda tutmak için herhangi bir gerekçesi bulunmadığı, sorunun eski kanunun aynen aktarılmasından kaynaklandığı, bu sebeple söz konusu taşıma türleri ya da karma taşıma türlerinde de sigorta himayesinin sözleşmenin kurulmasıyla başlaması gerektiği kabul edilmektedir[431].

3.5.1.2.2. Sözleşmesel İstisnalar

TTK m. 1452/3 hükmü, sigortacının rizikoyu taşıma borcunun ilk primin ödenmesiyle başlayacağı ana kuralını (TTK m. 1421/1), sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar aleyhine değiştirilemeyen ancak lehine olacak şekilde değiştirilebilen nispi emredici bir hüküm olarak tayin etmiştir. Buna göre tarafların anlaşması ile TTK m. 1421 hükmünden farklı olarak sigortacının sorumluluğu, ilk primin ödenmesinden önce hatta herhangi bir prim ödenmese dahi sözleşmenin geçerli olarak kurulması ile başlatılabilecektir[432]. Kanun koyucu hayat sigortaları için TTK m. 1421'e paralel olarak TTK m. 1487/2 hükmünü *"Hayatı sigorta edilen kimse, ilk primin ödenmesinden önce ölmüşse sigorta sözleşmesi geçersizdir."* şeklinde düzenlemiştir. Söz konusu hükme TTK m. 1520/1 gereğince mutlak emredici nitelik kazandırıldığından taraflar aralarında anlaşsa dahi ilk prim ödenmeden sigortacının rizikoyu taşıma borcu başlatılamaz[433].

Hükmün nispi emredici düzenlenmesinin sonucu olarak himayenin başlangıcı ile ilgili sigorta ettiren lehine yapılacak bir düzenleme geçerli olurken aleyhine yapılan düzenlemeler geçersiz sayılacaktır. Buna göre sigortacının rizikoyu üstlenmesi prim ödeme borcundan sonraya bırakılamaz. Benzer olarak yük taşıma

---

[431] Ünan, Cilt I, s. 171; Şenocak, İlk Prim, s. 179; Tüzemen Atik/Yolal, s. 62, dn. 168.

[432] Ünan, Cilt I, s. 173; Kender, s. 239; Akgün, s. 204; Topsoy, Sigorta Primlerinin Zamanında Ödenmemesi, s. 35 – 36; Tüzemen Atik/Yolal, s. 113

[433] Kayıhan, s. 169; Olgaç, s. 115. Ünan, söz konusu hükmün fazla katı bir kural getirdiği ve böyle katı bir kuralı haklı gösterecek bir sebep bulunmadığı yönünde görüş ve eleştiri için bkz. Ünan, Cilt III, s. 12 – 13.

sigortalarında da sözleşmenin kurulmasından sonraki bir tarih olarak kararlaştırılamaz[434].

3.5.1.2.3. Geçmişe Etkili Sigorta

TTK m. 1421 sigortacının rizikoyu taşıma borcunun kural olarak ilk primin ödenmesi ile başlayacağını düzenlemiştir. Ancak maddenin başında "aksine sözleşme yoksa" ifadesiyle tarafların bunu değiştirebileceği belirtilmiştir. Bu değişiklik TTK m. 1452/3 gereğince sigorta ettiren/sigortalı/lehtar aleyhine yapılamayacağından, sigorta himayesi prim ödendikten sonrası için kararlaştırılamaz. Buna karşın taraflar sigortacının sorumluluğunu sözleşmenin kurulmasından önceki bir tarihten başlatırlarsa artık *geçmişe etkili sigorta*dan bahsedilecektir[435]. TTK m. 1458'de özel olarak düzenlenen geçmişe etkili sigorta, sigorta himayesinin ilk prim ile başlayacağı kuralının istisnasıdır[436].

Bu sigorta türü ile sigorta sözleşmesinin maddi süresi şekli süresinden önce başlatılarak sigorta himayesinin geçmişe yönelik etki (ex tunc) doğurması amaçlanır[437]. Taraflar sigorta sözleşmesini geçmişe etkili olarak kararlaştırmaları halinde, ayrıca bir anlaşmaya ihtiyaç olmaksızın rizikoyu taşıma borcunun ilk primin tahsilinden önce başlayacağını sigortacı kabul etmiş sayılacaktır[438].

Geçmişe etkili sigortanın geçerli şekilde kurulabilmesi için sözleşmenin kurulması esnasında sigortacı, sigorta ettiren ve sigorta sözleşmesinden haberi olmak şartıyla sigortalı, rizikonun gerçekleştiği ya da gerçekleşme ihtimalinin ortadan kalktığını bilmemesi gerekir. Bu bilgiye sahip olmaları halinde sigorta sözleşmesi geçersiz sayılacaktır. Bundan farklı olarak rizikonun gerçekleştiğinden veya gerçekleşme ihtimalinin ortadan kalktığından sigortacının haberinin bulunmadığı

---

434 Kayıhan, s. 151; Ünan, Cilt I, s. 173; Seven, s. 1274 – 1275.

435 Çapa, s. 344 – 345.

436 Ulaş, s. 99; Kayıhan/Günergök, s. 172. Ünan, Alman VVG (Versicherungsvertragsgesetz) m. 37/2'nin sigortacının, ilk veya tek prim ödenmeden önce meydana gelen rizikolardan sorumlu olmayacağı kuralının geçmişe etkili sigortalarda uygulanmayacağını açıkça yazıldığı şekilde TTK m. 1431/1'de yazılmamasını eleştirmiş ve VVG m. 33/1'deki gibi primin muacceliyet tarihini poliçenin tesliminden belli bir süre sonra olması gerektiğini ileri sürmüştür. Bkz. Ünan, Cilt I, s. 174 – 175.

437 Şenocak, Geçici Güvence, s. 60 – 62; Çapa, s. 345.

438 Ünan, Cilt I, s. 174; Kayıhan/Günergök, s. 172.

ancak sigorta ettiren ve sigortalının bilgisinin olduğu durumda, sigortacı bu sigorta sözleşmesi ile bağlı olmayacak ve sigorta priminin tamamına da hak kazanacaktır[439] (TTK m. 1458). Düzenleme ile kötü niyetli olan sigorta ettiren ve sigortalının sigorta himayesinden faydalanamaması ve prim ödemek zorunda bırakılarak cezalandırılması; hakkaniyete aykırı bu durum karşısında da sigortacının korunması hedeflenmektedir[440].

3.5.2. Sigorta Ettirenin Prim Borcunu İfa Şekillerinin Yarattığı Bazı Özel Durumlar

3.5.2.1. Kısmi Ödeme

Sigorta sözleşmesinde taraflar prim ödemesinin başkaca şekillerde yapılacağını kararlaştırmadıkça sigorta ettiren, muacceliyet tarihinde primin tamamını peşin olarak ödemek zorundadır (TTK m. 1430/1-c.2). Sigortacı kısmi olarak yapılan ödemeyi kabul etmek zorunda değildir (TBK m. 84/1). Anlaşma olmaksızın yapılan kısmi ödeme sigortacının rizikoyu taşıma borcunu başlatmayacak ve sigorta ettiren prim ödeme borcu yönünden temerrüde düşecektir[441].

Doktrinde böyle bir anlaşma olmaksızın yapılan kısmi ödemeyi sigortacının kabul etmesinin sigorta himayesini başlatıp başlatmayacağı, bir başka ifadeyle sigortacının taksitle ödemeyi örtülü olarak kabul ettiği sonucu ortaya çıkıp çıkmadığı tartışmalıdır. Kayıhan, eTTK ve eskiden yürürlükte bulunan Sigorta Murakabe Kanunu (SMK) döneminde yazdığı eserinde Alman öğretisine dayanarak kısmi ödemenin sigortacı tarafından kabulünün primlerin taksitlendirildiğini zımnen kabul anlamına gelmeyeceğini ileri sürmüştür[442]. Aksi yönde başka bir görüş ise *"Kısmen ifa"* başlıklı TBK m. 84/1'in *"Borcun tamamı belli ve muaccel ise, alacaklı kısmen ifayı reddedebilir."* şeklindeki ifadesine dayanarak alacaklı konumda olan sigortacının kısmi ifayı reddetme hakkını kullanmamasını, primin taksitle

[439] Çapa, s. 350 – 352; Kayıhan/Günergök, s. 173.

[440] Kayıhan/Günergök, s. 173; Çapa, s. 352; Can, s. 56.

[441] Kayıhan, s. 162 – 163.

[442] Kayıhan, s. 163 – 164.

ödenmesine zımnen rıza göstermiş olduğu şeklinde yorumlamaktadır[443]. Kayıhan'ın da yeni mevzuat döneminde yazdığı bir eserinde görüş değiştirerek sigorta priminin taksitlere bağlanarak ödenmesinin açık ya da örtülü olarak kararlaştırılabileceğini ifade etmiştir[444].

3.5.2.2. Birden Fazla Sigorta Sözleşmesi ve Prim Borcunun Bulunması ile Aynı Sözleşmede Birden Fazla Sigorta Döneminin Bulunması

Sigorta ettiren ve sigortacı arasında birden fazla sigorta sözleşmesi bulunduğu ve birden fazla prim borcunun muaccel olduğu durumlarda, açıklama olmaksızın yapılan yetersiz ödemelerde, ödenen tutarın hangi prim borcuna sayılması gerektiği önemli bir sorundur. Sigorta ettirenin açıklamada bulunması halinde sorun yoktur. Ancak ödemeye ilişkin herhangi bir açıklama yoksa sigorta ettirenin iradesine öncelik tanınacaktır. Bu irade açıklaması sigorta ettirenin kendisine ulaşan bir ihtar ya da faturaya istinaden ödeme yapması halinde olduğu gibi örtülü bir şekilde de gerçekleşebilir[445].

Sigorta ettirenin açık ya da örtülü bir iradesinin olmadığı durumlarda ise Alman hukukundaki uygulama esas alınarak ödenmeyen primler arasında ilk prim varsa ödemenin bu prime sayılacağı, birden fazla ilk prim varsa zaman olarak önce imzalanan sigorta sözleşmesine sayılması gerektiği ileri sürülmüştür[446]. Kanımızca

---

[443] Ayli, Prim, s. 77 – 78; Topsoy, Sigorta Primlerinin Zamanında Ödenmemesi, s. 33 – 34; Doğanay, Cilt III, s. 3348. *"Olayda, sigortanın süresi 10 yıl olarak gösterilmiş ve poliçede bir senesinin primi belirtilerek bu primin her yıl tahsili yoluna gidilmiş olması itibariyle 10 yıllık primin taksitler halinde ödenmesinin kararlaştırıldığının kabulü gerekir."* Yargıtay 11. HD, K.T: 11.09.1973, 1973/2810 E., 1973/3314 K. *"Dava dosyasının bu kez incelenmesinde, bozma kararına dayanak yapılan (339.923) liralık prim ödeme makbuzunun dava konusu kasko sigorta poliçesine ilişkin primle ilgili olmadığı anlaşılmaktadır. Ne var ki, yine dosya içerisindeki bilgi ve belgelerden davalı sigorta şirketinin acentesi tarafından davacının prim borcu için alınan iki adet bononun davalıya gönderildiği ve onun tarafından da primin bu şekilde ödenmesine itiraz edilmeyerek bonoların bankaya tahsile verildiği anlaşılmaktadır. Bu durum karşısında, sigorta poliçesindeki primin peşinen ödeneceğine ilişkin ve TTK'nun 1295/1. maddesinde yer alan şartın TTK'nun 1264/4. maddesi hükmü uyarınca sigortalı yararına değiştirildiğinin kabulü gerekir. Davalı sigorta şirketinin aynı poliçeyle ilgili sonraki tarihli zeyilname düzenlemesi ve primin tahsil etmesi de kasko sigorta ilişkisinin ve koşullarının yerine getirildiğinin davalı tarafından da kabul edildiğini gösterir."* Yargıtay 11. HD, K.T: 16.11.1990, 1990/7193 E., 1990/7312 K. (sinerjimevzuat.com.tr, E.T: 02.05.2021)

[444] Kayıhan/Günergök, s. 197.

[445] Kayıhan, s. 165.

[446] Kayıhan, s. 165.

ikinci ihtimalde önceliğin zamansal olarak ilk imzalanan sözleşmeye değil, ödenen para ilk primler arasından hangisine yetiyorsa öncelikle ona, çok sayıdaki ilk primler arasından ise en fazla kaç tane ilk primi karşılamaya yetiyorsa onlara saymak daha doğru bir çözüm olacaktır. Bu sayede daha fazla sayıda rizikonun sigorta himayesi altına alınması sağlanacaktır.

Taraflar arasında imzalanan sigorta sözleşmesi birden fazla sigorta döneminden oluşuyorsa, her bir sigorta döneminin bitiminden sonra, yeni sigorta döneminde sigortacının sorumluluğu, sigorta ettirenin prim veya ilk taksiti ödemesi ile başlayacaktır[447].

3.5.2.3. Alacağın Devri

Kanunda tanımı yapılmamış olan *alacağın devri*, mevcut bir alacağın alacaklısının borçlunun rızası aranmaksızın değişmesidir[448]. Alacağı devreden ile devralan arasındaki hukuki işlem bir tasarruf işlemi niteliğindedir[449]. ETTK döneminde primin ifası amacıyla TBK m. 184'teki yazılı şekil şartına uyularak alacağın devrinin mümkün ve geçerli bir ifa olduğu ileri sürülmekteydi[450]. Yapılacak olan devir ifa uğruna edim sayılacağından sigortacı parayı fiilen tahsil edene kadar prim borcu ödenmiş sayılmayacak ve sigorta himayesi de başlamayacaktır[451]. Ancak taraflar alacağın devri işlemini ifa yerine geçmek üzere yapıldığı hususunda anlaşırlarsa prim borcunun devir işlemi ile ödenmiş sayılacağı savunulmuştur[452].

---

[447] Tüzemen Atik/Yolal, s. 109; Olgaç, s. 111 – 112. *"Sigorta sözleşmelerinin dönemlerinden birinin sona ermesi halinde yeni dönem için sigortacısı tarafından poliçe düzenlenmesi halinde dahi sigortacının sorumluluğunun yeni dönem için ödenmesi gereken primin veya taksitinin ödenmesinden sonra başlaması TTK'nun 1295/2'inci maddesi hükmü gereğidir. Somut olayda, davacının aldığı kredinin geri ödeme süresi olan 24 aya paralel olarak, sigorta sözleşmesinin 18.05.2000 tarihinde ilk yıl için, 18.05.2001 tarihinde de ikinci yıl için başlatılması kararlaştırılmıştır. İlk yıl için düzenlenen poliçenin prim ilk taksiti yatırılmış ise de, bununla ikinci yıl için de sigortacının sorumluluğu başlamaz."* Yargıtay 11. HD, K.T: 20.01.2003, 2002/8117 E., 2003/363 K. Karar için bkz. Tüzemen Atik/Yolal, s. 109, dn. 340.

[448] Eren, s. 1358; Oğuzman/Öz, Cilt II, s. 575.

[449] Oğuzman/Öz, Cilt II, s. 579.

[450] Kayıhan, s. 167.

[451] Kayıhan, s. 167 – 168.

[452] Ayli, Prim, s. 8; Kayıhan, s. 169.

Eski kanun döneminde nakden ödeme kuralı emredici olmadığından tarafların anlaşması ile başkaca ödeme yöntemleri tercih edilebiliyordu(eTTK m. 1264, 1294/2). 6102 sayılı TTK m. 1452/2, primin nakden ödenmesini (m. 1430/2) mutlak emredici olarak düzenlediğinden (kambiyo senedi ile ödemeyi madde içerisinde istisna tutarak) günümüzde alacağın devri yoluyla prim borcunun ödenmesi mümkün gözükmemektedir[453].

3.5.2.4. Takas

Karşılıklı olarak aynı türden alacağa ve borca sahip kişilerden birinin tek taraflı irade beyanı ile söz konusu alacakları, az olan alacak/borç oranında sona erdirmesine *takas* denir[454]. Prim borcu da sigorta ettiren ya da sigortacı tarafından takas beyanında bulunulması ile sona erdirilebilir[455]. TBK'nın takası düzenleyen genel hükümlerinde borçların birbirine özdeş (karşılıklı/türdeş) olması aranmıştır (TBK m. 139)[456]. Hükme göre sigortacının sigorta ücretini sigorta ettirenden başkasına ödemesi halinde söz konusu karşılıklılık koşulu gerçekleşmediğinden takas işlemi yapılamayacaktır. Ancak TTK m. 1431/5 özel hükmü genel hükme istisna getirerek sigortacıya, kendisinden alacaklı olanlara ödeyeceği meblağdan prim alacaklarını düşme hakkı sağlamıştır[457].

İstisnanın istisnası olarak ise kanun koyucu sorumluluk sigortalarında zarar görene ödenen sigorta tazminatına karşılık, sigortacının sözleşmeden doğan alacaklarını takas etmesine izin vermemiştir (TTK m. 1480)[458].

TTK m. 1431/5-c.2, sigortacının prim alacağını ödemek zorunda olduğu sigorta ücreti ile takasta bulunması durumunda TBK m. 129 hükmünün uygulanmayacağı ifade edilmiştir. Bizim de katıldığımız görüş uyarınca asıl atıf yapılması gereken hüküm, *"Üçüncü kişi yararına borçlanan kişi, bu borcu ile sözleşmenin diğer*

---

453 Demirsatan, s. 362.

454 Oğuzman/Öz, Cilt I, s. 609; Eren, s. 1410.

455 Aral, s. 126; Kayıhan, s. 169; Kubilay, Prim Borcu, s. 89; Hacı, Kara, s. 206; Ünan, Cilt I, s. 342.

456 Eren, s. 1413 – 1414; Oğuzman/Öz, Cilt I, s. 613 – 615. Doktrinde, özdeş kavramının hatalı bir kullanım olduğu, kastedilenin birebir aynılık değil aynı türden olma (türdeş) olduğu ileri sürülmüştür. Bkz. Oğuzman/Öz, Cilt I, s. 613, dn. 2194.

457 Ünan, Cilt I, s. 342.

458 Kara, Hacı, s. 206.

tarafından olan alacağını takas edemez" şeklinde yasak getiren TBK m. 141'dir[459]. Ayrıca belirtmek gerekir söz konusu istisna hüküm sigorta ücreti üzerinde üçüncü kişilerin rehin ya da alacağın devri yolu ile hak sahibi olması durumu için de geçerli olup sigortacı prim alacağına karşılık takas talep edebilecektir[460].

Kanımızca TTK m. 1431/5 düzenlemesine göre takası yalnızca sigortacı talep edebilir. Hüküm, sigorta ücreti ödemek durumunda kalan sigortacıyı, mali dengesini koruması için en önemli geliri olan prim alacağını kolayca tahsil edebilmesi ve taraf edim dengesini bu sayede korumayı amaçlamaktadır[461].

Sigortacının rizikoyu taşıma borcu aksine bir sözleşme olmadığı sürece ilk primin ödenmesi ile başlayacağından henüz ilk primin ödenmediği ancak rizikonun gerçekleştiği durumlarda sigortacının bir ücret ödeme borcu doğmadığından TTK m. 1431/5 uyarınca sigortacının takas talep etmesini gerektirecek bir durum da söz konusu olmayacaktır.

3.5.2.5. Kambiyo Senedi ile Ödeme Yapılması

Prim borcu kural olarak nakden (para ile) ödenir (TTK m. 1430/2-c.1). Buna göre mal ya da hizmet gibi para dışında bir ödeme yöntemi tercih edilemez[462]. Sigorta ettirenin asli edimi olan prim ödeme borcunun konusu, sözleşmede kararlaştırılan miktarda paranın sigorta ettirene ödenmesidir. Bu sebeple prim ödeme

---

459 Ünan, Cilt I, s. 343.

460 Ünan, Cilt I, s. 349.

461 Kanun koyucu TTK m. 1431/5'in gerekçesinde, *"Maddenin son fıkrası ile, ilke olarak, sigortacının prim alacağını ödeyeceği sigorta tazminatından düşebileceği öngörülmüştür. Bu durum özellikle sigorta ettiren ile sigortadan faydalanan kişinin, diğer bir ifade ile sigortalı ve lehdarın, farklı kişiler olması durumunda önem kazanır. Şöyle ki, genel hükümler çerçevesinde sigortacı, sigorta ettirenden olan prim alacağını sigortalı veya lehdarın tazminat alacağı ile takas edemez. Zira alacaklar arasında mütekabiliyet söz konusu değildir. Ancak, mevcut durumda deniz rizikolarına karşı sigortalarla ilgili olarak 6762 sayılı Kanunun 1449'uncu maddesinde bu ilkeye bir istisna getirilmiştir. Bu noktada söz konusu istisna hükmü Tasarıda, genelleştirilerek tüm sigortalar için uygulanabilir bir hüküm haline getirilmiştir. Tazminatını ödeyen sigortacının tazminatının karşılığı olarak primleri mümkün olduğu kısa sürede tahsil etmesi gerekir. Bu noktada, sigortacının da menfaati göz önünde bulundurularak sigorta primlerinin tahsilini kolaylaştırmak amacıyla söz konusu düzenlemeye gidilmiştir."* şeklinde açıklama getirmiştir. Bkz. TTK Genel Gerekçesi m. 1429, TBMM tutanakları, s. 412.

462 Kayıhan, s. 162; Ulaş, Can Sigortası, s. 105; Kayıhan/Günergök, s. 192; Eriş, s. 517; Camcı, s. 1385; Aral Eldeleklioğlu, s. 205; Aral, s. 124; Huriye, Kubilay, "Prim Borcu İçin Kambiyo Senedi Verilmesi ve Zamanaşımı Sebebiyle Bedelsizlik Def'i" (Prim Borcu), İzmir Barosu Dergisi, 1992, S. 3, s. 89.

borcu hukuki niteliği itibariyle bir para borcudur[463]. Taraflarca aksine bir sözleşme bulunmadığı sürece prim borcu peşin olarak tek seferde ödenir (TTK m. 1430/1-c.2). TTK m. 1452/3 hükmü uyarınca TTK m. 1430/1 nispi emredici olduğundan taraflar aralarında taksitle ödeme hususunda anlaşabilirler.

Kanun koyucu nakden ödeme hususunda ise kısmi bir istisna getirerek ilk taksitin nakden ödenmesi şartıyla sonra gelen taksitlerin kambiyo senedi ile ödenmesine izin vermiştir (TTK m. 1430/2-c.2)[464]. Sigorta ettirenin prim borcunu kambiyo senedi ile ödeyebilmesi için her şeyden önce sigortacının da bu şekilde yapılacak ödemeyi kabul etmesi lazım gelmektedir[465]. Sigortacı kabul etmez ve sigorta ettirenin tek taraflı olarak kambiyo senedi sunarsa geçerli bir ifa olmaz.

6762 sayılı eTTK döneminde de bulunan bu imkân yeni kanun döneminde iki hususta farklılık göstermektedir. İlk husus önceki kanun döneminde senetle taksitlendirme tüm taksitleri kapsayacak şekilde yapılabilirken mevcut TTK döneminde ise senetle ödeme yapabilmek için hiç olmazsa ilk taksitin nakden ödenmesi şart koşulmuştur. TTK m. 1452/2 hükmü mutlak emredici olarak düzenlediğinden aksine bir sözleşme geçersiz olup sigorta ettirenin ilk taksit için senet düzenlemesi sigortacının sorumluluğunu başlatmayacaktır[466]. İkinci husus ise eTTK döneminde kanun koyucu "senet" kavramını kullanmış ve senedin niteliği hakkında açıklık getirmemiştir. Doktrinde de bu senedin *kambiyo senedi*, *adi senet* hatta *tahvil* de olabileceği ileri sürülmüştür[467]. TTK döneminde *kambiyo senedi (poliçe, bono, çek)* kavramı kullanıldığından artık adi senet, tahvil ya da konusu para olan başkaca bir senet TTK m. 1430/2'ye göre prim ödemesinde kullanılamaz.

---

[463] Kayıhan, s. 162; Kayıhan/Günergök, s. 192; Camcı, s. 1385; Olgaç, s. 109; Aral, s. 124; Demirsatan, s. 361.

[464] 27.08.2007 tarihli 26623 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Sigorta Şirketleri ve Reasürans Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esaslarına İlişkin Yönetmeliğin 24. maddesi: *"Sözleşme süresi sona ermeden primin tamamının tahsil edilmesi kaydıyla, prim tahsiline ilişkin usul ve esaslar taraflarca belirlenir. Özel kanunlardaki hükümler saklıdır."* şeklindedir. Buna göre primin taksitlendirilmesi, sözleşme süresini aşmamak kaydıyla, taraflar dilediğince yapabilecektir.

[465] Kubilay, Prim Borcu, s. 89; Aral, s. 125. Doktrinde, primin peşin olarak ödeneceği durumlarda kambiyo senedi veya adi senet ile ödeme taahhüdünde bulunulamayacağı ifade edilmiştir. Detaylı bilgi için bkz. Kabukçuoğlu Özer, s. 232 – 233.

[466] Kabukçuoğlu Özer, s. 232; Olgaç, s. 111.

[467] Kayıhan, s. 166; Ayli, Prim, s. 77.

Taraflar primin, para yerine parayı temsil eden kambiyo senediyle ödenmesini kararlaştırması halinde ödeme kambiyo senedinin tahsil edildiği anda yapılmış sayılacaktır (TTK m. 1430/2). Buna göre sigorta ettirenin sigortacıya senet vermesi *ifa uğruna edim*[468] niteliği taşımakta ve borcu sona erdirmemektedir[469]. ETTK m. 1294/2'de de kabul edilen bu durum o dönemde sigorta himayesinin başlangıcı ile ilgili ciddi bir sorun oluşturmuştur. Mülga kanun döneminde senetle taksitlendirme yapıldığında ilk taksitin nakden ödenmesi zorunlu kılınmadığından, ilk senet tahsil edilmeden önce riziko gerçekleştiğinde sigortacının sorumlu olup olmayacağı sorusu gündeme gelmiştir.

537 sayılı KHK ile kanunda değişiklik yapılmadan önce Yargıtay eTTK m. 1264/4 gereğince nispi emredici olarak düzenlenen primin nakit ödenmesi kuralının tarafların senetle ödeme yapılması hususunda anlaşması ile sigorta ettiren lehine değiştirildiği ve senedin rizikodan önce verilmesinin sigortacının sorumluluğunun başlaması için yeterli olduğu sonucuna varmıştır[470].

---

[468] İfa yerini tutan edim ile ifa uğruna edim birbirinden farklı kavramlardır. *İfa yerini tutan edim* ile sözleşme kurulduktan sonra taraflar anlaşarak borçlanılan edimden başka bir edimin yerine getirilmesini geçerli bir ifa olarak kabul edebilirler. Söz konusu ikame edim asıl edimin değerinden az ya da çok olması fark etmeksizin yerine getirilmesi ile borç derhal sona erer. *İfa uğruna edimde* ise borçlu alacaklıya borçlanılan asıl edimden farklı bir edim verir. Ancak bu verilen edimin alacaklı tarafından paraya çevrilmesi ve borcu karşıladığı oranda borç sona erer. Taraf iradelerinin ifa yerine mi yoksa ifa uğruna mı olduğu hususunda şüphe oluşması halinde ifa uğruna edimin varlığı kabul edilmelidir. Kavramlar hakkında detaylı bilgi için bkz. Oğuzman/Öz, Cilt I, s. 289 – 293; Eren, s. 1032 – 1034; Serozan, s. 90 – 96.

[469] Kayıhan, s. 167; Demirsatan, s. 362. TTK m. 1430/2 mutlak emredici hüküm olduğundan prim ister taksitle isterse toptan ödenecek olsun kambiyo senedi ifa yerine geçmek üzere düzenlenemez. Bkz. Kabukçuoğlu Özer, s. 232.

[470] *"Ne var ki, yine dosya içerisindeki bilgi ve belgelerden davalı sigorta şirketinin acentesi tarafından davacının prim borcu için alınan iki adet bononun davalıya gönderildiği ve onun tarafından da primin bu şekilde ödenmesine itiraz edilmeyerek bonoların bankaya tahsile verildiği anlaşılmaktadır. Bu durum karşısında, sigorta poliçesindeki primin peşinen ödeneceğine ilişkin ve TTK'nun 1295/1'inci maddesinde yer alan şartın TTK'nun 1264/4'üncü maddesi hükmü uyarınca sigortalı yararına değiştirildiğinin kabulü gerekir. Davalı sigorta şirketinin aynı poliçeyle ilgili sonraki tarihli zeyilname düzenlemesi ve primin tahsil etmesi de kasko sigorta ilişkisinin ve koşullarının yerine getirildiğinin davalı tarafından da kabul edildiğini gösterir. Bu durum karsısında, bonolardan ilkinin henüz vade tarihi gelmeden rizikonun gerçekleşmesi halinde sigortacının henüz primi tahsil edemediğinden bahisle sigorta bedelini ödemekten kaçınması mümkün değildir. Zira, yukarıda da değinildiği gibi sigorta şirketi bonoları kabul etmekte TTK'nun 1295/1. maddesindeki koşulların gerçekleştiğini kabul etmiş bulunmaktadır. Davalı sigorta şirketinin sigorta bedelini ödemekten kaçınması nedeniyle davacının da bono bedellerini ödemekten kaçınması halinde sigortacının prim borcunu mahsup ederek sigorta bedelini ödemesi icap eder."* Yargıtay 11. HD, K.T: 16.11.1990, 1990/7193 E., 1990/7312 K.

21.06.1994 tarihli 537 sayılı KHK ile eTTK'da değişiklik yapılmadan önce m. 1294/2 *"Sigorta primi para olarak ödenir."* şeklinde düzenlenmişti. KHK ile yapılan değişiklik sonrasında *"Sigorta primi para olarak ödenir. Ödeme için senet verilmesi halinde senet bedelinin tahsil edildiği tarihte ödeme yapılmış sayılır."* denilerek sonradan eklenen cümle primin senetle ödenmesinin kararlaştırıldığı ihtimalde ödeme tarihine netlik kazandırmıştır[471]. Ancak eTTK döneminde hüküm emredici olarak düzenlenmediğinden öğretide TBK m. 133/2'ye göre tarafların kambiyo taahhüdünün prim borcu yerine geçeceğini ya da prim borcu yerine geçmese dahi sigortacının sorumluluğunun ilk prim ödenmeden önce başlatılabileceği ileri sürülmüştür[472].

Söz konusu hüküm 6102 sayılı TTK'nun 1430/2'inci maddesi ile *"Sigorta primi nakden ödenir. İlk taksidin nakden ödenmesi şartıyla, sonraki primler için kambiyo senedi verilebilir; bu hâlde, ödeme kambiyo senedinin tahsili ile gerçekleşir."* şeklinde düzenlenerek korunmuştur. Kanun koyucu hükmü, TTK m. 1452/2 uyarınca mutlak emredici olarak düzenlemiş olup aksine bir sözleşme yapılması geçersiz olacaktır. Ancak bu açık düzenlemeye rağmen Yargıtay'ın sigortacının sorumluluğunu başlattığı hatta ilk primin kambiyo senediyle yapılmasını kabul ettiği kararları mevcuttur[473]. Söz konusu kararda somut olay eski kanun döneminde yaşandığı için 6762 sayılı eTTK tatbik olmuştur. 6102 sayılı TTK'nun tatbik olacağı bir olayda kambiyo senedi ile ödemenin kararlaştırılması halinde

---

"Esasen dairemizin TTK`nun 1294 ve 1295 maddelerini yorumlayan içtihatlarında kambiyo senedinin rizikodan önce verilmiş olması sigortacının sorumluluğunun başlaması yönünden yeterli olup, riziko tarihinde vadenin henüz gelmemiş olması bu sonucu değiştirmeyeceği kabul edilmektedir." YHGK, K.T: 20.12.1995, 1995/11-935 E., 1995/1137 K. (sinerjimevzuat.com.tr, E.T: 04.05.2021). Ayrıca bkz. Çeker, s. 101 – 102.

471 Kayıhan, s. 167. Yargıtay 11. HD, K.T: 09.02.2004, 2003/6390 E., 2004/1003 K. Karar için bkz. Aral Eldeleklioğlu, s. 206.

472 Aral, s. 125.

473 *"Hemen belirtmek gerekir ki, sigorta sözleşmelerinde 6762 sayılı TTK'nin 1282. (6102 sayılı TTK'nun 1421.) maddesi gereğince sigortacının rizikoyu taşıma yükümlülüğü, kara ve denizde eşya taşıma işlerine ilişkin sigortalar hariç olmak üzere, primin veya ilk taksitinin ödenmesi ile başlayacaktır. Prim veya ilk taksit için ileri düzenleme tarihli çek veya ileri vadeli bono verilen hâllerde de, bu çek veya bonoyu kabul eden sigortacının sigorta korumasını derhal başlatmaya razı olduğu sonucu çıkmaktadır."* YHGK, K.T: 11.11.2020, 2017/1301 E., 2020/878 K. (https://kararara ma.yargitay.gov.tr, E.T: 04.05.2021).

ödeme senedin tahsili ile gerçekleşmiş olacak ve aksi yöndeki anlaşmalar geçersiz sayılması lazım gelecektir[474].

Sigorta ettirenin prim borcuna karşılık olarak sigortacıya kambiyo senedi vermesinin ifa uğruna edim niteliği taşıdığını belirtmiştik. Doktrindeki baskın görüşe göre ifa uğruna edim, alacaklı ile borçlu arasında vekalet ya da vekalet benzeri bir ilişki kurmaktadır[475]. Buna göre sigortacı, sigorta ettirene karşı vekil gibi sorumlu olmakta ve aralarındaki bu hukuki ilişkiden doğan özen yükümlülüğüne aykırılık sebebiyle sigortacının primi tahsil edememesi halinde TBK m. 192 uygulanarak özen borcuna uygun davranılmış olsaydı borcun ne kadarı karşılanabilecek idiyse o kadarı ifa edilmiş sayılacaktır[476].

3.5.2.6. Kredi Kartı ile Ödeme Yapılması

TTK m. 1430/2 gereği primin nakden ödenmesi esas olup sigortacının rizikoyu taşıma borcu ilk primin ödenmesi ile başlayacaktır. Günümüzde alışveriş hayatını kolaylaştıran ve para taşımanın yarattığı tehlikeleri azaltan kredi kartı ile prim ödemesi yapılması halinde sigortacının sorumluluğunun ne zaman başlayacağı önemli bir sorundur. Kredi kartı sisteminde kartı çıkaran kurum (banka), üye işyeri (sigortacı) ve kart hamili (sigorta ettiren) olmak üzere üç taraf bulunmaktadır. Doktrinde kredi kartı çıkaran kurum ile sisteme üye işyeri arasındaki sözleşmenin kart hamilleri lehine olduğundan bahisle *üçüncü kişi yararına sözleşme* olarak nitelendirilmiştir. Bu sözleşmeye istinaden üye işyeri (sigortacı) kart hamilinin (sigorta ettirenin) harcama belgesini *"ifa uğruna edim"* olarak kabul etmek, kart çıkaran kuruluş da (banka) üye işyerine (sigortacıya) söz konusu harcama belgesi tutarlarını ödemekle yükümlüdür[477].

---

[474] Olgaç, s. 111; Kabukçuoğlu Özer, s. 232.

[475] Köksal, Kocaağa, "Borçlanılan Edimin İfası Kuralının Bir İstisnası Olarak İfa Amacıyla Edim", BATİDER, C. XXIV, S. 1, Haziran 2007, s. 151; Eren, s. 1034; Serozan, s. 94. İfa uğruna edimin her iki tarafa borç yükleyen atipik bir sözleşme olduğu yönündeki görüş için bkz. Ahmet, Cemal, "Edime Uygun İfa Kuralının Bir İstisnası Olarak İfa Uğruna Edim", İÜMHAD, C. 3, S. 5, Y. 1969, s. 248.

[476] Demirsatan, s. 362; Cemal, s. 253 – 254; Serozan, s. 94.

[477] Kayıhan, s. 171; Ayli, Prim, s. 82. Kredi kartı ile yapılan ödemelerin ifa uğruna edim olduğu yönünde bkz. Ömer, Teoman, Hukuki Yönden Kredi Kartı Uygulaması, Güncelleştirilmiş 2. Baskı, Beta Basım Yayım, İstanbul 1996, s. 121 – 122; Ünan, Cilt I, s. 350.

Kredi kartı sistemine üye olan sigortacı kart çıkaran kurum ile yaptığı sözleşme gereğince, kart hamili olan sigorta ettirenin prim borcunu kredi kartı ile ödeme isteğini kabul etmek zorundadır[478]. Primin kredi kartıyla ödenmesi ifa uğruna edim olduğundan kural olarak sigortacı parayı bankadan tahsil edinceye kadar borç ifa edilmiş olmayacak ve sigorta himayesi de başlamayacaktır[479]. Kart çıkaran kurum ile sigortacı arasındaki hukuki ilişkiye yabancı olan sigorta ettiren paranın ne zaman tahsil edileceğini bilemeyeceğinden bu süre zarfında rizikonun gerçekleşmesi adil olmayan sonuçlar doğuracaktır.

Öğretide soruna farklı çözüm önerileri getirilmiştir. Bunlardan ilkine göre, primin nakit ödenmesi kuralının mutlaka para ile gerçekleşmesi gerekmediğini, kredi kartı vasıtasıyla yapılan ödemelerin de nakit ödeme olarak kabul edilmesi gerektiği ileri sürülmüştür[480]. Bu çözüm sigorta himayesini başlatsa da primi henüz tahsil etmemiş ve tahsil edip etmeyeceği de belirsiz olan sigortacı için ekonomik olarak ciddi bir belirsizlik yaratacak ve ilerleyen aşamada prim dengesini de bozacaktır.

İkinci öneriye göre ise sigorta ettirenin prim ödeme borcunu kredi kartı ile gerçekleştirmesi ve sigortacının bu şekilde yapılan ödemeyi kabul etmesi halinde artık ödemenin ifa uğruna değil, zımni olarak ifa yerine geçmek üzere yapıldığının kabul edilmesi gerektiği belirtilmiştir[481]. Bu durumda sigortacının tahsilatı yapamaması halinde sigorta ettirene başvuramaması ancak sigortacının himayeden istifade etmesi gibi bir durum söz konusu olacaktır ki ilk öneriden daha vahim sonuçları olacağı kesindir.

Kart hamili olan sigorta ettiren, üye işyeri ile kart çıkaran kurum arasındaki iç ilişkiyi bilemeyeceğinden paranın ne zaman sigortacının üzerine geçeceğini de bilemez. Bizimde katıldığımız üçüncü öneri, kart hamiline (sigorta ettirene), kredi kartı ile yapmış olduğu ödemenin ifa uğruna kabul edildiği bildirilmemiş ise

---

478 Teoman, s. 198; Ayli, Prim, s. 83; Kayıhan, s. 171.

479 Ayli, Prim, s. 83 – 84.

480 Çeker, s. 67. Ünan, kredi kartı ile ödemeyi kabul eden sigortacının kredi kartından provizyonun çekildiği andan itibaren himayenin başlaması gerektiğini; bu olmazsa bile sigorta ettirenin hak kaybına uğramaması adına dengeli bir çözüm bulunması gerektiğini ifade etmiştir. Bkz. Ünan, Cilt I, s. 351.

481 Kayıhan, s. 171 – 172.

dürüstlük kuralı gereği kartla yapılan ödemenin ifa yerine yapıldığının kabulü ve sigorta himayesinin de o anda başlaması gerektiğini ileri sürmektedir[482]. Aksi halde bu durumu bilmeyen sigorta ettiren, ilk primi ödediği zannı ile sigortacı parayı tahsil edinceye kadar gerçekleşecek rizikolara katlanmak zorunda kalacaktır[483].

Günümüzde çok yaygın bir ödeme aracı olması ve sigorta himayesinin başlangıcına doğrudan etkisine rağmen kredi kartı ile ödemelerin kanunla düzenlenmemiş olması eleştirilmiş ve yasal bir düzenlemenin yapılması gerektiği ifade edilmiştir[484].

---

[482] Ayli, Prim, s. 84; Şenocak, İlk Prim, s. 180. *"Mahkemece iddia, savunma ve dosya kapsamına göre, taraflar arasında hasar miktarı konusunda uyuşmazlık bulunmadığı, uyuşmazlığın hasarın teminat kapsamında olup olmadığı noktasında olduğu, dava konusu poliçenin, yenilenen bir sigorta poliçesi olup, prim ödeme konusunun 8 taksitte olacağı ve davacıya ait kredi kartından ödeneceğinin taraflarca kararlaştırıldığı, poliçeyi davacıya teslim eden, kredi kartı ile ödemeyi kabul eden, gecikmeli de olsa primi ve peşinatı tahsil eden, aracı anlaşmalı servise yönlendirip 7 gün süre ile ayrıca emrine oto kiralayan davalının artık primi geç tahsil ettiğinden bahisle tazminatı ödemeden kaçınmasının TMK'nun 2. maddesindeki iyiniyet kurallarına ve TTK'nun ilgili hükümlerine mübayenet teşkil edeceği gerekçesiyle, 25.800 YTL'nin 20.05.2005 tarihinden itibaren avans faiziyle birlikte davalıdan tahsiline karar verilmiştir."* Yargıtay 11. HD, K.T: 27.05.2008, 2006/14802 E., 2008/6935 K. (sinerjimevzuat.com.tr, E.T: 05.05.2021). Aynı kararda karşı yönde oy kullanan hakim ise karara şu gerekçelerle karşı çıkmıştır: *"Dava, kasko sigortasından kaynaklanmakta olup, taraflar arasında çekişmesiz olduğu üzere davacı tarafın limitinin yetersiz olması sebebiyle rizikonun gerçekleşmesinden önce prim ilk taksiti tahsil edilememiştir. Dairemizin emsal nitelikteki 16.02.1996 gün, E. 1996/622, K.1996/1091 sayılı kararında da belirtildiği üzere (Bkz. Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat, 7.Baskı, S. 901) emredici nitelikte bulunan TTK'nun 1295'inci maddesinin yeni metninde önceki metnin aksine (aksine mukavele bulunması hali) ibareleri yer almamıştır. Bu itibarla sigortacının sorumluluğu primin tamamının ya da taksitle ödeme kararlaştırılmış ise ilk taksitin ödenmesi ile başlayacak olup, hükmün emredici mahiyette bulunması sebebiyle de bu hususun aksine mukavele yapılamaz. Bu itibarla rizikonun prim ilk taksitinin ödenmesinden önce gerçekleşmesi sebebiyle sigortacının sorumluluğu başlamadığı gibi, kısmi hasar halinde aksine mukavele bulunmadığı takdirde sigorta akdinin sona ermesi söz konusu olmayıp kalan menfaat için akit devam ettiğinden rizikodan sonra prim tahsil edilmiş olması da MK'nun 2. maddesine aykırı bir davranış olarak da yorumlanamaz. Açıklanan tüm bu nedenlerle davanın reddine karar verilmesi gerektiğinden bahisle yerel mahkeme kararının bozulması gerektiği görüşünde olduğumdan sayın çoğunluk kararına karşıyım."*

[483] Ayli, Prim, s. 84.

[484] Tekin, Memiş, "Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın Sigorta Hukukuna Dair 6. Kitabının Genel Hükümlerinin Değerlendirilmesi" (Makale), SHD, Y. 2005, Özel sayı: 1, s. 99; Şeker Öğüz/Sevinç Kuyucu, s. 36; Aral Eldeleklioğlu, s. 206. Eriş, yasal düzenleme yapılması fikrine katılmakla birlikte kredi kartı ile fiilen ödeme yapılmış ve sigortacının hesabına girmişse prim borcunun ödenmiş sayılması gerektiğini ifade etmiştir. Bkz. Eriş, s. 517.

3.5.2.7. Sigorta Ettirenin Kredi Kartı ya da Banka Hesabından Prim Tutarının Tahsil Etmesi İçin Sigortacı veya Acentesine Yetki Vermesi

Uygulamada sık karşılaşılan durumlardan birisi de sigorta ettirenin ilk primi ödemek için sigortacıya kredi kartından veya banka hesabından ödeme alma yetkisi verilmesidir[485]. Sigorta ettirenin, sigortacı ya da acentesine bu yetkiyi vermesinden sonra ancak paranın hesaptan çekilmesinden önce rizikonun gerçekleşmesi halinde sigortacının sorumluluğunu tartışmak gerekmektedir.

Sigorta ettirenin kredi kartı limiti ya da banka hesabındaki meblağ prim borcunu karşılamaya yeterli olmasına rağmen sigortacı veya acentesinin ihmalinden ya da hatasından dolayı ödeme alınamazsa sigorta himayesi ilk prim ödenmiş gibi başlar[486]. Ancak sigorta ettirenin kredi kartı limiti veya banka hesabındaki meblağ yetersiz ya da tahsilat yapması için gereken kart bilgileri sigortacıya hatalı verilmişse artık sigortacının sorumluluğunu gidilemeyecektir[487].

Kredi kartından ya da banka hesabından tahsilat yapılamaması halinde sigortacının sigorta ettirene durumu bildirmesi gerekip gerekmediği sorusuna ise sigorta hukukuna hakim olan azami iyi niyet ilkesine göre cevap vermek gerekir. Sigortacılık Kanunu'nun *"İyiniyet"* başlıklı 32'inci maddesinin ikinci fıkrasında *"Sigorta şirketleri, reasürans şirketleri, aracılar ve sigorta eksperleri sigortalıların hak ve menfaatlerini tehlikeye sokabilecek hareketlerden kaçınmak, mevzuat ve işletme planı esaslarına uygun faaliyette bulunmak, sigortacılığın icaplarına ve iyiniyet kurallarına uygun hareket etmek zorundadır."* şeklinde düzenlenmiştir. Karşılıklı güvene dayanan sigorta sözleşmeleri taraflara birbirlerinin hak ve

---

[485] Ünan, bu ihtimalde ilk primin nakit ödenmesini şart koşan TTK m. 1430/2 hükmünün devre dışı kaldığını ifade etmektedir. Bkz. Ünan, Cilt I, s. 369.

[486] Şenocak, İlk Prim, s. 182; Ünan, Cilt I, s. 369; Taşkın, s. 275. *"Sigorta hukukunda kural olarak sigorta sözleşmesinin meydana gelmiş olması sigortacının sorumluluğunun başlamış olmasını gerektirmez. Sigortacının sorumluluğunun başlayabilmesi için TTK'nun 1282 ve 1295/3. maddeleri hükümleri gereğince primin veya ilk taksitinin ödenmiş olması zorunludur. Ancak poliçede kararlaştırılan peşinat ödemesinin vadesi geldiğinde sigorta şirketinin engelle karşılaşmaksızın kredi kartı ile çekim yapabiliyor olmasına rağmen prim peşinatını tahsil etmemiş olması durumunda sigortacı sorumludur."* Yargıtay 17. HD, K.T: 03.12.2018, 2018/790 E., 2018/11624 K. (https://kararara ma.yargitay.gov.tr, E.T: 08.05.2021).

[487] Ünan, Cilt I, s. 369; Taşkın, s. 275.

menfaatlerini koruma yükümü altına almaktadır[488]. Bu sebeple sigortacı sigorta ettiren talep etmeden, primin tahsil edilemediğini ve dolayısıyla da sigorta himayesinin başlamadığı hususunda bilgi vermesi gerekmektedir.

3.5.2.8. Havale ile Ödeme

TBK m. 555'te *"Havale, havale edenin, kendi hesabına, para, kıymetli evrak ya da diğer bir mislî eşyayı havale alıcısına vermek üzere havale ödeyicisini; bunları kendi adına kabul etmek üzere havale alıcısını yetkili kıldığı bir hukuki işlemdir."* şeklinde tanımlanmıştır[489]. Havale, havale eden (sigorta ettiren), havale ödeyicisi (banka) ve havale alıcısının (sigortacı) bulunduğu üç taraflı bir ilişkidir[490]. Havale eden, havale ödeyicisine ifada bulunma yetkisi, havale alıcısına da havale ödeyicisi tarafından yapılan ifayı kabz yetkisi vermektedir[491].

Prim ödeme borcu kanun gereği olarak aranacak borç niteliğinde olduğundan ifa yeri sigorta ettirenin yerleşim yeridir (TTK m. 1432). Sigorta ettirenin havale yöntemlerinden herhangi birini kabul etmesiyle borcun niteliği *gönderme borcu* olarak değişecek ve primin zamanında ve gereği gibi ifa edildiğinin ispat külfeti de sigorta ettirene geçecektir. Bu önemli sonucu dolayısıyla sigorta ettirenin rızası olmaksızın havale ile ödeme yöntemi belirlenemez[492].

Primin aranacak veya götürülecek borç olarak kararlaştırılması halinde edim fiili ile edim sonucu aynı anda gerçekleştiğinden herhangi bir sorun ortaya çıkmamakta; sigorta himayesi o anda başlamaktadır. Ancak edim gönderme borcu olarak belirlendiğinde (örneğin: havale) edim sonucu, edim fiilinden bir süre sonra

---

[488] Sigorta sözleşmelerine hakim olan azami iyi niyet ilkesi ve güven ilkesi hakkında bkz. Omağ, Sigortacı, s. 305; Atalay, s. 28 – 29. Sigortacının tahsilatı gerçekleştiremediğini sigorta ettirene bildirmesinin dürüstlük kuralı açısında gerekip gerekmediğini her somut olay özelinde değerlendirilmesi gerektiği yönünde bkz. Ünan, Cilt I, s. 369 – 370.

[489] Öğretideki diğer tanımlamalar için bkz. Kemal, Özkan, Havalenin Hukuki Niteliği, Yüksek Lisans Yeterlik Tezi, Konya 2007, s. 5 – 7. Havale kavramı hakkında detaylı bilgi için bkz. Arif Burhanettin, Kocaman, Türk Borçlar Hukukunda Havale, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020, s. 25 vd.

[490] Emre, Yolcu, "Üçlü Bir Borç İlişkisi Olarak Havale ve Havalenin Hukuki Niteliği", BÜHFD, C. 2, S. 2, Temmuz 2016, s. 134. Havale taraflarının arasındaki hukuki ilişki hakkında detaylı bilgi için bkz. Kocaman, s. 49 vd.

[491] Yolcu, s. 143 – 144; Özkan, s. 44 – 45.

[492] Ayli, Prim, s. 85; Kayıhan, s. 172.

gerçekleşmekte ve bu süre zarfında gerçekleşecek rizikolardan sigortacının sorumlu olup olmayacağı sorusu gündeme gelmektedir[493].

Konumuz yönünden de önemli olan husus havale ile ödeme yapılması kararlaştırıldığı vakit ödemenin ne zaman yapılmış sayılacağı ve dolayısıyla da sigortacının rizikoyu taşıma borcunun (maddi sigorta süresinin) ne zaman başlayacağıdır. Havale yapılması halinde prim borcunun ifası için sigorta ettirenin edim fiilini yerine getirmesi yeterli mi sayılacak yoksa edim sonucunun gerçekleşmesi başka bir deyişle paranın sigortacıya ulaşması ile mi borç ifa edilmiş olacaktır?

Mevzuatımızda gönderme borçlarına ilişkin özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak TBK'da satış sözleşmelerine ilişkin yarar ve hasarın düzenlendiği 208'inci maddesinde borcun hangi anda ifa edilmiş sayılacağından bahsetmese de borçlanılan şeyin gönderilmesinde yarar ve hasara hangi andan itibaren alacaklının katlanacağı düzenlenmiştir[494]. Öğretide bir görüş söz konusu hükme istinaden sigorta ettirenin, edim fiilini yerine getirip primi banka, finans kurumu ya da posta memuruna, sigortacıya göndermek üzere teslim etmesiyle prim borcunun ifa edilmiş sayılacağı kabul edilmektedir[495]. Görüşe göre borcun ifası için kendi üzerine düşeni yapan sigorta ettirene kendi hakimiyet alanı dışında gelişen olayların sonucunu yüklemek hakkaniyetli olmaz. Sigorta ettirenin ilk primi havale ile sigortacıya göndermesinden sonra ancak sigortacının hesabına girmesinden önce gerçekleşen rizikolar için sigortacının maddi sigorta süresinin başlamadığını ileri sürmesi ve sigorta tazminatını ödemekten kaçınması hakkın kötüye kullanılması sayılması gerektiği ileri sürülmüştür (TMK m. 2)[496].

Her ne kadar mevzuatımızda gönderme borçlarına ilişkin genel bir düzenleme bulunmasa da havale işlemleri TBK'da düzenlenmiştir (TBK m. 555 vd.). Katıldığımız görüş uyarınca kıyas yoluna başvurmadan önce ilk olarak bu özel

---

493 Ayli, Prim, s. 85.

494 TBK m. 208/3: *"Satıcı alıcının isteği üzerine satılanı ifa yerinden başka bir yere gönderirse, yarar ve hasar, satılanın taşıyıcıya teslim edildiği anda alıcıya geçer."*

495 Ayli, Prim, s. 86; Kayıhan, s. 173.

496 Ayli, Prim, s. 86; Kayıhan, s. 174.

düzenlemeye gidilmesi doğru olacaktır[497]. TBK m. 556/1 hükmü *"Havale, havale edenin havale alıcısına olan borcunun ifası amacıyla yapılıyorsa, bu borç ancak havale ödeyicisinin borcu ifa etmesiyle sona erer."* şeklinde düzenlenmiştir. Maddeye göre havale ödeyicisi primi sigortacıya ulaştırıncaya kadar borç ifa edilmiş olmayacaktır.

3.5.2.9. Bankaya Otomatik Ödeme Talimatı Verilmesi

Bankacılık hizmetlerinin gelişmesi ve bireylerin her geçen gün artan ödeme kalemleri bu hizmetlere daha fazla ihtiyaç duyulmasını sağlamıştır. Günümüzde artık birçok fatura bankalara verilen otomatik ödeme talimatları ile ödenmektedir. Sigorta primlerinin de bu şekilde ödendiği görülmektedir. Havale niteliği taşıyan bu talimat ile sigorta ettiren sigortacı hesabına bir alacak kaydı düşmektedir. Sigorta ettiren bankaya hesabından para ödemesi için yetki vermekteyken, sigortacıya da bankanın yapacağı bu ödemeyi kendi adlarına alma (kabz) yetkisi vermektedir[498].

Sigorta ettirenler tarafından prim borçlarının otomatik ödeme talimatı ile ödenmesi halinde borcun aranacak borç olma niteliği değişmeyecektir. Sigorta ettirenin banka hesabında primi karşılamaya yetecek kadar para bulundurması borcun ifası için yeterlidir[499]. Aktif olarak başkaca davranış içerisine girmesi gerekmez. Sigortacının rizikoyu taşıma borcu da ilk primin sigortacının hesabına geçmesi ile başlar[500].

3.5.2.10. Elektronik Para ve Kripto Para ile Ödeme

Dünyanın küreselleşmesi ile birlikte artan ticaret ve iş ilişkileri para alış verişini hızlandırmıştır. Çeşitli zorluklar nedeniyle paranın ödeme aracı olarak pratik faydası da sorgulanır hale gelmiştir. Zamanın en kıymetli değer olduğu günümüzde internet ve bilgisayar teknolojilerinin hızla gelişmesi ödeme yöntemlerini de

[497] Ünan, Cilt I, s. 350.

[498] Ayli, Prim, s. 84; Kayıhan, s. 174.

[499] Ayli, Prim, s. 84; Kayıhan, s. 174.

[500] Kayıhan, s. 174.

dönüştürmüştür. Halihazırda dünyada kredi kartı, Paypal[501], elektronik para, e-cash, elektronik çek, smart kart, denklerarası ödeme (peer to peer), IPIN ve escrip gibi çeşitli elektronik ödeme yöntemleri kullanılmaktadır[502]. Elektronik para ile parasal bir değer bu hizmeti sunan kuruluşların geliştirdiği özel bir yazılım vasıtasıyla elektronik ödemeyi kabul eden alacaklıya sanal ortamda aktarılır ve daha sonra kullanıcının elektronik cüzdan hesabından bu değer düşülür[503]. Kısaca ifade etmek gerekirse elektronik para bir ödeme işleminden ibarettir, yeni bir para birimi değildir[504]. Elektronik para ile ödemeyi sigortacının da kabul etmesi halinde sigorta ettirenin edim fiilini gerçekleştirmesi ile prim borcu ödenmiş ve sigorta himayesi başlamış olacaktır[505].

Sermaye Piyasası Kurulu'nun araştırma raporuna göre, *"Kriptografik/şifreli olarak güvenli işlem yapmaya ve ek sanal para arzına olanak sağlayan dijital değerlere kripto para (crypto currency) denir. Kripto paralar elektronik paradan farklı olarak alternatif para birimidirler, dijitaldirler ve aynı zamanda sanal paradırlar."*[506]. Kripto paralar, elektronik para ve bankacılıkta kullanılan diğer sistemlerin aksine merkezi değildir, başka bir ifadeyle herhangi bir kamu otoritesinin kontrolü altında olmayıp denklerarası/eşitlerarası (peer to peer) bir işlemdir[507]. Öğretide, kripto paraları çıkaran kaynakları denetleyen bir otoritenin bulunmadığı ve herhangi bir hukuki değeri olmadığı gerekçesiyle kripto para ile hukuki işlem

---

[501] Ülkemizde bir dönem faaliyet gösteren Paypal 2016 yılında BDDK'ya yaptığı lisans başvurusu 6493 sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun'a uygun olmadığı gerekçesi ile reddedilmiştir.

[502] Hilal, Karakaş Eker, "Bitcoin ve Kripto Paraların Hukuki Yönden Değerlendirilmesi", Bursa Barosu Dergisi, C. 43, S. 107, Mart 2019, s. 103; Asuman, Turanboy, "Kripto Paraların Ortaya Çıkmaları ve Hukuki Nitelikleri" (Kripto Para), BATİDER, C. XXXV, S. 3, 2019, s. 49 – 52.

[503] Karakaş Eker, s. 103.

[504] Turanboy, Kripto Para, s. 52.

[505] Kayıhan, s. 178.

[506] Abdurrahman, Çarkacıoğlu, Kripto-Para Bitcoin, Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Dairesi, Araştırma Raporu, Aralık 2016, s. 8, (https://www.spk.gov.tr/SiteApps/Yayin/YayinGoster/1130 E.T: 07.05.2021).

[507] Karakaş Eker, s. 105 – 106; Armağan Ebru, Bozkurt Yüksel, "Elektronik Para, Sanal Para, Bitcoin ve Linden Doları'na Hukuki Bir Bakış", İÜHFM, C. LXXIII, S. 2, Y. 2015, s. 199; Çarkacıoğlu, s. 8. Bu alanda bir ilk olan Bitcoin 2008 yılında Sathoshi Nakamoto mahlaslı kişi tarafından *"Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System"* isimli makale ile ortaya çıkmış ve 2009 yılında bilgisayar algoritmasını çalıştırması ile dijital dünyada varlık kazanmıştır. Makale için bkz. https://bitcoin.org/bitcoin.pdf, E.T: 07.05.2021.

yapılamayacağı ileri sürülmüştür[508]. Ülkemizde de Merkez Bankası'nın 16.04.2021 tarihli 31426 sayılı Resmi Gazete'de çıkardığı Ödemelerde Kripto Varlıkların Kullanılmamasına Dair Yönetmelik m. 3/2'de *"Kripto varlıklar, ödemelerde doğrudan veya dolaylı şekilde kullanılamaz."* düzenlemesi ile ödeme aracı olarak kullanımı yasaklanmıştır. Buna göre sigorta primi ödemelerini kripto para ile yapılması ve kabulü mümkün değildir.

3.6. Riziko Taşıma Borcunun Sona Ermesi

3.6.1. Sözleşme Süresinin Sona Ermesi

Tarafları arasında sürekli borç ilişkisi kuran sigorta sözleşmeleri, taşıma sigortalarındaki seyahat süresi kadar kısa süreli olabileceği gibi hayat sigortalarındaki gibi uzun yıllar hatta bir yaşam boyunca sürecek şekilde de kararlaştırılabilir. Sözleşme süresi ne kadar uzun ya da kısa kararlaştırılmış olursa olsun belirlenen bu sürenin sonunda herhangi bir fesih bildirimine ihtiyaç olmaksızın kendiliğinden sona erer[509]. Ancak bazı sigorta genel ya da özel şartları ile sözleşmenin sona ermesi için bildirim şartı öngörülebilir. Bu durumda sigorta sözleşmesinin sona ermesi için fesih bildiriminde bulunulması gerekir[510]. Aksi halde sigorta sözleşmesi 1 yıl daha uzatılmış sayılacaktır[511].

Sigorta süresi tarafların ortak iradeleri ile sözleşmenin kurulması sırasında kararlaştırılır. Herhangi bir süre kararlaştırılmamış olması halinde süre, taraf iradeleri, yerel teamül ile hâl ve şartlar göz önünde bulundurularak, mahkemece belirlenir (TTK m. 1410)[512].

---

[508] Turanboy, Kripto Para, s. 53.

[509] Bozer, 1981, s. 70; Kender, s. 340; Ulaş, s. 118; Kayıhan/Günergök, s. 234; Kayıhan, s. 88; Günay, s. 139; Doğan, s. 43; Melisa, Gülhan, Sigorta Sözleşmesini Sona Erdiren Haller, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020, s. 44.

[510] Tarafların her ikisinin de tacir olması halinde fesih bildiriminin TTK m. 18/3'e göre yapılması ispat koşulu açısından önemli olduğu hususunda bkz. Ulaş, s. 118; Kayıhan/Günergök, s. 234.

[511] Çeker, s. 122; Can, 2009, s. 324; Gülhan, s. 44; Doğan, s. 43.

[512] *"Taraflar arasında yapılan sigorta sözleşmesinin 8.8.1989 tarihinde sona erdiği anlaşılmıştır. Davacının, davalı sigorta şirketi ile yaptığı sözleşmede sigortanın kendiliğinden yenileneceği veya sürenin uzatılabileceği hususunda herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Sigorta sözleşmesinin sona erdiği 8.8.1989 tarihinden itibaren 3 ay sonra rizikonun oluştuğu gözlenmiştir. Bu uzun süre içerisinde davacı sigorta ettirenin, herhangi bir sigortanın yenilenmesi bakımından başvurusu*

Sigorta süresinin tamamlanması ile sigorta sözleşmesinin sona ermesi durumunda, tarafların *dar anlamdaki borçları*[513] son bulmaz. Örneğin, sigorta priminin taksitle ödenmesi kararlaştırıldığı ve sigorta süresi sona ermesine rağmen ödenmediği bir ihtimalde sürenin sona ermesi ödenmeyen prim borçlarını ortadan kaldırmaz. Benzer şekilde sorumluluk sigortalarında sözleşmede aksine bir hüküm bulunmadığı sürece sözleşmede öngörülen sigorta süresi içinde gerçekleşen bir olaydan dolayı zarar, sigorta süresinden sonra doğmuş olsa bile sigortacının sorumluluğu devam edecektir (TTK m. 1473)[514].

Bir sigorta sözleşmesi her sona erdiğinde aynı şartlarda aynı taraflarca peşi sıra sözleşmeler yapılıyorsa bunların her biri yeni bir sigorta sözleşmesi olup sigortacının sorumluluğunun başlaması için her seferinde ilk primin ödenmesi gerekmektedir. Ancak sigorta sözleşmesi henüz sona ermeden taraflar sözleşme şartlarında değişiklik yapmaksızın sigortacının düzenlediği bir belge (zeyilname, tecditname, temditname)[515] sözleşme süresinin uzatılması halinde durum tartışmalıdır. Öğretide bir görüş yeni bir sözleşmeden ya da yenilemeden (novatio) bahsedilemeyeceğini; tarafların mevcut sigorta sözleşmesinin süresini uzatarak değişiklik yapma iradesi gösterdiğini ileri sürmektedir[516]. Bu nedenle yeni dönemde sigortacının sorumluluğunun başlaması için ilk prim ödemesi beklenemez. Sigortacının sorumluluğu halihazırda başlamış ve devam etmektedir. Karşı yönde diğer görüş ise sayılan belgelerden biri vasıtasıyla meydana gelen sigorta sözleşmesinin, taraflar aksini kararlaştırmadığı sürece yeni bir sözleşme olduğunu ifade etmişlerdir[517]. Bu

---

olmadığı gibi, sigorta primlerini yatırması yönünden de herhangi bir çabasının olmadığı anlaşılmıştır. Daha önce sigorta sözleşmelerinin yenilenmiş olması, sonuca etkili değildir. Bu itibarla, sigorta sözleşmesinin sona erdiği ve davacının herhangi bir teklifinin bulunmadığı ve uzun süre prim yatırmadığı ve davalının bu riziko yönünden sigorta poliçesi düzenlemediği anlaşıldığından davanın reddine karar vermek gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması doğru olmamış hükmün bozulması gerekmiştir." Yargıtay 11. HD, K.T: 05.12.1994, 1994/6288 E., 1994/9328 K. (sinerjimevzuat.com.tr, E.T: 09.05.2021)

513 Eren, s. 22; Oğuzman/Öz, Cilt I, s. 4 – 6; Antalya, Cilt I, s. 57; Cansel/Özel, s. 39; Von Tuhr, s. 10. Kavram hakkında detaylı bilgi için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, s. 5 vd.

514 Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 221; Gülhan, s. 45.

515 Söz konusu belgelerin sigortacılık uygulamasındaki anlamları ve kullanımları hakkında detaylı bilgi için bkz. Güvel/Güvel, s. 92 – 93.

516 Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 221; Kayıhan, s. 89.

517 Kender, Sigorta Sözleşmesinin Süresi, s. 41; Can, 2009, s. 324; Doğan, s. 43.

görüşün kabul görmesi halinde ise sigortacının sorumluluğu sigorta ettirenin yeni döneme ilişkin ilk primi ödemesi halinde başlayacaktır.

3.6.2. Bozma Sözleşmesi (İkale) ile Sona Erme

Sözleşme taraflarının birbirine uygun karşılıklı irade beyanları ile alacak ve borçlarından vazgeçerek borç ilişkisini sonlandırmalarına *bozma sözleşmesi (ikale/contrarius actus)* denilmektedir[518]. Kanunda yer almayan bu sözleşme türü sözleşme yapma özgürlüğüne dayanan bir tasarruf işlemi olup herhangi bir şekil şartına da tabi değildir[519]. Sigorta hukukunda da kural olarak sözleşme serbestisi geçerli olup tarafların karşılıklı olarak sözleşmenin sona ermesi yönündeki iradelerinin uyuşması sonucu sigorta sözleşmeleri istenilen zamanda sona erdirilebilecektir[520].

Bozma sözleşmeleri kural olarak geçmişe etki göstermekte ise de tarafların anlaşması ile geleceğe etkili olabilir. Sürekli bir borç ilişkisi olan sigorta sözleşmelerinin de bozma sözleşmesi ile sona erdirilmesi tabii olarak geleceğe dönük etki gösterecektir[521]. Buna paralel olarak kanun koyucu TTK m. 1419 ile geleceğe etkili olacak şekilde sözleşmenin sona erdirilmesinden sonraki işlemeyen günlere ait primlerin sigorta ettirene iadesini hüküm altına almıştır[522].

3.6.3. Rizikonun Gerçekleşmesi

Teminat kapsamındaki rizikonun gerçekleşmesi ile kural olarak sigorta sözleşmesi sona ermez[523]. Ancak zarar sigortalarında teminat kapsamındaki

---

[518] Eren, s. 1394. Bozma sözleşmesinin borç ilişkisinin bir kısmına yönelik olarak da yapılabileceği ve bu haliyle de ibradan farklılık arz etmeye devam edeceği yönünde bkz. Dilay, Şenyüz, "İkale Sözleşmesi", Bursa Barosu Dergisi, C. 41, S. 96, Mart 2016, s. 62.

[519] Eren, s. 1394; Şenyüz, s. 62 – 63.

[520] Mertol, Can, Navlun Sözleşmesinin Sona Ermesi (Navlun), BTHAE, Ankara 1998, s. 7; Yazıcıoğlu/Şeker Öğüz, s. 189; Kayıhan, s. 90; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 222; Kayıhan/Günergök, s. 234; Gülhan, s. 46.

[521] Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 222; Gülhan, s. 47.

[522] Gülhan, s. 47.

[523] Günay, s. 139. Çeker, rizikonun gerçekleşmesi ile sigorta sözleşmesinin sona erdiğini ancak sigorta ilişkisinin devam ettiğini; rizikonun gerçekleşmesinden sonra sigorta ettirenin rizikonun gerçekleştiğini sigortacıya bildirme ve zararın artmasına engel olma külfeti, sigortacının da tazminat ödeme borcu bulunduğunu ifade etmektedir. Bkz. Çerker, s. 124.

rizikonun gerçekleşmesi sonucu menfaat tamamen zayi olmuşsa sigorta sözleşmesi kendiliğinden sona erer. Teminat kapsamındaki riziko sonucu kısmi bir zarar gerçekleşirse menfaat tamamen kaybolmadığından sigorta sözleşmesi kalan kısım için devam eder[524].

Kanun koyucu eTTK'da bulunmayan TTK m. 1428/2 maddesi ile *"Kısmi zarar hâllerinde taraflar sigorta sözleşmesini feshedebilirler. Ancak, sigortacı fesih hakkını, kısmi tazminat ödemesinden sonra kullanabilir."* hükmünü getirmiştir. Hüküm kısmi zarar halinde taraflara sözleşmeyi feshetme imkânı tanımaktadır[525]. Fakat sigortacının fesih hakkını kullanabilmesi için kısmi zarara ilişkin sigorta tazminatını/bedelini ödemesi gereklidir. Sigortacı söz konusu sigorta tazminatı ya da bedelini ödeyinceye kadar sözleşme sona ermiş olmayacağından tekrar bir rizikonun gerçekleşmesi halinde oluşan zararlardan sorumlu olacaktır[526].

3.6.4. Menfaatin Sonradan Ortadan Kalkması

Sigorta sözleşmesinin konusunu menfaat[527] oluşturmaktadır. Sigorta sözleşmelerinin asli unsuru arasında yer aldığından yokluğu sözleşmenin geçerliliğini etkilemektedir. Kanun koyucu bu durumu TTK m. 1408/1'de *"Sigorta sözleşmesinin yapılması anında, sigortalanan menfaat mevcut değilse, sigorta sözleşmesi geçersizdir. Sözleşmenin yapıldığı anda varolan menfaat, sözleşmenin süresi içinde ortadan kalkarsa, sözleşme o anda geçersiz olur."* şeklinde izah etmiştir. Hükümde sözleşme kurulurken ve kurulduktan sonra olmak üzere ikili bir ayrıma gidilmiştir. Konumuz yönünden sözleşme kurulduktan sonra menfaatin ortadan kaybolmasını incelemekle yetinilecektir.

Sigorta sözleşmesi ile himaye altına alınan menfaat, teminat kapsamında olmayan bir sebeple sözleşme kurulduktan sonra tamamen ortadan kalkarsa sözleşme o andan itibaren kendiliğinden geçersiz hale gelecek ve sigortacının rizikoyu taşıma

---

[524] Ünan, Cilt I, s. 292 – 296; Kender, s. 341; Kayıhan/Günergök, s. 235; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 221; Kayıhan, s. 89; Doğan, s. 44; Yazıcıoğlu/Şeker Öğüz, s. 189; Günay, s. 139; Gülhan, s. 48 – 49.

[525] Kısmi zarar halinde sözleşme kendiliğinden son bulmaz, tarafların feshetme iradesini karşı tarafa yöneltmesi gerekir. Yazıcıoğlu/Şeker Öğüz, s. 190.

[526] Kayıhan/Günergök, s. 235; Gülhan, s. 49.

[527] Kavram hakkında detaylı açıklama için bkz. 2.2.1.

borcu da son bulacaktır[528]. Örneğin yangın rizikosuna karşı sigortalanmış bir evin deprem ya da sel gibi poliçe dışındaki bir riziko ile yok olması menfaati ortadan kaldırmaktadır. Kanunda geçersizlikten bahsedilse de yaptırımın türü hakkında bir açıklık getirmemektedir. Madde gerekçesinde ise şu şekilde açıklama yapılmıştır;

"...Türk Sigorta hukukunda da konuya açıklık getirmek amacıyla, her tür sigorta için geçerli olabilecek şekilde bir düzenleme yapılması gerektiği kanaatine varılmış ve sözleşmenin yapılmasından sonra meydana gelecek olan menfaat yokluğunda sözleşmenin konusu kalmayacağından sözleşmenin o andan itibaren geçersiz olacağı esası kabul edilmiştir.[529]*"*

Hükmün gerekçesi ile birlikte geçersizlik yaptırımını öngördüğü anlaşılsa da doktrinde sözleşmenin geçersizliğinden değil, *"sonraki imkânsızlık"* halinin sigorta hukuku yönünden bir görünümü olduğu ileri sürülmüştür[530]. Buna göre sigorta ettirenin sorumlu olmadığı bir sebeple sigorta menfaatinin ortadan kalkması durumunda karşılıklı borçlarda sonradan gerçekleşen imkânsızlık halini düzenleyen TBK m. 136/2 uygulanacaktır[531]. Hükme göre edimler henüz ifa edilmemiş ise taraflar bu edimleri ifadan kurtulacak; o ana kadar ifa edilmiş edimler ise sebepsiz zenginleşme hükümlerine istinaden geri istenecektir. Ancak sigorta sözleşmelerinin sona ermesinin prim borcuna etkisi TTK m. 1419 ile özel olarak düzenlendiğinden bu hükmün uygulanması gerekecektir. Hüküm, *"Sigorta sözleşmesi sona erdiği takdirde, Kanunda aksi öngörülmemişse, işlemeyen günlere ait ödenmiş primler sigorta ettirene geri verilir."* şeklinde düzenlenmiştir. Maddenin zıt anlamından anlaşıldığı üzere primin peşin olarak ödenmiş olduğu durumlarda sigorta

[528] Kender, s. 341 – 342; Ulaş, s. 119; Kayıhan/Günergök, s. 235 – 236; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 222; Kayıhan, s. 89; Kaner, s. 63; Gülhan, s. 50. Sigortalı menfaatin mi ortadan kalktığı yoksa rizikonun gerçekleşme ihtimalinin mi ortadan kalktığının ayırt edilmesi zor olduğundan uygulamada herhangi bir ayrım yapılmamaktadır. Rizikonun gerçekleşme olasılığı ortadan kalkması halinde sigortalı menfaatin de ortadan kalktığı kabul edilmektedir. Bkz. Kemal, Şenocak, "Türk Ticaret Kanunu'nun Mal Sigortasına İlişkin Hükümlerinin Sorumluluk Sigortalarına Uygulanabilirliği" (Mal Sigortası), AÜHFD, C. 58, S. 1, Y. 2009, s. 209.

[529] TTK Genel Gerekçesi m. 1408, TBMM tutanakları, s. 405.

[530] Taşkın, Makale, s. 274 – 275.

[531] Taşkın, Makale, s. 275; Sayhan, s. 137; Gülhan, s. 51.

sözleşmesinin sona ermesi üzerine sigortacı menfaatin ortadan kalktığı ana kadar olan primlere hak kazanacak, kalan kısım ise sigorta ettirene iade edilecektir[532].

Menfaatin sigorta ettiren ya da sigortalının fiili ve etkisi sonucu ortadan kalkması halinde öğretide bir görüş sigorta konusu olan menfaatin, sigorta sözleşmesinin imzalandığı ancak henüz prim ödenmediği ve dolayısıyla da sigortacının sorumluluğunun başlamadığı devrede, rizikonun gerçekleşmesinin imkânsızlaşmasına bağlı olarak ortadan kalkarsa, TTK m. 1422'nin uygulanacağı ileri sürülmüştür[533]. Buna göre maddenin zıt anlamından sigorta ettiren ya da sigortalının sebep olduğu imkânsızlık dolayısıyla sigortacının primin tamamına hak kazanacağı ifade edilmiştir. Ancak söz konusu görüş prim ödendikten sonra başka bir ifadeyle sigortacının sorumluluğu başladıktan sonraki imkânsızlığa ilişkin bir çözüm üretmemiştir.

Bizimde katıldığımız diğer bir görüş uyarınca borçlunun sorumlu olduğu sonraki imkânsızlığa ilişkin TBK'da herhangi bir düzenleme olmadığından borca aykırılığa ilişkin genel düzenleme olan TBK m. 112'ye başvurulması lazım gelir[534]. Hükme göre *"Borç hiç veya gereği gibi ifa edilmezse borçlu, kendisine hiçbir kusurun yüklenemeyeceğini ispat etmedikçe, alacaklının bundan doğan zararını gidermekle yükümlü"* olacaktır. Bu sayede sigortacının sorumluluğu başladıktan sonraki imkânsızlık hali için de çözüm sağlanmış olacaktır.

3.6.5. Menfaatin El Değiştirmesi

6762 sayılı eTTK'nun *"Sigortalı malın sahibinin değişmesi"* başlıklı 1303'üncü maddesi *"(1) Mukavele müddeti içinde sigorta edilen malın sahibi her hangi bir surette değişmişse, mukavelede aksine hüküm olmadıkça sigortadan doğan hak ve borçlar o malın rizikosu kendisine ait olduğu tarihten itibaren yeni sahibine intikal eder. (2) Sigortacı sigorta priminden dolayı evvelki malike müracaat*

[532] Taşkın, Makale, s. 275 – 276; Sayhan, s. 137; Gülhan, s. 51.

[533] Sayhan, s. 138; Gülhan, s. 51 – 52.

[534] Taşkın, Makale, s. 274 – 275; Oğuzman/Öz, Cilt I, s. 595.

edebilir." şeklindeki düzenlemesi uyarınca menfaatin devri halinde sigorta sözleşmesi de kural olarak devredilmiş oluyordu[535].

6102 sayılı TTK m. 1470 ise tam tersi bir düzenleme ile *"Sigorta edilen menfaatin sahibinin değişmesi hâlinde, aksine sözleşme yoksa, sigorta ilişkisi sona erer."* şeklinde hüküm tesis etmiştir. Söz konusu değişikliğin kaynağı TTK'nun mehazı olan Alman Sigorta Sözleşmeleri Kanunu (VVG) değildir[536]. Hükmün gerekçesi ise *"Temeldeki bu değişikliğin nedeni ise sigorta uygulamalarıdır. Uygulamada, birçok sigorta genel şartında ya da özel şartlarla 6762 sayılı Kanunun 1303'üncü maddesinde uygulama zaten tersine çevrilmiş durumdadır. Bu nedenle de Tasarının bu maddesi ile uygulamadaki durumun kanunlaştırılması istenmiştir. Ayrıca, sigortalı şahsındaki değişiklik sigortacı açısından da önem arz edebilir. Menfaat sahibi değişikliği sigortacı yönünden sübjektif ya da objektif riziko ağırlaşması niteliğinde olabilir. Riski taşıyan ise sigortacıdır. Bu nedenle ilke olarak menfaat sahibi değişikliklerinde sözleşme ilişkisinin son bulacağı kabul edilirken taraflara da aksine sözleşme yapabilme imkânı tanınmıştır."* şeklindeki ifadelerle değişiklik sebebi açıklanmıştır[537]. Kanun koyucu uygulamayı gerekçe göstererek hükmü tam tersine değiştirmiş olsa da mevzuatımızda pek çok sigorta genel şartında menfaatin el değiştirmesi halinde sigorta sözleşmesinin devralanla devam edeceği düzenlenmiştir[538].

---

[535] 6762 sayılı eTTK dönemindeki uygulama ve eleştirilere ilişkin açıklamalar için bkz. Fırat, Öztan, Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Sigortalı Malın Sahibinin Değişmesi, BTHAE, Ankara 1971, s. 9 vd.; Bozer, 1981, s. 130 vd.; M. Barış, Günay, "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1470. ve 1471. Maddelerine İlişkin Değerlendirmeler" (Makale), GÜHFD, C. XVII, S. 1 – 2, Y. 2013, s. 687 – 690; Can, 2009, s. 58 vd.; Safiye Nur, Bağrıaçık, "Sigorta Sözleşmesinde Sigorta Edilen Menfaatin Sahibinin Değişmesi Durumu", İKÜHFD, C. 15, S. 1 – 2; Ocak – Şubat 2016, s. 744 – 745; Şenocak, Mal Sigortası, s. 209 – 213.

[536] Günay, Makale, s. 686. Düzenlemenin İngiliz hukukundaki uygulama ile paralellik gösterdiği yönünde bkz. Günay, Makale, s. 687.

[537] TTK Genel Gerekçesi m. 1470, TBMM tutanakları, s. 420.

[538] Menfaatin el değiştirmesi halinde sigorta sözleşmesinin devamını öngören hükümlere örnek için bkz. Elektronik Cihaz Sigortaları Genel Şartları m. 8; Cam Kırılmasına Karşı Sigorta Genel Şartları m. 7; Yangın Sigortası Genel Şartları C. 5; İnşaat Sigortası Genel Şartları C. 5; Montaj Sigortaları Genel Şartları m. 8; Yangına Bağlı Kâr Kaybı Sigortası Genel Şartları C. 4. Bkz. https://www.tsb.org.tr/tr/mevzuat/, E.T: 12.05.2021.

Sigortalanmış bir menfaatin el değiştirmesi menfaatin sonradan ortadan kalktığı duruma örnek[539] teşkil etmekle birlikte kanun koyucu bu durumu özel olarak düzenleme ihtiyacı hissetmiştir. TTK m. 1408/1-c.2'nin tekrarı niteliğinden olan TTK m. 1470, TTK m. 1408/2 ile saklı tutulmuştur. Öğretide bunun sebebinin TTK m. 1470'in taraflara, menfaatin el değiştirmesi durumunda sigortanın son bulacağı hükmünün aksinin kararlaştırma imkânı vermesi olduğu ileri sürülmüştür[540]. Buna göre mutlak emredici (TTK m. 1452/1) olan TTK m. 1408/1 hükmünün istisnası olan TTK m. 1470 saklı tutulmamış olsaydı sigortalı malın başkasına devredildiği her ihtimalde sigorta sözleşmesinin geçersiz sayılması gerekecekti.

Menfaatin el değiştirmesi sonraki menfaat eksikliğinin özel bir görünümü olduğundan tarafların borçlarının karşılıklı olarak sona erdiği ve prim borcu peşin ödenmiş ise menfaatin ortadan kalktığı andan sonraki döneme ilişkin kısımların sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre sigorta ettirene iadesi gerekecektir[541].

Sigorta sözleşmesi süresi içerisinde sigorta edilen menfaatin sahibinin değişmesi halinde kural olarak sözleşme sona erecekse de taraflar aksini kararlaştırıp sözleşmenin sürmesi yönünde anlaşabilirler[542]. Anlaşma sonucunda menfaatin el değiştirmesi anından itibaren sigorta sözleşmesinden doğan hak ve borçlar menfaati devralana geçecek ve menfaati devredenin hak ve sorumlulukları (kendisine himaye sağlanan dönemler ayrı olmak üzere) son bulacaktır[543]. ETTK döneminde kanun kural olarak sözleşmenin devrini esas aldığından öğreti, söz konusu devrin kanuni bir devir olduğunu ileri sürmekteydi[544]. Ancak TTK düzenlemesinde kanuni bir devir hali düzenlenmemiş olduğundan günümüzde bu kabulün mümkün olmadığı açıktır.

---

[539] Taşkın, Makale, s. 276.

[540] Ünan, Cilt II, s. 214.

[541] Taşkın, Makale, s. 279 – 280; Bağrıaçık, s. 747; Günay, Makale, s. 693.

[542] Taşkın, Makale, s. 277 – 278; Bağrıaçık, s. 748.

[543] Bağrıaçık, s. 748.

[544] Can, 2009, s. 58. TTK dönemindeki menfaat devrinin de kanuni devir olduğu yönünde bkz. Bağrıaçık, s. 749. Kanuni devirde kanun koyucu kimi zaman taraf iradelerine gerek olmaksızın bazı olayların gerçekleşmesi üzerine sözleşmenin devri sonucunu bağlayabilirken kimi zaman da taraflardan birinin iradesine gerek görmeyebilir. Tipik örneklerinden birisi miras hukukunda mirasçıların herhangi bir eyleme gerek olmaksızın ölümle birlikte murisin hak ve borçlarından kendiliğinden sorumlu olmasıdır. Detaylı bilgi için bkz. Hasan, Ayrancı, Sözleşmelerin Yüklenilmesi (Devri), Yetkin Yayınları, Ankara 2003, s. 71; Cemal, Oğuz, "Sözleşmenin Devrinin Hukuki Sonuçları", ÇÜHFD, C. 5, S. 1, Nisan 2020, s. 2420.

Kanuni bir devir olmadığından sözleşmenin devri genel hükümlere göre gerçekleşecektir (TBK m. 205)[545]. Bu da ancak sigortacı, devreden ve devralanın rızası ve TBK m. 205'te öngörülen şekil şartlarına uyulması ile mümkündür[546]. Bu şekilde geçerli olarak gerçekleşen bir devirin ardından devredilen sigorta sözleşmesine ilişkin hak ve borçlar devralana geçecek ve devirden sonraki işleyen primlerden sorumlu olacaktır[547].

2918 sayılı KTK m. 94 ile kanun koyucu, toplumsal önemine istinaden karayolları motorlu araçlar zorunlu mali sorumluluk sigortası sözleşmelerinde menfaatin değişmesi durumlarında TTK m. 1470 ana kuralından ayrılarak sigorta sözleşmesinin hemen sona ermeyeceğini hüküm altına almıştır. KTK m. 94 hükmü, *"(1) Sigortalı aracı işletenlerin değişmesi halinde, devreden kişi 15 gün içinde sigortacıya durumu bildirmek zorundadır. (2) Sigortacı sigorta sözleşmesini durumun kendisine tebliği tarihinden itibaren on beş gün içinde feshedebilir. (3) Sigorta fesih tarihinden onbeş gün sonrasına kadar geçerlidir."* şeklindeki düzenlemesi ile sigorta sözleşmesi teorik açıdan 30 gün daha yürürlükte kalabilecektir[548]. Buna göre karayolları motorlu araçlar zorunlu mali sorumluluk sigortalarında menfaatin el değiştirmesi sigorta sözleşmesini kendiliğinden sona erdirmemektedir.

3.6.6. İmkânsızlık (TTK m. 1422)

TBK m. 136 tüm borç ilişkileri için borcun ifasının borçlunun sorumlu tutulamayacağı bir sebeple imkânsızlaşırsa borcun sona ereceğini ve karşılık borçlarda borçtan kurtulan borçlunun henüz kendisine ifa edilmemiş olan edimi talep

---

[545] TBK m. 205: *"(1)Sözleşmenin devri, sözleşmeyi devralan ile devreden ve sözleşmede kalan taraf arasında yapılan ve devredenin bu sözleşmeden doğan taraf olma sıfatı ile birlikte bütün hak ve borçlarını devralana geçiren bir anlaşmadır. (2)Sözleşmeyi devralan ile devreden arasında yapılan ve sözleşmede kalan diğer tarafça önceden verilen izne dayanan veya sonradan onaylanan anlaşma da, sözleşmenin devri hükümlerine tabidir. (3)Sözleşmenin devrinin geçerliliği, devredilen sözleşmenin şekline bağlıdır. (4)Kanundan doğan halefiyet hâlleri ile diğer özel hükümler saklıdır."*

[546] Günay, Makale, s. 693; Taşkın, Makale, s. 280 – 281. Yazar, birçok sigorta genel şartında sigortalı menfaatin devrine sigorta sözleşmesinin devri sonucunun da bağlanmasını üçüncü kişi aleyhine sözleşme yasağı ilkesine uymadığından geçerli olmadığını savunmaktadır. Sözleşmenin devri için menfaati devralan kişinin mutlaka rızası alınması gerekir. Bkz. Taşkın, Makale, s. 281, dn. 66.

[547] Taşkın, Makale, s. 282.

[548] Kayıhan/Günergök, s. 236.

edemeyeceği düzenlenmiştir (TBK m. 136/1-2). TTK m. 1422 ise sigorta sözleşmesi geçerli olarak kurulduktan sonra kendi edimi imkânsız hale gelen sigortacının prim alacağına hangi durumda hak kazanacağını düzenlemektedir. Buna göre sigorta sözleşmesi kurulduktan sonra ancak sigortacının rizikoyu taşıma borcu henüz başlamadan önce sigorta ettiren, sigortalı veya lehtarın fiili ve etkisi olmaksızın rizikonun gerçekleşmesi imkânsızlaşmışsa, sigortacı prime hak kazanamayacaktır. Hükmün zıt anlamından anlaşıldığı üzere ise sigorta ettiren, sigortalı veya lehtarın hareketi sonucunda riziko imkânsız hale gelmiş ise sigortacı prime hak kazanacaktır[549].

Rizikonun gerçekleşmesi imkânsız hale gelmesi durumunda artık sigortalanabilecek bir menfaat de kalmadığından TTK m. 1408/1-c.2 uyarınca sözleşme o andan itibaren geçersiz hale gelecektir. Bu durumda sigorta sözleşmesi sona erdiğinden sigortacı, TTK m. 1419 gereğince süresi gelmeyen primleri talep edemeyecektir. İmkânsızlığa sigorta ettiren, sigortalı ya da lehtar sebep olmuş olsa dahi sigortacı ancak işleyen primleri talep edebilecektir[550].

3.6.7. Sigortacının İflası

Borçlunun borcunu kendiliğinden ödemesi esas olup zamanında borcunu ifa etmemesi halinde tüm malvarlığının bütün alacaklıları yararına tasfiyesini sağlayan cebri icra yoluna *iflas* denir[551]. 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun (İİK) 43'üncü maddesi tacirler için bu yola başvurulabileceğini ifade etmektedir. Kanun koyucu, tacir olan sigorta şirketlerinin iflasını kamusal etkisi yönünden önemsediğinden özel olarak düzenlemiştir (TTK m. 1418). Hükme göre sigortacının iflası halinde sigorta ettiren ile imzaladığı sigorta sözleşmesi başkaca bir işleme gerek olmaksızın kendiliğinden son bulacaktır[552]. Kanun bu sona ermeyi iflastan önce muaccel olan tazminatları koruyarak ileriye etkili olacak şekilde düzenlemiştir[553].

---

[549] Ünan, Cilt I, s. 184; Taşkın, Makale, s. 283. Benzer nitelikteki eTTK m. 1280 düzenlemesi için bkz. Sayhan, s. 131 – 132; Seven, s. 1271 – 1273.

[550] Ünan, Cilt I, s. 184 – 185.

[551] Ulaş, s. 122.

[552] Ulaş, s. 122; Kayıhan/Günergök, s. 243; Günay, s. 140; Gülhan, s. 75.

[553] Kayıhan/Günergök, s. 243.

TTK m. 1418/1-c.2 uyarınca sigortacının iflasından önce sigorta tazminatı/bedeli ödeme borcu muaccel olan sigorta ettirenler, alacaklarını SK m. 17'ye göre sigortacının kanunen ayırdıkları teminatlardan öncelikli olarak karşılayacak; teminatın yeterli gelmemesi halinde iflas masasına üçüncü sıradan katılarak alacakları buradan karşılanacaktır (TTK m. 1418/2, SK m. 10/4, İİK m. 206/4)[554].

3.6.8. Sözleşmenin Feshi ve Cayma

Fesih, sözleşme taraflarından birinin diğer tarafa varması gereken tek taraflı irade beyanıyla, sürekli bir borç ilişkisini ileriye etkili (ex nunc) olarak sona erdiren, bozucu yenilik doğuran bir haktır[555]. Hakkın kullanılması herhangi bir şarta tabi tutulamayacağı gibi kullanılmasının ardından da geri alınamaz[556]. Sözleşme feshedilmiş olsa dahi fesih öncesi doğan bütün alacak ve borçlar geçerliliğini sürdürecektir[557].

Cayma hakkının hukuki niteliği ise doktrinde tartışmalıdır. Öğretide bir görüş, cayma hakkını, *sözleşmeden dönme* hakkından farklı olarak tasarruf işlemini de doğrudan etkileyen dönmenin özel bir türü olarak bağımsız bir kavram olduğunu kabul etmektedir[558]. Diğer görüş ise dönmenin, hem borçlandırıcı işleme hem de tasarruf işlemine doğrudan etki ettiği ve her ikisini de etkisiz hale getirdiğini savunarak, caymanın dönme hakkından bağımsız bir özel hukuk kavramı olarak anılmasına gerek bulunmamaktadır[559].

---

[554] Ulaş, s. 122; Kayıhan/Günergök, s. 243; Gülhan, s. 76 – 77.

[555] Murat, Tümerdem, Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü ve Sonuçları (TBK m. 126), Seçkin Yayıncılık, Ankara 2018, s. 214; Hamdi Tamer, İnal, Borca Aykırılık, Dönme ve Fesih, Güncellenmiş 7. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2018, s. 82; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 223; Eren, s. 1395.

[556] Tümerdem, s. 215; İnal, s. 82; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 223; Eren, s. 1395 – 1396.

[557] İnal, s. 82; Eren, s. 1396.

[558] Rona, Serozan, Sözleşmeden Dönme (Aynı isimle anılacaktır), Vedat Kitapçılık, İstanbul 2007, s. 137.

[559] Vedat, Buz, Borçlunun Temerrüdünde Sözleşmeden Dönme, Yetkin Yayınları, 2014, s. 80; Tümerdem, s. 222 – 223.

Sigorta öğretisinde caymanın fesih ile aynı madde içerisinde kullanılmasının (TTK m. 1415) caymanın geçmişe etkili olduğu sonucuna ulaştırmıştır[560]. Bu sonuç da sürekli ve karşılıklı borç ilişkisi olan sigorta sözleşmesinde tarafların, ilk prim ödenip ifa aşamasına geçilmiş ise fesih hakkını ancak ilk prim ödenmediği için henüz ifa aşamasına geçilmemiş ise cayma hakkını kullanabilecekleri ve bunun dolayısıyla da kanunda geçen cayma ifadesinin sözleşmeden dönme olarak anlaşılması gerektiği ileri sürülmüştür[561]. Sözleşmeden dönme de feshe benzer olarak bozucu yenilik doğuran hak niteliğinde olmakla birlikte karşı tarafa varması gerekli bir irade beyanı ile kullanılır[562].

Bir sözleşmede asli edimlerden en az biri süreklilik arz ediyorsa sözleşme sürekli edimli sözleşme niteliğindedir[563]. Prim borcu tek seferde ödenebilirse de rizikoyu taşıma borcu süreklilik arz ettiğinden sigorta sözleşmeleri sürekli edimli sözleşmelerdir. TBK m. 138/1'in son cümlesi *"Sürekli edimli sözleşmelerde borçlu, kural olarak dönme hakkının yerine fesih hakkını kullanır."* şeklindedir. Buna göre kural olarak dönme ani edimli sözleşmelerde, fesih ise sürekli edimli sözleşmelerde kullanılabilecektir[564]. Ancak istisna olarak sürekli nitelikteki sigorta sözleşmelerinde sigortacının rizikoyu taşıma borcunun ifasına başlanmadan önce, başka bir ifadeyle ilk primin ödenmesinden önce caymanın (sözleşmeden dönmenin), ilk prim ödendikten sonra fesih yoluna başvurmanın mümkün olduğu kabul edilmiştir[565].

---

[560] TTK m. 1441'in gerekçesinde caymanın geçmişe etkili sonuç doğuracağı üstü kapalı olarak kabul edilmiştir. Bkz. TTK Genel Gerekçesi m. 1441, TBMM tutanakları, s. 415. Kaner, fesih ve cayma hakkının kullanıldığı andan itibaren kanunda aksine bir hüküm bulunmadığı sürece ileriye etkili olarak sonuç doğuracağını ileri sürmüştür. Bkz. Kaner, s. 64. Can da benzer şekilde kendi ifadeleriyle: *"Kanun koyucu sigorta sözleşmesini sona erdiren tek taraflı irade beyanlarını bazen 'fesih'; bazen de 'cayma' terimi ile ifade etmiştir. Bilindiği üzere, cayma geçmişe; fesih ise geleceğe etkili sonuçlar doğurur ve tarafları arasında sürekli nitelikte borç ilişkisi kuran sözleşmeleri sona erdiren irade beyanının fesih olduğu kabul edilir. Bu yüzden, kanun koyucunun sigorta sözleşmesini sona erdiren tek taraflı irade beyanları için kullandığı cayma terimlerinin, sona erme mutlak surette geçmişe etkili olarak gerçekleşmiyorsa, fesih şeklinde anlaşılması iktiza eder."* Bkz. Can, 2009, s. 328. Öğretide giderek yaygınlaşan bir görüşe göre dönme sözleşme ilişkisini geçmişe etkili olarak değil geleceğe etkili olarak ortadan kaldırır. Detaylı bilgi için bkz. Eren, s. 1397 – 1398.

[561] Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 228. TTK'nun 1415'inci maddesinin gerekçesinde cayma kavramının hukuki niteliği hakkında bir açıklama yapılmamıştır. Bkz. TTK Genel Gerekçesi m. 1415, TBMM tutanakları, s. 406 – 407.

[562] Gülhan, s. 78.

[563] Oğuzman/Öz, Cilt I, s. 13; Antalya, Cilt I, s. 103 – 104.

[564] Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 230.

[565] Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 230; Gülhan, s. 80.

Sigortacının rizikoyu taşıma borcunun ilk primin ödenmesinden önce başlatıldığı durumlarda ise sözleşmeden dönme yerine fesih hakkı kullanılacaktır[566].

TTK'da fesih ve cayma m. 1413 – 1417 hükümlerinde genel olarak düzenlenmiş olmakla birlikte sigortacı, rizikonun ağırlaşması halinde TTK m. 1445/1, sonraki primlerin ödenmemesi halinde TTK m. 1434/3-4, sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünü ihlali halinde TTK m. 1439/1, sigorta ettirenin sözleşmede öngörülen yükümlülüklerini ihlali halinde TTK m. 1449/1 başvurabilirken; sigorta ettiren ise herhangi bir sebep olmaksızın TTK m. 1430/3'e (kararlaştırılan primin yarısını ödeyerek) başvurarak sözleşmeyi sonlandırabilecektir.

Öğretide TTK m. 1439 – 1442 (eTTK m. 1365 – 1368) maddelerinde düzenlenen cayma hakkının ise sigortacının rizikoyu taşıma borcunun ifasına başlandıktan sonraki hali düzenlediği için söz konusu hükümlerin sözleşmeden dönme değil fesih olduğu ileri sürülmüştür[567].

[566] Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 230; Gülhan, s. 81.

[567] Serozan, Sözleşmeden Dönme, s. 143; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 231.

SONUÇ

Hayatın olağan akışı kişileri bir takım rizikolar ile yüzleşmek zorunda bırakabilir. Kişilerin geleceklerinde karşılaşabilecekleri bu gibi durumlara karşı ihtiyatlı olması ve hazırlık yapması huzurlu bir yaşam için gereklidir. Günümüzde bu ihtiyacı karşılayan en önemli ve yaygın araç sigortadır. Sosyal hayatta sigortanın kişilerin hayatında artık vazgeçilmez bir konum elde ettiği tartışmasızdır. Bu önemli müessesenin taraflarından olan sigortacının asli ediminin münhasıran tartışılması, sorunların ortaya konulması ve çözümlerin bulunması ihtiyacına istinaden mevcut çalışma kaleme alınmıştır.

Çalışmamızda sigorta hukuku öğretisinde ve uygulamada kabul gördüğü ve kavram birliğinin bozulmaması için riziko kavramının kullanılması uygun görülmüştür. Rizikonun bazı hukuki özelliklere sahip olması gerekir. Bunlardan kısaca bahsetmek gerekirse riziko, gerçekleşmesi kesin olmamakla birlikte beklenen ve gerçekleştiği durumda zarar ya da başkaca ekonomik bir ihtiyaç doğuran hadiselerdir. Tanımdan da anlaşılacağı üzere riziko gelecekte gerçekleşmesi beklenen ve gerçekleşip gerçekleşmeyeceği belirsiz olan, sözleşme taraflarının iradesinin ürünü olmayan başka bir ifadeyle tesadüfî nitelikteki olaylardır. Bunun dışında rizikonun sigorta sözleşmesinin esaslı bir unsuru olduğundan sözleşmenin kurulduğu andan sona erdiği ana kadar mevcut olması gerekir. Özellik olarak rizikonun kişilerin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratmalıdır. Ayrıca riziko dağınık nitelikte olmalı diğer bir ifadeyle çok sayıda kişiyi tehdit ederken istatistiksel olarak pek azının zarar uğramasıdır. Sigorta sisteminin sağlıklı faaliyet gösterebilmesi için rizikonun ne çok sık ne de çok az gerçekleşmesi gerekir. Son olarak riziko büyük sayılar kanununa uygun olmalıdır. Diğer bir anlatımla riziko sigortacının hizmet verdiği coğrafyada belli bir yoğunlukta olmalı ki rizikodan etkilenen kişi sayısı önceden daha kesin bir doğrulukla hesaplanabilecek ve ödenecek prim sayısı artacağından meydana gelen zararlar daha küçük parçalara ayrılacaktır.

TTK m. 1404'e göre sigorta ettirenin veya sigortalının, kanunun emredici hükümlerine, genel ahlâka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı eylemden

kaynaklı zararlar teminat altına alınamaz. Bunun haricinde öğretide kabul olunduğu üzere doğa kanunlarına göre gerçekleşmesi imkânsız olan veya gerçekleşmesi kaçınılmaz olan olaylar da sigorta edilemezler. Bir eşyanın kullanılması sonucu meydana gelen eskimeden kaynaklı zarar ve malın ayıplı çıkması ihtimali riziko olarak kabul edilmemekte ve sigorta sözleşmesine konu yapılamamaktadır.

Günlük hayatta kişilerin karşılaştığı her riziko sigorta sözleşmesine konu edilmemektedir. Ancak sigorta hukukunun temel prensiplerine uygun olan bir kısım rizikolar himayeden yararlanabilmektedir. Sigorta himayesinden istifade edebilecek rizikoların kolayca tespit edilebilmesi için sınıflandırmaya ihtiyaç duyulmuştur. Örneğin, bir rizikonun gerçekleşmesi iktisadi bir sonuç doğurmuyorsa sigorta edilemeyecek ancak gerçekleştiğinde iktisadi sonuç doğuran rizikolar sigorta edilebilecektir.

Riziko niteliği taşıyan olaylar tespit edildikten sonra sigortacının bu rizikoların tümüne himaye sağlaması beklenemeyeceğinden sınırlandırılarak himayenin kapsamının belirlenmesi yoluna gidilmiştir. Rizikonun sınırlandırılması birincil, ikincil ve üçüncül sınırlama şeklinde tasnif edilebilir.

Birincil riziko sınırlaması sigortacının hangi rizikolardan sorumlu olacağı belirlenir. ETTK döneminde kanun koyucu rizikonun genelliği ilkesini kabul etmişti. Buna göre sigortaya konu olan menfaatin gerçekleşme ihtimali bulunan tüm rizikolar teminat kapsamında olacaktı. Ancak TTK ile birlikte kanun koyucu belirli rizikolar ilkesini benimsediğinden kural olarak sigortacı yalnızca sigorta poliçesinde belirtilen rizikolardan sorumlu olacaktır.

İkincil riziko sınırlaması, birincil sınırlama ile himaye kapsamında olduğu tespit edilen rizikolardan bazı durumların ayrı tutularak teminat kapsamı dışına çıkarılması ile olur. İkincil riziko sınırlaması sebep, konu, yer, zaman, miktar ve zarar türleri gibi altı farklı şekilde yapılabilmektedir.

Sebep yönünden sınırlamada rizikonun gerçekleşmesine neden olan bazı olaylar sigorta tekniği ile bağdaşmaması ya da ahlaka uygun olmaması gibi gerekçelerle rizikonun sınırlandırılmasıdır.

Türk hukuk düzeninde sigorta sözleşmesinin konusunu mal ya da malvarlığının kendisi değil onun üzerindeki menfaati oluşturur. Hayat sigortalarında başkasının hayatı üzerine sigorta yapılabilmesi için o kişinin hayatının devamında lehtarın menfaatinin bulunması gerekmektedir. Kişinin kendi hayatı üzerinde sigortalanabilir menfaati var olduğu kabul edilir. Mal sigortalarında ise sigorta ettirenin menfaatinin bulunduğu her eşya sigorta himayesi kapsamına alınmayabilir. Bazı eşyalar sigorta koruması dışında tutulabilir.

Yer bakımından sınırlama ise iki şekilde gerçekleşmektedir. İlki coğrafi olarak yapılan sınırlamadır. Günümüzde hukuki ilişkiler küresel ölçekte gerçekleşmektedir. Bu sebeple hukuki ilişkilerin ülke sınırlarını aştığı durumlarda sigorta himayesinden mahrum kalınmaması için sigorta teminatı yer bakımından genişletilmektedir. Ancak hukuki farklılıklardan dolayı bazı ülkeler yargılama yetkisi istisnaları ile himaye kapsamı dışında tutulmaktadır.

Doktrinde katılmadığımız bir görüşe göre ÜŞKMMSGŞ m. 1 hükmüne istinaden yabancılık unsuru bulunan bir olayda kanunlar ihtilafı kuralı olarak Türk Hukukunun uygulanacağı tespit edilirse sigortacının, teminat kapsamında ödeme yapacağını; Türk Hukuku dışında başka bir hukukun uygulanması gerektiğinde ise artık sigorta himayesinden faydalanılamayacağını belirtmişlerdir. Kanımızca ÜŞKMMSGŞ m. 1'e göre yabancılık unsuru bulunan bir olayda kanunlar ihtilafı kuralı olarak yabancı hukuk uygulanır ve bu hukuka göre belirlenen zarar ve tazminat miktarı Türk Hukukuna göre belirlenenden fazla çıkarsa sigortacı bu fazla kısımdan sorumlu olmayacak ve dolaylı bir sınırlamadan bahsedilebilecektir. Aksi düşünce sigorta hükümlerinin zayıf olan tarafı koruma amacı ve sözleşmeye güven ilkesi ile bağdaşmamaktadır.

Yer bakımında yapılan ikinci sınırlama sigorta yeri ile sınırlamadır. Tarafların kimi zaman daha özel ve sınırlı bir alan içerisindeki değerleri himaye altına alma ihtiyacı doğabilir. Kural olarak sigortalı değerler poliçede gösterilen yerden geçici olarak ayrıldığında sigorta sözleşmesi dönünceye kadar askıda kalır. Öğretide şemsiye teminat sağlayan sigorta sözleşmelerinde teminat kapsamındaki iki alan arasında sigortalı değerlerin bir yerden diğer yere naklinde aralarındaki ekonomik ve

teknik bağ sebebiyle bu alanlarda da sigorta teminatı süreceği ileri sürülmüştür. Benzer şekilde sigortalanan değerler, bir işletmenin amacına uygun olarak ya da yaklaşan bir tehlike dolayısıyla poliçede gösterilen sigorta yerinin dışına çıkarılırsa, sigorta himayesinden faydalanmaya devam edecektir.

Kural olarak sigorta sözleşmesi taraflarca kararlaştırılan süre boyunca devam eder. Taraflar sözleşmede herhangi bir süre belirlememişse mahkeme, TTK m. 1410'a göre taraf iradeleri, yerel teamül ile hâl ve şartları göz önünde bulundurarak süreyi belirler. Öğretide üç farklı sigorta süresinden bahsedilmektedir. Bunlar şekli, teknik ve maddi sigorta süreleridir. Çalışma açısından önem arz eden maddi sigorta süresi sigortacının rizikoyu taşıma borcunun başladığı andan son bulduğu ana kadar geçen süreyi ifade etmektedir. Ayrıca bir anlaşma yapılmadıysa maddi sigorta süresi sigorta ettirenin ilk primi ödemesi ile başlayacaktır (TTK m. 1421).

Öğretide rizikonun gerçekleştiği anı tayin eden pek çok görüş ileri sürülmüştür. ETTK döneminde bu konuda doğrudan bir hüküm bulunmasa da TTK'nin 1473'üncü maddesi ile sorumluluk sigortalarında rizikonun gerçekleştiği an için aksi bir sözleşme yoksa sorumluluğa yol açan davranış esası (event occurrence) benimsenmiştir. Hüküm emredici olmadığından taraflar her sigorta türünün hukuki niteliğine göre rizikonun gerçekleşme anı için uygun olan esası serbestçe belirleyebilecektir.

Sigortacının sınırsız bir himaye sağlaması beklenemeyeceğinden hemen hemen her sigorta sözleşmesinde azami bir tazminat miktarı belirlenerek riziko miktar yönünden sınırlanır. Rizikonun miktar yönünden sınırlandırılmasında kişi başına limit, olay başına limit ve toplam/azami/yıllık limit yöntemleri, himaye süresince geçerli olacak şekilde ayrı ayrı ya da birlikte kullanılmaktadır. Belirlenen bu limitleri aşan talepler sigortacı tarafından karşılanmayacaktır.

Ürün ve çevre sorumluluk sigortalarında sıklıkla görüldüğü üzere bazı durumlarda rizikonun gerçekleşmesi ile seri halde zarar meydana gelebilmektedir. Bu halde poliçede bir kayıt yoksa sigorta bedeli her bir olay için ayrı ayrı uygulanarak her bir zarar görene ödeme yapılacaktır. Ancak poliçede seri zararlar klozu mevcut ise sigorta süresince aynı sebepten geçekleşen zararların tümü tek bir

zarar gibi dikkate alınacak ve sigortacı, sigorta olayı başına ve yıllık bir kez ödeme yaparak sorumluluktan kurtulacaktır.

Bazı sigortalarda ise sigorta ettirenin, rizikonun gerçekleşmesinde rol almasının önüne geçmek; gerçekleşen zararı azaltma ya da önleme için çaba harcamaya teşvik etmek amacıyla poliçede belirlenen miktar ya da oranda zarara katılması kararlaştırılarak riziko miktar yönünden sınırlandırılır.

Rizikonun zarar türleri açısından sınırlanması da mümkündür. Doktrinde, sigortacıdan talep edilebilecek zararlar kişi (şahıs) zararları, mal (eşya) zararları ve malvarlığı zararları olarak sınıflandırılmaktadır. Sigorta sözleşmesi bunlardan bazılarını kapsayacak şekilde daraltılabilir. Bunun haricinde sigortacıdan talep edilecek zararın tazminat hukukuna göre de talep edilebilir olması gerekir. Bu durum mevzuatımızda düzenlenmemiş olan malvarlığı zararları yönünden önemlidir. Malvarlığı zararı gerçek malvarlığı ve gerçek olmayan malvarlığı zararı olarak ikiye ayrılmaktadır. Tazminat hukuku açısından hukuka aykırılık unsurunun eksikliği sebebiyle gerçek malvarlığı zararlarının tazmin edilemeyeceği belirtilse de sigorta öğretisinde, aksine bir sınırlama bulunmadığı sürece gerçek ve gerçek olmayan malvarlığı zararının tazminini talep edebileceği ifade edilmiştir. Özellikle kişi ve mal zararlarından çoğunlukla bağımsız olan mesleki sorumluluk sigortalarında gerçek malvarlığı zararının tazmin edilemeyeceği söylenemeyecektir. Gerçek olmayan malvarlığı zararları yönünden öğretide teminat dışında bırakılan bir zarar dolayısıyla meydana gelen zararın TTK'nın belirlilik ilkesini benimsemesi sebebiyle himaye kapsamında sayılması gerektiği ileri sürülmüştür. Kanımızca TTK ile benimsenen belirlilik prensibi zarara ilişkin değil rizikoya ilişkindir. Bu sebeple sigorta sözleşmesinde açıkça belirtilmediği sürece dolaylı zararların da sigorta himayesi kapsamında sayılması gerekir.

Hukuka aykırı bir fiil sonucu kişinin manevi bütünlüğünde hissettiği acı, elem ve ızdıraba manevi zarar denilmektedir. KTK m. 92'de manevi zararlar KMZMSS himayesi dışında tutulmuş olsa da TTK'da manevi zararın tazmin edilemeyeceğine ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak TTK m. 1401/1'de para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan rizikodan bahsedilmektedir. Bu ifade sonucu manevi

zararın sigorta himayesinin dışında tutulduğu gibi bir anlam çıkarılmamalıdır. Doktrinde bizimde katıldığımız görüş uyarınca *"para ile ölçülebilir menfaat"* ile sigorta ettiren ve sigortalının menfaatinin kastedilmektedir. Sigorta ettiren veya sigortalının eylemleri sonucu üçüncü kişilerde oluşan manevi zararların sigorta ettiren ve sigortalı yönünden artık objektif bir değere sahip olacaktır.

TTK m. 1448 kapsamında zararı önleme, azaltma ve sigortacının rücu haklarını korumak için yapılan makul masrafları sigortacı ödenmezse sigorta ettiren, sigorta tazminatından bağımsız olarak dava ve icra takibi yollarına başvurabilecektir. TTK m. 1426 kapsamında sigortacının sorumlu olduğu giderler poliçe limitinden bağımsızdır. Başka bir ifadeyle, sigortacının ödeyeceği tazminat tutarı ile birlikte zararın sebep ve miktarını tespit için yapılan giderler toplamı, sigorta bedelini aşması halinde dahi sigortacı sorumlu olacaktır. TTK m. 1474 ve 1476 kapsamında sorumluluk sigortalarında sigortacının sağladığı himaye yalnızca haklı tazminat taleplerini ödemekten ibaret olmayıp haksız tazminat taleplerinde hukuki himaye sağlayarak sigorta ettireni, söz konusu taleplerin tamamından ya da bir kısmından kurtarması da temel edimleri arasındadır. Cezai ya da idari dava neticesinde verilen adli veya idari para cezasının, sigortalıya uygulanan bir yaptırım niteliğinde olması, sigortalanmasının kamu düzenine aykırı olması (TTK m. 1404) ve para cezaları için cezaların şahsiliği prensibinin hakim olması nedeniyle sigorta teminatı kapsamında yer alamaz.

Birincil riziko sınırlaması ile sigortacının taşımayı üstlendiği rizikolar belirlendikten sonra çeşitli sebeplerle sigortacının taşımak istemediği bazı rizikolar teminat kapsamının dışına çıkarılır. Ancak bazı durumlarda her iki sınırlama ile belirlenen çerçeve sağlanmak istenen himayeyi sağlamaya yetmez. İkincil riziko sınırlaması ile himaye dışına çıkarılan daha spesifik bazı rizikolar üçüncül riziko sınırlaması ile tekrar himaye kapsamına alınmış olur.

Riziko kavramı ve bu kavram ile sigortacının borcunun kapsamının nasıl belirlendiğinden bahsettikten çalışmanın esas konusu olan sigortacının rizikoyu taşıma borcu incelenmiştir. Kanunda sigortacının rizikoyu taşıma borcunu düzenleyen TTK m. 1421 hükmünün başlığında prim borcundan farklı olarak

"rizikoyu taşıma yükümlülüğü" ifadesi kullanılmıştır. Bu durum sigortacının rizikoyu taşımasının borç mu yükümlülük niteliğinde olduğunu tartışmaya açmaktadır. Bizimde katıldığımız görüş uyarınca sigortacının asli edimi olması kavramların kafa karışıklığına yol açabilecek olması dolayısıyla sigortacının rizikoyu taşımasının borç olarak kabulü gerekmektedir.

Bir sözleşmeye hukuki niteliğini kazandıran şey asıl edimdir. Sigorta sözleşmelerinde sigorta ettirenin asli edimi prim ödeme borcudur. Ancak sigorta sözleşmesi kurulduğu anda aktif bir borcu bulunmayan sigortacının asıl edimi ise öğretide tartışmalıdır. Tartışma başlıca iki teori etrafında dönmektedir. Bunlardan ilki olan para ödeme teorisine göre, TTK m. 1401'deki yer alan tanımı esas alarak, sigortacının asıl ediminin, rizikonun gerçekleşmesi sonucu ödemek zorunda olduğu tazminat olarak ifade etmektedir. Sigortacının borcu hukuki şarta bağlı olup riziko gerçekleşinceye kadar sigortacının herhangi bir borcu bulunmamaktadır. Bizim de katıldığımız ve öğretide baskın olan ikinci teori riziko taşıma teorisidir. Buna göre sigortacının edimi, rizikonun gerçekleşmesinden bağımsız olarak daima tazminat ya da sigorta bedelini ödemeye hazır bulunmak ve bunun için gerekenleri yapmaktır.

İfa süresi dikkate alınarak yapılan sınıflandırmaya göre edimler ani, sürekli ve dönemli olarak üçe ayrılırlar. Doktrinde para ödeme teorisini savunan yazarlara göre irat şeklinde bir ödeme gerçekleştirilmediği sürece sigortacının ediminin ani nitelikte olduğu ileri sürülmüştür. Bizimde katıldığımız rizikoyu taşıma teorisini savunan yazarlar ise riziko gerçekleşmeden önceki durağan devrede sigortacının primin nemalandırılması gibi yerine getirdiği edimler, sigortacının her an sigorta edilen rizikoyu karşılayacak durumda olması ve sözleşme süresince prim ile riziko arasında denge sağlanması ilkesinin hakim olması sebepleriyle borç ilişkisinin sürekli olduğunu ileri sürmektedir.

TTK m. 1421 sigortacının rizikoyu taşıma borcunun sigorta ettirenin ilk primi ödemesi ile başlayacağını düzenlemektedir. Buna göre ilk önce prim ödeme borcunun incelenmesi gerekmektedir. Ödeme zamanı iki anlamı içinde barındırmaktadır. Bunlardan ilki muacceliyet diğeri ise ifa edlebilirliktir. Muacceliyet, borcun vadesidir, başka bir ifadeyle borçlunun borcunu ödemesi

gereken son andır. Aksi kararlaştırılmadığı sürece bu vakte kadar yapılan ödemeler geçerli olup alacaklı ödemeyi almaktan kaçamaz. Burada önemli olan husus alacaklının borç muaccel olmadan ifayı talep edememesidir. İfa edilebilirlik ise borçlunun borçlandığı edimi yerine getirebilme yetkisidir. Alacaklı borcun ifasını muacceliyetten önce isteyemese de borçlu sözleşmeden ya da halin icabından aksi bir durum anlaşılmadığı sürece muacceliyetten önce ve zamanaşımından sonra da ifa edebilir.

Kural olarak borç doğumu anında muaccel olur (TBK m. 90). Ancak TTK m. 1431'deki *"sözleşme yapılır yapılmaz ve poliçenin teslimi karşılığında"* ifadesi sigorta ettirenin prim ödeme borcunun ne zaman muaccel hale geleceği konusunda karışıklığa yol açmaktadır. Doktrinde hükmün sözleşme yapılır yapılmaz kısmının yok sayılması gerektiği ileri sürülmüştür. Ancak başka bir görüş ise kanun abesle iştigal etmez prensibi gereği kanun koyucunun bilinçli bir tercih yaptığı, hükmün bu şekilde tesis edilmesindeki esas gayenin primin poliçe teslim edilmeden ödenemeyeceği gibi bir anlam çıkmasının önüne geçmek olduğu yerinde olarak ifade edilmiştir.

Öğretide sigorta ettirenin prim ödeme borcunun muacceliyet anı tartışmalıdır. Baskın görüş prim ödeme borcunun, sigorta sözleşmesinin kurulmasıyla doğduğunu ancak sigortacının poliçeyi sigorta ettirene teslimi ile muaccel hale gelebileceğini savunmaktadır. Yargıtay da prim ödeme borcunun, sigorta poliçesinin sigorta ettirene teslimi ile muaccel hale geleceğini belirtmektedir. Bizim de katıldığımız çoğunluk görüşüne göre poliçenin teslimi anına kadar borç var olmakla birlikte sigortacı tarafından talep edilebilir değildir, *müecceldir*. Ancak sigorta ettiren yönünden prim *ifa edilebilir* niteliktedir. Kural olarak taraflarca vade tarihi belirlenmemiş borç, doğduğu anda istenebilirse de kanun koyucu sigortacıya, primin ifasını talep etme hakkını poliçeyi teslim etmiş olmasına bağlamış ve vadeyi tek yanlı irade beyanıyla belirleme yetkisini de sigortacıya vermiştir.

Poliçenin teslimi sigorta sözleşmesinin geçerlilik şartı olmayıp bir ispat vasıtasıdır. TTK m. 1424/3'ün zıt anlamından da anlaşılacağı üzere poliçenin

verilmesi sigorta sözleşmesinin varlığına karine teşkil etmektedir. Hükme göre poliçe verilmemiş ise sözleşme genel hükümlere göre ispat olunacaktır.

Doktrinde bir görüş poliçenin teslimi ile prim ödeme borcu muaccel olacağından poliçenin tesliminin, primin ödendiğine karine oluşturacağını ileri sürmektedir. Yargıtay uygulaması da bu yöndedir. Bizim de katıldığımız karşıt görüş ise poliçenin sigorta ettirene tesliminin prim borcunun ödenmiş olduğuna karine teşkil etmeyeceğini ileri sürmektedir. Yan borç niteliğinde olan sigortacının poliçeyi verme yükümlülüğü, prim ödeme borcunun karşılığı değildir.

Poliçenin düzenlenmemiş olması sigorta sözleşmesinin geçerliliğini etkilemeyecek olsa da sigorta ettiren poliçeyi görmeden prim borcunu ödemek istemeyebilir. Kanun koyucu sigorta ettirenin uzun süre himayeden uzak kalmaması için sigortacıyı TTK m. 1424/1-c.1 ile harekete geçirmeye çalışmaktadır. Buna göre yetkililerce imzalanmış bir poliçenin sigorta sözleşmesinin imzalanmasından itibaren 24 saat ve diğer tüm hallerde de 15 gün içerisinde sigorta ettirene ulaştırmakla yükümlemiştir. Poliçeyi teslimde geç kalınması halinde ise TTK m. 1424/1-c.2 ile sigorta ettirenin uğradığı zararların sigortacı tarafından tazmin edileceğini hüküm altına almıştır. Öğretide bizim de katıldığımız görüş poliçenin verilmesinin, ifanın gerçekleşmesi için TBK m. 106/1'de yer alan *"yapılması gereken hazırlık fiili"* olmadığı, bunun bir muacceliyet koşulu olduğunu ancak poliçenin zamanında verilmemesine rağmen ödeme yapmak isteyen sigorta ettiren, sigortacı tarafından geri çevriliyor ise artık alacaklı temerrüdü hükümlerinin uygulanması gerektiğini ileri sürmektedir.

Sigortacının rizikoyu taşıma borcu, başka bir ifadeyle maddi sigorta süresi kural olarak sigorta ettirenin ilk prim borcunu ödemesi ile başlar. Sigorta sözleşmesi imzaların atılması ile geçerli olarak kurulmuş olsa dahi ilk prim ödenene kadar sözleşme sigortacı yönünden askıdadır.

Rizikoyu taşıma borcunun başlangıcını etkileyen bazı özel durumların da incelenmesi gerekmiştir. Bunlardan en önemlisi sigorta sözleşmesinde değişiklik yapılması ve yenilenmesidir. Değişiklik sigorta sözleşmesini sona erdirmemekte, yeni bir duruma uyarlamaktadır. Bu sebeple değişiklikten sonra ödenen prim ilk prim

niteliğinde değildir. TBK m. 133 – 134 anlamındaki yenileme durumunda taraflar anlaşarak eski borcu sona erdirmekte ve yerine yeni bir borç gelmektedir. Yenileme ile eski borç ve bu borca bağlı haklar da tamamen sona erdiğinden dolayı sigorta sözleşmesinde yapılan yenilemeden sonra ödenecek olan primin ilk prim niteliğinde olduğu kabul edilmektedir. Yapılan işlemin yenilik mi değişiklik mi olduğu sigorta himayesinin başlangıcını etkileyeceğinden tespiti önem arz etmektedir.

Taraflarca imzalanmış bir sigorta sözleşmesinin teminat kapsamına yeni bir riziko eklenmesi durumunun değişiklik mi yoksa yenilik mi olduğu eklenen rizikonun tek başına sigortalanabilir olup olmadığına göre belirlenecektir. Eklenen riziko tek başına da sigortalanabilir nitelikte ise yenilemeden aksi halde ise değişiklikten bahsedilecektir.

Sigorta sözleşmesinin süresi henüz sona ermeden sona ermeden sonra geçerli olacak şekilde yeni döneme ilişkin yapılan sözleşmeler uygulamada yenileme olarak anılmaktadır. Öğretide bir kısım görüş bunun TBK m. 133 anlamında yenileme değil tamamen yeni bir sözleşme olduğunu ileri sürerken bir başka görüş ise sigorta süresinin uzatılmasına ilişkin sözleşme değişikliği olduğunu savunmuştur. Üçüncü bir görüş ise günümüzde yenileme kavramının alışılagelmiş kalıpların dışına çıktığını ve irade özerkliği çerçevesinde borcun dışında sözleşmenin de yenilenebileceğini ileri sürmektedir.

Bir başka özellikli durum ise sigorta edilen menfaat sahibinin değişmesidir. TTK m. 1470’ göre sigorta edilen menfaatin sahibinin değişmesi hâlinde, aksine sözleşme yoksa, sigorta ilişkisi sona ermektedir. Hüküm emredici olmadığından taraflar menfaatin el değiştirmesi halinde sigorta ilişkisinin yeni menfaat sahibi ile devam edeceğini kararlaştırabilirler. Eğer taraflar arasında böyle bir anlaşma varsa önceki sözleşme devam ettiğinden dolayı yeni menfaat sahibinin ödeyeceği prim ilk prim niteliği taşımayacaktır. Ancak böyle bir anlaşma olmaması halinde yeni menfaat sahibi ile yeni bir sözleşme kurulacak ve ödenecek prim ilk prim niteliğinde olacağından ödenene kadar sigortacının rizikoyu taşıma borcu başlamayacaktır. 2918 sayılı KTK m. 94 ise menfaatin el değiştirmesi halinde sigorta sözleşmesinin kendiliğinden son bulma kuralının kanuni istinasını oluşturur. Buna göre sigortacı

sözleşmeyi feshedebileceği gibi devam da ettirebilmektedir. Sigortacının sözleşmeyi devam ettirmesi halinde ortada yeni bir sigorta sözleşmesi olmadığından ilk prim söz konusu olmaz.

Sözleşmede kararlaştırılan sigorta bedelinin ya da muafiyet miktarının arttırılması veya indirilmesi sözleşme değişikliği niteliğinde olduğundan bu tip bir hukuki işlemden sonra ödenecek olan prim de ilk prim olmayıp devam eden primdir. TTK m. 1414'e göre belirlenen prim uyarlama klozu, sözleşme öncesi ihbar külfetine aykırılık sebebiyle gerçekleştirilen prim artışı veya rizikonun ağırlaşması sonucu sigortacının primde artış talep etmesi hallerinde de bir yenilemeden değil sözleşme değişikliğinden bahsedilir.

TTK m. 1405/2-c.1, teklifnamenin verilmesi sırasında yapılmış ödemelerin, sigorta sözleşmenin kurulmasında sonra prim olarak kabul edileceği veya ilk prime sayılacağını düzenlemiştir. Ancak henüz sözleşme kurulmadan yapılan bu ödeme ilk prim vasfını kazanmaz ve dolayısıyla sigorta himayesi de başlamış olamaz. TTK m. 1405/2-c.1'in ex tunc etkisi bulunmamaktadır. Ancak tarafların TTK m. 1458'e göre geçmişe etkili sigorta yapmalarına engel bir durum da bulunmamaktadır.

Rizikonun gerçekleşmesinden sonra sigorta ettirenin prim borcunu ödemesi ve sigortacının da bunu kabul etmesi, sigortacının, rizikonun gerçekleştiği andaki sorumsuzluktan vazgeçtiği ve geçmişe etkili bir koruma sağlamayı kabul ettiği şeklinde yorumlanamaz. Kural olarak rizikonun gerçekleşmiş olması sigorta sözleşmesini sona erdirmez ve sigortacı ilk primden önce gerçekleşen rizikodan kurtulmuş olsa da taraflar sözleşmeyi devam ettirme iradesi gösterebilir.

Kural sigortacının rizikoyu taşıma borcunun ilk primin ödenmesi ile başlaması ise de bunun bazı istisnaları vardır. Bunlardan ilki TTK m. 1421'de belirtilen yasal istisnadır. Hükme göre kara ve denizde eşya taşıma işlerine ilişkin sigortalarda işin özelliğine uygun olarak sigortacının rizikoyu taşıma borcu ilk primin ödenmesi ile değil sözleşmenin geçerli olarak kurulması ile başlamaktadır. Kanunda bahsedilmese de öğretide hava ve demiryolu eşya taşımacılık sigortalarında da aynı istisnanın geçerli olduğu kabul edilmektedir. İkinci istisna ise sözleşmesel istisnalardır. Sigortacının rizikoyu taşıma borcunun ilk primin ödenmesiyle başlayacağı ana kuralı

nispi emredicidir. Buna göre sigorta ettiren, sigortalı veya lehtar aleyhine olmadığı sürece tarafların anlaşması ile sigortacının sorumluluğu, ilk primin ödenmesinden önce başlatılabilecektir. Üçüncü istisna ise TTK m. 1458'de yer alan geçmişe etkili sigortalardır.

Sigorta ettirenin prim borcunu ifa etme yöntemi sigortacının sorumluluğunun başlangıcı yönünden bazı özel durumlara sebebiyet verebilir. Örneğin sigorta ettirenin, ilk primi ödemek için sigortacıya kredi kartından veya banka hesabından ödeme alma yetkisi vermesine karşılık paranın hesaptan çekilmesinden önce rizikonun gerçekleşmesi halinde sigortacının sorumluluğunu ne olacaktır? Sigorta ettirenin kredi kartı limiti ya da banka hesabındaki meblağ prim borcunu karşılamaya yeterli olmasına rağmen sigortacı kendi ihmalinden ya da hatasından dolayı primi tahsil etmemiş olursa sigorta himayesi ilk prim ödenmiş gibi başlar. Ancak sigorta ettirenin kredi kartı limiti veya banka hesabındaki meblağ yetersiz ya da tahsilat yapması için gereken kart bilgileri sigortacıya hatalı verilmişse artık sigortacının sorumluluğunu gidilemez.

Bir başka örnekte ise tarafların prim borcunu havale ile ödemeyi kararlaştırmaları halinde borcun niteliği aranacak borç iken gönderme borcu olarak değişecek ve primin zamanında ve gereği gibi ifa edildiğinin ispat külfeti de sigorta ettirene geçecektir. Havale ile ödemede en önemli sorun primin ne zaman ödenmiş sayılacağıdır. Sigorta ettirenin edim fiilini yerine getirmesi yeterli mi sayılacak yoksa edim sonucunun gerçekleşmesi başka bir deyişle paranın sigortacıya ulaşması ile mi borç ifa edilmiş olacaktır? TBK m. 556/1 düzenlemesi gereğince havale ödeyicisi primi sigortacıya ulaştırıncaya kadar borç ifa edilmiş olmayacaktır.

Sigortacının rizikoyu taşıma borcu tarafların ortak iradeleri ile kararlaştırılan süre sonuna kadar devam eder. Bu sürenin son bulmasıyla da herhangi bir fesih bildirimine ihtiyaç olmaksızın kendiliğinden sona erer. Herhangi bir süre kararlaştırılmamış olması halinde süre, taraf iradeleri, yerel teamül ile hâl ve şartlar göz önünde bulundurularak, mahkemece belirlenir (TTK m. 1410). Sigorta sözleşmesi bunun dışında taraflarının birbirine uygun karşılıklı irade beyanları ile alacak ve borçlarından vazgeçerek borç ilişkisini sonlandırabilirler. Yapılan bu

anlaşmaya bozma sözleşmesi denmektedir. Rizikonun gerçekleşmesi kural olarak sigorta sözleşmesini sona erdirmese de zarar sigortalarında teminat kapsamındaki rizikonun gerçekleşmesi sonucu menfaat tamamen zayi olmuşsa sigorta sözleşmesi kendiliğinden sona erer.

Sigorta sözleşmesinin asli unsuru olan menfaat sözleşmenin kurulması anında bulunması gerektiği gibi sonrasında da bulunmaya devam etmesi gerekir. TTK m. 1408 menfaatin ortadan kalkması anında sigorta sözleşmesinin son bulacağı ve sigortacının da rizikoyu taşıma borcunun sonlanacağını düzenlemiştir.

Menfaat yokluğunun özel bir görünümü olan TTK m. 1470 eTTK'dan farklı olarak menfaatin el değiştirmesi halinde kural olarak sigorta ilişkisinin sona ereceğini düzenlemiştir. Sigorta sözleşmesi süresi içerisinde sigorta edilen menfaatin sahibinin değişmesi halinde kural olarak sözleşme sona erecekse de taraflar aksini kararlaştırıp sözleşmenin devam etmesi yönünde anlaşabilirler. Anlaşma sonucunda menfaatin el değiştirmesi anından itibaren sigorta sözleşmesinden doğan hak ve borçlar menfaati devralana geçecek ve menfaati devredenin hak ve sorumlulukları kendisine himaye sağlanan dönemler saklı kalmak üzere son bulacaktır.

TTK m. 1422 hükmü ise sigortacının rizikoyu taşıma borcu henüz başlamadan önceki imkânsızlık halini düzenlemektedir. Buna göre sigorta sözleşmesi kurulduktan sonra ancak sigortacının rizikoyu taşıma borcu henüz başlamadan önce sigorta ettiren, sigortalı veya lehtarın fiili ve etkisi olmaksızın rizikonun gerçekleşmesi imkânsızlaşmışsa, sigortacı prime hak kazanamayacaktır. Hükmün zıt anlamından anlaşıldığı üzere ise sigorta ettiren, sigortalı veya lehtarın hareketi sonucunda riziko imkânsız hale gelmiş ise sigortacı prime hak kazanacaktır

Kanun koyucu kamusal etkisi yönünden sigortacının iflasını TTK m. 1418 ile özel olarak düzenlemiştir. Hükme göre sigortacının iflası halinde sigorta sözleşmesi başkaca bir işleme gerek olmaksızın kendiliğinden son bulacaktır. İflastan önce muaccel olan tazminatlar korunarak etkisi ileriye dönük olarak sonuç doğurmaktadır.

Taraflar sigorta sözleşmesini TTK'da özel olarak düzenlenen fesih ve cayma hükümlerine göre ve TBK'da düzenlenen genel hükümlere göre sonlandırabileceklerdir.

KAYNAKÇA

Ağsakal, İbrahim, Sigorta Sözleşmesinde Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğüne Aykırılık ve Sonuçları, Adalet Yayınevi, Ankara 2015.

Akçura Karaman, Tuba, Üreticinin Ayıplı Ürünün Sebep Olduğu Zararlar Nedeniyle Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluğu, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2008.

Akgün, Evrim, Ferdi Kaza Sigortası Sözleşmesi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017.

Akgün, Evrim, "Sigorta Sözleşmelerinde Teminatın Kapsamına Genel Bir Bakış" (Teminatın Kapsamı), BaÜHFD, Y. 2017, C. 12, S. 153 – 154.

Akmut, Özdemir, Hayat Sigortası Teori ve Türkiye'deki Uygulama, Sevinç Matbaası, Ankara 1980.

Akpınar, Çağrı, Tünel Risklerinin Sigortacılık Açısından İncelenmesi ve Sigortacıların Verebileceği Teminatları Işığında Örnek Bir Sigorta Uygulaması, Yüksek Lisans Yeterlik Tezi, İstanbul 2007, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.

Altınok Ormancı, Pınar, Zararı Azaltma Külfeti, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2016.

Antalya, Gökhan, "Manevi Zararın Belirlenmesi ve Manevi Tazimatın Hesaplanması – Türk Hukukuna Manevi Zararın İki Aşamalı Olarak Belirlenmesine İlişkin Bir Model Önerisi" (Manevi Zarar), MÜHF – HAD, Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan Sayısı, C. 22, S. 3, İstanbul 2016, s. 221 – 250.

Antalya, O. Gökhan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (Cilt I), Genişletilmiş 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, C. V/1, 1, Ankara 2019.

Antalya, Gökhan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (Cilt II), Genişletilmiş 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, C. V/1, 2, Ankara 2019.

Antalya, Gökhan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (Cilt III), Genişletilmiş 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, C. V/1, 3, Ankara 2019.

Antalya, O. Gökhan, Eşya Hukuku, Genişletilmiş 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, C. IV/1, Ankara 2019.

Aral, İrem, "Sigorta Sözleşmelerinde Prim Ödeme Borcu" (Prim), MÜHF – HAD, C. 13, S. 3 – 4, 2007, s. 117 – 144.

Aral Eldeleklioğlu, İrem, "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcu", İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y. 11, S. 22, Güz 2012/2, s. 203 – 222.

Arseven, Haydar, "Sigortanın Tarihçesi ve Geri Kalmışlığımızın Sebepleri, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası" (Makale), Prof. Dr. S. F. Ülgener'e Armağan, C. 43, 1987 İstanbul, s. 415 – 431.

Arseven, Haydar, Sigorta Hukuku, Yenilenmiş 2. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 1991.

Asunakutlu, Tuncer, "Sigorta Açısından Güvenlik ve Risk", Mevzuat Dergisi, Y. 4, S. 43, Temmuz 2001, https://www.mevzuatdergisi.com/2001/07a/01.htm (E.T: 31.10.2020).

Atabek, Reşat, Sigorta Hukuku, Duygu Matbaası, İstanbul 1950.

Atabek, Reşat, "Yangın Rizikosu", SHD, 1985, C. 2, S. 3 – 4.

Atalay, Merve, Türk Hukukunda Sigorta Sözleşmesi, Yüksek Lisans Yeterlik Tezi, Konya 2019, KTO Karatay Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Atamer, Kerim, "Yeni Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Zarar Sigortalarına Giriş", BATİDER, C. 27, S. 1, Ankara 2011, s. 21 – 106.

Avcı, Zehra, Rizikonun Gerçekleşmesinde Kusurun Sigorta Tazminatı ve Sigorta Bedelinin Ödenmesine Etkisi, Adalet Yayınevi, Ankara 2021.

Aydın, Sevgican, Sigorta Ettirenin Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğünün İhlali ve İhlal Halinde Sigortacının Hakları – Özellikle Oranlama Sistemine Göre Tazminat Hakkı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2018, s. 13.

Aydoğmuş, Hale, Ürün Sorumluluk Sigortasında Teminatın Kapsamı ve Riziko, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020.

Ayhan, Rıza, "Tasarruf Mevduatı Sigortası ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunu'nun Hukuki Niteliği", GÜHFD, C. 1, S. 2, Ankara 1997, s. 31 – 40.

Ayhan, Rıza/Çağlar, Hayrettin/Özdamar, Mehmet, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2020.

Ayli, Ali, Zarar Sigortalarında Prim Ödeme Borcu (Prim), Vedat Kitapçılık, İstanbul 2003

Ayli, Ali, Hayat Sigortalarında Prim Ödememenin Sonuçları, "Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi" (Makale), C. 3, S. 1, İstanbul 2004, s. 375 – 392.

Ayli, Ali, İnşaat Bütün Riskler Sigortasında Riziko, Yetkin Yayınları, Ankara 2012.

Ayrancı, Hasan, Sözleşmelerin Yüklenilmesi (Devri), Yetkin Yayınları, Ankara 2003.

Bağrıaçık, Safiye Nur, "Sigorta Sözleşmesinde Sigorta Edilen Menfaatin Sahibinin Değişmesi Durumu", İKÜHFD, C. 15, S. 1 – 2; Ocak – Şubat 2016, s. 743 – 751.

Başgül, Mürsel, Sigorta Poliçesi, Doktora Yeterlik Tezi, Ankara 1983.

Bayer, Yasemen Mergen, Sigorta Hukukunda Riziko Ağırlaşması, Yüksek Lisans Yeterlik Tezi, Ankara 2019, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Belen, Herdem, 6098 Sayılı Borçlar Kanunu Genel Hükümler (Kısa Şerh), Beta Basım Yayım, 2014.

Benli, Erman, "Ekonomik Zarar", Prof. Dr. Köksal Bayraktar'a Armağan, GsÜHFD, İstanbul 2010.

Bozer, Ali, "Mal Sigortasında Akdin Yürürlük Tarihini ve Sigortacının Mes'uliyetinin Başlangıcını Tayin Eden Sigorta Mukavelesi Hükümleri" (Makale), BATİDER, C. 1, S. 2, Ankara 1961, s. 213 – 225.

Bozer, Ali, Sigorta Hukuku (1981), BTHAE, Ankara 1981.

Bozer, Ali, Sigorta Hukuku, 3. Baskı, BTHAE, Ankara 2009.

Bozkurt, Tamer, Sigorta Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 12. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2021.

Bozkurt Yüksel, Armağan Ebru, "Elektronik Para, Sanal Para, Bitcoin ve Linden Doları'na Hukuki Bir Bakış", İÜHFM, C. LXXIII, S. 2, Y. 2015, s. 173 – 220.

Bölükbaşı, Ayşe Gül/Pamukçu, E. Baturalp, Sigortanın Temel Prensipleri, Türkmen Kitabevi, İstanbul 2009.

Burucuoğlu, Göktuğ, "Ürün Sorumluluk Sigortası Genel Şartları Çerçevesinde Teminatın Kapsamı", Yaşar Hukuk Dergisi, C. 2, S. 1, Ocak 2020.

Buz, Vedat, Borçlunun Temerrüdünde Sözleşmeden Dönme, Yetkin Yayınları, 2014.

Büyüksağiş, Erdem, Yeni Sosyo-Ekonomik Boyutuyla Maddi Zarar Kavramı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2007.

Camcı, Sinem, "Sigorta Ettirenin Sigorta Prim Borcunu Ödememesinin Hukuki Boyutu", Terazi Hukuk Dergisi, C. 14, S. 155, Temmuz 2019, s. 1384 – 1392.

Can, Mertol, Navlun Sözleşmesinin Sona Ermesi (Navlun), BTHAE, Ankara 1998.

Can, Mertol, Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarına Genel Bir Bakış (Mesleki Sorumluluk Sigortası), BTHAE, Ankara 2006.

Can, Mertol, Türk Özel Sigorta Hukuku - Ders Kitabı (2009), Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 3. Bası, İmaj Yayınevi, Ankara 2009.

Can, Mertol, Gözden Geçirilmeye Muhtaç Hükümler Var Mı? Sorusu Çerçevesinde 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Sigorta Sözleşmesinin Tabi Olduğu Esaslar (Esaslar), İmaj Yayınevi, Ankara 2012.

Can, Mertol, Türk Özel Sigorta Hukuku - Ders Kitabı, Adalet Yayınevi, Cilt I, Ankara 2018.

Cansel, Erol/Özel, Çağlar, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Güncellenmiş 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, C. 1, 2017.

Cebe, Mehmet Sinan, Uygulamalı Sigorta Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara 2018.

Cemal, Ahmet, "Edime Uygun İfa Kuralının Bir İstisnası Olarak İfa Uğruna Edim", İÜMHAD, C. 3, S. 5, Y. 1969, s. 239 – 256.

Çapa, Mehmet Sadık, "Geçmişe Etkili Sigorta", GÜHFD, C. 18, S. 3 – 4, Ankara 2014, s. 341 – 362.

Çarkacıoğlu, Abdurrahman, Kripto-Para Bitcoin, Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Dairesi, Araştırma Raporu, Aralık 2016, (https://www.spk.gov.tr/SiteApps/Yayin/YayinGoster/1130 E.T: 07.05.2021).

Çeker, Mustafa, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku, Karahan Kitabevi, 22. Baskı, Adana 2020.

Çığ, Ayşe Özlenen, Ürün Sorumluluğu Sigortasında Teminatın Kapsamı, Andıç Yayınları, İstanbul 2015.

Daver, Hilal, Borcun İfasında Borçlunun Rolü, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2018.

Demirci, Serdar, Ürün Sorumluluk Sigortası, Doktora Yeterlik Tezi, Ankara 2011, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Demirsatan, Barış, "Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcunda Temerrüdü", İÜHFM, C. LXXV, S. 1, 2017, s. 359 – 392 .

Dinç, İnan Deniz, Ürün Sorumluluk Sigortasında Rizikonun Konusu ve Teminatın Kapsamı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017.

Doğan, Burak, Özel Sigortalarda Sigorta Himayesinin Başlayacağı ve Sona Ereceği Anı Tayin Eden Esaslar, Yüksek Lisans Yeterlik Tezi, Ankara 2011, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Doğan, Murat/Şahan, Gökhan/Atamulu, İsmail, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2021.

Doğanay, İsmail, Türk Ticaret Kanunu Şerhi (Cilt III), C. III, Tamamen Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 4. Bası, Beta Basım Yayım, İstanbul 2004.

Durak, Yasemin, "Güven Sorumluluğu ve Culpa In Contrahendo", SÜHFD, C. 25, S. 1, 2018, s. 239 – 288.

Ekşi, Nuray, Türk ve Avrupa Birliği Hukukunda Yabancı Unsurlu Sigorta Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk, Beta Basım Yayım, İstanbul 2012.

Emiralioğlu, Furkan, Sigorta Ettirenin Zararı Önleme – Azaltma ve Sigortacının Rücu Haklarını Koruma Külfeti, Yüksek Lisans Yeterlik Tezi, İstanbul 2020, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Eren, Fikret, "Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İlliyet Bağı Teorisi" (İlliyet Bağı), AÜHF Yayınları, No:361, Sevinç Matbaası, Ankara 1975.

Eren, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 25. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2020.

Eriş, Gönen, Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Sigorta Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020.

Giddens, Anthony, Modernliğin Sonuçları (Çev. Ersin Kuşdil), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1994.

Göktepe, Elif, Ön Ödemeli Konut Satış Sözleşmelerinde Bina Tamamlama Sigortası, Yetkin Yayınları, Ankara 2020.

Gülerci, Altan Fahri, Sorumluluk Hukuku Bakımından Bankacılıkta Risk Kavramı, Türkiye Bankalar Birliği, İstanbul 2015.

Gülhan, Melisa, Sigorta Sözleşmesini Sona Erdiren Haller, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020.

Günay, M. Barış, "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1470. ve 1471. Maddelerine İlişkin Değerlendirmeler" (Makale), GÜHFD, C. XVII, S. 1 – 2, Y. 2013, s. 683 – 706.

Günay, M. Barış, Sigorta Hukuku, Güncellenmiş 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2021.

Gürsoy, Kemal Tahir, "Manevi Zarar ve Tazmini", AÜHFD, C. 30, S. 1, Ankara 1973, s. 7 – 56.

Güvel, Enver Alper/Güvel, Afitap Öndaş, Sigortacılık, 8. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2018.

Hacıömeroğlu, Abdülhamid Oğuzhan, Sorumluluk Sigortasında Sigorta Himayesinin Kapsamı, Doktora Yeterlik Tezi, Ankara 2017, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Hanımeli, Çağan, Ürün Sorumluluğu Sigortası, Yüksek Lisans Yeterlik Tezi, İstanbul 1999, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Hatemi, Hüseyin, Hukuka ve Ahlaka Aykırılık Kavramı ve Sonuçları (Özellikle BK 65 Kuralı), İstanbul 1976.

Hızır, Serdar, "Türk Ticaret Kanunu'nda Yer Alan Mal Sigortalarına İlişkin Muhtelif Hüküm ve İlkelerin Sorumluluk Sigortasına Uygulanabilirliği", TBB Dergisi, Y. 2009, S. 86.

İmre, Zahit, "Sigorta Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması", İÜHFM, C. XII, S. 1, İstanbul 1946.

İnal, Hamdi Tamer, Borca Aykırılık, Dönme ve Fesih, Güncellenmiş 7. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2018.

Kabukçuoğlu Özer, Fatma Dilek, Mukayeseli Hukukta ve Uygulamada Hayat Sigortası, Tamamıyla Yenilenmiş 2. Bası, BTHAE, Ankara 2014.

Kaner, İnci, "Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin Tehlike ile İlgili Görevleri" (Makale), İÜHFM, C. 54, S. 1-4, 1994, s. 303 – 319.

Kaner, İnci Deniz, Sigorta Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 4. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2020.

Kanıbelli, Özsev, Hayat Sigortasında Sözleşme Öncesi İhbar Görevi, Yüksek Lisans Yeterlik Tezi, İstanbul 2008, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kaplan, İbrahim, "İmalatçının Sorumluluğu Üzerine Düşünceler", BATİDER, C. 13, S. 1, Ankara 1985.

Kara, Etem, "Sigorta Genel Şartlarının Hukuki Niteliği", HKÜHFD, C. 10, S. 19, Gaziantep 2020, s. 153 – 174.

Kara, Etem, Sigortalanabilir Menfaat İlkesi, Yetkin Yayınları, Ankara 2020.

Kara, Hacı, Sigorta Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2021.

Karakaş, Fatma Tülay, "Karine Kavramı, Kanuni Karineler ve Varsayımlar", AÜHFD, Y. 2013, C. 62, S. 3, s. 729 – 759.

Karakaş Eker, Hilal, "Bitcoin ve Kripto Paraların Hukuki Yönden Değerlendirilmesi", Bursa Barosu Dergisi, C. 43, S. 107, Mart 2019, s. 102 – 111.

Karasu, Rauf, Yargıtay ve Sigorta Tahkimi İtiraz Hakem Heyeti Kararları Işığında Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası (Trafik Sigortası), Yetkin Yayınları, Ankara 2016.

Karayalçın, Yaşar, Risk – Sigorta – Risk Yönetimi Özel Sigorta Hukukuna Giriş, BTHAE, Ankara 1984.

Kaya, Selahattin, Yabancı Unsurlu Sigorta Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2016.

Kayıhan, Şaban, Sigorta Sözleşmesinde Prim Ödeme Borcu, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2004.

Kayıhan, Şaban, "Alman ve Türk Özel Sigorta Hukukunda Sigorta Ettirenin Kurtarma Ödevi" (Kurtarma Ödevi), AÜEHFD, C. IX, S. 1 – 2, 2005, s. 513 – 541.

Kayıhan, Şaban/Günergök, Özcan, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 5. Baskı, Umuttepe Yayınları, İstanbul 2020.

Kender, Rayegan, "Mesuliyet Sigortasının Mahiyeti ve Türleri, Teori ve Uygulama Açısından Mesuliyet Sigortaları" (Mesuliyet Sigortası), III. Sigorta Semineri, Bildiriler ve Tartışmalar, İstanbul, 4 – 7 Nisan 1977, s. 1 – 16.

Kender, Rayegan, "Poliçe Verme Yükümlülüğüne Aykırılıktan Doğan Hukuki Sonuçlar" (Poliçe), SHD, S. 1, İstanbul 1997, s. 7 – 14.

Kender, Rayegan, "Sigorta Sözleşmesinin Süresine İlişkin Bazı Sorunlar" (Sigorta Sözleşmesinin Süresi), SHD, S. 1, İstanbul 1998.

Kender, Rayegan, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, Güncelleştirilmiş 12. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2013.

Kepkep, Burak, Eşya Taşımasında Rizikonun Sigortalanması, Doktora Yeterlik Tezi, İstanbul 2014, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kocaağa, Köksal, "Borçlanılan Edimin İfası Kuralının Bir İstisnası Olarak İfa Amacıyla Edim", BATİDER, C. XXIV, S. 1, Haziran 2007, s. 139 – 159.

Kocaman, Arif Burhanettin, Türk Borçlar Hukukunda Havale, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020.

Kocayusufpaşaoğlu, Necip, Borçlar Hukukuna Giriş – Hukuki İşlem – Sözleşme, Yenilenmiş Genişletilmiş Tamamlanmış 4'üncü Basıdan 7'inci Tıpkı Bası, Filiz Kitabevi, C. I, İstanbul 2017, s. 32 – 33.

Koç, Nevzat, "Vedia Alanın Ödemezlik Def'i ve Hapis Hakkı", Prof. Dr. Seyfullah Edis'e Armağan, DEÜ Yayını, İzmir 2000, s. 425 – 438.

Koenig, Willy, "Sigorta Menfaati ve Değerlendirilmesi" (Çev. Fırat Öztan), BATİDER, C. 5, Ankara 1969.

Koyucuoğlu, Tennur/Koyuncuoğlu, Hikmet/Koyuncuoğlu, Ömrüncegül İçöz, Türkiye Hukuku ve Karşılaştırmalı Hukukta Yargıtay Kararları ile Birlikte Borcun ve Sözleşmenin Yenilenmesi (Novatio – Yenileme), Seçkin Yayıncılık, 2017.

Köroğlu Ölmez, Belin, Sigorta Hukukunda Zenginleşme Yasağı, Doktora Yeterlik Tezi, Ankara 2020, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kösekaya, Fatih, Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Mesleki Sorumluluk Sigortası, Adalet Yayınevi, Ankara 2013.

Kubilay, Huriye, "Prim Borcu İçin Kambiyo Senedi Verilmesi ve Zamanaşımı Sebebiyle Bedelsizlik Def'i" (Prim Borcu), İzmir Barosu Dergisi, 1992, S. 3, s. 85 vd.

Kubilay, Huriye, Uygulamalı Özel Sigorta Hukuku, Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi, İzmir 2003.

Kubilay, Huriye, "Oto Kiralama Klozlu Kasko Sigortası İle Güvence Altına Alınan Araçlarda Sigorta Ettirenin Sözleşme Süresi İçinde Beyan Yükümlülüğü" (Beyan Yükümlülüğü), GÜHFD, C. XVII, S. 4, 2013, s. 53 – 79.

Kuğuoğlu, Dilşad, İşveren Sorumluluk Sigortasında Riziko, Yüksek Lisans Yeterlik Tezi, İstanbul 2020, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kurt, Leyla Müjde, "Zarar Görenin Zararı Azaltma Külfeti", AÜHFD, C. 64, S. 3, Ankara 2015, s. 775 vd.

Kurtulan, Gökçe, "Haksız Fiilde Hukuka Aykırılık Unsuru", MÜHF – HAD, C. 23, S. 1.

Küçük, Damla, Kredi Sigortası, Doktora Yeterlik Tezi, Ankara 2007, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Küçük, Damla, "Kara Taşıtları Kasko Sigortası Bağlamında, Türk Ticaret Kanunu'nun 1429/1. Maddesinde Geçen "Sigorta Ettiren veya Sigortalının Fiilinden Sorumlu Olduğu Kişiler" Kavramına İlişkin Kısa Bir Değerlendirme", İnÜHFD, C. 11, S. 1, 2020, s. 39 – 55.

Luhmann, Niklas, Risk a Sociological Theory (Second Edition in English) New Jersey 2006, s. 23, Aktaran: Gülerci, s. 7.

Memiş, Tekin, Yangın Sigortasında Riziko, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2001.

Memiş, Tekin, "Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın Sigorta Hukukuna Dair 6. Kitabının Genel Hükümlerinin Değerlendirilmesi" (Makale), SHD, Y. 2005, Özel sayı: 1.

Möller, Hans, "Menfaat ve Değerlendirilmesi" (Çev. Fırat Öztan), BATİDER, C. 4, Ankara 1967.

Nomer, Cahit, Sigortanın Genel Prensipleri ve Reasürans, İstanbul 1977.

Nomer, Cahit/Yunak, Hüseyin, Sigortanın Genel Prensipleri, İstanbul 2000.

Oğuz, Cemal, "Sözleşmenin Devrinin Hukuki Sonuçları", ÇÜHFD, C. 5, S. 1, Nisan 2020, s. 2417 – 2436.

Oğuzman, M. Kemal/Seliçi, Özer/Oktay – Özdemir, Saibe, Eşya Hukuku, Yenilenmiş ve Mevzuata Uyarlanmış 17. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2014.

Oğuzman, Kemal/Öz, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (Cilt I), Güncellenip Genişletilmiş 18. Bası, Vedat Kitapçılık, C. I, İstanbul 2020.

Oğuzman, Kemal/Öz, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (Cilt II), Gözden Geçirilmiş 16. Bası, Vedat Kitapçılık, C. II, İstanbul 2021.

Olgaç, Furkan, "Hayat Sigortalarında Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcu", Terazi Hukuk Dergisi, C. 10, S. 110, Ekim 2015, s. 103 – 120.

Omağ, Merih Kemal, "Türk Ticaret Kanunu ile 25 Haziran 1992 Tarihli Belçika Kara Sigortası Mukavelesi Kanunu Açısından Hukuki Sorumluluk Sigortaları" (Hukuki Sorumluluk Sigortaları), SHD, S. 1, 1997, s. 71 – 103.

Omağ, Merih Kemal, Türk Sigorta Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması Sorunu (Rizikonun Ağırlaşması), Sigorta Hukuku Türk Derneği, Ankara 1985.

Omağ, Merih Kemal, "Sigorta Hukukunda Zenginleşme Yasağı" (Zenginleşme Yasağı), Prof. Dr. Ergun Önen'e Armağan, Alkım Yayınevi, İstanbul 2003, s. 253 – 262.

Omağ, Merih Kemal, "Özel Sigorta Hukukunda Muafiyet Klozları" (Muafiyet Klozları), Doç. Dr. Mehmet Somer'e Armağan, İstanbul 2006, s. 529 – 542

Omağ, Merih Kemal, "Riziko Kavramı Açısından Kıdem Tazminatlarının İşverenlerce Sigorta Ettirilmesi Sorunu" (Kıdem Tazminatı), Özel Sigorta Hukukuna Hakim İlke ve Kurumlar (1976 – 2016) Makaleler – Tebliğler, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019.

Omağ, Merih Kemal, "Sigortacı Açısından Sigorta Sözleşmesinin Hükümleri" (Sigortacı), Özel Sigorta Hukukuna Hakim İlke ve Kurumlar (1976 – 2016) Makaleler – Tebliğler, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019.

Osmanoğlu, Mehlika, "Birlikte Kusur", İstanbul Barosu Dergisi, C. 93, S. 2, İstanbul 2019, s. 111 – 128.

Önay, Işık, Yenileme, On İki Levha Yayıncılık, 2016.

Özdamar, Mehmet, Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü, Yetkin Yayınları, Ankara 2009.

Özel, Çağlar, "Sözleşme Dışı Sorumlulukta Yansıma Zarar ve Giderimine İlişkin Bazı Düşünceler", AÜHFD, C. 50, S. 4, Ankara 2001, s. 81 – 106.

Özkan, Kemal, Havalenin Hukuki Niteliği, Yüksek Lisans Yeterlik Tezi, Konya 2007.

Özsunay, Ergun/ Dural, Mustafa, "Sorumluluk Kavramındaki Değişiklikler Karşısında Sigorta", SHD, C. III, S. 1, Ankara 1986.

Öztan, Fırat, "Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Sigortalı Malın Sahibinin Değişmesi", BTHAE, Ankara 1971.

Sanlı, Kerem Cem, Haksız Fiil Hukukunun Ekonomik Analizi – Hukuk ve Ekonomi Öğretisi, Arıkan Yayıncılık, İstanbul 2007.

Saraçoğlu, Mahmut, "Ürün Mali Mesuliyet Sigortası", Reasürör Dergisi, S. 29, İstanbul 1998, s. 25 – 31.

Nakamoto, Sathoshi, "Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System", (https://bitcoin.org/bitcoin.pdf, E.T: 07.05.2021).

Sayhan, İsmet, Sigorta Sözleşmelerinin Konusu, Yetkin Yayınları, Ankara 2001.

Sayhan, İsmet, "Sigortalanabilir Menfaat Kavramı Günün Koşullarına Uygun Mudur? Değiştirilmesi Gereken Hususlar" (Sigortalanabilir Menfaat), Türkiye'de Sigorta Hukukunun Sorunları ve Geleceği Sempozyumu (19 – 20 Kasım 2004), Ankara, TBB Yayınları 2005, s. 350 – 367.

Serozan, Rona, Sözleşmeden Dönme, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2007.

Serozan, Rona, Borçlar Hukuku Genel Bölüm, Gözden Geçirilmiş 7. Bası, Filiz Kitabevi, Cilt III, İstanbul 2016.

Seven, Vural, “Sigorta Priminin Rizikonun Gerçekleşmesinden Sonra Tahsil Edilmesinin Sonuçları”, DEÜHFD, C. 11, Özel Sayı, 2009, s. 1267 – 1278.

Sevinç Kuyucu, Aslıhan, “Zarar Sigortalarında Sigortacının Ödeme Yükümlülüğü ve Sınırları”, Sigorta Hukuku Sempozyumları, On İki Levha Yayıncılık, Ağustos 2018, s. 31 – 67.

Sopacı, Birgül, “Prim Ödemede Temerrüt Hali, Türkiye’de Sigorta Hukukunun Sorunları ve Geleceği Sempozyumu” (19 – 20 Kasım 2004), Ankara, TBB Yayınları 2005, s. 442 – 464.

Süzel, Cüneyt, “Özel Sağlık Sigortası Sözleşmesinin Niteliği, Tarafları ve Ömür Boyu Yenileme Garantisi”, MÜHF – HAD, C. 24, S. 2, Aralık 2018, s. 931 – 965.

Şeker, Zehra, “Sigorta Sözleşmesinin Hukuki Niteliği Üzerine” (Hukuki Nitelik), Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan, İstanbul 2000.

Şeker, Zehra, Deniz Yoluyla Yük Taşımasında Sigorta Himayesinin Kapsamı, Beta Basım Yayım, İstanbul 2001.

Şeker Öğüz, Zehra/Sevinç Kuyucu, Aslıhan, Yeni Türk Ticaret Kanununda Sigorta Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul 2011.

Şenocak, Kemal, “Mal Sigortalarında Sigorta Ettirenin Zararı Önleme ve Azaltma Vecibesi” (Zararı Önleme ve Azaltma), AÜHFD, C. 44, S. 1, 1995, s. 365 – 424.

Şenocak, Kemal, Mesleki Sorumluluk Sigortası, Turhan Kitabevi, Ankara 2000.

Şenocak, Kemal, Çifte Sigorta, Turhan Kitabevi, Ankara 2002.

Şenocak, Kemal, “Geçici Sigorta Himayesi” (Geçici Güvence), BATİDER, C. 22, S. 1, Ankara 2003, s. 51 – 76.

Şenocak, Kemal, "Türk Ticaret Kanunu'nun Mal Sigortasına İlişkin Hükümlerinin Sorumluluk Sigortalarına Uygulanabilirliği" (Mal Sigortası), AÜHFD, C. 58, S. 1, Y. 2009, s. 189 – 230.

Şenocak, Kemal, "Yargıtay Kararları Işığında Sigorta Sözleşmesinde İlk Primin Ödenmesi" (İlk Prim), Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, XXVII, 27 Aralık 2013, Ankara 2015, s. 163 – 185.

Şenocak, Kemal, "Sigorta Ettirenin Rizikoyu Ağırlaştırmama ve Rizikonun Ağırlaşması Halinde Ağırlaşan Rizikoyu İhbar Külfeti" (İhbar Külfeti), Sigorta Hukuku Sempozyumları, On İki Levha Yayıncılık, Ağustos 2018, s. 201 – 213.

Şenyüz, Dilay, "İkale Sözleşmesi", Bursa Barosu Dergisi, C. 41, S. 96, Mart 2016, s. 62 – 69.

Taşkın, Melda, "Zarar Sigortalarında Menfaat Eksikliği" (Makale), BATİDER, C. XXXIII, S. 1, Y. 2017, s. 261 – 289.

Taşkın, Melda, Krediye Bağlı Hayat Sigortası Sözleşmesi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019.

Taşpınar, Sema, "Fiili Karinelerin İspat Yükünün Dağılımındaki Rolü", AÜHFD, Y. 1996, C. 45, S. 1, s. 533 – 572.

Taşyürek, Hayri, Kasko Sigortası, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2001.

Teoman, Ömer, Hukuki Yönden Kredi Kartı Uygulaması, Güncelleştirilmiş 2. Baskı, Beta Basım Yayım, İstanbul 1996.

Topsoy, Fevzi, "Başkasının Hayatı Üzerine Yapılan Sigorta Sözleşmelerinde Menfaat" (Menfaat), BATİDER, C. 31, S. 2, Ankara 2015, s. 131 – 163.

Topsoy, Fevzi, "Sigorta Primlerinin Zamanında Ödenmemesi ve Bu Nedenle Sigortacının, Gemi İpoteği Alacaklısına Karşı Tazminat Ödeme Borcundan Kurtulması" (Sigorta Primlerinin Zamanında Ödenmemesi), İnÜHFD, C. 1, Özel Sayı, 2015, s. 29 – 66.

Topsoy, Fevzi, “İnşaat Sigortası Teminatının Kapsamı” (İnşaat Sigortası), TBB Dergisi, S. 134, Ocak – Şubat 2018, s. 519 – 566.

Turanboy, Asuman, “Tasarruf Mevduatı Sigortasının Hukuki Niteliği ve Kapsamı”, BATİDER, C. 21, S. 2, Ankara 2001, s. 65 – 79.

Turanboy, Asuman, “Kripto Paraların Ortaya Çıkmaları ve Hukuki Nitelikleri” (Kripto Para), BATİDER, C. XXXV, S. 3, 2019, s. 47 – 62.

Tümerdem, Murat, Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü ve Sonuçları (TBK m. 126), Seçkin Yayıncılık, Ankara 2018.

Tüzemen Atik, Ebru/Yolal, Oğuz, Sigorta Sözleşmelerinde Prim Ödeme Borcunun Muacceliyeti, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020.

Ulaş, Işıl, Uygulamalı Can Sigortası Hukuku Hayat ve Kişisel Kaza Sigortaları (Can Sigortası), 2. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2002.

Ulaş, Işıl, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku (Mal ve Sorumluluk Sigortaları), 8. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2012.

Uluğ, İlknur, “Sigorta Hukukunda Riziko Kavramı ve Bu Kavramdaki Değişiklikler”, Türkiye’de Sigorta Hukukunun Sorunları ve Geleceği Sempozyumu (19 – 20 Kasım 2004), Ankara, TBB Yayınları 2005, s. 308 – 349.

Ulusan, İlhan, “Tehlike Sorumluluğu Üstüne”, İÜMHAD, C. IV, S. 6, Y. 1970, s. 23 – 57.

Ünan, Samim, Hayat Sigortası Sözleşmesi, Beta Basım Yayım, İstanbul 1998.

Ünan, Samim, İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko (Sorumluluk), Beta Basım Yayım, İstanbul 1998.

Ünan, Samim, “Kara Sigortalarında Sigorta Ettirenin Görevleriyle İlgili Bazı Sorunlar” (Sorunlar), SHD, S. 1, İstanbul 1998, s. 97 – 113.

Ünan, Samim, “Türk Ticaret Kanunu Taslağı’nın Sigorta Hukuku Başlıklı Altıncı Kitabı Hakkında Düşünceler” (Düşünceler), SHD, İstanbul 2005, Özel Sayı, s. 109 – 196.

Ünan, Samim, Zorunlu Hekim Sorumluluğu Sigortası (Genel Şartlar Şerhi), Sigorta Hukuku Türk Derneği, İstanbul 2012.

Ünan, Samim, “Sözleşmesel Görevler (TTK 1449)”, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, XXVIII, 27 Aralık 2014, s. 11 – 27.

Ünan, Samim, Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap Sigorta Hukuku (Cilt I), C. I, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2016.

Ünan, Samim, Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap Sigorta Hukuku (Cilt II), C. II, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2016.

Ünan, Samim, Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap Sigorta Hukuku (Cilt III), C. III, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017.

Ünan, Samim, “Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sorumluluk Sigortalarında Sigortacının Hukuksal Koruma Edimi” (Hukuki Koruma), On İki Levha Yayınları, Sigorta Hukuku Sempozyumları, Ağustos 2018, s. 347 – 389.

Von Tuhr, Andreas, Borçlar Hukuku 1 – 2 (Çev. Edege Cevat), Yargıtay Yayınları, Ankara 1983.

Yavaş, Aksoy, “Türk Ticaret Kanununda ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısında Hayat Sigortalarında Prim Ödeme Borcunun İngiliz Hukuku ile Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi”, YÜHFD, C. 6, S. 1, 2009, s. 257 – 314.

Yayla, Şerafettin Okan, “Sigortacılık ve Türkiye’de Sigorta Sektörünün Durumu”, Liberal Düşünce Dergisi, C. 24, S. 94, Y. 2019, s. 107 – 125.

Yazıcıoğlu, Emine, Tekne Sigortası Sözleşmesi, Beta Basım Yayım, İstanbul 2003.

Yazıcıoğlu, Emine, "Zarar Sigortalarında Sigorta Himayesinin Sınırlandırılması ve Davranış Yükümlülüklerinin Teminat Şartı ya da İstisna Olarak Öngörülmesi Sorunu" (Sigorta Himayesinin Sınırlandırılması), Prof. Dr. Ergon Çetingil ve Prof. Dr. Rayegan Kender'e 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı, İstanbul 2007 (s. 1185 – 1193).

Yazıcıoğlu, Emine/Şeker Öğüz, Zehra, Sigorta Hukuku, Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2020.

Yener, Merve İrem, Sigorta Sözleşmelerinde Rizikonun Ağırlaşması, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020.

Yetiş Şamlı, Kübra, "Zarar Sigortalarında Teminat Kapsamındaki Rizikoların Belirlenmesine İlişkin Bazı Sorunlar", Prof. Dr. Rayegan Kender'e Saygı Günü, Sigorta Genel Şartlarının Düzenlenmesi, Denetlenmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar Sempozyumu, Filiz Kitabevi, İstanbul 2020, s. 91 – 126.

Yıldırım, Hakan, Karayolu Eşya Taşıma Sorumluluk Sigortalarında Riziko ve Menfaat, Adalet Yayınevi, Ankara 2016.

Yıldırım, Ali Haydar, Sigortacının Koruma ve Kurtarma Masraflarından Sorumluluğu (TTK m. 1448/f.3-4), On İki Levha Yayınları, İstanbul 2019.

Yolcu, Emre, "Üçlü Bir Borç İlişkisi Olarak Havale ve Havalenin Hukuki Niteliği", BÜHFD, C. 2, S. 2, Temmuz 2016, s. 133 – 157.

Yongalık, Aynur, Çevre Sorumluluk Sigortası, BTHAE, Ankara 1998.

Yongalık, Aynur, "Sigortalının Zarara Katılması" (Bizzat Katılma), Prof. Dr. Ali Bozer'e Armağan, BTHAE, Ankara 1998, s. 149 – 165.

Yücer, "İpek, Yenileme (Tecdit)", DEÜHFD, C. 9, S. 1, 2007, s. 233 – 259.

https://sozluk.gov.tr/

https://karararama.yargitay.gov.tr

https://www.tsb.org.tr/tr/mevzuat/

https://sinerjimevzuat.com.tr

https://www.jurix.com.tr/

ÖZGEÇMİŞ

Tezin yazarı Av. Enes Aliş İlk ve Orta Öğretimini Hızır Reis İlköğretim Okulunda okuduktan sonra lise eğitimini Gölcük İhsaniye Anadolu Lisesi'nde tamamlamıştır. Lisans eğitimini 2013 yılında başlamış olduğu Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden 2017 yılından mezun olarak sonlandırmıştır. Mezuniyetinden sonra avukatlık stajını başlatmış ve 2018 yılında ruhsatını aldıktan sonra Kocaeli Barosu'na kayıtlı olarak serbest avukatlık yapmaya başlamıştır. 2020 yılından bu yana Kocaeli Barosu Avukat Hakları Merkezi başkanlığı görevini sürdürmektedir.